శ్రీ జానకీ త్రిశతి - ఆత్మనివేదనము

శ్రీ రామకృష్ణానందస్వామి

అనకాపల్లి వాస్తవ్యులు శ్రీ సీతారామ పదపంకజభక్తి పరాయణులు పండితులు కవిహంస శ్రీ వేదుల వేంకటశాస్త్రి గారు తాము రచించిన మున్నూరు పద్యములకు 'శ్రీ జానకీ త్రిశతి' యని పేరిడి అభిప్రాయంకోసం ఆశీర్వాదాలకోసం గ్రంథాన్ని నాకు పంపారు. వారికీ నాకూ పరిచయం మొన్న మొన్ననే యీ కీలకసంవత్సర చైత్ర బహుళంలో యేర్పడింది. నేను పండితునికాదు; కవినికాదు; కాని వారికి నాకుయేర్పడిన స్నేహానుబంధానికి సూత్రము భక్తిసూత్రము వారు భక్తులు; నేనూ ఆ పంక్తిలోవాణ్ణి. సన్యాసులను హంసలని పరమహంసలని అంటారు, వారో కవిహంసలు, ఆ విధంగాకూడ ఒకమూల. సంబంధం కలిసేవుంది. అన్నింటికి ముందు హృదయాలు కలిశాయి. అసలుమాట అది. ఎక్కడ విశాఖజిల్లా అనకాపల్లి; ఎక్కడ కడపజిల్లా గండిక్షేత్రం. గ్రంథంయెగిరి యింతదూరం యెందుకు రావాలె ?

ఈకవి యీావరకు "శ్రీరాఘవేశ్వర శతకమును." వ్రాశాడట. ఇప్పుడు "అమ్మ" జ్ఞాపకం వచ్చింది. శ్రీరామునికి వేడికోళ్ళు చెల్లించి చెల్లించి "సీతమ్మ చెప్పవమ్మ" అని గోపన్న తన ఆర్తిని అమ్మకు చెల్లించినట్లు మన కవి ఆత్మ సంతృప్తి కొఱకు అమ్మపై పద్యాలు అల్లాడు.

"రాక్షసస్త్రీలు రాత్రింబగళ్లు నిన్ను హింసిస్తున్నారే ! ఒక్కపూట చూచేందుకు నాకు దుర్భరమై పోయిందే !

అమ్మా ! అనుమతి యిస్తే ఒక్క దెబ్బతో అందరిని హతా హతం చేసిపోతా ! తల్లీ ! సెలవా?''– అశోకవనంలో ఆంజ నేయుడు అమ్మతో అన్నాడట. ''అరే ! నాయనా ! ఎంత పాపిష్ఠి కోరిక కోరావురా ! వారు రాక్షసులు. మనము మాన వులము. హింసచేసేది రాక్షసస్వభావం, దయచూపేది మానవస్వభావం. మనమూ హింసకు పాల్పడితే వాళ్ళకు మనకు తేడా యేముంది ?

''రాక్షసులంటే అయ్యకు దయలేదుకాని అమ్మకు బలేదయ!!''– ఆంజనేయుడు అరుస్తూ గంతులు వేశాడు.

మచ్చు పద్యాలు తీరు చూడండి–

''మనుజుండందును బ్రాహ్మణుండుఁ గవితా
మాన్యుండునై; జానకీ !
యని, 'రామా!' యని సంస్తుతింపక వృథా
వ్యాపారమేలా ? యిటుల్
తనువుల్ శాశ్వతమైన వా కొ ? పరమా
ర్థంబైన మీ పాదసే
వనమేఁ గోరెద, నన్యచింతనలు వా
వన్ జేయుమా ! జానకీ!''

''కవియై పుట్టిన దానికిన్ ఫలము వి
జ్ఞాన ప్రభాభావ వీ
థి విహారంబుల భక్తికావ్యరచనో
త్సేకంబుఁ జూపించుటే

యవ్వుఁగా ! యింతగఁ గూడుగుడ్డలకు నై
యారాటమున్ జెందఁగా
నవునే? యాధనిక ప్రజాశ్రయము లే
లా ? చాలు, శ్రీ జానకీ''

ఈ రచనలు పోతనగారి ఉదాత్తత స్వభావానికి పరిచాయకంగా వున్నాయి.

''తల్లికిఁ దండ్రికిన్ ఋణము దప్పక దీర్పఁగలట్టిఁడేడి ? మా తల్లులతల్లి వీవుగద ! తండ్రులతండ్రి రఘూద్వహుండు, మమ్మెల్లపు డెంతయేనియు శుభేక్షణరక్షణ దీక్షనొప్పు, మీకెల్ల ఋణంబు దీర్పఁగలమే! యిటు మ్రొక్కుటగాక జానకీ!''

ఎంత వినమ్రత ! ఎంత వైదుష్యం? ''శతశ్లోకేన పండితు''లు అనేకు లుండొచ్చు. వారికి లోకుల సన్మానాలూ అనేకం వుండొచ్చు. విద్యావినయసంపన్నుఁడైన పండితుడు పండితుడు. ఆ పండితుని లోకేశ్వరుడు సన్మానిస్తాడు.

భక్తుడైన కవి ధన్యుడు; భగవదర్పితమైన కవిత్వము ధన్యము. ఈ అమృత పాత్రను పాఠకుల కరకమలాల కందజేసిన ప్రకాశకులు సాధన గ్రంథ మండలి వ్యవస్థాపకులు ధన్యులు. ధన్యులకు ధన్యవాదాలర్పిస్తూ ''నేనూ ధన్యుణ్ని'' అనుకుంటూ కన్నులు ముకుళిస్తూ కలాన్ని మూస్తున్నాను.

భక్తజనవశంవదుడు.
శ్రీరామకృష్ణానందస్వామి
''గీతావాణి'' సంపాదకుడు,

శ్రీ శ్రీ శ్రీ అవధూతేంద్ర సరస్వతీ స్వామివారు

సామాన్యముగా సీతారాములను, రాముని బహువిధములుగ భక్తులు, కవులు స్తుతించుచుందురు. ఈ "జానకీ త్రిశతి" సీతను ప్రధానముగా స్తుతించు గ్రంథము. తండ్రి కరుణకంటె తల్లి కరుణ దొడ్డది. తల్లి కరుణపొందినవారికి తండ్రి కరుణ వేరుగా నుండ నక్కరలేదు. సీత పరాశక్తిగా, కరుణామయినిగా నీ గ్రంథమున వర్ణితము. శ్రీ 'వేదుల వేంకట శాస్త్రి'గారు సీతారాముల భక్తులు. సీతారాములకంటె వేరు దైవము లేరని హృదయపూర్వకముగా శాస్త్రిగారు నమ్మిరి. పద్యములు ధారాళముగానున్నవి. శ్రీ సీతారాములు శ్రీశాస్త్రి గారికి ఆయురారోగ్యములనిచ్చి, ఇతోధికముగ నిట్టి గ్రంథ రచన చేయునట్లు మా నారాయణ స్మరణలు.

తాడేపల్లిగూడెం
కీలక-విజయదశమి

అవధూతేంద్ర సరస్వతీస్వామి

భూమిక

కళాప్రపూర్ణ

బ్ర. శ్రీ. మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు

"శ్రీ జానకీరామము" మూఁడు పద్యకృతుల సంపుటము బాలరాముఁడు- జానకీ త్రిశతి- అద్భుతరామాయణము. ఈ మూఁడును శ్రీరామ దైవపరములైన యితివృత్తములు కలవి. నిర్వచనములు.

ఏతత్కృతిత్రయకర్త శ్రీ వేదుల వేంకటశాస్త్రిగారు. కవిహంస, కవిభూషణాది బిరుదాంకితులగు పండితులు; భాషా ప్రవీణులు. విశేషించి, రామభక్తులు. నిసర్గధారా సుందర మైన వీరి తెలుఁగు పద్యమునకు భక్తిరస మాధుర్యము తోడై రక్తిజనక మగుచున్నది.

'బాలరాముఁడు' అన్న తొలికబ్బము స్వతంత్రమైన రచన, పరిమాణమునఁ జిన్నదైనను గుణోల్బణమైన కల్పనము కలది. శైశవదశలో నుండఁగా రాముని యొకనాఁటి దిన చర్యావిశేషము లిందు ముద్దుగా ముచ్చటగా నభివర్ణితములు. అది ధనుర్మాసము. హరి భక్తులకు మహాపర్వదినమైన వైకుంఠైకాదశి. వామనస్తుతి పవిత్రస్వాంతయై కౌసల్య ప్రత్యూషమున పాన్పు విడిచి పతిపాదములకు నమస్కరించినది. దేవతార్చనకు వేళ యగుచున్నది. "శ్రీరామచంద్రాపత్యా నంద ముఖారవింద మధుప వ్యాపార పారీణ"యైన కౌసల్య మనోవృత్తి యీ కవివరునిచే నెంత సహజముగా వర్ణిత మైనదో చూడవచ్చును.

లేపి తనవెంట నిడుకొన్న లేఁతనిసుఁగు
చలి కెటుల నోర్వఁగలఁ డంచు సందియపడుఁ;
జిన్నిరాముఁడు పజ్జ లేకున్న దేవ
తార్చనలఁ జిత్త మెటులోర్చు నని కలంగు.

"స్వార్థముకంటె బాలకుని సౌఖ్యమే ముఖ్యము"గాఁ దలంచినదఁట కౌసల్య. అనఁగా బిడ్డను లేపలేదు. దశరథుఁడు

ముప్వురు రాణులతో రంగనాథునకుఁ బూజాకైంకర్యము నిర్వ
ర్తించెను, వసిష్ఠుల సన్నిధానముననే దేవతార్చన సాగినది.
ఆ సందర్భమునఁ గల 'యీాయుత్పలము' రామచంద్రుని కన్న
తల్లి కౌసల్యా హృదయమునకు దర్పణము పట్టినది.
శ్రీయుత దేవతార్చనలఁ జేసెడుపట్లఁ బ్రశాంతతన్మయ
త్వాయత చిత్తవృత్తి గలదయ్యును గోసలరాజపుత్రి లేఁ
బ్రాయపు రామచంద్ర ముఖపద్మ వసద్ధృదయార్ద్రభావనన్
ధ్యేయము విస్మరించియును ధ్యేయమునందె విలీనతం గనెన్.

మఱియు - గోశాలయందు జరిగిన ముచ్చట్లు చదువు
చున్నపుడు భాగవత కృష్ణుని చర్యలు తలంపునకు వచ్చును.
శ్రీశాస్త్రిగారు భక్తిభావనలో పోతనగారి కనుచరులుగాఁ గని
పింతురు. బాలరాముఁడు సోదరసహితుఁడై రాజభవనమున
నుండఁగా గురుపాదులు వసిష్ఠులు వత్తురు. గురువర్యులకువారు
వినమ్రభావముతో వందనము చేయుదురు. ముని ఆశీర్వాదిం
చును. ఆయన ఉన్నతాసనస్థుఁడు కాఁగా, రాజబాలకులు నేలఁ
గూర్చున్నారు. ఇక్కడ గురుకుల విద్యాబోధన రీతులు
కన్నులఁ గట్టినట్లు వర్ణితములైనవి. వసిష్ఠుఁడు రామున కొక
కథ చెప్పును. ధర్మశర్మ యను బ్రాహ్మణబాలకుఁడు 'సత్య
మాని' యన్న సద్గురుసన్నిధిని వేదశాస్త్రములు అభ్యయనిం
చును. ఆతఁడు తత్త్వదర్శియై జగన్మిథ్యాత్వము నెఱిఁగి
వైరాగ్యభావముతో నుండును. ఇంటియొద్దనున్న తలిదండ్రు
లను విస్మరించును. వృద్ధులైన పితరుల కోరికతో ధర్మశర్మ

దగ్గఱకు ఆతని పినతండ్రి జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు వచ్చెను. ఆతఁడు శర్మను ప్రథమ ధర్మోన్ముఖుని చేయుటకు యత్నించును. గురువు సత్యవ్రతాని శర్మకు ధర్మసూక్ష్మము నెఱిఁగించుచు నను చున్నాఁడు.

"ఆది మూలము పితరుల పాదసేవ
యది లభించుట సామాన్య మనఁగరాదు
జన్మ జన్మాల సుకృత విస్తార పటిమ
వరలఁగావలె జన్మసాఫల్యమునకు."

పదపడి గుర్వాజ్ఞ శిరసావహించి ధర్మశర్మ యింటికిఁ బోయి మాతా పితృసేవ చేసి తరించెను. వసిష్ఠుఁడు ఈకథ చెప్పుటలోని యాంతర్యము వైరాగ్యవృత్తి నుండి రాజకుమారుని మనస్సును ప్రథమ ధర్మోన్ముఖము చేయుటయే.

రాముని భావి జీవనవృత్తాంతమునకు బీజప్రాయములగు బాలక్రీడలు కోతి కొమ్మచ్చులు వంటివి చక్కఁగా వ్యంగ్య మర్యాదాధుర్యములుగా వర్ణితములు.

ఈ సంపుటి యందలి రెండవ రచన జానకీ త్రిశతి' కామితార్థప్రదాయిని, భక్తార్తిహారిణి, జ్ఞానప్రదాయిని, ధర్మ బోధిని, కలిధ్వంసిని, జగజ్జనని, అర్చనానందిని, అను నుప శీర్షికలతో నున్న మూఁడు శతకములు. పద్యములన్నియు ధారామనోహరములు, భక్తిరసవాహినులు. 'భక్తార్తిహారిణి' అను శీర్షికతో గ్రంథకర్త తనయొక్క గురుపరంపరనుగూర్చి, వంశీయ వృత్తమునుగూర్చి వెల్లడించెను. ఎక్కడఁ బట్టిచూచి

నను చిత్తశుద్ధి కనుగుణమైన శబ్దశుద్ధి పరితోషము కలిగించు చున్నది.

శా. భ్రూమధ్యంబున నిశ్చలంబయిన చూపున్ నిల్పి, శ్రీరామపా
దామోదాంబుజయుగ్మతిగ్మ సుధనాత్మన్ గ్రోలి,
యానంద సా
దామిన్యాంతర దీపితుండగుచు నద్వైతాత్మతత్త్వాన హ్వా
ద్వో ద్యమాంతశ్చరుఁ డెవ్వఁడో యతఁడె ధన్యుం డెన్న
శ్రీజానకీ!

మ. కవితా మానసపూజనిన్ దనుపఁగాఁగావించియున్నాఁడ; నిం
దవివేకమ్ము లనేకమున్నను వనన్యంబైన మద్భక్తి భా
వవిధిన్ మాత్రమె గైకొనంగఁదగు వంబా ! పుత్రుఁ
డన్నీకు; నెం
దువిదల్ సైపహ ! సంతసించి సుతులెట్లో పల్కెనన్ జానకీ!

కవిగారి భక్తితత్త్వమును, అంతరంగమును తెలిసి కొనుట కిట్టిపద్యము లనేకము లుదాహరింపనచ్చును.

ఈ సంపుటియందలి మూఁడవ కావ్యము అద్భుత రామాయణము. ఆంధ్రపద్యానువాదము. గురువరుఁడైన వాల్మీకి భరద్వాజునకుఁ జెప్పినది. బ్రహ్మలోకమున విరాజిల్లు చున్న శతకోటి ప్రవిస్తరమైన రామాయణములోని విశేషము లిందుఁ జెప్పఁబడినవి. ప్రధానముగా, నిది ''సీతాయాశ్చరితం మహత్'' సీతాదేవియే మూలప్రకృతి. సహస్రకంఠరావణుని పరాశక్తి రూపములో నామె సంహరించిన యద్భుతగాథ

లోకోత్తరమైన యానందమును గలిగించుచున్నది. ఈ కావ్య కథాసంగ్రహమును గ్రంథాంతమున రెండు సీసములలో శాస్త్రి గారు చెప్పియున్నారు. ఇది యొకటి.

అంబరీషచరిత్ర మాధారముగఁ జేసి
శ్రీమతీ విష్ణుల ప్రేమగాథ
నారద శాపంబు కారణంబుగ దండ
కాటవి మునుల రక్తాశియైన
మండోదరీ గర్భమందు లక్ష్మీదేవి
జన్మించి సీతయై జనకు నింట
నుండుట మఱియు విష్ణుండు నారదశాప
మున రామచంద్రుఁడై పుట్టుటయును.

జానకీరాములకుఁ బెండ్లి జరుగుటయును
భార్గవుఁడు రామవిశ్వరూపంబు గనుట
యాంజనేయుఁడు పంపాప్రవాహనీ త
టంబునకు రామునందు విశ్వంబుగనుట.

సహస్ర కంఠరావణునితో చేసిన సంగరమున రాముఁడు మూర్ఛితుఁడగును. అపుడు.

గీ॥ ప్రళయమే ఘూకృతిం గల్గి పాశఘంట
ముల ధరించియు భీకరమూర్తి యగుచు
నందఱును జూచుచుండ మహాద్భుతముగ
క్షణములో సీత కాళియై కానుపించి.

ఉ. వేగమె రావణాసురుని వేయిశిరంబులఁ ద్రుంచె గోళ్లఁ; దా
నాగతి రాక్షసాధముల నందఱఁ బట్టి శిరఃప్రఖండనో
ద్వేగముఁజూపె; నిర్దయమతిన్ మఱికొందఱి గర్భగోళపుం
బ్రేగులు లాగి చంపె; నతిభీకరరూపము దాల్చి యత్తఱిన్.

ఈరీతిగా శ్రీ శాస్త్రిగారి పద్యములు కథాసందర్భాను గుణశైలీ సుందరములై యున్నవి. అద్భుతరామాయణము ప్రతిప్రకరణాంతమునందును క్రొత్త వృత్తములు వాడిరి. ఆ వృత్తములు సాభిప్రాయముగా నుండి కథార్థస్ఫోరకములై యందగించుచున్నవి. స్వాగతము, ప్రియకాంత, మనోరమ, వన మయూరము, నిశావృత్తము, ఏకరూప, మహాస్రగ్ధర, కౌముది, మత్తకోకిల, వసంతతిలక, స్రగ్విణి, అజిత ప్రతాపము, నళిని, కుసుమవిచిత్రము, భుజంగ ప్రయాతము, శిఖరిణి, భాస్కర విలసితము, మంగళ మహాశ్రీవృత్తము, ఇత్యాదులు.

సహృదయులగు పాఠకులు తత్తద్విశేషములు కనుఁ గొని యానందింతురు. తన వైదుష్య వైదగ్ధ్యములను జానకీ రామ భావనామయము గావించుకొనుచుఁ బవిత్రజీవితము సాగించుచున్న బ్రహ్మశ్రీ వేదుల వేంకటశాస్త్రిగారి నభినం దించుచున్నాను.

మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి
లలితానగర్, రాజమండ్రి-5

1-10-85

స్వర్ణకంకణ విభూషిత శతావధాని
శ్రీ మాడుగుల నాగఫణిశర్మగారు

బ్రహ్మశ్రీ - కవిహంస
వేదుల వేంకటశాస్త్రిగారికి — నమస్కారము.

శ్రీరామ భక్త్యభిరామమయిన తమ "జానకీరామము"ను చూచితిని. మీ మనస్సువలె యిందలి రచనయు ప్రసన్నగంభీరము. మీ రచనయందు ఆలోచనకంటె అనుభూతి మెండు. బుద్ధి ధర్మముకంటె హృదయధర్మము ప్రధానము. హృదయ స్పందన కవితాకళకు జీవము. అట్టి స్పందనాస్పదమైన కవిత్వముమీది. శ్రీరామభక్తి ఆస్తికుల కెంత ఫలదాయకమో మీ గ్రంథపఠనము పఠితలకు అంతఫలదాయకము. పఠించి భక్తులు తరింతురు గాక.

నా వ్రాసిన యీ నాలుగు మాటలు మీపై మీ గ్రంథముపై గల ఆదరమునకు సూచకము లేగాని సాహిత్యము లోని నా అధికారమునకు కాదు.

ప్రభూదారగుణైః స్సర్వైః భక్త్యాది రసనిర్భరైః।
కాంతం శ్రీజానకీరామం జీయా దాచంద్రతారకమ్॥

అభివాదయే పునః

కడప
4—11—86

స్వర్ణకంకణ విభూషిత శతావధాని
మాడుగుల నాగఫణిశర్మ

అభిప్రాయము

కవిసమ్రాట్, కళాప్రపూర్ణ, పద్మభూషణ, ఆంధ్రాస్థానకవి
డా. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు

శ్రీ వేదుల వేంకటశాస్త్రిగారు రచించిన అద్భుతరామాయణమును చదివితిని. లోకమునందు రామాయణకథ బహు

విధములుగా ప్రచురితమైయున్నది. అద్భుతరామాయణము, ఆశ్చర్యరామాయణము, అధ్యాత్మరామాయణము, యోగవాసిష్ఠము ఇట్టివెన్నో రామాయణములు గలవు. అందులో నిది యొకటి.

ఈ రామాయణము మహాకథ నెన్ని విధములుగా వ్రాసినను నెల్లు వ్రాసినను భగవత్కైంకర్యమే యగును గదా! అందులో నొకచక్కని శైలి భాషాజ్ఞానము నిర్దుష్టముగా నుండునట్లు వ్రాయుట జరిగినచో భగవంతుని యనుగ్రహమును గూర్చి చెప్పవలయునా?

రచనలో అనంతములైన విధములుండును. ఈ వేంకట శాస్త్రిగారి రచన యొకమాధుర్యమునకు నిలయమని చెప్పవలయును. పద్యముయొక్క ఒకయెత్తుగడ యొక దింపుగడ ఒక సమర్థము విలక్షణముగా కొందరియందుండును మాటలకూర్పే విలక్షణముగా నుండును. పలుకుబడి విలక్షణముగా నుండును. "ఈ విశ్వంబున నెల్లవారలను నే నేడ్పించుచున్నాను. నన్నే వాఁడుం గనులెత్తి చూడఁగలఁడే?" రావణశబ్దము మీద ఇట్లన్నవాఁడు పూర్వము లేఁడు. వ్యుత్పత్తి అదియే. ఈ గ్రంథమునం దిట్టివి వందలు చూపవచ్చును. వీరిపద్య రచన నాకు ప్రియముగానున్నది. వీరి గ్రంథముకూడ నాకు చాలసుకుమారముగా నున్నది. వీరికి పరమేశ్వరుఁడు దీర్ఘాయురారోగ్య భాగ్యముల నొసంగుఁ గాక!

విజయవాడ

మకాం - అనకాపల్లి

23—1—72

(సం) విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

M. A.

ఆర్ష విద్యాభూషణ

శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తము M. A.

ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వహిందూపరిష దధ్యక్షులు

కవిసింహ శ్రీవేదుల వేంకటశాస్త్రి తెలుగు కవనములో సిద్ధహస్తుడు. ఆస్తిక్య మాతని కవితకు ప్రధాన ప్రేరకము. విష్ణుసహస్రనామ వివరణాదులను కళాశోభితమైన కవితలో వెలయింప చేసిన దిట్ట యితడు.

ఈ యద్భుతరామాయణములోని కవిత సర్వవిధముల శోభాయమానమై సమకాలికకవులలో నీతని కున్నతస్థానమును గూర్చుచున్నది. కవితకు ఆవేశము ప్రాణము. ఈతని భక్తి పరవశత పాఠకులను మైమరపించును. ఛందో వ్యాకరణాదులలో నీతడు చూపు పరిశుద్ధి యనన్య సామాన్యము. ధారాశుద్ధి, ప్రసాదగుణము ఈ గ్రంథము నెత్తిన పిమ్మట ముగించు వఱకు మనలను దించనీయవు.

ఈ గ్రంథము ఆంధ్రాళిలో విశేషవ్యాప్తి నొందగలదని నా విశ్వాసము.

కాకినాడ
12—11—71

జటావల్లభుల పురుషోత్తము

ప రి చ య ము

ఆచార్య డా. దివాకర్ల వేంకటావధాని,
M A. (Hons) Ph. D

మిత్రులు కవిహంస బిరుదాంకితులు శ్రీ వేదుల వేంకట శాస్త్రిగారు రచించిన శ్రీమదద్భుత రామాయణము నాద్యంతము చదివి యానందించితిని. ఈ రామాయణమున కద్భుతమను విశేషణము సార్థకమైయున్నది. దీనిని వాల్మీకి మహర్షి తన శిష్యుఁడైన భారద్వాజున కెఱింగించెను. వాల్మీకి తొలుత శతకోటి విస్తృతమైన రామాయణమును జెప్పెనఁట ! అది బ్రహ్మలోకమున నిల్చెనఁట ! భూలోకప్రచారము పొందిన చతుర్వింశతిశ్లోక పరిమిత మైన రామాయణమునఁ జెప్పబడనిదియు, బ్రహ్మలోక రామాయణమున విస్తృతమైనదియు నగు విశేష విషయమును జెప్పు మని భారద్వాజుఁడు ప్రార్థింప వాల్మీకి దయామేదురుఁడై యాతని కీయద్భుతరామాయణమును దెల్పెను. "ప్రకృతికి మూలభూతమయి పావన మైనది సీత" యనియు "ఇమ్మహాదేవి సీతమ్మయె యాచరాచర జగద్రూపాన వెలయు చుండు" ననియు నిందు చక్కఁగాఁ బ్రతిపాదింపఁ బడినది. వాల్మీకి శ్రీమద్రామాయణమును "సీతాయాశ్చరితమ్ మహ" త్తనుటకుఁ గారణమేమో దీనిని బఠించిన వారికిఁ దేటతెల్లమగును.

ఈ రామాయణము త్రిశంకుసుతుఁడగు నంబరీషుని చరిత్రములో నారంభించుచున్నది. అంబరీషుని భక్తికి మెచ్చి విష్ణు వాతనికిఁ జక్ర మొసంగెను. అంబరీషునకు శ్రీమతి యను

కూఁతు రుదయించెను. నారద తుంబురు లామెను వలచిరి. స్వయంవరకాలమున విష్ణుమాయచే వారిరువురికి వానరముఖములు కలిగెను. శ్రీమతి వారిని వరింపక వారినడుమ నిల్చిన విష్ణువునే వరించెను. ఈ యవమానమున కంతకును విష్ణువే కారణమని యెఱింగి యా మునులు-

మాధవా! మాయఁ జొప్పించి మనుజదేహ
ధారివై శ్రీమతిని గొంచుఁ దరలినాఁడ
వాట నంబరీషుని వంశమందు నీవు
దాశరథి వౌము మాయలోఁ దగులుకొనుము. 36-16

అని శపించిరి. ఈ శాపము కారణమున విష్ణువంబరీషవంశము నందుఁ బుట్టిన దశరథునికిఁ గుమారుఁడై జనించెను.

ఇందలి సీతాజననవృత్తాంత మద్భుతమైనది. నారదుఁడు లక్ష్మీనారాయణుల సభలోఁ దనకు జరిగిన యవమానమునకుఁ గోపించి "బెత్తములు వట్టి రాక్షసాభీలవృత్తి దాసదాసీజనంబ యుక్తముగ నన్నుఁ దరుమఁజేసిన యీలక్ష్మి దానవాన్వయమున జన్మించుఁగాక!" యని లక్ష్మిని శపించెను. రావణుని భార్య మండోదరి భర్త యన్యస్త్రీసక్తుఁడై తన్నుపేక్షించుటకు వంతనొంది మరణింప నెంచి విషమను నుద్దేశముతో మునీశ్వర రక్తపూరితమైన కలశము నందలి ద్రవమును ద్రావెను. ఆమె చావలేదు సరిగదా గర్భవతియయ్యెను. భర్త తన్ను శంకించునని భయపడి తీర్థయాత్రామిషమున నామె కురుక్షేత్రమున కరిగి యచ్చట నొక యాఁడశిశువును బ్రసవించెను. తరువాత నా శిశువు నొక మందసలో నుంచి గోతిలోఁ బాతి

పెట్టి యేగెను. తరువాత మిథిలాధిపతియైన జనకుఁ డచ్చట యజ్ఞము చేయఁదలంచి భూమి త్రవ్వఁగా నాపెట్టె కనఁబడెను. ఆకాశవాణి యాపెట్టె యందలి కన్యను గూఁతుఁగా గ్రహింపుమని యాతని కుపదేశించెను. అతఁడట్లే చేసెను. తరువాతఁ గొన్నియేండ్లకు శివధనుర్భంగము గావించి రాముఁడామెను బెండ్లాడెను.

ఇందలి కథలో సీతివిస్తృతమైనదియు, సీతారాముల జననమునకుఁ గారణమైనదియు, నారద గానమాత్సర్య వృత్తాంతము. ఆంధ్రప్రబంధములలోఁ గల్పితకథా మయమగుటచేఁ బ్రత్యేక గౌరవమునకుఁ బాత్రమగుచున్న కళాపూర్ణోదయమున నారదగాన మాత్సర్యవృత్తాంత మున్నది. ఈ అద్భుత రామాయణమునకు మూలమైన సంస్కృతాద్భుత రామాయణము ప్రాచీనమును వాల్మీకికృతమునునగు పింగళిసూరన్న యాకథ నందుండి గ్రహించెనని చెప్పవలసివచ్చును. ఇందలి కథకును కళాపూర్ణోదయ మందలి కథకును గొంత భేద మున్నను సాదృశ్య మధికముగా నున్నది. అందుచే పింగళి సూరన్న కళాపూర్ణోదయమున కద్భుతరామాయణ మొక మూలమని భావింపవచ్చును. కౌశికాభ్యుదయము, భువనేశ్వరుని చరిత్ర అనునవి యిందలి యుపాఖ్యానములు.

వాల్మీకిరామాయణమున లేకుండ నిందుఁ గల మఱి యొక వృత్తాంతము సహస్రకంఠరావణచరిత్రము. అతనితో యుద్ధ మొనరించు సమయమున శ్రీరాముఁడు మూర్ఛిల్లఁగా సీత పరాశక్తిరూపిణియయి సహస్రకంఠ రావణుని సంహరించెను. బ్రహ్మకృత దేవీస్తోత్రము పఠించిన సీతాదేవి యతి

లోక శక్తిసామర్థ్యములు గోచరించును. ఈ రామాయణము నందలి చివరిభాగము లద్భుతరసమయములై యా మహాదేవి మహత్త్వమును వివరించుచున్నవి. "అంబరీషచరిత్ర మాధారముగఁజేసి శ్రీమతి విష్ణుల ప్రేమగాథ" (268-26) అను పద్యమునుండి రెండు మూఁడు పద్యములలో నీ గ్రంథమందలి కథ సంగ్రహముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఇందు వాల్మీకి రామాయణము నందలి కథావిధానముకూడ లేకపోలేదు. కవి దాని నతి సంగ్రహముగా సూచించుచు నందు లేని యద్భుతవృత్తాంతములను విపులముగా వర్ణించెను.

శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారు దీనిని సంస్కృతమునుండి యనువదించినట్లు తోఁచుచున్నది. మూలము నీ గ్రంథముతో బోల్చిచూచు నవకాశము నాకు లేకపోయినది. అనువాదమయ్యును కవిగారి రచన ధారాళమును, సరసమునై హృద్యముగా నున్నది. వారికథాకథనము ప్రశంసింపఁ దగియున్నది. ఇందలి ధారాశుద్ధితోఁ గూడిన పద్యములను బఠింప నిది మెచ్చుటను అనువాదమను భావమును గలిగింపదు. రచన క్రమక్రమముగాఁ బ్రౌఢమును, రసవత్తరమునై చదివినకొలంది చదువవలె నను నుత్సాహమును రేకెత్తించుచున్నది. ఇందచ్చటచ్చట దొరలిన స్వల్పవ్యాకరణ స్ఖాలిత్యములను రెండవముద్రణమున సులభముగా సవరించుకొనవచ్చును. కవిగారింకను రసవత్తరములైన రచనలు కావించి యాంధ్రసరస్వతి కభినవాలంకృతులు సమకూర్తురని కోరుచున్నాను.

27—11—71 హైదరాబాదు దివాకర్ల వేంకటావధాని

శ్రీరామశ్శరణంమమ

ఓం నమః కామేశ్వర్యై

కృతిప్రశంస

కవిసార్వభౌమ, స్వారాజ్యకవి, శ్రీవడ్డాది సీతారామాంజనేయకవి

1. తే॥ గీ॥ శ్రీ సలరు వేదులాన్వయ ! మాననీయ !
సజ్జనవిధేయ ! వేంకటశాస్త్రి ! నీకు
నాయురారోగ్య భాగ్య సౌఖ్యముల నొసఁగి
బాలరాముఁడు నిన్ను గాపాడుఁగాక !

2. సీ॥ నడక పెంపడర నున్నతిఁ గూర్చుపదముల
యందునన్ లాలిత్యమందగింప
నకలంకమగు వృత్తి సకలార్థ సంసిద్ధి
కరగౌరవ మ్మొసఁగంగఁజేయ
నవరసోచిత కళౌన్నత్యమ్ము నిత్యమ్ము
సంస్తుత్యగతిఁ బ్రకాశమ్ముఁబెంప
కాలానుసారియే గణనీయభావ సం
పద యభివ్యక్తమై పరిఢవిల్ల

తే॥ గీ॥ సకల మానవ హృదయ రంజకముగాఁగ
సాగు వాల్మీకి కవితాను సారియగుచు
నిరుపమాన ప్రభావమున్ నెఱపుచున్న
బాలరాముఁడు నిన్ను గాపాడుఁగాక !

3. కం॥ పరితోషముతో సారెకు
నరసితి నీబాలరాముఁ డను కావ్యంబున్
సరసము నపూర్వ మట్టిది
యరుదు సుమా! వేంకటకవి! యాంధ్రమునందున్

4. సీ॥ వ్యంగ్యబటంచును బచ్చిబూతులువాగి
శృంగార రసమని పొంగువారు
కట్టుదుము సమాధిగట్టిగా సంస్కృతాం
ధ్రములకు నని తృళ్ళిరాలువారు
తత్త్వచింతనము సుంతయు లేక యైహిక
భోగరక్తిని విఱ్ఱవీఁగువారు
పరులనే యనుకరింపఁగఁ బూనియాత్మీయ
సరణి విసర్జించి మురియువారు
తే॥ గీ॥ నిండియున్నట్టి యీనాఁడు, నీవు బాల
రామ మహిమను సోదరస్తోమమునకుఁ
దెనుఁగు బద్యకావ్యముగ నందించినావు
వేంకటకవీంద్ర ! నీకృతి విశ్వనుతము.

5. కం. కవిహంసా ! వేంకటకవి !
కవిభూషణ ! బాలరామ కావ్యమలరు నా
రవిచంద్ర తారకముగా
శ్రవణానంద మిడి బాలరాముని కరుణన్.

5-7-1985
విశాఖపట్టణము

ఇట్లు
నీ శ్రేయోభిలాషి
వడ్డాది సీతారామాంజనేయ కవి

అభినందనము

శ్లో॥ భర్జనం భవబీజానాం మార్జనం గుణసంపదాం,
తర్జనం యమదూతానాం రామరామేతి గర్జనం.

జననమరణరూపమైన సంసారాంబుధిలోఁబడి పారమెఱుఁగరాక యుక్కిరిబిక్కిరి యయి కొట్టుమిట్టాడు జీవలోకమెవని పేరెత్తి పిలిచినంతనే యిడుములు గడచి గట్టెక్కుచున్నదో యాతడే రాముఁడు. సర్వలోకములకు నుత్పత్తి విలయములను ఉన్మేష నిమిషములతో గల్పింప సమర్థుఁడైన యాభగవంతుని శ్రీచరితమే రామాయణము.

భారతావనియం దన్నికళలు, అన్నివిద్యలు భగవచ్చరణ రాజీవములకు నివేదితములు. కవిత్వము. సంగీతము, శిల్పము, అభినయము- ఇట్లున్న విద్యలన్నియు భగవదభిముఖములుగా పరువెత్తుట భారతీయమైన సంప్రదాయము.

అందువలననే సంస్కృతమున వాల్మీకివిరచితమైన దొక్క-రామాయణమే కాదు, ఎన్నో వెలసినవి. తెనుఁగుననో కవియై కలముబట్టినవాఁడు భక్తిరసధారచేనార్ద్రమైన హృదయ క్షేత్రము కలవాఁడు భగవత్కథాకీర్తనమునకై తనకవితా శక్తిని వినియోగింపక యూరకొనుట పూర్వము లేదు వర్తమానమున గన్పింపదు; భావియందు గోచరింపదు. అందుచే ఒకేరామచారిత్రమున కెన్నియో అనువాదములు తెనుఁగున వెల్వడినవి.

ఇటీవల శ్రీమద్రామాయణకల్పవృక్షము ను రచించిన శ్రీవిశ్వనాథవారు- ఎవరో "వ్రాసిన రామాయణమునే ఏల తెనుఁగున మరల వ్రాయవలె నన్నమాటకు" సమాధానముగా

సీ॥ మజిల నిదేల రామాయణమన్నచో
నీ ప్రపంచక మెల్ల మెల్లవేళ
తినుచున్న యన్నమే తినుచున్న దిన్నాళ్ళు
తనరుచి బ్రదుకులు తనవికాన
చేసిన సంసారమే సేయుచు నున్నది
తనదైన అనుభూతి తనదిగాన
తలఁచిన రామునే తలఁచెద నేనును
నాభక్తి రచనలు నావిగాన....

అనినారు. అందుచే రామకథారచనమునుగూర్చి పునరుక్తి యనుకొనుట దోషము. అన్యవిషయములందు పునరుక్తి దోషము. భగవద్విషయమునఁ బునరుక్తి శోభ అలంకారము. పునరుక్తి లేకపోవుటయే దోషము.

ఈ "జానకీరామము" అను గ్రంథమున మూడు భాగములు (గ్రంథ) న్నవి. 1. బాలరాముడు, 2. జానకీత్రిశతి, 3. అద్భుతరామాయణము గలవు.

ఈ మూడు గ్రంథములను రచించిన కవివర్యులు శ్రీ వేదుల వేంకటశాస్త్రిగారు. శ్రీ సీతారాములయందేకాంతమైన భక్తిగలవారు. వారు భక్తిరసభరితమైన హృదయమున దోచిన ప్రేరణగా నీవఱకే విష్ణుసహస్ర నామస్తోత్రము (పద్యము) నురచించి ప్రకటించియున్నారు. సహజముగా సంస్కృతాంధ్రములందుఁ బండితులై, ఆంధ్రోపాధ్యాయులుగా మనుగడ సాగించుచున్నవారి పాండిత్యము శ్రీరామభక్తి రస ధారాసించితమై కవితా పరిమళములను వెదజల్లుట యందాశ్చర్యమేమున్నది.

1) బాలరాముడు:- రాముని బాల్యము, క్రీడలు, విద్యాభ్యాసము, కౌసల్యా దశరథుల పుత్రప్రేమ, రాముని సోదరుల యెడగల అనురాగము మొదలైన విషయములు చక్కగా వర్ణించిరి.

2) జానకీత్రిశతి :- జానకీత్రిశతి సీతాస్తుతికి ప్రధానమైనది. సీతపరాశక్తిగా వర్ణింపబడినది. ఇది తొమ్మిది భాగములుగా వర్ణింపబడినది.

3) అద్భుత రామాయణము:- ఈమూడు రచనలు సరసలలితపదబంధురములు. శ్రీరామభక్తి సందీపితములు. లోకము కుత్సితకావ్యములను జదివిన చెడును. ఉత్తమకావ్యములను బఠించిన మేలొందును. శ్రీ శాస్త్రిగారి యీ కావ్యములు, ఇహమునం బ్రహ్మానందసహోదరమైన కావ్యానందమును, బరమున శ్రీరామచరణసాయుజ్యరూప బ్రహ్మానందమును బ్రసాదింప సమర్థమైనది.

వారు సహజముగా నార్ద్రమైన హృదయమందలి నెయ్యముచేఁ బ్రేరితులై యీ గ్రంథము మామండలియందచ్చువేయించ్చిరి. మండలియందు వారికిఁగల సద్భావమునకుఁ గృతజ్ఞుడను. శ్రీసీతారాముల యనుకంపావిశేషము వారియందు ఫలింపవలెనని యాశీర్వదించుచున్నాను.

అక్షయ - మార్గశిరము
తెనాలి
1986

ఇట్లు
బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రి
వ్యవస్థాపకుడు : సాధన గ్రంథ మండలి

సద్గురుమాత :

శ్రీ దేవీ పద్మావతీమాయీ పరమహంస

కల్యాణగిరి - బలిఘట్టము.

జానకీరామము

...ధన గ్రంథ మండలి
తెనాలి

పీఠిక

శా॥ శ్రీభూనీళలు పాదపద్మయుగళీ సేవారతిన్ గొల్వఁగా
నాభానుండునుజంద్రుఁడున్ నయనయుగ్మారంభులై వెల్గఁద
న్నాభీపద్మభవాది దేవతలు నానందాప్తిఁ గీర్తింపఁగా
నాభోగీంద్రశయానుఁడౌ హరినెదన్ బ్రార్థింతు శ్రీరంగనిన్.

చ॥ తనయుని జొజ్జఁజూచి కడుదచ్చనలాడె నితండటంచుఁ,జం
ద్రునిపయిఁగిన్కఁ గొన్నయుమ, తోరపుభక్తిని
విఘ్ననాయకున్
ఘనతర పూజనాదిక మొనర్చిన వారల కాయురాది శో
భనము లొసంగునంచుఁనొల్లిఁ బ్రార్థనఁ
జేసెద శ్రీగణేశ్వరున్.

శా॥ శ్రీరామా ! యను తారకాఖ్యరసనా
శ్రీమంతుఁడై తన్మను
శ్రీరాజమ్మును బార్వతీసతికి వాసిన్ బోధఁగావించి, సా
కారబ్రహ్మముఁ గొల్వమది నాకాంక్షించి, యాయంజనా
నారీపుత్త్రుఁడునై చరించిన యుమానాథున్
శివున్ గొల్చెదన్.

శా॥ క్షీరాంభోనిధి నాదిశేషువు మహాశ్వేత ప్రభన్ జిమ్మ, ల
క్ష్మీరామామణి రాగరంజితరుచిన్ సేవింపఁ దద్దేహశో
భారమ్యంబది యింద్రనీలమణియై భాసిల్లఁదైత్రిగుణ్యాలో
కారాధ్యుండయి వెల్గు శ్రీహరినెదన్ బ్రార్థింతు
నశ్రాంతమున్.

శా॥ శ్రీవాణీ ! కమలా ! భవాని ! లలితా !
శ్రీరాజ రాజేశ్వరీ !
దేవి ! శ్యామల ! సర్వమంగళ ! సుగాత్రీ !
బాల ! కామేశ్వరీ !
శ్రీవిద్యేశ్వరి ! యన్ననామములతో సేవించి,
యాయా స్వరూ
పావేద్యంబగు నాదిశక్తి నెపుడున్ బ్రార్థింతు
రామాకృతిన్.

మ॥ అలవాల్మీకియు నన్నపార్యుఁడును దామక్షిద్వయంబైన, ని
శ్చలతేజో మహిమాతిరేకమున భాస్వత్సంస్కృ
తాంధ్రమ్ములన్
గలకావ్యమ్ములు రత్నభూషణములై
కైసేయ, రాయంచపై
బలుకేవిన్ విహరించువాణి నెపుడు భావించి సేవించెదన్.

శా॥ ఆరామద్రవిడాఖ్య విప్రజనముఖ్యావాస, మైశ్వర్యశో
భారమ్యంబును, వేదశాస్త్రఖని, విద్వత్సత్కవిప్రౌఢ గో
ష్ఠీరూపమ్మగు కారవేల్లపురభాసిన్ రామశాస్త్రి సుధీ
సారున్ మ్రొక్కెద వేదులాన్వయుని
భాషాశేషభూషా గురున్.

కం॥ ఘనవడ్డాది శుభాన్వయ
జనితున్ గవిసార్వభౌము సద్గురువర్యున్
మనమున సీతారామాం
జనేయ సౌశీల్యగుణ విశారదుఁ గొలుతున్.

కృతికర్త:

కవిహంస;

వేదుల వేంకటశాస్త్రి

శ్రీరామ శ్శరణమమ

జానకీరామము

కృతికర్త :

భాషాప్రవీణ, కవిహంస, కవిభూషణ

వేదుల వేంకటశాస్త్రి

శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరీ దేవస్థాన పండితుడు, అనకాపల్లి

ప్రకాశకులు :

సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి

వెల రూ. 25-00

పరోపకారమె తమ జీవిత లక్ష్యముగా

మనుగడ సాగించుచున్న

బ్ర. శ్రీ. మండ చినగురునాథ శాస్త్రిగారు, **B. Com, B. L.**

వీరి ధర్మపత్ని

మ. ల. స. రాలగు లక్ష్మీదేవిగారు.

THIS BOOK IS

PUBLISHED WITH THE FINANCIAL ASSISTANCE OF

TIRUMALA TIRUPATI DEVASTHANAMS

UNDER THEIR SCHEME

AID TO PUBLISH RELIGIOUS BOOKS.

శ్రీమతి ముప్పిడి లక్ష్మీదేవమ్మగారు

కీ. శే. శ్రీ ముప్పిడి జగన్నాథముగారి భార్య

దేవాలయ ప్రతిష్ఠలు, యజ్ఞములు, గృహనిర్మాణములు, గ్రంథప్రచురణలు మొదలగు అనేకానేక ధర్మకార్యములకు భూరివిరాళముల నిచ్చిన ఉదారశీలి.

అల్లిపురము — విశాఖపట్నము.

శ్రీ విద్యా శంకర ప్రసన

శ్రీ శ్రీ శ్రీ జగద్గురు శంకరాచార్య

పుష్పగిరి మహాసంస్థానం, పుష్పగిరి

క్యాంపు - తెనాలి

1-11-86

అస్మదత్యంత ప్రియశిష్యులు, శ్రీ వేదుల వేంకటశాస్త్రి వారికి

ఆశీః పరంపరాపూర్వకముగా వ్రాయించిపంపు

నారాయణ స్మరణ పత్రిక

తాము పంపిన "జానకీరామ" మను గ్రంథమును జూచితిమి. అది కవి ముఖోద్గతములైన వాఙ్మయత్రివేణుల సంగమరూపము. త్రివేణి సంగమ మెల్లవారికి నెట్లాదరణీయమో శ్రీ సీతారామభక్తి సుధాస్రవంతీరూప త్రివేణీ సంగమాత్మకమైన ఈ గ్రంథముకూడా భక్తి సాహితీపరుల కారామస్థానము కాగలదు.

ఇది బాలరాముడు, జానకీ త్రిశతి, అద్భుత రామాయణము- అను మూడు పద్యకృతుల సంపుటి. ఇందు బాలరామునిది తొలిజన్మ. జానకీత్రిశతి, అద్భుతరామాయణము- అను ఈరెండును ద్విజన్ములు.

బాలరాముని లీలలు శ్రీకృష్ణలీలల స్ఫురణకు తెచ్చి యాలీలల వర్ణించు పట్టులలో పోతన భవ్యకవితావేశము ఈ కవి హంసలో చోటుచేసుకొనినదా యనిపించును. జానకీ త్రిశతిలో పరాదేవతయైన సీత సాధకజనానుగ్రహార్థమై

ఉ॥ శ్రీయుత రామతారక విశేషము నాకుపదేశమిచ్చి, నా
రాయణుఁడా సమర్థమహారాజ గురూత్తముఁడా
మహాత్మునిన్
బాయక యెల్లవేళలను భక్తినమస్కృతు లాచరింతు నా
ప్యాయిత రామచంద్రుఁడు కృపారసమున్
జిలికించి ప్రోవఁగన్.

కం॥ శ్రీ పరమహంస, శ్రీదే
వీ పద్మావతి, గురుత్వ విద్యా తేజో
రూపిణి, మద్గురు మాతన్
బ్రాపయి నన్నుద్ధరింప భక్తి భజింతున్.

స్వ వి ష య ము

చ॥ పటుతర ధర్మతత్పరుఁడు, భారత సంస్కృతి దేశమెల్లను
తక్కటముగ వ్యాప్తిఁ జెందఁ దన కాలము
సంకితముం బొనర్చె, ని
ష్కుటిలుఁడు పార్వతీశ్వరుఁడు గోముననన్
గనినట్టి తండ్రి; వేం
కట రమణమ్మ నాజనని, గాటపుభక్తి నమస్కరించెదన్.

శా॥ భారద్వాజ పవిత్ర గోత్రజుఁడనై,
బాల్యాది శ్రీరామ ! రా
మా ! రామా ! యని తారకస్మరణ
కర్మంబే స్వధర్మంబుగా

నేరూపంబును రామరూపముగ నే వీక్షించి సేవింతు నే
నారామభ్ర విదుండ నాంధ్రుఁడను నే డనాకపురీ
వాసుఁడన్.

సీ॥ వేదులాన్వయవార్ధి విధుమూర్తి దైవజ్ఞ
తరణి వేంకటశాస్త్రి దాతనాకు
ఆకొండి వేంకన ఖ్యాతుండు సత్కవి
తావిలాసుండు మాతామహుండు
చెల్లెంద్రు వరహాలు, శ్రీమహాలక్ష్మి నా
రాయణమ్మలు సాధ్వులౌచునుంద్రు
వేంకటరాయఁడు శంకరనారాయ
ణుండు, కోదండరాముండనంగ

తే॥ గీ॥ మువురు తమ్ములు నన్ను సమోదమలర
నరయుచుందురు, జ్యేష్ఠత్వగరిగ మిగుల
నందరును ధార్మికోదారు, లమితభక్తి
చిత్తులయి, దైవసేవలఁ జేయువారె.

సీ॥ వేంకటరమణ సాధ్వియును ధర్మావతీ
సతియు నాదుహితలై పతులఁగొల్వ
వినయ విధేయతన్ వేంకటపార్వతీ
శ్వరధర్మ రాయఁడు భక్తిపరుఁడు
చతురుఁడు వేంకట జానకీశ్వరుఁడును
బుత్రులై శ్రీరామమూర్తి విభుని
మహిమా కటాక్ష సంప్రాప్తులై యలరాతు
శ్వశురుండు నోవేటిసత్కులుండు

తే॥ గీ॥ సత్యనారాయణాఖ్యుండు సౌహృదుండు
సేతుమాధవ కల్యాణి సీతనువున
కర్ధభాగినిగాఁజేయు, ననవరతము
విమలమతి రామచంద్రుఁ సేవించుకొండు.

—: o :—

శ్రీరామశ్శరణంమమ

కృతజ్ఞతాభినందనలు

శ్లో॥ అష్టాదశపురాణానాం సార మిత్యభిధీయతే।
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్ ॥

తమ ప్రయోజనాలను భంగము వాటిల్లినా పరార్థ ప్రాపకులైన సజ్జను లీకాలంలో దుర్లభులు, తమ కార్యము ఘటింప జేసికొనుచు పరార్థ ప్రాపకులైన మహాత్ములు కూడా మనకు తెలిసినంతలో, కొన్ని వేలజనాభా గలిగిన గ్రామంలో ఏ ఒక్కరో ఇద్దరో కనబడుదురు. నిస్వార్థముగా నిర్వ్యాజమైన భ్రాతృవాత్సల్యముతో బ్ర. శ్రీ. బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రి గారు తమ సాధన గ్రంథ మండలి ద్వారా ఈగ్రంథమును ముద్రించుటలో పడిన శ్రమ దమాదులు చెప్పతరముగానివి. వార్థక్యములో నాకొరకై అపరిమిత శ్రమల నంది సర్వాంగ సుందరముగా గ్రంథ ముద్రణమును పూర్తిచేయించిన నా ఆత్మీయ సోదరులు.

మరియు నా జీవితములో స్వానుభవపూర్వకముగా నేను తెలిసికొనగలిగిన మహాత్ములను పేర్కొని యిందుమూలముగా వారికి నాకృతజ్ఞతలను వెల్లడిజేసి కొందును.

కీ॥ శే॥ డా॥ శ్రీ బెండపూడి పేర్రాజుగారు. తెలిసిన వారుగాని, తెలియనివారుగాని "దేహి - పాహి" అనుచు తనను ఆశ్రయించగనే వెనుక ముందుల చూడకుండగా అభయ మిచ్చి మహోపకార మొనర్చు మహనీయులు. నాకు జీవనోపాధి కలిగించి, జీవితమునకు బంగారు బాటను నిర్మించిన ప్రాతస్మరణీయులు.

కీ॥ శే॥ డా॥ శ్రీ జి. వి. యల్. నరసింహముగారు, కైజర్ హింద్, నన్ను సోదరప్రేమతో చూచుచు, వారొనరించు ధార్మిక కార్యక్రమము లన్నిటియందును నన్ను ముఖ్య భాగస్వామిని గావించిన ఆత్మీయులు.

కీ॥ శే॥ శ్రీ వుప్పల శ్రీరామమూర్తిగారు. నాకు బాల్య మిత్రులు. అనకాపల్లిలోగల ప్రముఖ ధార్మికసంస్థ లన్నిటి యందును సామాన్య సభ్యులేగాక అధ్యక్షస్థానముల నలంకరించిన వారు. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరీ దేవస్థాన సంఘాధ్యక్షులుగా సుమారు నలువది సంవత్సరములు సేవచేసినవారు.

కీ॥ శే॥ శ్రీ పైండా శ్రీరామకృష్ణయ్యగారు, జమీందార్. నాకు అత్యంత ఆత్మీయమిత్రులు. శ్రీ పైండా చలమయ్య ధర్మసంస్థకు ట్రస్టీగా నుండి కల్యాణమండప నిర్మాణము గావించిరి. దివ్యజ్ఞాన సమాజాది అనేక ధార్మిక సంస్థలలో ప్రముఖ పాత్రల నిర్వహించినవారు.

కీ. శే. డా. గండికోట లక్ష్మీనరసింహముగారు

భార్య : కీ. శే. నారాయణమ్మగారు

కామితార్థ ప్రదాయినీ- శ్రీరామశరణా- భక్తార్తిహారిణీ- జ్ఞాన ప్రదాయినీ ఇత్యాది నవవిధ రూపములతో దర్శనమిచ్చునటుల వర్ణించుట విశేషము.

అద్భుత రామాయణము అనువాద గ్రంథమయ్యును కవి ప్రతిభావిశేషముచే స్వతంత్ర గ్రంథముగా చదువరులకు గోచరింపక మానదు. వాల్మీకి రామాయణమున గానరాని సీతాజననాది వృత్తాంతములు, సీతయే పరాప్రకృతి, జగన్మాత- యని వర్ణించెడి ఘట్టముల బరిశీలింప- "రామాయాః సీతాయాః అయనం చరితమ్ రామాయణం"- అను రామాయణశబ్ద నిర్వచనము స్ఫూర్తికివచ్చి- "సీతాయాశ్చరితమ్ మహత్" అను వాల్మీకి వచనమును అన్వర్థము చేయుచుండును.

ఈ గ్రంథమం దడుగడుగున రమణీయ భక్త్యావేశముతో పెనవేసుకొనిన కమనీయ భవ్యకవితావేశము ప్రస్ఫుటమగుచుండును. ఈ 'కవిహంస' యొక్క- భవ్యతపఃఫలముగా రూపుదాల్చిన ఈ 'జానకీరాముడు' ఈ కవినేగాక నిఖిలలోకాభిరాముడై వెలసి యందఱ దనించుగాతమని యాశించుచున్నాము.

ఇతి నారాయణస్మృతిః

శ్రీ విద్యాశంకర ప్రసన్నః

2-11-86

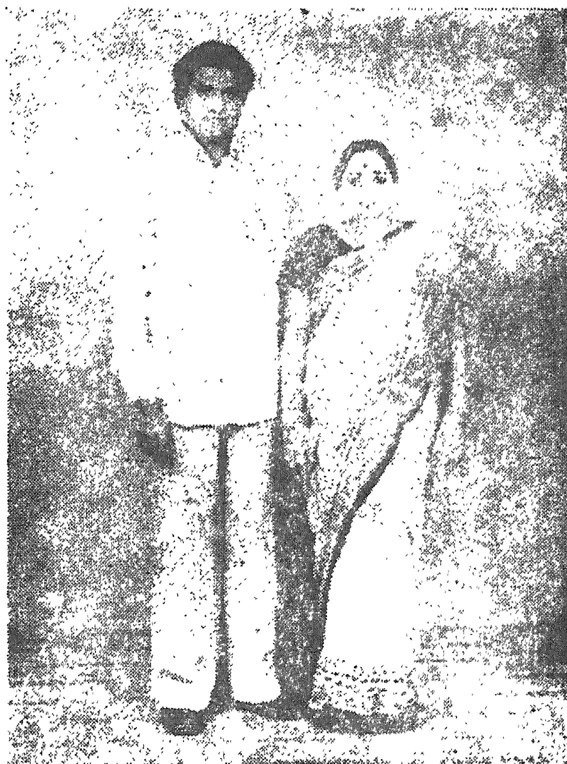
శ్రీ విద్యానృసింహ భారతీస్వామినః

శ్రీ కొయ్యా అప్పలరాజురెడ్డిగారు

అగనంపూడి గ్రామ పంచాయతీబోర్డు మాజీ ప్రసిడెంటు,

అ గ న ం పూ డి.

గుప్తదానపతులు :

శ్రీ కొండ్యా సత్యనారాయణరెడ్డిగారు

భార్య : చి. సౌ. విజయలక్ష్మీకాంతమ్మగారు

బగనంపూడి.

కీ. శే. శ్రీ బచ్చు సత్యానందము గారు

మాజీ మ్యునిసిపల్ ఛైర్మన్, రాజమండ్రి.

మహారాజశ్రీ సుంకు సుబ్బలక్ష్మయ్య మహాశయులు, సాంప్రదాయమైన పండితకవి పోషకులై నాగ్రంథమాత్ర పరిచయముతో భూరివిరాళము నొసంగిన వదాన్యులు. వారికి శ్రీరామచంద్రమూర్తి సర్వశ్రేయములను ఆయురారోగ్యైశ్వర్యముల నొసంగి రక్షించుగాక.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ మహాలక్ష్మి సమానురాలగు శ్రీదేవి పద్మావతీ పరమహంస మాసద్గురు మాతృశ్రీవారు. కల్యాణగిరి, బలిఘట్టము. నర్సీపట్నంతాలూకా.

అనేక సహస్ర చండీయాగ, కోటికుంకుమార్చనాదులను లోకకల్యాణార్థమై నిర్వహించి, నిర్వహించ నున్న ఆదర్శ మాతృమూర్తి.

బ్ర. శ్రీ. మండ చినగురునాథశాస్త్రిగారు. B. Com. డిప్యూటీకమీషనర్ ఆఫ్ సేల్సుటేక్సు, కాకినాడ. వీరు నాయందు అనిర్వాజ్యకరుణగలిగిన ఆత్మీయ మిత్రులు.

బ్ర. శ్రీ. డా॥ భైరవభట్ల వేంకటవిశ్వనాథముగారు. నేటి డాక్టర్లలో ఇంతటిదయార్ద్ర హృదయులు ఎక్కడో కనుపించుదురు.

సంగీత సాహిత్య ప్రియులు మరియు మాకు బంధువర్గములోని వారు. సుమారు 30 సం. ల నుండి నన్ను నా కుటుంబమును ప్రాణభిక్షలతో నిలిపిన చిరస్మరణీయులు.

శ్రీ కొయ్యా అప్పలరాజురెడ్డిగారు, అగనంపూడి. జననం 1916 మార్చి అగనంపూడి గ్రామపంచాయతీ ప్రసిడెం

టుగా, పరవాడ పంచాయతీసమితి ప్రసిడెంటుగా, ప్రజాసేవ చేసి, ప్రస్తుతం విశాఖజిల్లాపరిషత్ కోఆప్ట్ మెంబరుగా నున్నారు. లంకెలపాలెం కోఆపరేటివ్ బ్యాంక్ డైరెక్టరుగా ఎన్నోరకాలుగా ప్రజాసేవ చేయుచున్నవారు. నాకు అత్యం తాత్మీయులు.

శ్రీ కొయ్యా సత్యనారాయణరెడ్డి గారు. ఈ చిరంజీవి నాప్రియశిష్యుడు. వీరిదంపతులకు అపారమైన గురుభక్తి. P. W. D. స్టీల్ ప్లాంట్ వగైరా, కాంట్రాక్టరు, లాండ్ లార్డ్, మరియు బ్యాంకర్, శ్రీ కొయ్యా అప్పలరాజుగారి ఏకైక పుత్రుడు. ఒక్కమాటలో పేదప్రజలకు పెన్నిధి.

కీ॥ శే॥ శ్రీ బచ్చు సత్యానందముగారు. లాండ్ లార్డ్, అండ్ బ్యాంకర్, నాయెడల అవ్యాజమైన గురుభక్తి కల వారు, వీరేగాక వీరికుటుంబము అందరున్ను నాయందు భక్తి కలవారు, ఈయన రాజమండ్రి ప్రిన్సిపాల్ ఛైర్ మేన్‌గా, రోటరీక్లబ్ ప్రసిడెంటుగా ఖ్యాతినందినవారు.

నేను యీ గ్రంథములో నాజీవితమును మరువరాని వ్యక్తులను శాశ్వతముగా నిలుపుకొనుటకై వారి ఛాయా చిత్రములను ప్రకటించుటకు కోరిన వెంటనే అనుమతి నిచ్చిన ఆయాకుటుంబ సభ్యులందరకును నాహృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతాభినందలు.

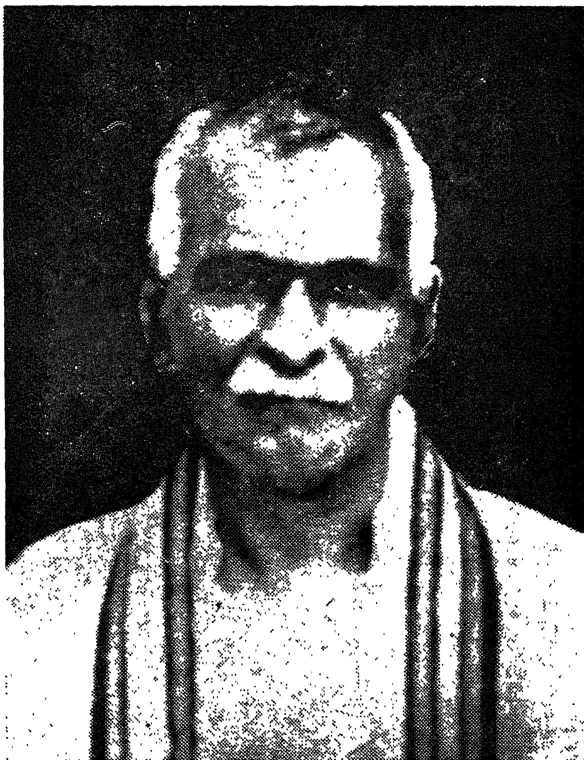
నా జీవితములో అత్యంతాత్మీయమైన ఒక్క మిత్రుణ్ణైన నిస్వార్థపరుణ్ణి సంపాదించలేకపోతినే, అను చింతను

కీ. శే. శ్రీ వుప్పల శ్రీరామమూర్తిగారు

శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరీ దేవస్థాన సంఘాధ్యక్షులు,

అనకాపల్లి.

కీ. శే. పైండా శ్రీరామకృష్ణయ్యగారు

కా కి నా డ.

ప్రక్కిలంక - అన్నదేవరపేట - జమీందారులు.

మాన్పి నాయందు అవ్యాజమైన గౌరవాదరములతో ఈగ్రంథ ముద్రణకు ఆర్థికసహాయము చేయించిన దశగుణిత, షోడశ గుణిత, అష్టావధానము, శతావధానముల నిర్వహించి అఖండ సన్మానముల నందిన శ్రీ మాడుగుల నాగఫణిశర్మగారికి సర్వదా నాకృతజ్ఞతపూర్వక శుభాకాంక్షలు.

నేను కోరినతోడనే నామీాది వాత్సల్యముతో శ్రీ ముఖము నను గ్రహించి ఆశీర్వదించిన జగద్గురువులు పుష్పగిరి పీఠాధీశ్వరులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ మదభినవోద్దండ విద్యానృసింహ భారతీస్వామివారికి సప్రశ్రయ ప్రణామశతము లర్పించు చున్నాను.

కోరినతోడనే నాయందలి వాత్సల్యముతో నన్ను ఆశీర్వదించుచు అమూల్య అభిప్రాయము నొసగిన "గీతా వాణి" సంపాదకులు, పూజ్యులు శ్రీ రామకృష్ణానందస్వామి వారికి అనేక ప్రణామశతములర్పించుచున్నాను-

నాయందభిమానముతో నన్నాశీర్వదించి తమ అభి ప్రాయము నను గ్రహించిన సద్గురు శ్రీ అవధూతేంద్ర సరస్వతీ స్వామివారికి సహస్ర నమస్కారము లర్పించుచున్నాను.

ఈ గ్రంథ ముద్రణకు శ్రీ తిరుమలతిరుపతి దేవస్థానము వారు ఉదారముగా ఆర్థిక సహాయమునొసంగి సహకరించిరి. వారికి శతశః కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కారములు చేయు చున్నాను.

నా గ్రంథము ఆమూలచూడము పరిశీలించి తమ అమూల్యాభిప్రాయముల నొసగిన, కళాప్రపూర్ణ బ్ర. శ్రీ. మధునాపంతులు సత్యనారాయణశాస్త్రిగారికి, స్వర్ణకంకణ విభూషిత, శతావధాని, బ్ర. శ్రీ మాడుగుల నాగఫణిశర్మ గారికి, కవిసమ్రాట్, కళాప్రపూర్ణ, పద్మభూషణ, డా. బ్ర.శ్రీ. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారికి, ఆచార్య డా. బ్ర. శ్రీ. దివాకర్ల వెంకటావధానిగారికి, ఆర్షవిద్యావిభూషణ ! బ్ర.శ్రీ. జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారికి, కవిసార్వభౌమ, స్వారాజ్య కవి, శ్రీ వడ్డాది సీతారామాంజనేయకవిగారికిని హృదయ పూర్వక నమస్కారములు చేయుచున్నాను. ఈ గ్రంథమును సర్వాంగ సుందరముగా ముద్రించిన "రాయల్ ప్రింటర్సు, తెనాలి వారికి నా అభినందనలు.

అనకాపల్లి
10 11-86

ఇట్లు
కృతికర్త
కవిహంస, వేదుల వేంకటశాస్త్రి

ఈ గ్రంథ ప్రచురణకు సహాకరించినవదాన్యులు

1. అనకాపల్లి వర్తక సంఘమువారు
2. అనకాపల్లి శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరీ దేవస్థాన సంఘమువారు
3. శ్రీ కంచినాథం శ్రీరామచంద్రమూర్తిగారు అనకాపల్లి
4. శ్రీ దక్షిణామూర్తిగారు, వైశ్యాబ్యాంకు మేనేజరు ,,
5. శ్రీ శ్రీ ధరాల మాణిక్యంగారు ,,
6. ,, సన్యాసయ్య శెట్టిగారు ,,
7. శ్రీ బుద్దా సింహాచలముగారు ,,
8. శ్రీ గోగుల వెంకటరాజుగారు ,,
9. శ్రీమతి గొల్లకోట లలితాంబగారు ,,
10. శ్రీ ముత్యం రామమూర్తిగారు, ల్యాండులార్డు చోడవరం
11. శ్రీ ఈదర శ్రీకృష్ణుడుగారు, పంచాయతీ ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరు చోడవరం
12. శ్రీ మంధా సుందరరామారావుగారు B.A.B.L. చోడవరం
13. శ్రీ కొయ్యా అప్పలరాజు రెడ్డిగారు అగనంపూడి
14. శ్రీ కొయ్యా సత్యనారాయణ రెడ్డిగారు ,,
15. శ్రీమాన్ చిలకమర్రి లక్ష్మణాచార్యులుగారు గుంటూరు
16. శ్రీ బచ్చు వెంకటసత్యనారాయణగారు రాజమండ్రి
17. శ్రీ బచ్చు కమలాకరరావుగారు ,,
18. శ్రీ చిలుకూరి తిరుమలరావుగారు ఏటికొప్పాక
19. శ్రీ కందాళం శ్రీరామమూర్తిగారు విశాఖపట్నం

కృతిసమర్పణ

కం. నీవే వ్రాయించితి విటు
నీవే వ్రాసితివి, యిద్ది నీరూపం బే
యీవిధి వెలయించిన కృతి
నీవై గైకొనుము రామ! నేనీవాఁడన్.

శా॥ నీవే మామక బుద్ధిమత్త్వయి నిన్నే భక్తిభావంబునన్
సేవింపన్ గమనించి కర్మచయమెంతే రూపుమాయంగ, నీ
భావాతీత విలాస బాల్యచరితన్ బల్కించినావయ్య! తం
డ్రీ! వేగన్ గయికొమ్ము! నీదుసుకృతిన్
శ్రీరామచంద్రప్రభూ!

ఉ॥ మామక భక్తిభావసుమమాకర
దీపికఁబట్టి, నీచరి
త్రామృతబిందు సంతతిని, నాదిమ
బిందువు బాల్యమెంచి, నీ
వే మఱిసల్పి, యూహలను వెల్వడఁ
జేయఁగఁ జిన్నికబ్బ, మెం
డౌ మృదుభాషఁ బల్కితివిదో!
కయికోఁగదె! రాఘవేశ్వరా!

అంకితము

కొందఱు పద్యకావ్యములఁ, గొందఱు పాటల నాటకమ్ములన్
గొందఱు గద్యకావ్యములఁ గోట్లు రచించిరి నీచరిత్ర; నా
పొందిక నేనుగూడ నొక పాత్రము నీ మహిమాన్వితంబుఁ బెం
పొందఁగఁ గూర్చుచుంటి నిదె యొద్దికగాఁ గయికొమ్ము జానకీ!

శ్రీమాత్రే నమః
శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీ జానకీ రామము

బాలరాముడు

శ్రీమంతంబయి భక్తపాలనకళాక్రీడాత్మకంబై మునీం
ద్రామోదాత్మకరాజదేహమయి విశ్వాంతశ్చరత్తేజమై
సామస్తాయపరాత్పరంబునయి సాక్షాద్ధర్మదేహంబునౌ
రామబ్రహ్మము నాత్మలో నెఱిఁగి యారాధింతు
నశ్రాంతమున్.

అది ప్రాతస్స్మరణీయపట్టణములం దాద్యంబు స్వర్గాపవ
ర్గద మిక్ష్వాకుల కాదిరాజ్యరను ధర్మశ్రీల జన్మస్థలం
బు దురూహ్యప్రతిభావిభాసితబుధామోదంబు దివ్యత్కళా
స్పదమైనట్టి యయోధ్యనాఁబరగు విశ్వశ్రేయమానప్పురిన్.
దశరథసార్థకాఖ్య సముదారగుణాఢ్యుఁడు సత్యసంధుఁడై
కుశలత రాజ్యపాలన మకుంఠితశాసనుఁడై యొనర్పఁగా
వశులయి శత్రువర్గములు వర్తిల ధార్మికచక్రవర్తియై
దశదిశలన్ యశఃప్రభలు దారొలుకన్ నెడ నతరక్షపద్ధతిన్.
ఆరాజన్యసతీత్రయంబునకు నాత్మాంశన్ సుతుల్ నల్వు రొ
ప్పారన్ జ్యేష్ఠుఁడు రామచంద్రుఁ డనఁగా భాసిల్లుఁ
కౌసల్యకా
త్మారాముండగుపుత్త్రిడౌచు భరతాఖ్యన్ ద్వితీయుండుకై
కారామామణికిన్ సుతుండు, గురుదీక్షాదక్షుఁ డక్షీణతన్.

అల్ల సుమిత్రకు గుణగణ
సల్లలితులు లక్ష్మణుండు శత్రుఘ్నుఁడు, రా
జిల్లిరి సుతులై వారా
త్మోల్లసితులు భక్తిభావనోర్జితమతులై.
లేక లేక జనించిన రాకుమారు
లీనగరికెల్ల నగలుగా నింపుసొంపు
లొలుక వెలుగంగ దశరథుఁ డుర్విఁ నేలె
నిరుపమానమహానందభరితుఁ డగుచు.
రవివంశోద్భవుఁడై రవిప్రభలతో రాజిల్ల శ్రీరామమూ
ర్తి విశేషంబునె గాంచు వీడఁడు ధరిత్రీభర్త తత్త్వార్థద
ర్శి వసిష్ఠుండును రాగబద్ధుపగిదిన్ జేసాచి తా నక్కునన్
గదియంజేయుచుఁ దన్మయత్వగరిమన్ గన్పించు
నాత్మోన్నతిన్.
అది ధనుర్మాస మఖిలపుణ్యప్రదంబు
మాధవునియాత్మకుంగూర్పు మహిమనొప్పు
ఘనతవై కుంఠసంజ్ఞకై కాదశీది
వసము హరిభక్తులకు మహాపర్వదినము.
ప్రత్యూషమ్మున వామనస్తుతిపవిత్రస్వాంతకౌసల్య శ
య్యాత్యాగంబొనరించి భర్తృపదపద్మాక్రాంతశీర్షంబుగా
నిత్యంబైన ప్రణామమున్ సలిపియున్ శ్రీరామచంద్రా
హ్వయా
పత్యానందముఖారవిందమధుపవ్యాపారపారీణయై.

లేపి తన వెంట నిడుకొన్న లేఁతనిసుఁగు
చలికెటుల నోర్వఁగలఁడంచు సందియపడుఁ
జిన్ని రాముఁడు పజ్జ లేకున్న దేవ
తార్చనలఁ జిత్తమెటులోర్చునని కలంగు.

స్వార్థముకంటె బాలకునిసౌఖ్యమె ముఖ్యముగాఁదలంచి సం
వర్ధకరాశిపంబులిడి వైష్ణవభక్తిపరాత్మయై పతిన్
బ్రార్థనఁజేయ నాదశరథావనినాథుఁడు నిద్రలేచినన్
మూర్ధము పాదసన్నిధినిమోపి నమస్కృతిఁజేసె వెండియున్.

మ్రోగెనగార వందులు ప్రమోదరసాత్మకరాఘువాన్వయ
ప్రాగుదితప్రబంధములఁ బాడిరి తీయనికంఠమెత్తియున్
బాగు బళీ! యటంచు సురవర్గములున్ దలలూప గానవి
ద్యాగరిమంబుతో వివిధతాళలయాన్వితవాద్యసంపదన్.

రామా! రవివంశాంబుధి
సోమా! నుతనామ! సుగుణసుందరధామా!
గోమునలే లె మ్మనుచు సు
ధామధురోక్తులను శుకవితానము వలికెన్.

తొందరతోడ మానమునఁ దోయజనేత్రలు దాదులందఱున్
సందడిగాఁగ లేచి యుపచారపరంపరలాచరింపఁ బౌ
రందరభవ్యసుందరపురప్రభలన్ బురుడించిమించె నా
చందము నిత్యనూతనము సాధుమనస్థితభక్తికై వడిన్.

ఆకమనీయదుర్గభవనాంతరవాసిను లాయుషస్సునన్
నేకయరాజపుత్త్రి వరకీర్తిసుమిత్రయు, నిద్రలేచి మున్
శ్రీకరభర్తృపాదములఁ జేరి నమస్కృతులాచరించి శో
భాకరపుత్త్రిరత్నములనారసి భూపతినాశ్రయించినన్.

భాస్కరప్రథితాన్వయవర్ధనుండు
పంక్తిరథరాజచంద్రుండు భక్తియుక్త
చిత్తమున రంగనాయక శ్రీపదాబ్జ
ములను గీలించి కీర్తించె లలితగతిని.

ముప్పురుభార్య లాపరమపుణ్యచరిత్రు గుణత్రయంబులుల్
మప్పుప్రేమభావసవిలాసినులై గవగూడి, రత్నపున్
దివ్వియలట్లు నివ్వటిలి, నిర్మలభావములన్ రమాపతిన్
బువ్వులుధూపదీపఫలముల్ గయిసేసిరి రంగనాయకున్.

ఆకాకుత్సకులాబ్ధిచంద్రుఁ డిలువేల్పౌ రంగనాథాహ్వయున్
లోకక్షేమము వంశవృద్ధియు మదిన్ గోరంగఁ గౌసల్యకోఁ
గైకాదేవి సుమిత్రయున్ గలియ దీక్షన్ జేసె వేదోక్త పూ
జాకైంకర్యము లవ్వసిష్ఠుల మహాత్మాసన్నిధ్యమొప్పారగన్.

శ్రీయుతదేవతార్చనలఁ జేసెడుపట్లఁ బ్రశాంతతన్మయ
త్వాయతచిత్తవృత్తి గలదయ్యును గోసలరాజపుత్త్రి లేఁ
బ్రాయపు రామచంద్రముఖపద్మవసద్హృదయార్ద్రభావనన్
ధ్యేయము విస్మరించియును ధ్యేయమునందె విలీనతన్ గనెన్.

మేదినీభర్త భార్యాసమేతుఁడగుచు
నవ్వసిష్ఠుని వేదోక్తమౌ శుభాశి
షములఁగైకొని గురుపూజఁ జలుప, సతులు
బిడ్డలను మేలుకొలుపంగ వెడలినారు.
అంతఁగౌసల్య శ్రీరాము చెంతఁజేరి
హాయిగా నిద్రవోవుముఖారవింద
మరసి మురిపెంపుమాటల నతనిమేలు
కొలుపఁదొడఁగెను గూర్మి యగ్గలముగాఁగ.

రామా! లేవఁగదయ్యా! యెత్తుకొనఁగారమ్మందువా! యల్ల దే
రామయ్యా! యని పంజరానఁగల చిల్కల్ నిద్రలేపంగ నెం
తోమర్యాదగఁబల్కరించినవి, నన్నుంజూడుమునుమ్మందు; రా
రా! మమ్మేలినతండ్రి! లెమ్మిక! కుమారా! ముద్దు
లందీయఁగా!

లాలిత్యంబున వందిమాగధులపిల్లల్ వచ్చి మేల్కొల్పులన్
జాలన్ బాడిరి చిన్నిగొంతులను వత్సా! లేవవే! వారితో
మేలంబాడుదుఁగాని. చూడుమట! లెమ్మా! లక్ష్మణుండప్పుడే
వేళందప్పక లేచి, నీకొఱకిటే వేంచేయుచున్నాఁడదే!
పెద్దలఁబోలిదుస్తులను వేసికొనందగి, పాగ లెంతయో
పెద్దగఁజుట్టి, తాళములు వింతగఁబట్టి, కరంబులెత్తి, వా
రద్దిర! నీవుచేయుపనులన్నియుఁ బాటలఁగూర్చి పాడరే!
ముద్దుల చిన్నిమాగధులపోడుములన్ గనలెమ్ము! రాఘవా!

నిద్రాముద్రితమందహాససుషమానిష్యందపీయూషసం
పద్రాజిన్ నయనోత్సవంబునొనరింపన్ రాజమార్తాండుఁడో
భద్రా! లెమ్మని పిల్చుచుండె, వినుమవ్వా! వేగఁ దత్పాదని
ర్నిద్రాబ్జంబుల మ్రొక్కఁగా వలయునర్థిన్, లెమ్ము!
శ్రీరాఘవా!

మనకైక్ష్వాకులకున్ బురాణగురువుల్ మౌనీంద్రసందోహ కీ
ర్తనలన్ వెల్గు తపఃప్రభావవిలసత్ జ్ఞానైకచక్షుల్ చిదా
త్మను నానందముపొంగనిన్నిపుడు నిద్రాముద్రితున్ జూడవ
చ్చెను, లేవయ్య! వసిష్ఠదేశికనతుల్ చేయంగ రామప్రభూ!

బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడౌ వరవసిష్ఠ
మౌని, శ్రీరామతత్త్వసమగ్రవేత్త
యాట నుదయాన యోగనిద్రాప్తి వెలుఁగు
రామచంద్రునిదర్శించి ప్రేమఁబలికె.

స్వామీ! నన్ను వసిష్ఠునిన్ గనుము! కౌసల్యాంబనున్,
రాజసు
త్రామున్ గాంచి, నమస్కరింపఁగదె! శ్రీరామా! యదే
లక్ష్మణ
స్వామిన్ జూడుము! తెల్లవారకయె నీశయ్యన్ సుఖా
సీనుఁడై
నీమంబొప్పినయోగిపుంగవుగతిన్ వీక్షించుచున్నాఁడయా!

నల్లనిచిన్నిమబ్బులఁగనంబడు చల్లనిచందమామ, యీ
పిల్లనిమోము, నేడుకనువిందుగఁ దోఁచెడు దీనికోసమే
యల్లననీయుషస్సమయమందున సార్థకముంబొనర్చుకోఁ
జెల్లి తిజీవితంబు, రఘుసింధుసుధాకర! ధార్మికప్రభూ!
అవనీరాజ్యమె కాదు విశ్వమున బాహ్యాభ్యంతరోదార స
ర్వవిధానంతధురంధరుండగును శ్రీరాముండు, మీదంపతీ
భవసాఫల్యముగూర్చు, నీతనిమహత్వస్తోత్రముల్ సేయఁగాఁ
గవితల్ నేర్చెద, రా చరిత్రమదె తొల్ కబ్బంబగున్ భూవరా!
కౌసల్యాసుప్రజ! రా
మా! సంధ్యాకాలమయ్యె, మన్ననతో నీ
దాసులగుపిల్లలన్ గనఁ
గా సమయంబయ్యె లెమ్మ! కనువిచ్చు ప్రభూ!
జననంబందిరియెందరో ప్రభువులిక్ష్వాకుల్, మహేంద్రోపముల్
మనుచున్నాఁడను నాఁటినుండి యిట, రామా! లెమ్మ, కన్విచ్చినన్
గనుమా! నీకు గురుత్వమున్ నెఱపుభాగ్యంబబ్బె నీనాటికిన్
జననంబియ్యది సార్థకంబుగ నెఁ బ్రజ్ఞానప్రభావోన్నతిన్.
గురువులు తన్మయతను దన
పరమరహస్యంబుఁ దెలియఁ బలుకుదురో? నే
విరమింతు నిద్ర! ననునటుఁ
బరమాత్ముఁడు కన్నువిచ్చె భక్తసులభుఁడై.

ఈశ్వర! నగాడఁడు మారఘు
వంశుడై మీమాటవినినభంగిని దానై
నయనముల ముడిచి, కన్నులఁ
దెరచెన్ దనమాతృభక్తి తెలియన్ గనుచున్.

చందమా! పూర్ణునఁ జందమామవలె శయ్యనో లేచు
మా రాముచం
ద్రుఁడు, పన్నిటసి దేగదే! సకియ! ముమ్మందాముఖప్రాళనన్
గను వేగంబొనరింపఁగావలయు, నోకంజాక్షి! యంచున్ ముదం
బెసరన్ బల్కెడు రాణిఁగాంచియుగురుండానందచేతస్కుఁడై.
పుట్టపురాణికిందగిన పట్టినిగంటిగదమ్మ! చూడుమి
ప్పట్టున నిద్రలేచెనని బద్ధకమింతయుఁ గానరాదు, క్రొం
బట్టున వోలు నాకురులవై భవమున్ గనుమమ్మ! కన్నులన్.
బెట్టిదసంబుఁగల్గి నళినీపతితేజముగా గానవచ్చెడిన్.
అమ్మ! కౌసల్య! యెన్నిజన్మములందు
నోములెన్నెన్ని యెంతగా నోచినావొ?
ప్రకాశపయోరాశివెలసినవజ్రమూర్తి
రాజమాత్రుండె యితఁడు (శ్రీ)రామమూర్తి.
అని యాసద్గురుమూర్తి రామునటఁబాయన్ లేక మూర్తీభవిం
చిన బ్రహ్మంబని, తన్మయుండగుచుఁ దాఁ జిత్తంబునన్
బొంగుచున్
జననాథున్ జయశబ్దముల్ వలికి, స్వస్థానంబునన్ జేరె; నం
తనఁ గౌసల్యయు రాముఁజంకనిడిమోదంబొప్పముద్దాడుచున్.

చయ్యన నేఁగి తెమ్ము సఖి! సంపఁగినూనెయు నల్గుఁబిండి, రా
మయ్యకు నేఁదలంటవలె, నప్పుడె యాభరతుండు లక్ష్మణుం
డొయ్యనఁ జిన్నితమ్ముఁడును నొప్పుగఁ బిల్లలు, కొంద
ఱయ్యదే
నెయ్యము దియ్యమై వరలనిల్చిరి, రామునితోడ నాడఁగన్.

'సిద్ధమిదె రాముఁ డో' చిరంజీవులార!
చిటికలోవచ్చి, మిమ్ములఁ సేరఁగలఁడ
టంచుఁ గౌసల్య వేగ నభ్యంగనంబుఁ
గడవఁగాఁజేసి దుస్తులఁగట్టఁబెట్టె.

ఈవారాన ధరించిమించుటకునై యేర్పడ్డ యీసొమ్ములన్
రావోయీ! గయిసేయఁగావలయు, భద్రా! కాకపక్షంబులన్
శీవిన్దువ్వెద, బువ్వఁబెట్టెదను, బండింపంగదే! కోర్కులన్
వేవేగన్ జెలికాండ్రతోఁగలిసి రావే! భక్ష్యముల్ వెట్టెదన్.

పాత్రన్ బందమువట్టి గోగణములన్ బాల్దీయ, గొల్లండ దే
వేత్రంబూపుచువచ్చె, రామ! భరతున్ వేవేగ
నాలక్ష్మణున్
శత్రుఘ్నున్ బ్రియమారఁగూడి, చెలులున్ సంతృప్తులై
తోడ రా
నాత్రంబొప్పఁగ గుమ్మపాలు గొనుమయ్యా! యియ్యెడన్
ముందుగాన్.

శ్రీరామాదులు గోష్ఠముఁ
జేరఁగ నావెంట సకియ చేయూతఁగ రా
జ్ఞీ రమణి కోసలాత్మజ
వారలపోడుములు గనెడువాంఛన్ జనియెన్.

అమ్మా! చూడుమ! యాలదూడలవిగో, యాతల్లులన్ జేర కే
యిమ్మైఁ బిల్లలఁ జేరి, యాతనువులాహ్లాదంబుగా దాకి, వా
లమ్ముల్ పై కెగయంగఁ గ్రేళ్ళురుకుచున్ లాలిత్య మింపారఁ జి
త్తమ్ముల్ పొంగులువారఁగా మెలఁగెడిన్ దర్పోన్నతుల్ చూపుచున్.

ఆమూలన్ గనుమమ్మ! యాకపిల "యంబా!" యంటకున్ మారుగా
"రామా!" యంచును మాకుమారుని విచిత్రంబొప్పఁగాఁ బిల్చు, మా
రాముం డచ్చటఁ జేర, మోకరిలి, సర్వస్వార్పణన్ జేయున
ట్లామో మవ్విధి రామపాదములపై నానించెఁ గన్గొంటిరే!
అదివాత్సల్యము, ప్రేమతత్త్వము, పురావ్యాపార శేషంబో? యా
పొదుగుం జేరినదూడనైనఁ గన దాముందున్న లేఁబచ్చికల్
మొదలేముట్టదు; తన్మయత్వమని యేమో? రామచంద్ర ప్రభున్
ముదమారన్ జవులూర, నాకఁదొడఁగెన్ ముద్దారుతద్దేహమున్

రామచంద్రుడుఁ గపిలను ప్రేమమీర
నట్టునట్టునఁ జేర్చియు హాయిగొలుపు
లీలఁ గొనగోళ్ళ నాగంగడోలుమెడయుఁ
గొమ్ములకుమధ్య గోకుచు గోవుఁ జూపె.

రామన్నా! యిటనుంటివా! పిలువవేలా! నన్ను. నీకోసమై
యేమేమో వెదకంగఁబోయితిని, రావే! యన్న యాలక్ష్మణ
స్వామిన్ జల్లనినవ్వుపువ్వులను రువ్వంజేయ; నావెంబడిన్
రామున్ జేరిరి, సోదరాదిహితవర్గం బాలులేదూడలున్.

ఆవులమేపఁ బచ్చికబయళ్ళకుఁ దోడ్కొనిపోవఁ గొందఱా
గోవులశాల శుభ్రతనుగూర్పఁగఁ గొందఱు, శ్రద్ధమీఱ నా
తావును జేరి, దూడలను దాశరథిప్రముఖాళిఁ గాంచుచున్
జేవలఁదక్క సేవలను జేయఁగ విస్మృతిఁ జెంది రత్తఱిన్.

"రామచంద్రుఁడు గుమ్మలఁ ద్రావఁబోయి
చాలఁ దడవాయె" నంచు గోశాలఁ జేరి
కాంచె దశరథుఁ డచ్చోట మించువేడ్క
సుతులఁగని యట్టెనిలచిన సుదతి నపుడు.

జనవిభుఁడు వచ్చియుండుటఁ
దనపజ్జనె నిలుచుటయును దానెఱుఁగక, య
వ్వనజాక్షి కోసలాత్మజ,
వినయమ్మునఁ గనీసధర్మవిధిఁ జూపకయే.

లేఁగలంగూడియాడు నా లేఁతనిసుఁగు
లందుమునిగిన తనరాణి నట్టెచూచి
శాలలోఁగల సేవకాసమితిఁ జూచి
యందుగల దోగ్ధలో నిట్టులనియె రాజు.

ఆవులదూడలఁ గలిసియాడెడు పిల్లలఁజూచుచుంటి, వా
రా! వినవేల! రమ్మిటకుఁ గ్రన్నన గోవులగుమ్మలన్ జిరం
జీవులకిచ్చిపంపుమని, జీరెడు భూపతిఁగాంచి, దోగ్ధయా
సేవకుఁ డంతఁ ద్రుళ్ళిపడి; చిత్తము! చిత్త" మటంచు
నమ్రుఁడై.

జనవర! మీసమక్షమున సత్యము దాపఁగనేల? వత్సలె
ల్లను దమతల్లి పాలుగొన లక్ష్యముఁజూపవు, వానిపైన గో
గణమున కించుకంతయును గౌతుకముంగనఁబట్ట దన్నియున్
గనుఁగవ లప్పఁజెప్పె, రఘుకాంతుని రామునిలో విలీనమై.

అదియేమో "యిదియిట్టు" లంచన ననూహ్యంబైన
తేజంబు సొం
పుదలిర్పంగను గోష్ఠమెల్ల నొకసమ్మోహాబ్ధిలో మున్గితే
లదె? వహ్వా! భరతుండు తోడిసఖు లాలంగూడి
మిత్రులున్
గుమరై రామునితోడ నాడుటలు, మాకున్ జెప్పఁగా
శక్యమే?

భయభక్తుల్ మమునావరింపఁ బ్రభుసేవామగ్నులౌమాకు, ని
ర్భయనిస్సంశయవాగతీతమది, స్వర్గంబైన సామ్యంబుగా
దు యథార్థంబు, క్షమింపవేడెదము, మాదోసమ్ములన్
సైచి, దే
వ! యిదే! మీముదలన్ మెలంగెదము! కోపంబాపి,
శాంతింపుడీ!

జనవరేణ్యులు రాణివాసంబుతోడ
నిటఁ గనంబడునంత మాభటగణంబు
మేలుకొంటిమి, యాదివ్యలీలనుండి
యాజ్ఞ మీరిన మమ్మేలుమయ్య! దేవ!
అని జనపతిపాదములన్
గొని, దండమువెట్టిలేచి, గొబ్బున నాలన్
గని, పాలుదీయఁదొడఁగెను
గునగున రాముఁడు లచటఁ గోర్కెలుమీరన్.

గుమ్మపాలను ద్రావఁగా కొసరి కొసరి
తృప్తిఁగనిరెల్లపిల్ల లదేమిచిత్ర
మో? కపిలగోవుకంటె సంపూర్ణదుగ్ధ
మీయఁజాలెను నెల్లరు హాయిగొనఁగ.
పాలన్ ద్రావినపిల్లల
కోలాహలమధ్య వెలుఁగు కులదీపకుఁ దే
జోల్లలితు రాముఁగని య
వ్వేలన్ గౌసల్య హర్షవివశాత్మికయై.

రావోయీ! ననుగన్నతండ్రి! రవిగోత్రా! రామచంద్ర
ప్రభూ!
యీవేకోర్కులుదీరముద్దుల! నటంచే మేము వాకొంచుఁ బ్రే
మావేశంబున రెండుచేతులను బాహాటంబుగాఁ జాపి, యా
గోవారాంతరవర్తి పుత్త్రుఁగొని యక్కుంజేర్చె
నాకుమ్మడిన్.

దశరథుండంత శ్రీరాముతనువు నిమిరి
చెక్కులనునొక్కి ముద్దాడి, చేతులార
రాణిగొబుడినుండి గైకొనె రామచంద్రు,
నంత లక్ష్మణస్వామి యల్లంతఁ జూచి.

తడబడు నడుగులతో నా
బుడుతం డెడలేని తల్లి ముందర నిలువన్
గడుముదమునఁ గౌసల్యయుఁ
గొడుకున్ జేసాచి యెత్తికొని ముద్దాడెన్.

అంత సుమిత్రయున్ గయికయాత్మజులన్ గనఁబోయి; భర్త్రపా
దాంతికమందు, దూడలను నాలనుగూడిన పిల్లలందఱున్
గంతులువేయు చొండొరుల నర్మిలిఁజీరుచు; దూడకొమ్ములిం
తింతలటంచుఁ జూపుచు, మహింబడిలేచుచు నాటలాడఁగన్.

పశ్చిమంబునఁ దూర్పునఁ బంకజాప్త
కువలయాప్తులు పూర్ణిమాదివససాయ
మున వెలిఁగెనన వెలిఁగిరి ముద్దుబిడ్డ
లామహారాజరాజ్ఞుల యండనుండి.

చూచి యాతల్లులిర్వురుఁ జోద్యమంది
పట్టువడకుండ నటునిటు పరుగులిడెడు
భరతశత్రుఘ్నులను బిల్చి, పట్టరాని
సంతసంబునఁబల్కి రీచందమునను.

అన్నలార! మిమ్ముఁగ్రన్నన రామన్న
చేరజీరెనన్న చిన్నిమాట
వినినయంత నటకు వేంచేసె శత్రుఘ్న
సహితుఁ డగుచు, భరతసాధుమూర్తి.

ఏదీ! రమ్మిటు! కన్నతండ్రి! తడవాయెన్ గ్రీడలందుండి, యే
దేదీ! ముద్దులమోముఁ జూపఁగదవోయీ! చేతులందీయవే!
ప్రోదిన్ రమ్మిటులంచుఁ దల్లు లటులాపుత్త్రిద్వయిన్ బట్టి స
మ్మోదాశ్రుల్ గయిసేయ నెత్తికొనుచున్ ముద్దాడి
రాపోడిమిన్.

సుత కుసుమంబుల రాజ్ఞీ
లత లాదశరథరసాలరాజాశ్రయలై
చతురత లాలించుచు హిత
మతులై సర్వమ్ము నచట మరచినయంతన్.

ప్రాతఃకాలసభాప్రవేశవిభుకార్యజ్ఞాపకార్థంబుగా
సూతుల్ మాగధులున్ బరాబరులతోఁ జొక్కింప,
వాద్యంబులున్
చేతఃప్రీతినొసర్చె వారికి హఠాజ్జీమూతవర్షంబనన్
ధ్యాతృ ధ్యేయములొక్క మాఁడుగ రసాంతర్వ్యాప్తులై
మించఁగన్.

రామునిజంకఁబెట్టుకొని రాజవరేణ్యుఁడు, సర్వసభ్యశో
భామహనీయమౌ సభకువచ్చిన, "జై జయ! రామ
చంద్ర! సాం
ద్రామితసద్యశా! దశరథావనినాథ!" యటంచు, నెల్లరున్
వేమరు సన్నుతించి, విభునిన్ దనరించిరి, స్వాగతోక్తులన్.

భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న వరకుమారు
లంతలోఁదల్లులనువీడి యాత్మసఖులఁ
గూడి, రామునివీడి తా మాడలేక
అచటకొలువున ముంగిలి నాగి యాగి.

రామునిజేరఁబిల్చుటకు రాజసభాంగణమందు నిట్టటుల్
వేమరు సంచరించుదురు, విందుగ రామునిగాంచుచుందు, రా
రాముని దమ్ములున్ సఖులు రావమొనర్పరు, చేతి
సంజ్ఞలన్
గోమునఁ గంటిసంజ్ఞలను గోర్కెలఁదెల్పుచుఁ బిల్తు
రత్తఱిన్.

ఆసమయంబునన్ దశరథావనినాథుఁడు, రాజకార్యవి
న్యాసితచిత్తవృత్తిఁ గలఁడౌటను రాముని సాంకపీఠవి
న్యాసకుఁడయ్యెఁ బ్రాంగణమునం గల బాలురచేష్టలెవ్వియున్
వీసమునైనఁ గానఁ డటు విశ్వజనీనవిశుద్ధబుద్ధియై.

శ్రీమద్రాజ్యసభావిభాసితమహాసింహాసనారూఢమా
భూమీశాంకమునన్ వెలుంగు రఘురామున్ క్షీరవారాశిలోఁ
బ్రేమన్ శేషునలంకరించు హరిఁ బోలన్ వెల్గ వీక్షించి, యెం
తే, మాటల్ వివరింపరాని యనుభూతిన్ జెందిరబ్బాలురున్.

మరల నగారమ్రోగినది, మంజులవాక్కుల వందిమాగధుల్
సురుచిరవాద్యఘోషపరిశోభితగాత్రములన్, వసుంధరా
వరునురు కీర్తిచంద్రిక నభంగురవృత్తి దిగంతభిత్తికాం
తరముల వెల్గఁ బాడిరి, ముదంబునఁ బొంగిరి పిల్లలెల్లరున్.

పితరుని యాజ్ఞఁ గైకొని, యభిన్నమనస్కుల దోడిపిల్లలన్
దతికుతుకమ్మునన్ గలియ నందఱు రాముని జుట్టుఁ జేరియా
తతబహుకాలసంగమవిధంబున, నిట్టటు లేవియేవియోఁ
దతిబిబిమాటన్ నగుచుఁ దన్మయులై చరియించి రత్తఱిన్.

'ఇంతవరకును రావేల నీవ'ని చన
వలరగాఁ నిలఁదీసి యడుగు నొకఁడు
నినుపీడి యెచటకో, చనినామటంచు నీ
వెంచితే! యనుచు గద్దించు నొకఁడు

కిమ్మనకుండ నిన్ రమ్మను, చేసన్న
లరసియు రావేల ? యను నొకండు
మముఁజూచి, యిటురాక, మానివైతివె ! యెంత
దిట్టరి! వని కేలువట్టు నొకఁడు
నించి గిలిగింత వెట్టి నవ్వించు నొకఁడు
కాలమేటికి సిరీతిఁగడుపఁ ? బాల
తోటలో నాడుదము రండు ! మాటలేల ?
యని యొకండందఱను బిల్చు చనవుమీర.
తోడిబాలుర నందఱఁగూడి రామ
చంద్రుఁ డానందుఁడౌచు "మాజనకునాజ్ఞ
వలయుఁగద !" యంచుఁ జెలునవ్వులొలుక నొక్క-
పలుకుననె యుత్తర మిడెఁ నిశ్చలత నిలిచి.

అంతట బాలురందఱకు నాత్మలలోఁ దమతల్లిఁదండ్రు లొ
క్కింతఁదలంపునన్ జొరఁగ నింకను వేళనతిక్రమింప, వా
రెంతటి కిన్కఁబూనుదురొ ! యేమను వారొ !"యటన్న
శంకతోఁ
గొంతయడంగి, రాము విడఁగోరనివారయి యుండి రాడనే.
చెలులారా!యని ప్రేమముట్టిపడఁగా శ్రీరాముడున్ వారితో
"తలిదండ్రుల్ గడుసంతసింపఁ జనుఁడాతర్వాత సాయంతనం
బలపూఁదోటను నాటలాడుదము, మీరవ్వారికిన్ జెప్పి రా
వలెఁ జుండీ!" యని తమ్ములన్,గనుచు సంభాషించె సిరీతిగన్.

తమ్ములార ! మనము కిమ్మనకుండఁగ
వరవసిష్ఠగురులు వచ్చుసరికి
వేగ మేడపైని విశ్రాంతిగృహమున
కేగవలయు ననియె హితమితోక్తి.

అది యిక్ష్వాకుల రాజబాలక విహారార్థంబుగా శిల్పసంపదతో నిర్మితమైనసౌధము కళాభాసంబు, వాణీనటత్పదనంబై, సుమకోమనోజ్ఞవిలసత్స్వర్ణాసనారూఢమై హృదయాహ్లాదవిశాలభావజనకంబై, నేత్రపర్వంబగున్.

రత్నపంజరశుకారావంబు లొకచోటఁ
బలుకుల లాలిత్యమొలుకఁజేయ
శారికామధురవాగ్జాలంబు నొకచోట
ప్రౌఢభావస్ఫూర్తి పరిఢవింప
కేకికాక్రేంకారవాకు లింకొకచోట
ఘనశరస్వాగతస్వనములొప్ప
జీవకళాభాసచిత్రమై యొకచోట
భ్రమఁగొల్పు హరిణవిభ్రమములొలుక

పూర్వసామ్రాట్చరిత్ర విస్ఫూర్తి మెఱయు
వివిధవీరప్రతాపశోభితములైన
కుడ్యచిత్రంబులెల్లెడఁ గొమరు మిగులు
భవనమున కేగె శ్రీరామభద్రుఁ డపుడు.

అంతనొక్కట భవనంబునందు తాను
నున్నతాసనుఁడై గురుఁడున్నయెడల
నేలఁగూర్చున్న యా రాజబాలురఁగని
ప్రణవమొనరించి ధ్యానతత్పరతనొంది.

మౌనంబూని, తదాత్మలో క్షణము రామబ్రహ్మమున్
నిల్పి, ప్ర
జ్ఞానుండై, నయనమ్ములన్ దెఱచి, విశ్వామిత్ర(శ్రీ)రాముఁడే
తానై శిష్యపథమ్మునన్ నిలువ, నత్యంతంబుఁ జిత్పూర్ణబా
ష్పానందాస్యుఁడు మౌని, యాత్మవిలసత్సామ్రాజ్యమేలెన్
దృఢిన్.

నిండుమనంబు దివ్యము పునీతమునై యలరంగ. "రాఘవా!
కొండొకగాథ వింటకును గోరికయే?" యన, రామభద్రమూ
ర్త్యాండమరీచితుల్యుఁడు, మహామహితాత్ముఁడాత్మలోనఁ దా
నొందుగనుబ్బి, "చిత్తమిటు మీ దయగల్గె" నటంచుఁ
బల్కెనన్.

రాముని వినయవిధేయత
లాముని చంద్రుని వసిష్ఠునలరింపఁగ లో
సోముని యమృతకరంబులు
నామెయి స్పృశియించినట్లులై యిటువల్కెన్

పాయక వేళకున్ వినయభావములుట్టిపడంగఁ దత్సహా
ధ్యాయులు కొంచెమిచ్చటికిఁ దారగుదేరఁగ, సత్యమానియౌ
పాధ్యాయిత మీరవేదఘనపాఠములంతలఁ జెప్ప, సూర్యనా
రాయణుఁడభ్రమధ్యమున నట్టె నిలంబడుదాక దీక్షతోన్.

అమాధ్యాహ్నికకార్యనిర్వహణ దీక్షాయత్తులై, తద్గురు
స్వామిన్ శీర్షములంటఁ బాదనతులన్ సంభావితున్ జేసి, యెం
తో మోదమ్మున శిష్యులున్ జనఁగ నందున్ ధర్మశర్మాఖ్యుఁడా
గ్రామాంతర్గతుఁ డయ్యెఁ దామధుకరార్థం బంతలో
నొక్కచోన్.

బంధువు యువకుఁడొ వాఁడు వయసునందుఁ
దనకు నధికుండునౌ విప్రతనయుఁ డొకఁడు
గ్రామమునఁ గానుపించి సంభ్రమముదోడ
దగ్గరన్ జేరి యీరీతి నుగ్గడించె.

నెమకంబోయిన తీగె కాల్దగిలె, నిన్నే చూడఁగా వచ్చె, యు
త్క్రమమైఁ గాంచితినోయి! శర్మ! బహుకాలంబయ్యె నిన్
జూచి, సం
భ్రమమున్ జెంచితి; వేదశాస్త్రములనభ్యాసంబుఁగావించి, స
త్క్రమమాపాండితి నందినాఁడవుగదా! ప్రజ్ఞావిశేషంబునన్.

తల్లిందండ్రియటన్నన్ నీకెపుడుఁ బ్రత్యక్షంబులౌ దేవతల్
చెల్లుంబో, నినుబోటివాని కనుచున్ జెప్పఁగనౌమున్ను నే

గురువుల్ స్వానుభవమ్మునన్ బలుకరే !
గోప్యంబులా శాస్త్రముల్
పరమార్థంబిల నాస్తియంచును
వచింపన్ లేదె! యీ దేహ సం
స్మరణంబుల్ దిరమైనవా కొ్కా !
పరమాత్మ జ్ఞానసానందసు
స్థిరతావాప్తిని గోరువారలకు నిస్సీ !
మోహబంధంబులా ?॥

నశ్వరమైన దేహమున 'నాది' యనందగు వస్తువేది ? యీ
విశ్వమే మిథ్యగాఁదెలుపు వేదశిరంబుల నాదినుండియున్
శాశ్వతమైన యాత్మకుఁ బ్రశాంతిని గూర్చెడు జ్ఞానమొక్కఁడే
యీశ్వర తత్త్వమై నిలుచు నిట్టిమహోన్నతినే గనన్వలెన్॥

పరమంబైన రహస్యమై వెలుఁగు, నా బ్రహ్మను సంధాన సు
స్థిర సామ్రాజ్యమె కోరఁగావలె, నదే సిద్ధింప వాత్సల్యతా
పరిపూర్ణుండగు సద్గురూత్తముని సేవాభాగ్యమే సాధనం
బరయన్ వేరొక మార్గమున్నదొకో ? యీ
వ్యామోహముల్ తుచ్ఛముల్॥

రాఘవా ! ధర్మశర్మ నిర్వచన సరణి
వింటివేగద ! యింతయు విన్న బంధు
వతని దృఢమైఖరి నెఱింగి, హితముగోరి
మనసు మార్పఁ దరంబు గాదనితలంచి॥

ఓయీ ! శర్మ ! మహోన్నతంబుగద
నీ యూహా ప్రపంచంబు, నీ
ధ్యేయంబెంతయు సిద్ధినొందుటయె,
నేనిచ్చింతు, నట్లయ్యు నా
ప్యాయంబొప్పఁగ ధర్మసూక్ష్మమును
దెల్పన్ వేడుమా సద్గురున్
శ్రేయంబయ్యది, చేయు మవ్విధిని,
నేఁజెప్పంగ వేయేటికిన్॥

అన విని ధర్మశర్మయును నాతవిఁ జిత్తమునందు మెచ్చుచున్
వినయ విధేయతల్ గలిగి, వేగమ తద్గురుమూర్తి సన్నిధిన్
జని, శిరమొగ్గి మ్రొక్కఁగని, సాత్త్వికభావ శుభాశిషంబులన్
వినిచియుఁ గూరుచుండుడని, నేర్పున సర్వమెరింగి యిట్లనెన్॥

శర్మ ! నీ పినతండ్రి భాస్కరుని జ్యేష్ఠ
పుత్త్రుఁడే గద ! యీతండు, పూజ్యులైన
నీ పితరులు వృద్ధులు దేహదీపకళిక
లారుననుభీతి నీ కోసమంపినారు ॥

మోక్షసాధన సోపానములను నీవు
మొదటి మెట్టున నీడినా, వదియుఁగాక
దానిపై మెట్టు నెక్క నీ తరము గాదు
హితమహితముగఁ దలఁచి నీ వితని తోడ॥

వైరాగ్యంబు గణించి పల్కుటయు,
నీ ప్రాజ్ఞుండు నా చేత గం
భీరంబైన స్వధర్మమున్ దెలియఁ
జెప్పింపంగ, నా సన్నిధిన్
జేరంగోరిన వచ్చినారలు గదా!
శ్రేయంబునౌమీ, కనన్
వారున్ సద్గురు దివ్యవాణికిఁ
బరిభ్రాంతాత్ములై రెంతయున్॥

సత్యమునిమ్రోల నుభయులు సాగిలఁబడి
యతని పాదాలకు శిరస్సులంట మ్రొక్కి-
"సద్గురూత్తమునాజ్ఞ కాసంతయైన
దాటరానిది మాక"ంచుఁ దేటపడఁగ॥

పలికిన సత్యవానియును వత్సలతా పరిపూర్ణభావ హృ
ద్విలసిత మూర్తియై యనియె విశ్వమునందిటు తల్లిదండ్రులన్
గలిగినవాఁడె ధన్యుఁడు, సుఖంబుగ సర్వము సిద్ధినంది, ని
ర్మల హృదయుండు నౌను, బితృమాతృ
శుభాశిషముల్ లభింపఁగన్॥

సమ్యగైహిక కర్మసంఘ సత్ఫలములన్
శాశ్వత కీర్తి నొసంగుటకును
వైదికకర్మసంపదల స్వర్గాదిక
గురుతర భోగముల్ గూర్చుటకును

వశిమాదికములైన యష్టసిద్ధులనంది
యాస్తికత్వము నిల్పియలరుటకును
భవబంధరహిత కైవల్యంబు ప్రాపించు
ప్రజ్ఞానదీప్తిని బడయుటకును।

నాదిమూలము పితరుల పాదసేవ
యదిలభించుట సామాన్యమనఁగరాదు
జన్మజన్మాల సుకృత విస్తారపటిమ
వరలఁగావలె జన్మ సాఫల్యమునకు॥

కావున నోయిశర్మ! యిఁకఁ గాలముపుచ్చక వేగనేగి, నీ
దేవతాకారు, వృద్ధులయి దీనతనుండిన తల్లిఁదండ్రులన్
నీవును భక్తి బంధుర వి నిర్మలభావము వెల్లిగొల్పఁగా
సేవఁగానవచ్చు, మాపయిని శ్రీ గురుతత్త్వ విచారమందుమా॥

ఇంతకును జెంతఁగల నీ యుదంత మింత
మాత్రము నెఱింగి, ప్రథమ ధర్మంబె నీకు
నెన్నఁగ, చెప్పిపంపించి, కన్నవారు
తృప్తిఁగనఁ జేయనైతి, నాదే దోసంగు॥

ఇప్పటికైన జ్ఞాతియగు నీతఁడు నీ యెడ దేవదూతఁగాఁ
జప్పునవచ్చియుండుటనే సర్వము మంగళమయ్యె నింకనేఁ

జెప్పెడి మాటకున్ దివిరి చేసెడిచేతకుఁ బొంతనంబు మీ
రిప్పుడె చూడఁగావలయు, నెంతయుఁ;
రండని సత్యమానియున్॥

వారి లోనికిఁ గొనిపోవ నారసిరటఁ
దూఁగుటుయ్యలలో హాయినూఁగుచున్న
వృద్ధ పితరుల;టు వారు విస్తుపోయి
శిరములను వంచి ప్రణతులు సేసినారు॥

అగరుల్ చందనముల్ సుమంబులు,
మహార్ఘ శ్రీ దుకూలంబులున్
సొగసుల్ జిందెడు రత్నహారములు సంశోభింప, నా వృద్ధులే
యగజా శంకరులట్లు దోచిరి, మహాహ్లాదంబుతో శర్మయున్
దగు ధర్మాచరణప్రబోధ విలసత్ జ్ఞానోదయోత్తేజుఁడై॥

ఇంతకాలంబు గడచినన్ స్వంతయేని
దేశికుల ధర్మమెఱుఁగని ధిషణనాది
శిష్య దోషంబుఁగొనక యాశీర్వదించి,
పంపుఁడీ! పితరులకు సేవలొనర్ప॥

అని పాదాబ్జంబుల కెఱఁ
గిన తనసచ్ఛిష్యుఁ జూచి, కృపఁబలికె గురుం
డును, "మనుము! తల్లిఁదండ్రుల
ననుమతి సేవించి శుభములందుము, చిరమున్"॥

'అరుగుము ! నీ గృహంబునకు' నంచు
వచించిన యంతఁబొంగి, సం
బరమునఁ దన్నుఁగొంచుఁ జనవచ్చిన
బంధువు వెంటనంటి, స
త్వర గమన ప్రయాస మొకపాటియుఁ
గానక యేగె శర్మయున్
గురుకృప నాత్మలోఁ దలఁచికొంచుఁ
బ్రశాంత మనః ప్రపూర్ణుఁడై॥

శ్రీరామా ! యిది వింటివేగద జనశ్రేయస్కరాదర్శమా
సారాంశంబును వేరఁజెప్పఁబనియే ? సౌజన్య సమ్యక్సుధీ
సారోదారులు మీరు సోదరులు, నా సంధ్యాగ్నిహోత్రాది కా
ర్యారంభంబులకేగఁ గావలయు,
మధ్యాహ్నంబు గావచ్చెడిన్॥

అదిగో, యికఁ బ్రమోగఁ గలదు మధ్యాహ్నవేళ
గడచుచుండుట, దెలుపునగార, నగరిఁ
జక్రవర్తియు నట నిరీక్షణ మొనర్చు
భారమతనికి మీ యెడబాటు క్షణము॥

అనిన గురూత్తమాంఘ్రి యుగళానతులన్
రఘురామచంద్రుఁడున్
దన సహజన్ములున్ దరలి,
తద్గురు వర్ణిత ధర్మశర్మ గా

ధనుగల సారమున్ విపులతా
గరిమంబున జెప్పికొంచు, నె
మ్మనముల ధర్మసూక్ష్మమును మన్ననఁ
జేయుచునేగి రందఱున్॥

గునగున వచ్చుచున్న తనకూరిమి
పిల్లల కీవిఁగాంచి, "యీ
యినకుల రాజచంద్రులట, యీ
మహినేలుదురంట, మాని స
జ్జన నుతిపాత్రులౌదురట, శత్రు
భయంకరులంట, రండు! మా
ధనముల మూట"లంచు, వసుధాపతి
పంక్తిరథుండు పల్కుచున్॥

గబగబ ముందుగాఁజని మొకామొకి
రాముని జంకవెట్టి, యా
సొబగులరాసులౌ సుతులఁజొక్కుచుఁ
దక్కువ మువ్వురన్ మనంబు
బహుకృతార్థతన్ దనర ముద్దులు
వోయుచునుండ, నంతలో
దబదబ ప్రేలాగె తూర్యము, లెదన్
ముదమెంతయు మిన్నుముట్టఁగన్॥

అది మాధ్యాహ్నిక కాల్యకృత్యముల
చిహ్నంబైన వాయిద్యమా
గద! యంచున్ రఘువంశ వర్ధనుఁడు,
దత్కార్యక్రమాసక్తుఁడై
హృదయాహ్లాది సుధారసోక్తులయి
తండ్రిన్ దేల్చు పుత్రాళితోఁ
గదలెన్ భావన కందరానిది
యలౌక్యస్ఫూర్తి నిండారఁగన్॥

గురుశుశ్రూష సమాప్తియయ్యెఁ;
నికమాకుక్షిల్ భుజింపంగనౌ
తరుణం బియ్యది, యంచు, రాములటులా
దారిన్ సమీక్షింప, భూ
వరుఁడున్ బుత్త్రిలు, దోఁచె; సంభ్రమమునన్
వారిన్ వడిన్ జేరి, ము
వ్వురు నాముప్పురఁజంక వెట్టికొనిరా,
మోదంబు పొంగారఁగన్॥

అది యపరాహ్ణవేళ, కమలాప్తుని వేడిమి తగ్గుచుండెఁ, గో
విదులగు సభ్యపుంగవులు విశ్వజనీన సమస్తయోజనల్
సదమల బుద్ధిఁజేయఁదగు చల్లనివేళ నగారమ్రోగె నం
త, దశరథుండు నిర్మల మనఃపరిపూర్ణ ముదాన్వితుండునై॥

రాజసభా విభూషితులు రాజవరేణ్యులు, దండనాథులున్
ధీజితులౌ బృహస్పతులు, దివ్యమునీంద్ర పురోహితాది వి
భ్రాజితమౌ మహాసభను, రాముని కోమల హస్తపద్మ మ
వ్యాజముదంబునన్ గొనుచు వచ్చిన,
సంభ్రమమంది రందరున్॥

పున్నమ చందురున్ గనుచు. బొంగిన సంద్రమనంగ, సభ్యు లె
ల్ల న్నిజరాజచంద్రుడగు రాముని గూడిన రాజుఁగాంచి, స్వ
స్వోన్నత పీఠముల్ విడిచి, యొక్క పరిన్ జయశబ్ద ఘోషలన్
మిన్నులు ముట్టఁజేసిరట, మేదిని వార్త దివంబుఁ జేరఁగన్॥

అంకముఁజేర్చి పుత్త్రునిముఖాంబుజ దివ్యమరందపాన మ
త్తాంక మనస్కుఁడయ్యు, మహిమాన్విత
యోగి విధానఁ, దత్సభన్
శంకలకెల్లఁజిక్క క ప్రశాంత సదుత్తరముల్ ఘటించి, యా
వంక వసిష్ఠమౌని గురువర్యులతోఁ బలుకున్ గృతజ్ఞతల్ ॥

దేవా! తావక సత్తపోజనిత మూర్తీభూత సౌభాగ్యతా
దైవీశక్తియె యీ రఘూద్వహుఁడు, నిత్యంబైన సత్యంబునై
యీ విశ్వాంధతమః ప్రదీపమగు తండ్రీ! మీ విశ్రాంతిలోకున్
భావస్ఫూర్తియె యీ కిశోరము; సదా వర్ధిల్ల దీవింపుఁడీ!॥

సభఁజాలించిరి మంత్రిపుంగవులు,
రాజన్యుండు నా రాజ కే
యభవార్థంబుల మంత్రముల్ సలుప, నే
కాంతంబుగా నేగె, బ్ర

హ్మాభవుండా రఘురామచంద్రుఁగాని
విద్యాశాలకే తెంచె, సా
ధుభవాప్తుల్ భరతుండు లక్ష్మణుఁడు
శత్రుఘ్నుండు రానత్తఱిన్॥

నలుగురు శిష్యులున్ మిగుల నమ్రత శీర్షములంట మ్రొక్కి ని
శ్చల గురుభక్తిభావమున సద్గురు నంటి గమింప, విష్ణు వెం
దులఁ జను నాయుధంబుల చతుష్టయమా తనువెంట నేగు న
ట్టులఁ గను పట్టెనత్తఱిఁ గడుంగడు సంభ్రమ విభ్రమంబులన్॥

పాదములు నాల్గు నాల్గురూపముల నంది
నడచు ధర్మాధిదేవత నా, వెలుంగు
నలుగురున్ శిష్యులా వెంట నడువ, రాజ
సత్కళా నిలయముఁ జేరె సద్గురుండు॥

నవరత్నఖచిత నేత్రో
త్సవ కర గురుపీఠి గురులు జ్ఞానైకధనుల్
సువిమల సాత్త్విక సుషమా
రవణ సుఖాసీనులగుచుఁ బ్రణవముఁ జేయన్॥

శిష్యులా వెంటఁ బ్రణవమ్ము సేసి గురుని
యడుగులకు మ్రొక్కి కూర్చుండ, నంతరాత్మ
నలరి యుప్పొంగి, వాక్రుచ్చె నవ్వసిష్ఠ
మునియు నీరీతి శిష్యసమ్మోహితుఁడయి॥

రామా! నే డుదయానఁ జెప్పినది స్మర్తవ్యంబె? నీ జ్ఞప్తియం
దేమాత్రంబది యున్నదో, తెలుగనౌనే? దానిసారాంశ మే

మో? మాకున్ వినిపింపఁగల్గుదు వె,
సమ్మోదంబుగా ? నన్న శ్రీ
రాముం డెంతయు భక్తి భావ వినయప్రాజ్ఞుండునై యిట్లనున్॥

శిష్యులము మేము, మమ్ము శాసించి, ప్రశ్న
లడుగ దేశికులొక్కరేయ ప్రశ్నలట్టు
లుత్తరం బిడినచో శిక్షనొందఁ జేయఁ
గలుగునవ్వారె; మమ్మేలవలయు వినుఁడు॥

ఈ దేహేంద్రియ జన్మకర్మలను మాకీయంగనేగాక స
మ్మోదంబొప్పఁగ రక్షణంబున, సదా పోషింపఁగా నోర్మిమైఁ
దాదాత్మ్యంబును జూపునట్టి పితృ వాత్సల్యంబుతో సాటి యౌ
నే? దైవంబును, నిట్టి ధర్మమెఱుఁగన్
శ్రీ సద్గురుల్ దెల్పరే! ॥

ఎన్నో పర్వము లెన్ని మోవ్రతము, లెన్నెన్నో కఠోరంబులౌ
బన్నంబుల్ పడ దైవదర్శనము లభ్యంబై వరంబబ్బఁగా,
కెన్నన్ గంటికి ఱెప్పవోలెఁ దము
తామెక్కాలమున్ బుత్రిలన్
జెన్నారన్ గను తల్లిదండ్రులకు నా శ్రీ సుండునున్ సాటియే ॥

ఆపైనంతటి వత్సలత్వమున శిష్యవ్రాతమున్ దేల్చి మే
ధా పారీణతఁ గల్గఁజేసి, యమితోత్సాహంబు పుట్టించి ప్ర
జ్ఞా పూర్ణంబగు ధర్మవిగ్రహులుగాఁ జక్కన్ వినిర్మించి, మా
ప్రాపౌ సద్గురు పాదులే జగతి నారాధ్య ప్రధానామరుల్॥

కో[illegible]న్న, దమకుంగల విద్యల శిష్యమ స్త కో
[illegible], మానవుఁడై వ సమాను నొనర్చు సద్గురుం
[illegible] శ్రీమూర్తియును, నాపరమాత్మ మాయతండె, దుణం
[illegible] కీర్తి కీర్పఁగల రే? యిటు
బ్రెుకుటగాక భక్తిమెన్‌॥

[illegible] సేర్చిన నీతి యిదియె
[illegible] సంగులేమైన నున్న
[illegible] జేయమనవి యిదియే!
[illegible] దేహమెుక్కటి మాన్పఁగాలతు॥

[illegible] లయితాదర మొప్పఁగ "రామచంద్ర! నీ
[illegible] వినఁగోరెద" నన్న, రఘూద్వహుండు, ని
ట్లనె "[illegible] యయ్యకు నమ్మకు వేరొకండు చే
[illegible], వారలకుఁ
గూడునె పూరుషధర్మవర్తనల్‌॥

[illegible] విని, మా రఘు పుంగవు లాలకింప ని
[illegible] మెలంగవలె నా తలి
దండ్రుల యాజ్ఞ బాల్య మం
[illegible] పెండ్లియయి తోరపుభక్తిని భర్తృసేవలన్
[illegible] శాస్త్రధర్మము, ముదంబున లౌకిక మింకఁ జెప్పెదన్‌॥

తో[illegible] సోదరుల్‌ [illegible]మైన
నెంతయొ [illegible] యీయఁబోరు;

తనను గోరకయున్న నవ్వనీత హృదయ
మెఱిఁగి నాథుఁడమితముగాఁ నిచ్చియేలు॥

తనసంపాదన శక్తియుక్తులును విద్యాగౌరవౌన్నత్యముల్
జను లెంతెంతెటు మెచ్చుకొన్న, నది భాస్వద్ధర్మపత్నీ మహా
ఘ్నన పూజాఫలమంచు నాత్మకును నాత్మన్ జేర్చి వర్తించు, భ
ర్తను మీరందగు దేవుఁడెందుఁగలఁడే?
తన్వంగి కెబ్భంగులన్॥

రామూ! వింటివిగద! నీ
కామోదమె? సంధియంబు నటువాసినదే?
యేమైన శాస్త్రవిధిగా
మోమోటమి లేక మెలఁగఁబోలున్ జుమ్మా! ॥

ఇంకను గాలములగుఱిఁచి యిప్పుడె
చెప్పఁగనుంటిఁ, గాని యూ
పంకను బశ్చిమంబుగఁ బ్రభాకరుఁడేగుచు నుండె, సంధ్యకే
యంకిలిఁ గల్గరాదుగద! యంచు వచించుచునుండ నంత వే
శాంకిత తూర్యనాదములు నట్టె వినంబడ, రాజపుత్త్రిలున్॥

వినయమున గురుపాదవందనమొనర్చి
యొకటఁ దమరాకకై వేచియున్న తోడి
బాలకులతోడ నుద్యానవనముఁ జొచ్చి
యాటలాడిరి, వారా దినాంతమందు॥

తపవు శ్రీరామచంద్రుని విడిచియుంటి
ననుచు నిటునటుఁ దరలి యుద్యానవీధి

కేళిఁ గ్రీడించు కొమరులవీక్షఁ జేయు
చుండె దశరథరాజనార్త్తాంతుఁ డచట॥

అటలో బాలురు, పంటవైచుకొనినా, రవ్వారిలో రాముఁడున్
భరతుండున్ మఱి లక్ష్మణుండును
నిగర్వ స్వామిశత్రుఘ్నుఁడున్
సరసంపద్స్వక పండినారలటు లావర్గంబు నందందఱున్
గురుతింపంబడె దొంగఁగా నొకఁడు, దీనుండైన బాలుండొగిన్॥

పాలనూటునఁ జెట్లనీడలఁ బోయి డాగిరి బాలకుల్
పసిసుగా పురకత్తులంబలెఁ బైకి క్రిందికి దాటుచున్
గసటిపట్టిబు దొంగ బాలుఁడు కాడుకూడ దటంచు న
య్యపసునన్ జెలికాండ్రఁ బట్టఁగ
నాతురత్వము చూపెడిన్॥

పరుగుపరుగున వెంబడింపబడియు బాల
కుఁడను నొక్కనినైనఁ దాఁ జలముపట్టి
ముట్టుకొనలేక యాయాసమునను నొక్క
యెడ నిలువఁదన్ను నుడికించు బుడుతలఁగని॥

వెసవెస నవ్వుచు నటఁ గని
బడియమునన్ శిరమువంచి వెంగలియై, నె
వ్వడి పచ్చు కంటినీటిన్
వెడలంగానీక గుటకవేయుచు నుండెన్॥

ఎంత యమాయకుండో, యిపుడిచ్చట
దొంగగనున్న వీడు తాఁ
జెంతనెయున్న బాలకులఁ జేతనుముట్ట నశక్తుఁడట్టిటుల్
వింతగఁ జూచుచు న్నిలిచె, వేమరురామునె గోరునట్లు వగా
సంతయు శక్తిలేని తదార్తికి దిక్కగుమన్న నై పడిన్॥
భక్తుల నార్తివిన్న భగవంతుఁడు తొందరఁజూపునట్టు లా
సక్తిని మా రఘూద్వహుఁడు జాలిగఁ
జూచుచుఁ దానె చయ్యనన్
శక్తివిహీన బాలకుని సన్నిధికిఁ జనుదేర, వెన్కగా
యుక్తిని జూపినట్లతఁడు నొక్కక్షణంబునఁ గౌఁగిలించినన్॥
"కొందఱు దొంగరాముఁడని,
కొందరు వీని నశక్తుఁగాంచి, చ
క్కం దయఁజూచె రాముఁడటు
గాదని" పల్కుచు వాదులాడి, వా
రందఱు నాటనింకొకటి యాడుద
మంచును నిశ్చయించి, రా
యందము చందమున్ దశరథావని
నాథుఁడుగాంచి, పొంగఁగన్॥
మనము వేరొండు కోతికొమ్మచ్చి యాట
నాడుదము ప్రొద్దుగుంకు సయ్యంతలోనఁ;
బ్రభువుగా నుండవలె నిందు బాలుఁడొక్కఁ
డందరీ చెట్లపై దాగి యాడవలయు॥

నేఁ నేఁ గోతులకింట మా
రాముఁడె భాసించుఁ బ్రభువు; రండో! యనుచున్
భూమిజ కొమ్ముల మాటునఁ
దామాడెను, గోఁకరికొకరు తరుముచు నచటన్॥

అంతఃపురముఁ జూచుచున్న వసుధాధిపుఁడా పసిపిల్లలందు, ర
హస్యముగ భేదభావము, నబద్ధములాటల యందుఁగూడ, లే
కెంతయు సఖ్యభావములె యేర్పడి
యుండుటకు సంతసించుచున్
వింతగఁ జంద్రకాంతమణి వేదికపై సుఖముండె నంతలో॥

గుసగుస బాలబృందమును
గూళ్లకు బక్షులు నేగునట్టు ల
ద్దెసమునఁ బూలచెట్ల కెగఁబ్రాకిరి,
కొందఱశోకములై, యటన్
మునుకొని గుజ్జుగాఁబెరుగు పూఁ బొదలందు
మునింగియుండి, ర
య్యనుచును రాముఁడొక్క సుఫలాయత
వృక్షము నెక్కఁబోయినన్ ॥

అన్నా ! యన్నా! యని యా
సన్నంబలె బిలిచె భరతబాలుఁడు రామున్
గ్రన్నన రాముండెంతో
మన్ననతో నిలిచె, చెట్టుమాటున నంతన్ ॥

భరతుఁడువచ్చి, "నీవుప్రభువర్యుఁడ వవ్విధి రాజదండమున్
గరమునఁబట్టి యొక్కొకనిగా నటుతాకుచు నొక్కచోట, స
త్వరమున గుంపుగానునిచి, దాటుచు గంతులు వైచువారలన్
గురుతుగ నాల్గుభాగములు గూరిచి దిక్కులఁబంపఁగావలెన్॥

దూరముగ వారువోవుట దోచినంత
నిదిగో! యీ గంటఁబట్టి వాయించవలయుఁ
బరుగుపరుగున వారెల్లవచ్చి నిన్ను
ముందుగాఁ జేరుకొనఁ గోరుచుందురయ్య॥

అవ్వారిన్ మునుజేరిన
మువ్వారె యీ యాటలందు పుణ్యులు, వారే
మవ్వంపు మంత్రిపుంగవు
లివ్విధి నాడంగరమ్ము ! కృపసేయుమయా! ॥

ఆ రీతిఁ గడుముద్దులొలుక, భరతుండారామునితోఁ బల్క నా
యూ రామాంతరభూజ, మా ప్రభు మనోజ్ఞానంద సంస్పర్శ నో
దార స్ఫూర్తినిబొంగి, పుష్పనికరోత్తాల ప్రభాసౌరభ
త్వా రమ్యంబగు నాత్మ శాఖలను
క్రిందై యుండఁగా వ్రేల్చుచున్॥

చివురుల వ్రేళ్లను రాముని
నివురుచుఁ, దన్మయతఁ, బుష్పనికరము విభుపై
నివులంగఁ గురిసి, సార్థక
భవియయ్యె ననంగఁదోచెఁ ప్రభువర్యునకున్॥

తమ్ముని వాక్యముల్ విని ముదంబునఁ జేత బుజంబుపట్టి, సీ॥
నెమ్మి గనాకు, మారుగను నేగుము క్రీతగ మిత్రబృందమున్
నెమ్మదిగా స్పృశించి, యిటునిల్వఁగఁ
బంపుము, నేనె వారలన్
సమ్మతి నాల్గుమూలలకుఁ జయ్యనఁ బంపెదఁగాక! యింతకున్
చూడు మీ వృక్షశాఖలసొంపు పెంపు
నావరించినదిది నన్ను నాత్మనలతి.
పీడనెంతటు, దీనినే విడువఁజాల
ననుచు, భరతునిబంపిన యంతలోన॥

ఇంచుక సేపెపటాటు స
హించని యా ముగురుతల్లులెంతయు, సంకో
చించక యుద్యానమునకుఁ
జం చల్లతలట్లు భర్తృసన్నిధిఁ జేరన్॥

భార్యలుబువచ్చి నిలచినన్ బ్రభువ రేణ్యుఁ
డపరయతుండెను గొమరుల యాటలందు
మాటలందును మునిఁగి తన్మయతఁ జెంది
మానసికముగా వారితో మసలుచుంట॥

కౌసల్యాసతి యంత, దృష్టి నలువంకల్ బారఁగాఁజూచి, "తా
నాసీనుండయి చెట్టుక్రింద నడుగో! మారాముఁ డే
లా సంఘుంబును వీడియుండె?" నని, దీర్ఘాలోచనన్ జెంది, యా
లో, సంతృప్తినిజెందె, లక్ష్మణుఁడు
బాలున్ రామునిన్ జేరఁగన్ ॥

కాంతలార! మీరు కండ్లారఁ జూడుఁడీ
వింతఁగొలుపు రాముని విధమదేమొ?
యింతవరకు నెఱుఁగ విట్టి విశేషంబు
లెంత లెంతలో ననంతజగతి॥

జ్ఞానముగల్గు మానవులెగాక, చరాచర జీవకోటియున్
మాన విశేషసంజ్ఞలను మా రఘురాముని దివ్యమంగళం
బైన స్వరూపదర్శన సుఖావహ భావముఁ జూపుచున్నచో
దీనికి సాక్ష్యమీకు జముతియ్యని పాలిడినట్టి ధేనువున్॥

అడిగో! చూడుము! కైకయీ సుతుఁ డ
దే యా మిత్రబృందంబు వెం
బడి యొక్కొక్కని రామసన్నిధికిఁ
బంపన్, వారలున్ వేగ మ
య్యెడు వర్గంబది చంద్రుఁ జేరునటు
లెంతోఁ బ్రీతితో గంతుచున్
బడుచున్ లేచుచు, రామచంద్రుని
సమీపక్షోణి కేతెంచెడిన్॥

కైకారాజ్ఞియు, రామచంద్ర వదనోత్కర్ష ప్రకాశాత్మ కా
స్తోకాత్మానుజ వత్సలత్వమది యెందున్ స్పష్టమై తోప, సు
శ్రీకల్యాణ గుణాకరుండనఁగ, మైత్రిన్ దోడి యా బాలురన్
వాకుర్ఠీవినిబల్కుచుంటఁ గని,
వహ్వా! యంచు నుప్పొంగుచున్॥

అక్కా! కౌసల్య! మనభాగ్య మరయ
నెట్టిసతులకైనను గలదె? యే చక్కినైనఁ?
జూడుమీ! రామమూర్తిని, సూర్యవంశ
మునకు నా సూర్యుఁడే పుట్టెననఁగ వలదె॥

ఆ సాయంతనవేళ దైవతసమర్చామ్నాయ ఘోషంబు, లా
యా సంగీతవిశేష వాద్యరవముల్ ప్రారబ్ధమై, శ్రావ్యమై
భాసిల్లన్ బ్రభువాలకించి, సుతులున్ భార్యామణుల్ గూడి రా
నాసల్ మోసులునెత్త విష్ణుపద సేవార్థంబు తానేగుచోన్॥

రాముఁడు, తమ్ములున్ సఖులు
రానటనున్న సరంబు డిగ్గియున్
మోమును బాదముల్ గడుగఁ
బోయిన వేళను, సంభ్రమంబుతో
భామలఁగూడి రాజు, రఘువర్యుని
బిల్చి, పరాకుఁజెప్పుచున్
సేమము సేమమోయి! యటఁజేరకుఁడోయి!
యటంచు వెండియున్॥

చెఱువున నీరటులోతుగఁ
బరగున్ దిగరాదటంచుఁ బలుకుచునుండన్
జెఱువునఁగల జలచరములు
పరుగునఁ జనుదెంచె, రామపద సన్నిధికిన్॥

అడుగునకు నేగి రాముని యడుగులంటి
పైకి చెంగున నెగిరి, తద్వదన కమల

మంజుశోభలఁ గాంచి, తన్మయత నల్లి
యప్పలం దేలియాడు మీనాదు లహహా ! ॥

ఎరలున్ వలలును లేకపోయనను
నెంతేఁ ప్రేమభావమ్ముతో
నురుకుల్ వేయుచుఁ జెంగుచెంగునను
దా మొండొంటినిన్ మీరగా
బరుగుల్ వారుచు రామచంద్రుని
కరాబ్జ ద్వంద్వమున్ జేరి యా
పరమానంద రసానుభూతి మహిమా
పారంబుగాఁ జొక్కెడిన్ ॥

రామచంద్రుండు వాని యార్భాట సరణి
నట్టితిలకించి పులకించి, రట్టుసేయ
కుండ సుస్మిత వదనుఁడై యుండు, లక్ష్మ
ణుండు దోలినుండి పరికించుచుండి తలఁచె॥

ఆ మీనంబులకే తెలియును
రామునకే తెలియు నచటి రమణీయ మనః
ప్రేమానందం బయ్యది
యేమో? యితరుల కొకింత యెఱుఁగన్ దరమే? ॥

తక్కఁగలవారి కేరికిఁ జిక్కకుండఁ
దుప్పుతుప్పున నీటిపైఁ దృళ్ళిపడుచు
రంగురంగులఁ జూపి యా రాము నెదుటఁ
దళుకుదళుకున మెరసె నత్తటిని మీలు॥

రామయ్యా! యని పుత్త్రునిన్ బిలుచుచున్,
"రావోయి! వేళాయె, నే
నీ మాపిచ్చట సంధ్యవార్చుకొని",
యిట్లై వత్తునంచింక నే
మేమో పల్కుచునుండ, రాణులును
దామే తెంచి రా చెర్వు నం
దా మీనుల్ రఘురామునితోఁ గలసి
క్రీడాయత్తమా నత్తటిన్.॥

ముకుళించుటకు సిద్ధముగనున్న పద్మాల
నుండి ఝుమ్మని తేటిపిండు వెడల
నిందు కరస్పర్శ మందుకొనం జూచు
కలువలకాంతి క్రేవలను వెలుఁగ
నందాక దీరంబు నందొంటికాలిపై
నిలిచిన బకములు నింగికెగయఁ
జక్రవాకంబులజంట లొండొంట వీ
డక యుండఁగాఁదగు దారిఁనూపఁ॥

తీరమున నున్న తరులతా వారమందు
సందముగఁ బక్షిబృందము నాలపింప
నపర సంధ్యామహాలక్ష్మి యచటఁ దోచె
రాము నలరింప వచ్చినదేమొ? యనఁగ ॥

సాయంసంధ్యను బూర్తిఁజేసికొని రాజన్యుండు సత్పుత్త్రి భా
ర్యా యుక్తుండయి, రాము వెంట

నటు మిత్రవ్రాతమున్ రాగ, నా
త్మీయ త్తంబగు రంగనాథుని సమక్షాంబదుల్ వడిన్ దీర్పఁగాఁ
బోయెన్ వందులు సూర్యవంశ చరితంబుల్ పాడి కీర్తింపఁగన్॥

అట శ్రీ వైష్ణవపూజ నా విధుల

శ్రద్ధాసక్తులన్ జూపి, ది
క్తటముల్ మ్రోయఁగ మంత్రపుష్పమును

నా ధాత్రీసురుల్ స్వస్తిగాఁ
బటు కంఠస్వర యుక్తపాఠానటు

పఠింపన్ స్వర్ణ రత్నద్యుతి
చ్ఛటలన్ వెల్గెడు భూషలర్పణము

రాజన్యుండు గావించియున్ ॥

ఆనందంబున కాలవాలమగు పుత్త్రావాప్తిఁ గల్గించి, చి
త్తానన్ గల్గిన చింతఁదీర్చితి వసంతా! యింకతత్పుత్త్రి స
ర్వానర్థంబులఁ బాపి, సౌఖ్యమును దీర్ఘాయుష్య భాగ్యంబులన్
శ్రీ నిత్యోత్సవమిచ్చి ప్రోవఁగదవే! శ్రీ కామినీవల్లభా!॥

మా చిరంజీవులందు మున్ మలసిన యఘ
సంతతి యదెంతయైనఁ గాసంతయైన
మిగులకుండగ నాకు సంప్రీతి నొసఁగి
నా సుకృతములఁ బుత్త్రిసంతతి కొసంగి
నిసువులను బ్రోవుమా! హరీ! నీరజాక్ష! ॥

అని మనసారఁగఁ బ్రార్థిం
చిన మను జేశుండు భక్తి చిగురింపంగాఁ
దన సర్వ స్వార్పణమతి
జనార్దను హృదయ మలరగ సాష్టాంగపడెన్ ॥

ఆ పరాత్పరు డతని సంప్రార్థనంబు
నాలకించెనో ? యన, మందహాస మొకటి
తన్ముఖాబ్జమునన్ దోఁచె దశరథునకు
జగతి హరిమించు సులభ ప్రసన్ను లెవరు ? ॥

ఆ లోనొక కన్య విలా
సాలోకానంత కాంతులలము కొనంగా
వాలిన జడ మడమలపైఁ
దూలించుచు, నగు మొగంబుతో నేతేరన్ ॥

నీలమణి చ్ఛవుల్ నింపు మంజీరముల్
పాద పద్మంబులఁ బలుకరింప
బంగారు రంగారు లంగా విలుంఠనల్
చెంగావి కాంతులఁ జిమ్ముచుండ
కరకంకణ క్వాణ క్వణిత నిస్వనములు
చెవుల నింపులనించి చెలఁగుచుండ
జిగిబిగి కాంతి సంజీవ సౌందర్యమై
కంచు కారుణిమ వక్షమున మెరయ ॥

వజ్రవైడూర్య మౌక్తికా భాసమాన
కర్ణ నాసికా భూషణ కాంతులెల్ల
నందఱను బల్కరింప, దేవాలయమున
లలిత బాలామణీ సముల్లాస మలరె ॥

సోగలఁదీరు కన్నుగవ సొంపును, నున్నని నిగ్గుటద్దముల్
గాఁ గనుపట్టు చెక్కిళులుఁ గమ్మని బింబ ఫలాధరోష్ఠమున్
ద్రాగెడిపాలు గన్పడఁగ రాజిలు కంఠము, ముద్దులొల్కు నెం
తో గికురించు నా చిబుక నూత్న విలాసము నెన్నశక్యమే?॥

ఎవ్వరి దానవమ్మ ? నిను నేమని పిల్తురు ? విప్రకన్యవో ?
మన్నెపు రాజకన్యకవో? మా కెఱిఁగింపు మటంచుఁ గోరఁగా
నెవ్వరికేని దావిపక, యింతులమధ్య ననంతు గీర్తనల్
రువ్వుచుఁ గోకిల స్వనము ప్రోదిగ నవ్వుల బండియై యిటుల్ ॥

వేమరు బాలరాముఁ గనువేదురునన్
గనుచుండి, నూత్న క
న్యామణి, "నాయనా! రఘుకులోదయ!
తాపక నామధేయ మే
మో, మృదుభాష ఁబల్కదవె?
ముద్దులబాల!" యటన్న, లక్ష్మణ
స్వామియు, "రాముఁడ"ంచుఁ బిలువంబడు
నమ్మ!" యటన్న నామెయున్ ॥

"నే సీతను నటించితి నే
లా? నీ మాటలివి ?" యంచు నటుసని రామున్
డా నెత్తుకొనుచుఁ జంకన్
జానకితో ముద్దులిడుచు మురియుచుఁ బలికెన్॥

వనితలు మీ రా ముగ్గురిలోఁ
గనియుండును నతని సుకృతి కౌసల్యయె, యో
జననీ! నంకోద్ధారకుఁ
జననేలా! యితఁడె విశ్వమంతయు నేలున్॥

ఘనుడును రామదేహమును ముద్దుల
మూటగ మాటలాడుచున్
ప్రాణయముఁ జూపి రామునొసలన్
దిలకంబిడి, రంగనాథునిన్
ప్రణుతులొనర్ప నేగి యట బాలుని
డించియు నందు సేవకా
గణమును రాజు, రాణులును
గాంచుచునుండ నదృశ్యమై చనన్॥

ఆ దృశ్యంబు విచిత్రమా చలనచిత్రాదర్శ మాహాత్మ్యక వే
ద్యా ధారంబగుఁ గాని, యొండొకరితో నట్టిట్టు వాకొంట యే
లా? పైపై మహిమాన్వితం బయిన మాయాశక్తి
నూహింప, బ్ర
హ్మాదుల్ నేరరటన్న, మర్త్యులకు శక్యంబౌనె కన్గొంటకున్ ॥

లీలగ రామచంద్రుడు చలింపని మానసుడౌట నిట్టటుల్
బాలురఁ దమ్ములన్ గలిసి పాడుచు నాడఁగ నాలయంబునన్
జాలఁగఁ గాంతిపుంజముల సౌరు చెలంగెను; సర్వదేవతా
జాలము చేరి, యందుఁ దమసంతసమున్ వెలిపుచ్చిరో?
యనన్॥

ఆలయమంతయు నొక క్షణ
కాలం బత్యంత దివ్యకాంతిఁ బ్రశాంతిన్
జాల వెలుంగఁగఁ గౌస
ల్యా లలనయు రాజచంద్రు నరయుచుఁ బలికెన్॥

దేవా! నాఁడటు గర్భభారనయి, శ్రీదేవీ సమర్చన్ ధరా
దేవాశీస్సుల నందుచున్, సుతునికై దివ్య వ్రతోద్యాపనల్
గావింపందగి కాలముర్ గడుప, జాగ్రత్స్వప్నమై దోచె, శ్రీ
దేవీమూర్తి యొకప్డు; నే శయనమందే యుంటి నప్పట్టునన్॥

ఆ నవయావనాంగి హృదయంగమ దివ్యముఖాబ్జ శో
భా నవ దృగ్విలాసముల నస్తికి నాస్తికి మధ్యమధ్యయై
తేనియ లొల్కు పల్కులను దేటుల ఔక్కలమించు నీల వే
ణీ నటనంబులన్ గలిగి నిల్చిన, లేచితి సంభ్రమంబుగన్॥

ఆ పద పద్మరాజి నరుణారుణి మోచ్చనఖాళి దీధితి
వ్యాపిత రాజసౌధయయి, యా నవరత్న సువర్ణ భూషణో
ద్దీపిత గాత్రయై, నను సుదీర్ఘ కరంబులఁ గౌఁగిలించి, నా
ప్రాపయి నిల్చె నా లనన లక్ష్మియొ నీళయొ
భూమిదేవి **యో**?॥

ఆ మాతృత్వ రసానుభూతి
హృదయాహ్లాదైక వేద్యంబుగా
సామాన్యంబగు ప్రేమభావమునఁ
"కౌసల్యా?" యనన్ బిల్చి, ప్రేమం
తో ముద్దారెడు హస్తపద్మముల,
నా తోరంపు గర్భంబు నే
దో, మంత్రంబు ఫలించుచున్ నిమిరె,
సంతోషంబు నిండారఁగన్॥

"దుర్భర వార్ధక్యంబున
గర్భం, బిదియెట్లో?" యనుచుఁ గనలకు మమ్మా!
నిర్భయముగ నుండుము! యా
విర్భావ మగాధమౌను, విశ్వోన్నతమౌ॥

అని యీరీతి వచించి, శ్రీ జనని
మాయంబైన, నేఁదెల్వి మైఁ
గనుచో, నాల్గవజాము రాత్రిగడచెన్
"బద్మాంబికా రూప ద
ర్శన, భాగ్యంబు లభించెనా"కనుచు,
నుత్సాహంబు పెల్లుబ్బె; నై
నను, బాలామణి పుట్టునేమొ?
యను చింతన్ గొంత వాపోయితిన్॥

నను మన్నింపఁగ వేడికొందుఁ బ్రభులన్!
నా చింతయే మూల మ
య్యెను, మీ కియ్యది చెప్పకుండుటకు,
నెంతే నాత్మవిశ్వాసు లౌ
చును, వంశోద్ధరణంబు నా కడుపునన్
శోభిల్లు నంచున్, మనం
బునఁ గొండంతగ నుత్సహించు మిము,
మీ మోదంబు నెట్లాపుదున్?॥

నిండు మనంబు నవ్యసనసీత, మొకించుక దాపమేర్పడన్
మెండుగ నొప్పకుండు నొకో? మించిన దేమిట? నంచుఁజెప్ప కే
నుండితి, నా పయిన్ దెలుపకుండితివి స్మృతినంది భూవరా!
కొండొక భావమున్ విడిచి, కూరిమినన్ క్షమియింప వేడెదన్॥

తనపుత్త్రిన్ గరుణించి, యందఱకుఁ
బ్రత్యక్షంబుగాఁ శ్రీసతిన్
దన హృత్సీమను నిల్పి, మ్రొక్కె,
ధరణీనాథుండు, కౌసల్య చె
ప్పిన స్వప్నంబును వించుఁ దన్మయత
నీ విశ్వంబునే విస్మరిం
చెను; దక్కంగల రాణివాసమును
నిశ్చేష్టాత్మలై యుండఁగన్
కని వినియు రాముఁడే మెఱుంగని విధమున
సోదరుల మిత్రులన్ గూడి స్తోత్రములను

ఋషికృతంబుల, బాడుచు నిందునందు
నాలయంబున దిరుగుచు నాడుచుండె॥

అర్చకులు నంత దేవ సమర్చనంబుఁ
బూర్తిఁగావించి, బంగారుపూల పళ్లె
రమున దేవీపదాంకిత విమల హేమ
రత్న శఠగోప పాదతీర్థములఁ దెచ్చి॥

పాదుకలు శిరమునందిడి
వేదోక్త శుభాశిషముల వెలయించుచుఁ, దీ
ర్థోదక మందఱకొసఁగి, ప్ర
సాదములన్ బంచి రచటి శౌరి విధేయుల్॥

రాతిరి వేళ భోజన విరామము దెల్పెడు తూర్యనాద
ఘాతము నంతలోనె విని కాంతలు పుత్త్రిలు
వెంటరాఁగఁ దాఁ
జేతము పల్లవింపఁగను, శ్రీ రఘురాముఁ జరాచర
వ్రాతము ప్రేమతత్త్వ పరివస్య లొనర్చుటలున్ రస
పూత విలాసదర్శనము, ముగ్ధునిగా నొనరింప భూష
ఆ విషయాలె యొండొరుల
స్వానుభవంబులుఁ జెప్పికొ
శ్రీ విభుఁగూడి మోదమునఁ దేలుచు,
రాణులు పుత్త్రిరత్న సం

భావిత కక్షభాగలయి భాస్వరు
దంచిత రాజవేశ్మమున్
సేవక సేవకీజనము సేవలొనర్పఁగఁ
జేరిరందఱున్.॥

పిల్లలు పెద్దలున్ గలిసి పెచ్చుగనుండు మహోనసంబు నం
దుల్లము లుల్లసిల్ల రుచిరోదనముల్ భుజియించి, భక్తిమై
నల్లన రాణులా విభు పదాబ్జములన్ నతిఁజేసి, యాత్మ గే
హోల్లసిత ప్రదేశముల నొప్పుగఁజేరి శయించిరందఱున్॥

కౌసల్యాసతి శాంత సౌహృదయ, సాధ్విష్ణు తేజస్కుఁడై
భాసిల్లన్ బతి, భక్తితత్పరత సేవల్ చేసి, యీ మానవా
భాసుండై, సుతుఁడంచుఁబిల్చుకొను సౌభాగ్యంబు గల్పించె దే
వీ సౌందర్యుఁడు రామమూర్తి ;
యనుచున్ వేసూరు లుప్పొంగుచున్॥

చిక్కనిపాలపై మిసిమిఁ జెందిన మీఁగడఁ; గండచక్కెరన్
గ్రుక్కియుఁ బచ్చకప్పురము గుంకుమపువ్వును మేళవించి యా
ఫక్కిని నేలకుల్ పొడి గుబాళిదలిర్పఁగ హేమపాత్రలన్
జక్కగనుంచి రామునకు నాథునకున్ బ్రియమార నిచ్చినన్॥

గబగబ రామచంద్రుఁడు నెకాయెకి,
లక్ష్మణుఁడున్న యట్టి యా
సొబగులమేడకున్ జనియు,
సోదరమూర్తిని గాంచి, పిల్చి, స్వా

మీ బహుళ దుగ్ధమిచ్చి, యటుదోకొని
వచ్చియుఁ బ్రేమమీరఁగా
శుభకర శయ్యపై నిదురఁజొక్కిరి,
చిత్తము లేకరూపుగాన్ ॥

సోదరు లిర్వురున్ హృదయ
సూనము లొక్కటిగాగ, శయ్యపై
నూదిశయింప, మాతయు సముత్సుకతన్
దనశయ్యపై సుతున్
బ్రోదిగఁ బండఁబెట్టుకొనఁ,
బోల్పన లక్ష్మణమూర్తి యేదియో
బాధనుబొందెనా, నులికిపాటున
లేచియుఁ జూచె నట్టిటుల్॥

ఆ కౌసల్యయు లక్ష్మణు
నాకృతిఁగని, యతని గూడనందనునిచి తా
జోకొట్టిన దైన్యమాతురుఁ
డై కూర్కెన్ రామునంటి యాజనని కడన్॥

వేకువనే సుమిత్ర తనబిడ్డఁడు నిద్దురవోవుచున్న యా
శ్రీ కమనీయ రామ గృహసీమను జేరి, స్వఫాలభాగముఁ
సోకఁగ భర్తృపాద నతిఁజొక్కియు,లక్ష్మణమూర్తి నక్కునన్
దాకఁగఁ బట్టియెత్తె, సముదంబున నాత్మవికాస భాసియై॥

రఘువంశ గాథా విరాజిత గేయముల్
వందిమాగధులుబ్బి పాడుచుండ
భేరీ మృదంగాది వివిధ వాయిద్యముల్
నాగస్వరంబుతోఁ దూగి మ్రోయఁ
జిలుకలు గోరువంకలును దేవీస్తోత్ర
పాఠముల్ సుస్పష్ట ఫణితిఁబలుక
గోశాలలన్ గ్రొత్తకోడమ యా దూడలు
తల్లుల పాల్ గ్రోలఁ దల్లడిలఁగ॥

భక్తితో దాసదాసీలు వారివారి
పనులు నిశ్శబ్దముగఁ జేసికొనుచు నుండఁ
గోసల తనూజ మున్ముందు కొడుకు పజ్జ
వీడి; పతిపదాబ్జముల కర్పించె నతులు॥

ఆ పురిఁగల్గు దేవళములన్నిఁట నర్చక భూసురోత్తముల్
రేపకడన్ శ్రుతిధ్వనులు రింగులువెట్ట, సహస్రనామ పూ
జా పరికల్పనంబులఁ, బ్రసాద సముజ్జ్వల దివ్యవాసన౯
ధూపసుగంధముల్ దిశలఁదోపఁగఁ జేసిరి, భక్తియుక్తులై॥

రమ్యమైనట్టి యా ధనుర్మాసవేళ
రంగనాథార్చనలకునై రాజభవన
మునకు వేంచేసినట్టి యమ్ముని వసిష్ఠుఁ
డచట నిద్రించు శ్రీరాము నరయుచుండె॥

లెమ్ము! లేలెమ్ము! శ్రీరామ! లేతకనుల
విప్పి, నీ పజ్జనిలచిన వినుత చరితు
రాజమార్తాండునకు, గురువైన జనుఁడగు
నివ్యసిష్ఠునకున్ నతులిమ్మటంచు॥
పలికిన కౌసల్యా వా
క్కులవిని, గురుమూర్తులం దకుంఠిత భక్తిన్
వెలయించుచు శ్రీరాముఁడు
పొలుపుగ నొత్తిగిలె, శాంత ముఖకమలుండై॥

అరుణారుణ ప్రభాకిరణ వికసిత ప
ద్మములట్లు నేత్రయుగ్మమ్ము దోఁప
క్ష్మా రమాకాంతల మరపించు శ్రీ వత్స
మణిహారములు వక్షమున వెలుంగ
నమృతాంశు బింబాస్యహాస చంద్రిక లెల్ల
శుద్ధాంతమున నూత్నశోభఁగూర్చ
నవనవ వికసితాన పద్మమునన నల
కాళులల్లల్లన నందగింప॥

నిదుర మేల్కాంచి, యెదురుగా నిలిచిచూచు
తల్లియొడిఁజేరి, యాపెముదలను జేసి
తండ్రికిన్ గురువులకుఁ బాదముల కెరఁగె
మర్త్యగుణవర్తి శ్రీ బాలరామమూర్తి॥

వాసిష్ఠ హస్తపద్మం
బా సుందరబాల మస్తకా రోహితమై
భాసిలఁ దద్గుణ ముఖమున
బాసల్ వినవయ్యె సత్య భరితార్థములై॥
అంతరదృష్టినే నరసిన నీ నామ
మది లోకతారకమహాను గాక!
తరణి సద్వంశ సంతారకుండ వెగాక
యఖిల సముద్ధర్త వౌదుగాక!
'రామ రాజ్య'మ్ము 'రామరక్ష' యటన్న
ఖ్యాతి యాచంద్రదార్క మలరుఁగాక!
ఒకమాట యొకబాణ మొకసతియే యంను
ముల్లోకములు నిన్ను బొగడుఁగాక॥
మఱియు జగమెల్ల శ్రీ రామమయము, రాముఁ
డే జగంబౌను గాక! యంచిటు వసిష్ఠ
దేశికాగ్రణి యాశీర్వదించి మించె
తత్తథాస్తని దశరథుండొత్తి పలుక॥

సర్వము శ్రీ రామార్పణము

—0—

శ్రీ జానకీ త్రిశతి

ఓం నమః కామేశ్వర్యై

శ్రీరామ శ్శరణం మమ

శ్రీ జానకీ త్రిశతి

కామితార్థప్రదాయిని

శ్రీ జనకాత్మజాతయను జీవమయా నిను, యోగదృష్టి నా
రాజకులావతంసుఁడు పరాత్పరుఁడౌ నల రాముతోఁడ, వి
భ్రాజిత తత్త్వనిత్యపథవర్తి భవజ్జనకుండు మేళనో
త్తేజముగూర్చి, తత్త్వమును దీపిలఁజేసె జగాన; జానకీ!

శ్రీ పరదేవతాప్రకృతి సేవితమాతవు నీవు; నీమనో
వ్యాపకశక్తియుక్త భువనావనదీక్ష ఘనంబు; సర్వవే
దోపనిషద్వివేక భవదుత్తమతత్త్వమ నీవు; దివ్యవి
ద్యాపరిపూర్ణ పూర్ణిమవహా! జగదంబవునీవె! జానకీ!

శ్రీ రఘురామచిత్త సరసీరుహభృంగి! విదేహరాజ వి
స్తారతపఃపయోఽబ్ధి నమృతంబుగ సంభవమైన దేవి! మం
దారమరందపూరిత పదద్వయ దివ్యపరీమళార్భటీ
సారదిగంతవాసిని! ప్రసన్నమతిన్ నను జూడు జానకీ!

శ్రీమాతా! సకలాగమోదిత లసత్ప్రేమాత్మ! హానీంద్రహ్మా
ద్యాభమిత్రాభవ సత్కళాంతరిత బిందుఖ్యాత! విఖ్యాత భ
క్తామోదామృతవర్ష దాన విలసద్వ్యాపారచిత్తా! భవా
నీ! మావాగుపసేవితాంఘ్రియుగళా! నిత్యోత్సుకా! జానకీ!

శ్రీ కాత్యాయని, శంకరుండు, రసనోత్సేకంబుగా నిష్ఠతోన్
మాకందంబుగ 'రామరామ జయరామా రామ శ్రీరామ'యం
చేకాలంబు నటింపఁజేతురట, తల్లీ! యామహత్త్వమే
మో! కాసంత యెఱుంగఁజేయఁగదె! ధన్యున్ జేసి; శ్రీజానకీ!

శ్రీరఘురామపాద సరసీరుహయుగ్మ సుగంధసార వి
స్తార తరాత్మమందిర విశాల వినిర్మల సింహపీఠిపై
వారని భక్తియుక్తిని, శుభంబగు నీ తరుణారుణ ప్రభా
పూరిత దివ్యరూపమును బొందుగఁగొల్చి తరింతు జానకీ!

శ్రీయని మాటిమాటికిని జిత్తమునన్ దలపోయుచుండు; నం
బా! యనికాళ్ళలోఁబడుచుఁబాయఁడు, తత్త్వమెఱుంగఁ
జెప్పవె
ట్లో? యని పల్కెడేమొ? యిలలో భవవారిధి నీదలేని లేఁ
బ్రాయమువాఁడఁ జేర్పఁగదె పార మపారదయాప్తి; జానకీ!

శ్రీయుత రామనామ జపసిద్ధికి, సుస్థిర దేశకాల ని
ష్ఠాయతబంధముల్ గలవె? యర్హుఁడనర్హుటంచు నెన్నికల్
సేయుదురొక్కొ?యెంకెప్పుడుఁజేతులుమోడ్చిజపించిమ్రొక్కెనన్
బాయక నీవు రాముఁడును భక్తులఁ బ్రోతురుగాక, జానకీ!

శ్రీమన్మోక్షఫలార్థియౌ నతఁడు నేసిద్ధుండో యౌఁగాక, నిన్
రామున్ దివ్యపరాత్పరాత్ముల మదిన్ భావించి,మీమూర్తులన్
వ్యామోహప్రశమాంతరంగుఁడగుచున్ ధ్యానింపలేకున్నచో
ఆమోక్షంబు లభించుటెట్టులగు? వేదాంతంబిదే, జానకీ!

శ్రీమద్వాయుసుతుండు, భక్తులెటువాసిన్ మిమ్ముఁగీ
ర్తింతుఁ? రా

భూమిన్ శీర్షగతాంజలిప్రథితసమ్మోదాశ్రువుల్ రాల్చుచ
రోమాంచంబునుగల్గి, భక్తిఁ జరితార్థుండై, నతుండౌచు,
రామున్ నిన్నుభజించి గంతులిడఁడే! రాగోన్నతిన్, జానకీ!

శ్రీరామా! రఘురామ! రామ! యనుచున్ సేవించువారిన్ ముఁ
బారక్ గంటికి ఱెప్పవోలె సకలవ్యాపార సంరక్షణా
ధారం బీవయి సౌఖ్యమిచ్చుచును, నిత్యశ్రీకరానందమా
స్వారాజ్యస్థితిఁ గూర్చుదీవట, ప్రజ్ఞామూర్తివై జానకీ!

"శ్రీరామశ్శరణం మమా"ఖ్యజపమున్ జేయంగ నాజిహ్వకా
ధారం బీవయి రక్షసేయవలె; నాత్మజ్ఞాన మద్దానఁ జే
కూరుగ్,నాఁడటు మానిబృందములుఁదక్కంగల్గు సద్భక్తులున్
బారంబందిరహా! భవాంబునిధిఁ గన్నన్ దాటి; శ్రీజానకీ!

శ్రీమద్రామసమాఖ్య ముజ్జగములున్ జేజేలు పెట్టంగ నీ
వేమై దీక్షనుబూనితో యెఱుఁగ; నాయీబుద్ధికిన్ నీదు నం
శామాత్రంబల 'కైక' యొండనెఱు విశ్వాసంబు కన్పట్టు, శే
కామార్తన్ దయఁజూచునే రఘువరుండారీతి; శ్రీజానకీ!

శ్రీరఘురామచంద్రుని భజించుట నీకును, నిన్ భజింపఁగా
శ్రీరఘురామమూర్తికిని జేకుఱు మోదమటంచుఁ దొల్తనే
నారసి 'రాఘవేశ్వర!' యటంచు నుతించితి, నేఁడు భక్తి శో
భారమణీయమౌ 'త్రిశతిఁ' బాడుదు నిన్నుఁదలంచి, జానకీ!

శ్రీజగదంబవై సుజనసేవక సంగతులైనవారి, ని
ర్వ్యాజ భవత్కృపామహిమ నాత్మవికాసులఁ జేసి, జ్ఞానవి
భ్రాజిత రామనామమున బాహ్యమునన్ హృదయమ్మునన్ నవో
త్తేజములొప్పఁ బ్రోచెదు, సుధీయుతభక్తులుగాఁగ; జానకీ!

శ్రీవాణీ గిరిజాపురంధ్రులు భవత్సేవానుసంధానలై
యా విష్ణుఁ విధి శంకరున్ దనిపి; భక్త్యావేశ జీవావళీ
భావాతీత ఫలప్రదాత్రులగుచున్, వర్తింతురే వేళ; నీ
దైవీశక్తి యనంత మవ్యయ మనాద్యంబౌఁగదా! జానకీ!

శ్రీరఘురామ కింకరులు చెల్మని రమ్మని నన్నుఁబిల్వ, వి
స్తారముదంబునన్ మిము నెదన్ దలపోసి తరించువాఁడ; నా
తీరునఁగాక కాలభట ధిక్కృతులన్ వినినంతఁ జిత్తసం
స్కారము మాయమై యెటులఁ గాలునో? రక్షణమిమ్ము! జానకీ!

శ్రీకాళీ! జననీ! చరాచర జగజ్జీవాత్మ సంబోధినీ!
నీకున్ మ్రొక్కెద నీవొసంగు ధిషణన్ నిస్తుల్య సర్వేంద్రియా
స్తోకారోగ్యము, నాత్మనిశ్చలత నెందున్ గూర్పవే! మాతృభా
వాకల్పంబగు నీకృపారసము నాపై నింపవే! జానకీ!

శ్రీరామా, హరి! జానకీరమణ! శ్రీసీతాపతే! యంచు, సం
సారాంభోనిధిదాట, మీస్మరణ దీక్షాతత్త్వపోతంబె, యా
ధారంబౌనని నమ్మినాఁడ, జగదుద్ధారంబు గావించుచున్
మీరీదాసునిఁ బ్రోవఁబూనుట ఘనంబే! యంబ! శ్రీజానకీ!

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామా.

శ్రీరామ శ్శరణం మమ

'శ్రీ' రఘువంశవార్ధి భవశీతకరార్ధశరీరివై, సుధా
పూరము తారకంబు, బుధపూజ్యము, శ్రీదముఁగాఁగ, రామమం
త్రారభటిన్ త్రిలోకములు నర్చనసేయ నొనర్చినావు; జో
హారులు, నీపవిత్రమగునట్టి చరిత్రకుఁ దల్లి! జానకీ!॥

'రా'మా! యంచును, జానకీ! యనుచు, సంప్రార్థించు భక్తాళికిన్
బ్రేమానంద హృదంతరాళమున భావిన్ వృద్ధిఁ జేకూర్చుచున్
గామాద్యంబులు షడ్వికారములు దగ్ధంబౌనటుల్ చేసి, ప్ర
జ్ఞామాత్రంబున నిల్పి కాతువుగదా! సద్రూపిణీ! జానకీ!॥

'మ'నుజుండందును బ్రాహ్మణుండుఁగవితామాన్యుండునై; జానకీ!
యని, 'రామా!' యనిసంస్తుతింపక వృథా వ్యాపారమేలా? యిటుల్
తనువుల్ శాశ్వతమైనవొకో? పరమార్థంబైన మీపాద సే
వనమేఁ గోరెద, నన్యచింతనలు వోవన్ జేయుమా! జానకీ!॥

'శ'రణము నందితిన్, బ్రశమశాంతహృదంతరరామచింతనా
పరునిగ నన్నొనర్పఁగదె, ప్రాజ్ఞమహోదయమున్ ఘటింపవే!
భరమగునట్టి సంసరణబాధల నెల్లఁ దొలంగఁజేయవే!
కరములమోడ్చి మ్రొక్కెదఁ బ్రగాఢపుభక్తిని దల్లి జానకీ!॥

'ర'మణ దలిర్ప రాఘవకులంబు సముద్ధరణం బొనర్చి, సం
తమసవిమూఢ మానవమనంబులయందును, రామనామ దీ

[illegible] కేసితివి; ప్రాజ్ఞత విజ్ఞతఁ గూర్చు నీచరి
[illegible] గాఁదరమె, తాత్త్వికమూర్తివి నీవు జానకీ!!

[illegible] ద్యమగు నామముగల్గునెసంస్కృతాంధ్రకా
[illegible] నీకఁ గానఁగలేనుగదమ్మ! భక్తిమై
[illegible] ములే శరణమేర్పడఁబల్కఁ గడంగినాఁడఁగా
[illegible] సమస్కృతులు కొల్చెదరాముని నిన్ను జానకీ!!

[illegible] పదాంబుజ రమావిలసన్మహనీయ దివ్యశో
[illegible] నాతఁడొక ప్రాజ్ఞతఁగల్గిన పండితోత్తముం
[illegible] న; బరమార్థమె సుస్థిరమమ్మ! దాని ని
[illegible] నీచరణసన్నిధి గూర్పఁగదమ్మ! జానకీ!!

[illegible] మ్మ! మామక నృధాపహార్యప్రసంగాదు; తే
[illegible] పద్మసంస్మృతిని రామా! జానకీ! యంటయే
[illegible] గదమ్మ! సత్యమగు నిర్భీకత్వమున్ మోక్షసం
[illegible] ంద మొసంగ ప్రోచుసుగదా! మాంపాహి! శ్రీజానకీ!!

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

భక్తార్తిహారిణి

[illegible] నాకుదిక్కు, రఘురాముఁడె నాకు గురుండు, జానకీ
[illegible] తల్లి తండ్రి యని, రమ్యకవిత్వహితత్వ వైభవ
[illegible] హితంబుగా వినుతిఁజేయుదు నిన్ను, ద్వదీయ సేవక
స్తోమమునందు నొక్కనిగఁజూడుము నన్ గరుణించి, జానకీ!!

శ్రీయుత కారవేల్లనగరీబుధులన్ బొగడొందువాఁడు, లేఁ
బ్రాయమునందె యీడయినవారికిఁగూడ గురుండు, ధీప్రతి
ష్ఠాయత సత్కవీశ్వరుఁడు, శాంతుఁడు 'వేదుల రామశాస్త్రి' నేఁ
బాయనిభక్తి నాగురుని, భావమునన్ భజియింతు, జానకీ!॥

పండిన కల్పవృక్షమయి పాలనఁ జేయఁడె శిష్యసంతతిన్,
బండిత సత్కవీశ్వర విభాసుఁడు, 'వేంకటశాస్త్రివర్యుఁ, డా
కుండి' కుల ప్రదీపకుఁ డకుంఠితవత్సలభావ మొప్ప, న
న్నుండను జేర్చి విద్యనిడె, నాగురుమూర్తి భజింతు జానకీ!

ధర 'వడ్డాది' కులాబ్ధి చంద్రుడగు సీతారామ పూర్వాంజనే
యు, రసజ్ఞున్ గవిసార్వభౌముని, స్వరాజ్యోదాత్తయోధాగ్రణిన్
గురువర్యున్ బ్రణుతింతు; నాదు కవితాంకూర
ప్రబోధాంకునిన్
వరసత్కావ్యకళాప్రవీణు, నవధానప్రజ్ఞునిన్; జానకీ!॥

శ్రీయుత రామతారక విశేషమహామహిమార్థబోధకున్
బాయనిభక్తి మ్రొక్కెద, సనాతనమైన సమర్థ మారుతీ
స్తూయపరంపరాగత విశుద్ధచరిత్రుని శ్రీసమర్థనా
రాయణ సద్గురుప్రభు, నిహంబుఁ బరంబును గోరి; జానకీ!॥

'వేదుల' వంశసంభవుఁడు, వేంకటశాస్త్రికవీంద్ర పౌత్రుఁడున్
వైదికమార్గ నైష్ఠిక శివంకర భారత ధర్మబోధనో
త్పాద దిగంత కీర్తనుఁడు, తండ్రి, మహాత్ముఁడు 'పార్వతీశ్వరుం'
డై, దయఁజూడ వర్ధిలితి, నాక్స్యలభక్తులసేవ జానకీ!॥

పటుతర సత్కవీశ్వరుఁడు, ప్రాజ్ఞుఁడు, 'వేంకన'కున్ గుమారుఁడై
యెటనేటులున్న భక్తిమెయి నెంతయు శ్రీరఘురాము, జిహ్వపై
నటనమొనర్పఁ జేయుచునె, నన్ గనుపారఁగఁ గన్నతల్లి, 'వేం
కటరమణమ్మ', యామె పదకంజములన్ భజియింతు జానకీ!॥

ఆ పంచాక్షరి, రామతారకము, గాయత్రీమహామంత్రమున్
నా పుణ్యంబు ఫలింప సద్గురువులై నాకిచ్చి, యీబాలునన్
బ్రాపై ప్రోచిన తల్లిదండ్రులఁ దొలిన్ భావింతుఁ; దద్వంద్వమే
మీ పూజ్యద్వయమన్న భావన మతిన్ మేల్ భక్తితో జానకీ!

సీతారామపదాబ్జయుగ్మములనే సేవించి, భావింతు, మ
చ్చేతో వృత్తిని నన్యదైవముల ద్వేషింపన్ రవంతేని, నా
మాతృశ్రీ జనకాత్మతత్త్వమిదె, తన్మార్గంబునన్ వారికిన్
బ్రీతిన్ గొల్చుచుఁ దత్పథంబుననె జీవింతున్ సదా, జానకీ!॥

భారతభూమినాంధ్రుఁడను బ్రాహ్మణుఁడన్,
సురవాణినాంధ్రమున్
నేర్చినాఁడ, సత్కవిని, నీకును రామునకున్ హితుండనన్
గూర్చి, నాదుజన్మకొక గొప్పదనంబును, సార్థకత్వ వి
స్తారత నీ కృపన్ గలుగ సాకితి పంతియచాలు జానకీ!॥

వ్రాసితి రాఘవేశ్వరునిపై శతకంబును బాల్యమందె, నేఁ
జేసితి 'శ్రీహరా!' యని ప్రసిద్ధిగ శ్రీహరనాథ సంస్తుతిన్
దాసుఁడనౌచు నాంధ్రము నొనర్చితి విష్ణుసహస్రనామ, మ
ట్లా సవితృస్తుతిన్ దెలుఁగునందు రచించితినమ్మ! జానకీ!

నప్యకవిత్వపద్ధతులనఁ దల కెక్కవు, నిత్యసత్యమౌ
దివ్యకవిత్వమున్ బలుక, ధీ విభవంబునఁ బాండితిన్ సుసం
భావ్యత నందఁజాల, నిను భక్తిమెయిన్ వినుతింప వాంఛయే
సవ్యముగాఁ గనంబడిన సాహసమూనినవాఁడ జానకీ!॥

శ్రీలక్ష్మి కరుణాకటాక్షవిభవార్థిన్ గాదె! యట్లయ్యు, నే
లీలన్ భోగములందఁ గోరను, లసద్రీతిన్ బుణస్తోమమున్
ద్రోలన్ జేయుచు నీపదార్చనల నెందున్ నిర్విచారంబుగాఁ
గాలంబున్ గడుపంగఁగోరెద, ననున్ గాపాడుమా! జానకీ!॥

చిత్తముసాత్వికోదయ విశేషముగోర, శరీరమన్యథా
యత్తముగాఁగ, బుద్ధియు సమన్వయభావ విహీనమైన, నే
నుత్తలమంది నీశరణమందితిసమ్మ! యెటైన నీవె నా
తత్తరపాటుమాన్పి, పరతత్త్వముఁ దెల్పఁగదమ్మ! జానకీ!

శ్రీరాముండె పరాత్పరుండనుచు, నాజీవంబ వీవంచు, ని
మ్మారాధించెడి నే దరిద్రతమెయిన్ హైన్యంబుగా, దైన్య వి
స్తారంబందుట నీకుఁ దుష్టియయినన్ తల్లీ! యికంగూడ నా
దారిద్ర్యంబు నెనిల్పి, యెట్లయిన మోదంబందుమా! జానకీ!

సీతారామపవిత్రనామ మధువున్ సేవించు భాగ్యంబు, వి
ఖ్యాతానంత భవమ్ములన్ గలుగు పుణ్యావాప్తి చేఁగాక, యెం
దే తన్మాత్రులకబ్బు నే? సకల మానీంద్రాత్మ దివ్యప్రభా
జ్యోతుల్ తత్స్మరణ ప్రకాశములుగావో! దేవి! శ్రీజానకీ!

ధనమా శౌర్యము, దేహదార్ఢ్యమును నంతన్ దోఁచు,
నాజీవసా
ధనమా నీపదసేవకంటెఁ బరమార్థంబేదియుంగాన, నెం
దును గల్యాణపరంపరల్ గలుగుటేదో మాయఁగాఁదోఁచు, ని
న్నును శ్రీరామునిఁగొల్వఁజేయుటదె యెందున్ శ్రేయమౌ జానకీ!

ఈ జగతిన్ మహాత్ములగు నెందఱో నీపయి రామమూర్తిపై
సాజములౌ కృతుల్ రచనసల్పి, భవత్కరుణామయ ప్రభా
రాజిత రూపదర్శన విరాజితులై తరియించి; రట్లు నా
కోజమొసంగి మీపదము లొక్కటఁ జూపఁగ రాదె, జానకీ!

పరమానందకరీ! జగజ్జనని నీపాదంబులేదిక్కు, స
త్వర మీయల్పుని భావదుర్బలత. పోవంజేసి, యేకార్యమున్
బరమోదారము, సర్వసమ్మతము, నీపై భక్తియున్ వృద్ధిఁగా
వరలన్ జేయుము, నీ మహాచ్చరితలన్ వర్ణింపఁగా; జానకీ !

నీపాదాబ్జయుగంబె నిశ్చలమతిన్ సేవింప, నాచిత్తమం
దే పాపంబును జేరనీయకుము, నేనేవేళ భావోన్నతిన్
నీపూజల్ సలుపంగనిమ్ము,నుతులన్ జేయంగనిమ్మెప్పుడున్;
నీపై చూపులనిమ్ము, నీవెఱుఁగవే! నీపుత్త్రినిన్ జానకీ!

కరుణాసాగరుఁ డాశ్రితావనుఁడుఁ బ్రజ్ఞానస్వరూపుండు, బం
ధుర భక్తార్తిహరుండు, రాముఁడన నేదో చోద్యమే? తన్మనో
హర తేజోనిధి వీవెయౌట, యొకడే యంతస్సులోనమ్మ! నీ
చరణాబ్జంబులె గొల్తు రాముని కృపన్ సాధింపఁగా; జానకీ!

జననీ! తావక చిత్కళామయ సమస్త స్త్రీస్వరూపంబులం
దును, స్వాభావికహాస విలాసములకున్ మోహంబురానీక, నీ
ఘనమాయావృత దివ్యలీలలని సంస్కారాత్ముఁడై, తత్త్వమున్
గను నెవ్వం డతఁడే ఘనుండగు చిదానందుండు; శ్రీజానకీ!

కోరను భోగభాగ్యముల, గోర మహాంధ నరాధికారముల్,
గోర మహేంద్రధామమును, గోరెద నీ పదపద్మసేవ నేఁ
గోరెద రామనామ మధుగుంఫిత దివ్యఫలానుభూతి, సాం
సారిక దుఃఖమోచనము, సజ్జనసంగతినిమ్ము! జానకీ!

బాహువులెత్తి బిగ్గరగఁ బాడుచుఁ జాటెద, "ముజ్జగాల వై
దేహిత రామచంద్రునకు దీటగు దేవత లెందులేరు, లే
రీహితమున్ వినుండు! తమయిచ్చ మెయిన్ భజియించి మించుఁడో
యైహికజీవులార!" యని యాత్మవికాసముఁ గోరి; జానకీ!

భవవారాన్నిధి ముగ్గి తేలిపడుచున్ ప్రారబ్ధదుష్కర్మ జం
తువితానంబులు పెట్టు బాధలకు నంతుల్ బొంతు గానింప న
ట్టి వృథాజీవికి నీచరిత్ర మొకధాటిన్ బాడుటే నావ, త
త్కవితాధారయె శాశ్వతామృత రసోద్యానంబు శ్రీజానకీ!

నీ పదపద్మయుగ్మమును, నీయభయాత్మక దివ్యహస్తమున్,
నీ పరతత్త్వబోధక వినిర్మలదృక్కులు, నీదు భక్త ర
క్షాపరదీక్షతో వెలుఁగు సాత్త్వికభావ ముఖేందుబింబముల్
జూపఁగదమ్మ! నాహృదయశుద్ధిని ధన్యుఁడనౌదు జానకీ!

[illegible] తనిలజాం డిచ్ఛాప్రభావంబునన్
[illegible] కవిచే దివ్యప్రతిష్ఠాత్మలై
[illegible] పాలన కళాక్షేత్రంబులై భద్రలై
[illegible] విభజనమే నర్థింతు శ్రీ జానకీ!

[illegible] త్రనామ జపసంసేవాపరుండన్న చోఁ
[illegible] నీయుఁ కను; నిర్మోహప్రభావుండనౌ,
[illegible] జాలరుగదా, యీతీరు, మీ నామ వి
[illegible]? స్వానుభవవేద్యం బేరికిన్, జానకీ!

[illegible] కర్మములు, నేను వచించెడి వాక్కులెల్ల, నా
[illegible] సమస్త శుభాశుభ భావసంతతుల్
[illegible]; గల్గుఫలంబులు నీవెగాఁగ, నిన్
[illegible] దము, నను ధన్యునిఁగా నొనరింపు జానకీ!

[illegible] త్రికయి యెన్నో వేసముల్ వేసినన్
[illegible] వేఁ బొకటి గానన్ రాదు, సద్భక్తి వి
[illegible] నీ స్మరణసేవల్ మా శరణ్యంబు; ల
[illegible] యిహపరార్థావాప్తికిన్ జానకీ!

[illegible] నిస్తులమై, సకలాగమాంత స
[illegible] సుకవి పుణ్యఫలప్రదమై, జగత్త్రయా
[illegible] సాధుమునీశ్వర భక్తపాలనం
[illegible] మత్కృతి సనంత వికాసమునొంద; జానకీ!

అప్పులు వేనవేలయిన నాత్మకు శాంతి లభించుటెట్లు? నా
తిప్పలు నీవె చూడవలె, దిక్కుల నెల్లి మొగంబు సైచి; తీ
ముప్పును దాటఁగాఁదగిన పూరుషుఁ డెవ్వఁడు? నీయడుంగులే
తెప్పగ నన్ను దేల్పవలె, దీనజనుంపఁగదమ్మ ! జానకీ!।
పాలకులైనవారు కవిపర్యకృతిప్రజముఁ గ్రహించి, గ్రం
థాలయ ధామముల్ నిలిపి, ధన్యతగూర్చిరి నాఁడు;
;నేఁడు భూ
పాలురులేరు, సత్కృవులపాల దరిద్రత తాండవించె, న
క్కాలము మత్కృతత్రిశతిఁ గావఁగ దిక్కిక నీవే, జానకీ!
రూపాతీత విలాసభాసురము, కారుణ్యామృతాధారమున్,
దాపోన్మాదహరంబు, కోటిరవిదీప్త శ్రీనఖోత్తేజమున్,
బాపాగ్ని ప్రశమాంబుదంబును, లసద్భక్తావళి ధ్యేయమౌ
నీపాదంబులు నా మనఃపథమునన్ నిల్పంగదే! జానకీ!
కేవల భక్తిభావమునఁ గీర్తనఁజేయుచు, సర్వమీవుగా
భావనఁ జేయుచుండు నొక పద్ధతిగాక; యశాస్త్రరీతి నే
వేవియొనర్చితో యెఱుఁగ; నింతకు సద్గురుమూర్తి వీసమై
త్రోపను దప్పకుండ నెటుత్రోలెనో? భారమునీదె, జానకీ!
నాకానందమె గూర్చినన్. బరులచే నన్ గాసి నొందించినన్
నీకల్యాణగుణాను కీర్తనములున్ శ్రీరామనామామృతం
భాకంఠంబుగఁ గ్రోలుటల్ విడువ, నంబా! నీవె నన్నెట్టి య
జ్ఞాకల్ వెట్టిన; దిక్కునాకుఁ గలదా; రక్షింపుమా! జానకీ!

నిను గీర్తించుచు, నీ పదాంబుజములన్ సేవింపుచున్, నీకథల్
వినుచున్, జెప్పుచు, నీవిలాస మహామాయావిఖ్యాతమాయాజగ
ఘనవైచిత్ర్యము లెన్న యోగనుచు, మోదంబందఁ
గానిమ్మ! దా
రుణమైనట్టి పరీక్షఁ జేయకుము! కారుణ్యంబుతో జానకీ!

నాకన్నన్ మఱి భాగ్యశాలి యెటనైనన్ గల్గునే యంచు, సు
శ్లోకున్ రాము, నినున్ భజించుతఱి నాలో నేను మోదింతు; మీ
యాకారంబులఁ జూడలేకునికి నాయట్టిండు దౌర్భాగ్యుఁ డే
లోకానన్ 'నహి' యంచు సిగ్గిలెద నాలోనేనె శ్రీజానకీ!

ఎప్పుడో వచ్చు నాపద లవెంతటి ఘోరములో! యటంచు న
న్నిప్పటినుండియున్ గొలువ నేటికిరా! యనరాదు; నాటి కే
ముప్పగునో, యీ శరీరమునమూని భవచ్చరణాబ్జ సేవలన్
దప్పఁగఁ జేయునో! మనసుఁ దప్పక నేఁడె భజింతు జానకీ!

కొందలమంది యందు, నీకుఁ గోపము మానకుమమ్మ! రాము నా
నందమయున్ నినున్ దలఁచి నామజపం బొనరించుచుందు మీ
సుందర దివ్యరూపములఁ జూడఁగ నోచుకొనంగ లేదె? యం
బం దిలకింపకుండిన భవంబది వ్యర్థముగాదె! జానకీ!

నీవే యిచ్చిన యీకవిత్వ రసవన్నీరేజపుష్పంబులన్
నీవే దైవము, తల్లి, తండ్రి, గురుఁడున్ నీవే సమస్తంబుగా
భావస్ఫూర్తి భవత్పదాంబుజములన్ వర్తింప నర్పింతు, నా
యీవైదుష్య మహాష్యమై వెలయఁగా నేలంగదే! జానకీ!

దాన జపాగ్నిహోత్ర పరతంత్రుఁడగాను, విమూఢభక్తి నిన్
బూని భజింపలేను; బుధపుంగవులన్ గని యాత్మతత్త్వము
గానఁగలేదు నేను రఘుకాంతుని నిన్నును నమ్మినాఁడ, నె
ట్లైన సముద్ధరించు పరమార్థముఁ గూర్పఁగదమ్మ! జానకీ!

ఎన్ని మహాపరాధములనేని యొనర్చితి మూఢబుద్ధినై
యెన్నఁగ నవ్వి కొండలటు లెంతయుఁ బైఁబడి భీతిఁగొల్పెడిన్
జెన్నున నిన్ను రాముని భజించెద, నయ్యాని దూరదేశిందైతె
క్రన్ననఁ ద్రుళ్ళిపోయెడు తెఱం గానరింపఁగదమ్మ! జానకీ!

పరిపూర్ణంబగు నాయువిచ్చి, నిను సంప్రార్థించి మెప్పింప సా
దరతన్ రోగములేని దార్ఢ్యమిడి, చిత్తంబెప్పుడున్ హాయిమై
పరలన్ గన్నులు మూసినన్ దెఱచినన్ స్పష్టంబుగానీవు, నీ
వరుఁడౌ రాముఁడు గానుపింపఁ గృపతోఁ బాలింపుమా! జానకీ!

శరణత్రాణమహోద్యమప్రవణుఁడై, శాంతాత్ముఁడై, సత్యుఁడై,
పరమానందమయస్వరూపుఁడయి, సద్భక్తావనోద్యోగియై,
పరమాత్ముండగు రామచంద్రుఁడు ననున్ బాలించువాఁడంచు, నే
గరుసంబందుచు, నిన్ను నాతనినె దీక్షంగొల్తు శ్రీజానకీ!

వారల వీరలన్ గనుచు భ్రాంతుఁడనై, భవవార్ధియందు నేఁ
జేరితి నందు సౌఖ్యములు చేతికి నందినయట్లు దోఁచి నన్
దూరముగాఁగ లాగఁబడి, దోర్బలమొప్పఁగ నీదియీఁది, వే
సారితి; దిక్కునీవె యని చాగిలితిన్; దయఁజూడు జానకీ!

పోతన సత్కవీశ్వరునిఁబోలెఁ గృషీవలవృత్తిగాక, సం
ప్రీతిగ రామదాసకవిరీతిని త్యాగమయుండుగాక, వి
ఖ్యాతుఁడు త్యాగరాజ కవిగాయకుఁబోలె విరాగిఁగాక, న
న్నీతటి రిక్తజన్మునిగ నేటికొనర్చితివమ్మ! జానకీ!

కేవల దుష్టసంహరణకే యవతారములెత్తి రాముఁడున్
నీవును మీదు భక్తుల, ననిందిత ధర్మపథానువర్తులన్
బ్రోవఁగలేనొకో మునుపు; పూర్వకృతంబులుదుష్కృ
తంబులున్
బోవఁగ నీ కటాక్షబలమున్ దయఁజేసినఁ జాలు జానకీ!

కంటికి ఱెప్పవోలె నొడిఁగల్గిన బిడ్డకుఁ దల్లివోలె వె
న్నంటి పురాకృతంబు లగునట్టి దొసంగులు నన్నొకింతయే
నంటఁగనీకఁ గాచితివటంచును, స్వపయినట్లు కావఁగా
నుంటివటంచు, నీ శరణమొంది భజించుచునుంటి జానకీ !

జాతకచక్రమందు గ్రహసంతతి వక్రముగాఁగఁదోఁచి, న
న్నీతటి నెన్నిరీతులుగ నేఁచినఁగాని, భవత్కృపాబ్ధిలో
నీఁతలు గొట్టుచుండెదను, నింతలు నంతలు జ్యోతిరింగణ
వ్రాతము సూర్యకాంతి నడఁపఁగలవెట్లు జగాన? జానకీ!

జ్ఞానాజ్ఞానకృతోదయంబులగు దుష్కర్మప్రభావంబు లెం
తైనంగాని నశింప 'రామ' చరణధ్యానంబె మార్గంబు. త
ద్ధ్యానానంద ఫలాప్తి నీదు కరుణాధారంబు, పుత్త్రిం దైవం
బైనన్ మాతృ వరప్రసాదమునఁగాదా, ధన్యుఁడౌ జానకీ!

అష్టైశ్వర్యములంది, భౌతికసుఖవ్యాపారమందుండఁగా
నిష్టంబింతయులేదు; కోరనది తల్లీ! నీవు శ్రీరాముఁడున్
గష్టంబించుకలేక నాయెదను సౌఖ్యంబందుచున్ నిల్చి, సు
స్పష్టాకారముఁ జూపఁగోరెదను భాస్వల్లీల, శ్రీజానకీ!

ఆదిత్యాది నవగ్రహమ్ములును నాయారాసులందుండి, స
మ్మోదావాప్తిని ఖేదభావమును జూపున్; వాని మాన్పింప, నీ
పాదాంభోరుహ చింతనంబె గతి, యంబా! వ్యోమయానంబునన్
గాదే, యెల్ల గిరీంద్ర దుర్గముల పైకన్ దాటుటల్, జానకీ!

లోపం బెయ్యదియైనఁ గల్గినను గల్గుంగాక యేవానికిన్
దాపంబయ్యది కొంతకాలమెగదా! దారిద్ర్యమో! ఘోరపా
రూపంబున్ ధరియించి, భక్తులను నేఁచున్ గాదె! తన్ముక్తికిన్
నీ పాదార్చనదక్క మార్గమిక లేనేలేదు, శ్రీజానకీ!

కేవల భక్తిమార్గమునఁ గేలుమోడ్చి నమస్కరించుచున్
బావనమై, యనంతమయి, పాపవినాశకమై, సమస్త శో
భావహమై, వినిర్మల గుణాకరమైన భవత్పవిత్ర నా
మావళి నే జపింతునిక నాపయి భారము నీదె, జానకీ!

జలజాతాక్షుని రామచంద్రుని నినున్ సర్వంబుగా నమ్మి, వి
లలిత శ్రీయుత తారకస్మరణమే లక్ష్యంబుగానున్న నా
కలనైనన్ భవదీయ దర్శనము గల్గన్ నిన్నుఁ బూజించు ని
స్తుల భాగ్యంబు లభింపఁజేయ వినుతింతున్ నిన్ను శ్రీజానకీ!

అమ్మా మామక దేహదార్ఢ్యము, మనోవ్యాపార ధీరత్వమున్
వమ్మున్ జేయ పరీక్షఁ బూనకుము! నీపాదాబ్జపీయూష లే
శమ్మున్ గ్రోలఁగనిమ్ము! తారకమహాసామ్రాజ్యసంచార భా
గ్యమ్మున్ గూర్పుము! నిండుభక్తి నెద నిన్ ధ్యానింతు
శ్రీజానకీ!

దారిద్ర్యమ్మది గల్గనిమ్ము, మెయి బాధల్ గూడ రానిమ్ము, సం
సారాంభోనిధిఁ జేరనిమ్ము, రసనాసౌలభ్య మొప్పారఁగా
శ్రీరామా! యని జానకీ! యని పవల్ రేలున్ మిముంబాడి,నా
ప్రారబ్ధంబు నశించిపోవుటకునై ప్రార్థించెదన్ జానకీ!

కొందఱు పద్యకావ్యములఁ, గొందఱు పాటల నాటకమ్ములన్
గొందఱు గద్యకావ్యములఁ గోట్లు రచించిరి నీచరిత్ర; నా
పొందిక నేనుగూడ నొక పొత్తము నీ మహిమాన్వితంబుఁ బెం
పొందఁగఁ గూర్చుచుంటి, నిదె యొద్దికగాఁ గయికొమ్ము
జానకీ!

ఈ సంసార గభీరసాగరమునం దీ జీవనౌకార్భకం
బే సీమన్ ననుముంచిపైచునో? గతంబేమో? పరంబేమొ? నే
విసంబైన నెఱుంగఁజాలనుగదా! వేమారు సంపూర్ణ వి
శ్వాసాత్మన్ నిను రాము నిన్ గొలుతునన్ సాకంగదే!జానకీ!

మాతృత్వంబుఁ గలట్టి జీవతతి నీమాయాంశమంచెంచి, సం
పూతంబయ్యదిగాఁ దలంచుచును నేఁబూజింతు నాయాత్మలోఁ
జేతుల్ మోడ్చి నమస్కరించెదను; గొంచెంబైన నాబుద్ధికిన్
బాతం బేర్పడకుండఁ గానఁదగు నంబా! బిడ్డఁడన్ జానకీ!

నే నీ జన్మమునం దొనర్చిన యఘానీకంబు సైరించి, నా
కీ నైర్మల్యముఁ గూర్మితో నొసఁగి, రక్షింపంగ నా దైవమున్
దీనోద్ధారకు రామచంద్రు సుమనోధీర్యు స్వభక్తావనున్
ధ్యానింతున్ నిరతంబుఁ దాపక మనోజ్ఞాదిత్యునిన్ జానకీ!

ఏకాలంబున నేశుభంబులకునై యేకష్టముల్ గూర్తువో?
యేకాసంత యెఱుంగలేక దయలేకీరీతి నన్నుచితం
చాకాలంబున నెంచుచుండెదను సత్యంబౌపయిన్ దోప న
స్తోకాశ్చర్యమునంది నీకొసఁగెదన్ జోహార్లు శ్రీజానకీ!

సీతారామ సమాఖ్య నొక్కపరియో చిత్తంబునం దెంచినన్
భూత ప్రేతపిశాచ దుష్టగణముల్ పూతంబులై, దివ్య వి
ఖ్యాతిన్ శాశ్వత సౌఖ్యముల్ గలుగ నాహ్లాదింపగాఁ జేయు, నీ
వే తత్త్వాజ్ఞులమైన మాకు నభయం బీకుందువే! జానకీ!

కవియైపుట్టిన దానికిన్ ఫలము విజ్ఞాన ప్రభాభావ వీ
థి విహారంబుల భక్తికావ్య రచనోత్సేకంబుఁ జూపించు చే
యవుఁగా! యింతగఁ గూడుగుడ్డలకునై యారాటమున్ జెందఁగా
నవునే? యీధనికప్రజాశ్రయము లేలా? చాలు, శ్రీజానకీ!

తల్లికిఁ దండ్రికిన్ ఋణము దప్పక దీర్పఁగలట్టిఁ డేడి? మా
తల్లుల తల్లి వీవుగద! తండ్రుల తండ్రి రఘూద్వహుండు, మ
మ్మెల్లపు డెంతయేనియు శుభేక్షణరక్షదీక్ష నొప్పు, మీ
కెల్ల ఋణంబు దీర్పఁగలమే! యిటు మ్రొక్కుటగాక జానకీ!

ఎప్పటి కెట్టిసౌఖ్యము లభించునో? యెంతటి కష్టమబ్బునో ?
చెప్పఁగలేనుగాని, యిటు చెప్పెద నంతయు స్ఫుటలీలఁగా;
నిప్పుడు నీదు సేవల కొకింతయు భంగములేనిరీతి నా
తప్పిదముల్ క్షమించుచు సదా దయనేలఁగదమ్మ! జానకీ!

నీవే నన్ను బరీక్షసేయఁ దలపన్ నిల్వంగలేనమ్మ! నా
చేవన్ సేవల నీవెఱుంగుదుగదా! చిత్తంబునన్ శాంతి నీ
వే! వేయేటికి నెట్టి బాధలును నీవే తీర్చుకోవాను, నీ
సేవల్ మానను, తల్లిఁబాయు శిశువుల్ జీవింతురే? జానకీ!

అరయన్ బోతన నొట్టి సత్కవివరేణ్యశ్రేణి దారిద్ర్యపున్
బరువుల్ మోసియు, శాశ్వతంబగు కవిత్వస్వాదు పీయూషముల్
సురుచిత్వానుభవమ్ముతో పసుకృతుల్ గూర్పంగనై యొప్పి; రె
వ్వరికేనాటికి నిత్యనూత్నములుగావా! సత్కృతుల్ జానకీ!

నీ మహిమావిశేషముల నిండిన నాదు కవిత్వ సంపదన్
వేమరు నీకు రామునకు విన్పుచు నప్పన మేనొనర్చెదన్
బ్రేమను జల్కరించి పటునిర్మలతన్ వెలయించి, భక్తహృ
త్సీమల నెట్లు నిల్పెదవొ? శ్రేయము నాకొనగూర్చి జానకీ!

ఎఱిఁగి యెఱింగి చేతికి నొకించుక చిక్కనయంతఁ బాపముల్
గాఱగాఱఁజేయువారలకుఁ గోట్లకొలందిగ నీతివాక్యముల్
గఱపుట కంఠశోషణముగాదె! యఘంబనినంత భీతులౌ
పురుషుల కేకదా, వలయుఁ బుణ్యకథాకథనంబు జానకీ!

తప్పిది చేయరాదనెడి ధర్మ మెఱింగియు నప్పుడప్పుడేఁ
దప్పులు సేయుచుంటయుఁ దత్ఫలముల్ గనికుందుచుంటల్
దప్పకయుండె, నీ చరణ తామరసంబులె నాకుదిక్కు, న
న్నెప్పటికప్పు డీవె దయనేలుము దీనుఁడనమ్మ! జానకీ!

ఘనతేజఃపరిపూర్ణ దేహుఁడు, పదాగ్రవ్యాప్తరాగుండు, మో
హన కల్యాణగణుండు, సింహతనుమధ్యశ్రీ విలాసుండు, శో
భనరత్నాభరణోజ్జ్వలాంగరసుఁడు, దివ్యద్విప్యహాసోదయా
ననుఁడౌ రాముఁడు నామదిన్ నిరతమున్ వర్తించెడున్
జానకీ!

రామబ్రహ్మ మదాత్మలో నిలువ జాగ్రన్నిద్రలన్ గూడ శ్రీ
రామా! జానకి! యంచు సంస్తుతుల నారంభించితిన్ భక్తితోఁ
బ్రేమన్ భారతివై, మదీయ రచనాపీయూషమున్ బట్టి, భ
క్తామోదంబుగఁ బంచి, చేయఁగదె నన్ ధన్యాత్ముఁగా జానకీ!

కరచరణాదులన్ సలుపు కార్యములందు, వచోవిధానమం
దరయ హృదంతరాళ సముదగ్ర సముద్భవ భావవీచికా
వరణమునందు, నీభజన, భద్రజపంబును, నీదుభావనన్
గరుణయెలర్పఁ గూర్పఁగల కాలముఁ గోరెదనమ్మ! జానకీ!

నిన్నే నమ్ముచు, నీ పదాబ్జయుగళిన్ సేవించుచున్ నీ శుభా
ఖ్య న్నిత్యంబు జపించుచున్, నిజభవవ్యాపార భారంబు, లె
ల్ల న్నీపై బడి నిర్వికారుఁడయి కాలంబెల్ల సాగించు వాఁ
డన్నన్ భక్తుఁడువాఁడె ధన్యుఁడును, నిత్యానందుఁడున్ జానకీ!

[illegible] సాక్షి యహల్యపై, శబరిపై, నాహూనిబృందంబుపై
[illegible] విభీషణాఖ్యుపయి; నేసర్వేశుఁ డంచత్కృపా
[illegible] రక్షణఁజూడ్కె, నాతఁడు ననున్ గారుణ్యవాత్సల్య సం
[illegible] ప్రోవఁజెప్పఁగదె! మాతా! పుత్త్రిఁడ న్ జానకీ!

ప్రాకటమద్వితీయమును భవ్యముఁ దారక రామనామమున్
ప్రకటనామయంబయిన 'సీత' యనంబడు పేరఁగూర్చి, నా
[illegible] సార్థకంబుగ దివంబుల రాత్రుల భక్తియుక్తిమైఁ
[illegible] కల్మషన్ హృదయకిల్బిషమెల్ల నశింప జానకీ!

[illegible] ంచెద నెన్నిజన్మముల కేనిన్ నీమహత్త్వమే
[illegible] సంసేవ, నన్యమగు సిద్ధుల్ వేయి నాకబ్బినన్
[illegible] భవబంధముల్ బిగియు, వానిన్ గోరఁగాఁ
బోవ, నే
మోక్షాపేక్షవినాను భక్తుఁడను భృత్యుండన్ సుమా! జానకీ!

[illegible] కోమల పదాంబుజయుగ్మము సంస్మరించి, స
[illegible] నీకు నాప్తులయి, ప్రాక్తనకర్మ నశించిపోవ, నే
[illegible] లసంక[illegible]క, పరితుష్టిని బుద్ధిని జిత్తశుద్ధి, నీ
[illegible] నబున్ వలెం గాద రకించన మోక్షముగోరి; జానకీ!

జనకి! నీ [illegible] దేవతాప్రకృతి భాస్వద్దివ్య తేజోలవం
[illegible] గనుభాగ్యమెన్నఁడొ గదా! బోధాత్మవై! నాదుకో
[illegible] ను నీజన్మమునందమఁ దెప్పఁగదె! నాశ్రేయంబుఁగాం
క్షించెదీ
[illegible] నిక్షేపంబు వేడెద, నసాధ్యంబా నా! శ్రీజానకీ!

దివినైనన్ భువినైన నా నరకమందైయైన, నేజాతి నే
భవముఁ జెందిన, రామపాదయుగ భవ్యశ్రీస్వరూపంబె నా
కు వరేణ్యంబు, తదర్థభంగసమితుల్ గోటానకోట్లన్నిఁటిన్
భవదీయాప్రతిమాన తేజమున మాన్పన్ బూనుమా! జానకీ!

విశ్వాసంబన లేని పన్నగులు, దుర్విద్యాత్తమూర్ఖాధముల్
శశ్వన్నిశ్చయ శూన్యవానరము, లజ్ఞానాంధతామిస్రముల్
విశ్వవ్యాపక భోగలాలసము లుర్విన్ నామనోబుద్ధులై
యీ శ్వాసంబులఁ బీల్చుచున్నయవి, రావే! కావవే! జానకీ!

నీవే తల్లివి రాముఁడే జనకుఁడున్ మీ నామ పీయూషమే.
నీవై యిచ్చిన భోజ్యవస్తువని, నిర్నిద్రస్థితిన్ మిమ్ము స
ద్భావంబొప్ప భజించు భక్తులె సుహృద్బంధు వ్రజంబందు;నా
కీవే సద్గురుమూర్తివై తెలుపరావే! తత్త్వముఁ జానకీ!

మామిడిపండ్లు చక్కెరయు మంచియనంటులు తేనెసోన లీ
భూమిని దీపిస్తు ప్రలెపో! మితిమీరినఁ జేదువుట్టు, శ్రీ
రామ! యటన్న నామసుధ రమ్యముఁ గ్రోలుకొలంది తద్రుచుల్
వేమరు నంతకంతలయి వేడ్కలనించుఁగదమ్మ! జానకీ!

రాముఁడు నీవు మారుతియు బ్రహ్మపదార్థ విశేష చిత్కళాం
శా మహిమాన్వితోదయులు, సన్మునివర్యులె తన్మహాత్మ్యత
త్త్వామృతపాయులైరి; పరమార్థ మెఱింగిన భక్తులెల్ల మీ
నామసుధారసోల్బణమునన్ దరియించినవారె, జానకీ!

ఏ కార్యం బెప్పు డెట్లు కూర్పవలెనో? యీ కంటికిన్ జెప్ప వే
సాకంగావలెనో? పూర్వాకృతములన్ బాపంగ నేరీతి లే
యేకాలంబులఁ జేయఁగావలెనొ? నీవే భక్తులౌ వారికీ
లోకంబందు ఘటింపఁజేయుదువు. శ్రీలోకేశ్వరీ! జానకీ!

ఆనందాత్మక బాష్పబిందువులతో హాయిన్ గనన్; దక్షిణం
బే నిర్వేదమహాబ్ధిలో మునుఁగఁ దోపించున్ భవన్మాయ; యా
హా! నేర్పొప్పఁగ నేక కాలముననే యానంద దుఃఖాంబులన్
గానంజేయు త్వదీయశక్తికి నమస్కారంబు శ్రీజానకీ!

ఏనామంబది యుచ్చరించినను, నే నేరూపమున్ గాంచినన్
నీనామంబుగ నీదురూపముగ ధ్యానింతుఁ, సమస్తైహికా
ధీనప్రాకృత కార్యముల్ సలుపుచో, ధీయుక్తి సద్భక్తితో
నీ నీరేజ సదృక్పదార్చ్చయనుచున్ జీవించెదన్ జానకీ!

వాత్సల్యంబు ఘటించినావుగద, మద్వాంఛాఫలంబైన యీ
వత్సన్ నాకు నొసంగి, సత్కరుణతో వంశంబు నిల్పంగఁ బు
త్రోత్సాహం బిదియంచుఁ దెల్పితివిగాదో! యింక నవ్వానికిన్
బ్రోత్సాహంబిడి నన్ను రాముఁ గొలువన్ బ్రోవంగదే!
జానకీ!

ముద్దులమూట పున్నెముల్ప్రోవు సిరుల్ వెలయించు తావు, నే
సద్దును లేని దిక్కు చెవినిండిన కోయిలపాట గల్ గలన్
నిద్దులకొంపనాఁగు పటుసౌరుల మించిన వేల్పు దోటయౌ
సద్దిరపుట్టఁ బుట్టువుని యాకయితన్ గల సొంపు జానకీ!

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

జ్ఞానప్రదాయిని

సీతారామ! యటంచు నొక్కపరి నా చిత్తంబు యుష్మత్పద
శ్రీతత్త్వామృత బిందుసేవన విధిన్ జీవించి యూపైని సం
జాతంబౌ మృతిలేని మోక్షపదవీసామ్రాజ్యమం దా పరం
జ్యోతిన్ నేనగుచున్ వెలింగెద ననన్యోపాస్తినై జానకీ!

జ్ఞానానందము సత్పదార్థమగు నోంకార స్వరూపంబవై
మౌనీంద్రార్చిత పాదపద్మయుగళీ మాహాత్మ్యమున్ గల్గియు
ధ్యానాయత్త విశాల హృద్విహరణోద్యద్దివ్య తేజంబవై
గానంగా వెలుఁగొందుచుందువు జగత్కల్యాణి! శ్రీజానకీ!

సర్వవ్యాపకశక్తి నేన యనుచున్ జాటింపఁగా నెల్లెడన్
సర్వాకారములన్ దదంతర మనస్తత్త్వంబవై యుండఁగా
గర్వాటోపము లేల? మానవులు నీ కల్యాణగాథారతిన్
సర్వార్థంబుల నైహికంబుఁ బరమున్ సాధింప రే? జానకీ!

ఐదౌ కోశములన్ మనోమయము మధ్యన్ నిల్వఁగాఁదోల్తన
న్నాదుల్ బల్మిని గోఁగొనంగడగె; నా జ్ఞానాదు లత్యంత మా
మోదంబొప్పఁగఁబట్టియుండఁదొడఁగెన్ బూరించి;
యిప్పట్టునన్
నీ దాక్షిణ్యమె కోరి నిన్ శరణమంటిన్ బ్రోవవే! జానకీ!

సిద్ధాంతంబొకడే వచించెదను, నిశ్చింతాత్ముఁడెవ్వండు స
ద్బుద్ధిన్ దాపకభవ్యపాదయుగ సంపూర్ణుండో? యాతండె సం
సిద్ధిన్ మోక్షరమాపథంబుఁ దృటిలోఁ జేపట్టు సత్యంబుగా
శుద్ధబ్రహ్మవిచారగోచరపరంజ్యోతీశ్వరీ! జానకీ!

నీ పాదాబ్జమె గాదు తద్రజమయేనిన్ దానియర్థాంశమేన్
శ్రాపై మాదృశ జీవసంఘముల పాపవ్రాతమున్ ద్రోలి, స
న్మార్గాపాత్ములఁ జేయు; ధన్యులకె సంప్రాప్తించు నాపెంపు, నీ
నా పాదాబ్జ మహత్త్వమూహ్యమగునె జ్ఞానమ్మ! శ్రీజానకీ!

బ్రహ్మాండోపరి సంస్థితంబయిన నీ పాదాబ్జయుగ్మంబు, నే
బ్రహ్మజ్ఞుండో భవత్కృపాంజనమహత్వ ప్రాప్తిచేఁ
గాంచి, త
ద్బ్రహ్మానందము తానయై వెలుఁగునంబా! మాదృశాజ్ఞానులో
జిహ్మాత్ముల్ గనుటెట్లు? నా కృపకునై చేమోడ్చెదన్ జానకీ!

నీ కల్యాణము నీదు మంగళములున్ నీ నిత్యపూజాది లో
కైక ప్రక్రియ, లామహోమహిమలా హేలావిలాసప్రభా
నాకీర్ణంబులెగా, జగత్ప్రకృతి కావ్యాత్మార్థభావాచితుల్
నీ కంటెన్ బరమైన సత్కళ యనన్ లేదమ్మ! శ్రీజానకీ!

రాముఁడె యాత్మ, నీవె మతి, ప్రాణము లేచెలు, లీ శరీరమే
యీ మురిపెంపు మేడ, సుఖమే భవదర్చన, మాటలే నుతుల్
దా మిల సంచరించుట ప్రదక్షిణ, నిద్ర సమాధిగా, సుధా
ధాములు భక్తులెల్ల భవతారణ మందినవారు జానకీ!

కరముల్ పాదములాదిగాఁ గలుగు నాకర్మేంద్రియగ్రామమున్
పరనేత్రాదికమై వెలుంగు నిశితజ్ఞానేంద్రియస్తోమమున్
స్థిరచిత్తాది మదంతరింద్రియములున్ నీవే గదా! యట్టిచో
ధరఁ దత్కర్మలు మాత్ర మెట్టులగు మాతా! నావియే; జానకీ!

జపముల్ పూజలు సచ్చరిత్రపఠనల్ సద్భక్తసాంగత్యముల్
విపులస్తోత్రములే నొనర్చుకొనుచున్ విశ్వంబునం దీ సమ
స్తపదార్థంబులు నీవెగా నెఱిఁగి, నే ధన్యుండనై యుండ, న
న్నెపుడున్ దుఃఖము లేక నిల్వఁగఁ గృపన్ వీక్షింపుమా!
జానకీ!

జ్ఞానికి మందబుద్ధికిని గష్టసుఖంబులు గల్గుపట్ల నే
మేనిఁ గొఱంతయుండ, దిఁక నేమన? జ్ఞానిపురాకృత క్షయం
బౌనని తృప్తిఁజెందు, వికృతాత్ముఁ డహంకృతిఁ గల్గియల్గి
యెం
తేనియుఁ గర్మలక్ష్ బెనిచి యెవ్వియొ బాధలనొందు జానకీ!

ఇనచంద్రాగ్నులలో మహోజ్వలముగా నేర్పడ్డదై, యిజ్జగం
బును వెల్గించెడు తేజమెయ్యదియొ, తత్పూర్ణప్రభాసారమే
కనఁగాఁ దానక దివ్యమూర్తియని ప్రజ్ఞానాత్ములాహాను లా
వనవాసుల్ నినుగాంచి పొందిరట కైవల్యంబు శ్రీజానకీ!
పరమోల్లాసము భక్తపాలనకళాప్రావీణ్య మానంద సుం
దర సామ్రాజ్య ఫలోదయంబు, జనితాత్మజ్ఞానసౌభాగ్య, ము
ద్ధుర వేదాంత విచారసారము భవత్పాదాబ్జాంఘ్రి పద్మద్వయం
బు, రమాకాంతవు నీవు, విష్ణువని రామున్ జెప్ప రే!జానకీ!
ఏకాలంబున నాదికానిది యొకండే నిన్ గనన్ రాదు, ము
ల్లోకాలందును నాది యిద్దియని యాలోకింపఁగాలేదు, మా
యాకూపారము నందు నే నెవఁడనో యర్థంబుగాఁబోదు, నా
కేకైకంబగు తత్త్వమందెఱుక నీవేసుమ్ము! శ్రీజానకీ!

అపరిచ్ఛిన్నమదాహ్యమై,యమితమై,యచ్ఛేద్యమైయొప్పు,నా
త్మపదార్థంబు నెఱింగి, నీకృపను మత్ప్రారబ్ధ కర్మానుసా
ర పరీతంబగు సంసృతీజలధి తీరంబంది భాసించి, నే
నపరోక్షానుభవంబు నొందుటకు నిన్ బ్రార్థింతు శ్రీజానకీ!

సంసారంబుఁ బరిత్యజించి, విగతాశాపాశసంరంభుఁడై
హంసధ్యానమునన్ మహావిపినమం దావాసముఁజేసి; యే
హింసల్ సేయక నిల్చియుండుట ఘనంబే?తృప్తుఁడై త్యాగియై
సంసారాపగహంసయై మెలఁగ నాశ్చర్యంబదే! జానకీ!

ఏ శార్థ ప్రతిపాదకంబులయి లోకైకోపయోగ్యంబులై
వాక్కుల్ పెక్కులుగాఁ గసంబడిన నవ్వానిన్ వృథావాదనల్
వీకన్ జేయఁగనేల? నిత్యమగు నీ లీలాపరంజ్యోతులన్
లోకాతీత భవత్పదాబ్జముల నాలోకింపనా జానకీ!

నీ మాయామయ నాట్యరంగమున నెంతే జీవితస్వార్థ మి
థ్యామోహాత్మక పాత్రధారినయి, 'నిత్యంబౌనిదే' యంచు నే
నేమేమో యొనరించుచుండినను దల్లీ! నిన్ను శ్రీరామునన్
నామోచ్చారణతో భజింతుఁ గరుణన్ బాలింపుమా!జానకీ!

పారములేని సంసరణవారిధి నీది తరించి, మోక్షమున్
జేరఁగఁజాలు నెంతటి ప్రసిద్ధసుధీయుతులైన లేరు; త
ద్వారము నీ పదాబ్జములపై నిడి శాశ్వత మోక్షరాజ్యమున్
జేరనివారులేరు, కరుణింపుము దాసుని నన్ను జానకీ!

అలవాల్మీకియు, రామచంద్రుఁడుగను నీవావాయుసూనుండు, మూ
ర్తుల నామంబుల వేఱువేఱఁ గనఁగాఁ దోఁపింతు రేగాని, ని
శ్చల భవ్యాత్మ నఖండ తేజముగఁ బ్రజ్ఞాశాలి ధ్యానించుచును
జ్జ్వలమైయొప్పెడు బ్రహ్మమయ్యదియె మోక్షస్థానమున్
జానకీ!

ఈవే సత్యము నీదు నామమె శివం బీదృశ్య సీతాసతీ
శ్రీవేషంబది సుందరంబుగద, దూరీకృత్య మాయాజగ
ద్భావంబై, నిగమాంతగోచరమహత్వంబై ప్రకాశించు నీ
వై పీశక్తి యనంత మవ్యయ మనాద్యంబౌను శ్రీజానకీ!

నీ కిష్టంబగు తోలుబొమ్మల నిలన్ సృష్టించి, యందందు నీ
వేకైకాత్మ వెలింగి మించెదవు, తల్లీ! వానిలో నజ్ఞ తా
లోకానీకము 'నేను నేన'ని యొనర్చున్ గర్మసందోహ, మా
త్మైకప్రాజ్ఞులకు తాను నీవయయి, యెంతే నిల్చు శ్రీజానకీ!

చినిఁగిన దుస్తులన్ విడచి, చిత్తము రంజిలు క్రొత్తదుస్తులన్
గానియొనరీతి, బాల్యమును గోల్పడి దేహ మవస్థలంది, మా
ర్పును గనురీతి శీర్ణతను బొందిన కాయమునూడ్చి నూతనం
బనఁదగు చేనునొందు, స్థిరుఁడాతఁడు జీవుఁడనంగ; జానకీ!

భ్రూమధ్యంబున నిశ్చలంబయిన చూపున్ నిల్పి, శ్రీరామ పా
దామోదాంబుజయుగ్మతిగ్మసుధనాత్మన్ గ్రోలి, యానందసా
దామిన్యాంతరదీపితుండగుచు నద్వైతాత్మతత్త్వాన, హృ
ద్వ్యోమాంతశ్చరుఁ డెవ్వఁడో, యతఁడె ధన్యుండన్న శ్రీజానకీ!

నాకుఁ గల్గిన కామభోగమనమున్ నాశంబు గావించి, యే
యేకాలంబులఁగాని నాహృదయ మన్యేచ్ఛారతిఁ బోక, ని
న్నేకై కావిమశక్తి నిన్ గొలుపఁగా నేరీతి రక్షించెదో!
నాకర్మంబు లవెల్ల నీయనుఁగులన్ వర్తింపఁగా జానకీ!

మాయన్ మర్మములేని భక్తజనమమ్మా! యంచు నీకాళ్ళక
ట్టై, యిందందుఁ జరింపనీయదుగదా! ధ్యానోద్ధతిన్ యోగులా
త్మాయత్తంబగు నాదిశక్తినని యంతస్సీమ నర్చింప రే!
బ్రహ్మానందము నీవెయం చెఱుఁగఁగాదా! జ్ఞాని; శ్రీజానకీ!

కాయంబియ్యది పాంచభౌతికము, మమతాహంతాది సంసారమే
న్యాయోగాత్మక రూపకంబగు, జగద్వ్యాపారముల్ మిథ్యగా
నానామ్నాయములెల్లఁ జెప్పునుగదా! యారీతి శ్రీరామనా
మాయత్తంబగు సుస్థిరాత్మ నొకఁడే యధ్యాత్మమౌ; జానకీ!

అమలజ్ఞానముఁ జిత్తశుద్ధియును నాత్మానాత్మ తత్త్వార్థ భా
వముఁ గాంక్షించు నతండు భక్తిమెయి నంబా! యంచు నీ
పాదప
ద్మములే దిక్కుగ నాశ్రయింపవలె;సీతా రామ నామామృత
ప్రమదాస్వాదనఁ జేయఁగావలె, స్థితప్రజ్ఞుండునై జానకీ!

సూర్యోద్భాసిత దివ్యవంశవిభవశ్రీశోభితుం డాద్యుఁడున్
గార్యాకార్య వివేకమూర్తియును బ్రజ్ఞానాత్మ తేజోబలుం
డార్యానార్య విచార్యమాణ సుమతిన్యాపారుఁ డా రాముఁడే
వర్యుండై గురుదేవుఁడై పరముఁడై పాలించు నన్ జానకీ!

నీపాదాబ్జము నాహృదంతరమునన్ నిత్యానుసంధానమై
ప్రాపై నిశ్చల నిర్వికార పరమార్థవ్యాపకంబై, యవి
ద్యాపాథోనిధి పోతమై, పరమలక్ష్యంబై, యహంబ్రహ్మ త
త్త్వాపూర్ణంబయి మత్సముద్ధరణఁ జేయం గల్గు, శ్రీజానకీ!

నీవె నిజమ్ముగా నెదురనిల్చినన్నైన నెఱుంగలేని మా
హాత్మ్యావరణమ్ము నామతి, యనంత మహామహిమాస్పదంబు నీ
భావము, జ్ఞానరూపక విభాకరదీప్తి నొసంగి నాకుఁ ద
ద్భావము, 'త్వంపదార్థ' మని'నర్తనఁ గూర్పఁగదమ్మ! జానకీ!

అంబా! నీదు పదాంబుజాళినయి సత్యాన్వేషినై, రామనా
మంబే నా రసనాగ్రమై వెలయఁ గర్మల్ వాసియున్ స్వస్వరూ
పంబున్ గాంచుచు శాశ్వతంబయిన తద్బ్రహ్మానుసంధాన సౌ
ఖ్యంబున్ బొందెడు భాగ్యమీవె యిడఁగా నర్థించెదన్
జానకీ!

కోటిదివాకరప్రభలఁ గూడిన యొక్క యఖండదీప్తి లో
కాటనఁ జేయు, నందలి మహత్తర చేతనశక్తి వీవు గాఁ
గోటికొకండు గాంచఁగలుగున్ భవవార్ధినిదాటి నిల్చి; నా
బోటులకౌన యాస్థితిని బొందఁగ నీ కృపలేక; జానకీ!

ఒకయేటంబడి యొక్క దారువును, వేఱొక్కండు వేఱేట;వా
రక సంద్రమ్మును జొచ్చి యొండొకటి చేరంగూడి
కొన్నాళ్ళ కే
యొకటైనన్ విడిపోవుచుండుఁగద, నోహో! దంపతుల్ సంపద
ప్రకరంబుల్ భవవార్ధి నిట్లెయగుచున్ భాసించు శ్రీజానకీ!

మనమా నిల్వఁగఁబోదు, బుద్ధిగుణమాయామాయము యో
ద్వేగమా
ఘనమౌ యస్థిర, మింద్రియప్రకృతులా చంచత్తులౌ, ధ్యానసా
ధనమానాగదు, మోహపాశతతియౌ దౌర్భాగ్యమున్ జూపు, నే
మని చెప్పంగలవాఁడ? నీవెగతిసుమ్మీ! యార్తుఁడన్ జానకీ!
అరిషడ్వర్గ మహేంద్రజాలములతో నారాటమున్ జెంది, య
స్థిరమౌ మామక చిత్తవృత్తిని నినున్ సేవించి భావింపఁగాఁ
దరమే! నామొఱ నాలకించి, స్థిరచిత్తంబిచ్చి రక్షింపుమా!
గురువైన బరమైన నీవె యనుచున్ గొల్తున్ నినుఁ జానకీ!
నీ కృపయున్నచోఁ గదలి నింగిఁ జరించు నినుండుఁ జంద్రుఁడున్
నీ కృపలేనిచోఁ గదలనేరదుగా తృణమాత్రమైన, ము
ల్లోకములున్ ద్వదీయ శుభలోకనపుంగాంక్ష నిరీక్షసేయు, నం
బా! కరుణింపఁ బ్రభుంకఁ బరమాద్భుతశక్తివి నీవు జానకీ!

తాపక దివ్యమై జనవిధానము కోటిదివాకర ప్రభా
ప్రాపరణమ్ముగాఁ గ్రుతివాక్యములుఁ స్మృతులుఁ బచించుఁద
ద్భాసము యోగులే యెఱిఁగి ధన్యతఁగాంతురు,
నీదుసత్కృపఁ
గానలె నంచు గోరుటయెగాని యెఱుంగ మఱొండు, జానకీ!
జీవుఁడు దేహధారణము చేసినయంతనె శత్రులార్గురున్
గావరి మొప్పఁ జుట్టెదరు, కష్టసుఖాదికమైన ద్వంద్వముల్
దావలమొప్ప నావహిలుఁ దాత్త్వికు లీభవభార మెంతయున్
దాపక పాదమందిడి గదా! సుఖియింతురు, తల్లి! జానకీ!

మానము వోవనిమ్ము, ఘనమాన్యతలందఁగనిమ్ము, లోకులున్
దీనుఁడనంగనిమ్ము, కడు నిశ్చలుఁడంచు వచింపనిమ్ము, నే
మానక రామనామమునె మానసమందు స్మరించుకొంచు, నా
త్మానుభవంబునొంది చరితార్థుఁగాఁ గరుణింపు జానకీ!

కలికాలమ్మున మంత్రయంత్ర జపదీక్షాసక్తి యెవ్వారికిన్
గలుగంబోవదు, సాహసించి యెవఁడైనన్ సిద్ధమై సన్నహ
నిలువన్నేరఁడు. సర్వభూతగణముల్ నీమూర్తులే యంచు ని
శ్చలభక్తిన్ నినుఁగొల్చు సాత్త్వికునకే సౌఖ్యంబు శ్రీజానకీ!

రూపకలక్షణంబుల నిరూపణఁ జేసిరి శాస్త్రవేత్త, లా
రూపకముల్ భవత్కపటరూపక రూపక రూపసంతతిన్
జూడఁగలేవు లేశమును, సూరిజనంబులు లక్ష్యలక్షణా
వ్యాపృతిఁ దూర్పలేకయె జోహారు లొనర్తురు నీకు; జానకీ!

ఎప్పటికైన నీతనువు నీద్వ్యకపోవరు కాటిలోనికిన్
దప్పదు నేను నీదనెడి తత్త్వమెఱింగిననాఁడె నీపదం
బొప్పఁగఁజేరి. శాశ్వత మహోన్నతి నందెద, నింతమాత్రము న్
జెప్పఁగదమ్మ! తాత్త్వికవిశేషరహస్యము నీవు; జానకీ!

మును నేఁ జేసినదానికిన్ సరిసుఖంబున్ దుఃఖమున్ గల్గ, నే
ననఘున్ గల్పనఁ జేయు దీవనుచు నెందెన్ జ్ఞాని సర్లిప్తుఁ డా
దిని కర్మంబులఁ దత్ఫలంబులను నెంతే నీకు నర్పించి, సా
ధనలోనన్ గృతకృత్యుఁ డాపయినగున్, ధాత్రీసుతా! జానకీ!

తరమే సన్నుతిఁ జేయ నీదు పదత్త్వజ్యోతి, నాత్మైక గో
చరమై, కోటిరవి ప్రకాశమును మించన్, సర్వజీవాత్మలన్
స్థిరమై, దేవమునీంద్ర భక్తగణ సంసేవ్యంబునై, బ్రహ్మమై
పరలున్ సర్వచరాచరాంతర బహిర్వ్యాప్తంబుగా జానకీ!

నాదుష్కర్మ ఋజార్తినాశమదియైనన్‌గాని యీ సంస్కృతిన్
ఖేదంబంతయుఁబోవ, దాపయినిగాపి నీ పదాబ్జంబు, లా
మోదావాప్తిగ నామనఃఫలకముఁ బొందంగరావేమొ? నీ
వీ దీనున్ సుపథంబుసూపి దయతోఁ నేలంగదే! జానకీ!

కామములేక జీవితనికాసమెలేదు, స్వధర్మ దీక్షలో
నేమఱుపాటులేక, తనయిచ్ఛను రౌచితిఁగల్గి పొందుమన్
నీమముతోడ నన్నిఁటిని నీకు సమర్పణసేయువాఁడె, ని
ష్కాముఁడు భక్తితత్పరుఁడు శాంతుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడువాఁడె
జానకీ!

కామము కర్మమున్ గలియఁగల్గును జన్మము, పాపపుణ్యముల్
గామముచే జనించుఁగద! కామమునే విడుపంగ నిచ్ఛలున్
సేమముగల్గి, నిశ్చలతఁ జెందిన నిస్తులచిత్తశుద్ధిమే
ధామహిమాన్వితుండనఁగ తత్త్వమెఱింగి తరించు జాకకీ!

మాతవు నీ వొసంగితివి మానవదేహము, దీని జన్మకున్
బూతమొనర్పఁగాఁదగిన పుణ్యము తారకనామ, ము
ద్యోతముగాఁగఁ దత్స్మరణమొప్ప వెలింగెడువాఁడె కర్మసం
జాతమువాసి ముక్తుఁడయి శాశ్వతుఁడౌ నినుజేరి, జానకీ!

వేదార్థంబులు శాస్త్రవాదములు భావింపంగ నీతత్త్వసం
వేదిత్వంబున కెల్ల మూలములుగా వెల్గొందుc, దథ్యంబు, త
ద్వాదప్రక్రియ నాదు మందమతికిన్ సర్తింపcగాcబోదు, నీ
పాదంబుల్ భజియించు భక్తుcడ నెటుల్ పాలింపవో! జానకీ!

సలలిత రామనామ మధుసౌరభ ఫుల్లజగంబులందు, ని
స్తులముగ భక్తహృత్కుసుమ సుందరగంధముగాcగ నీచరి
త్రలె నెమొనరించుc; దత్పరమతత్త్వ మెఱుంగుటనాంజనేయుc డీ
పుష్కలవిస్తవంబు మిమ్ములను బూజ్యుcడు ధన్యుcడుతండె,
జానకీ!

నీపాదాబ్జమరందబిందువయినన్ నే కందు నేభాగమున్
బ్రాప్తి, నాహృదయంబునన్ జిలుకుమంబా! దాననాయాత్మసం
దీపంపన్ బరతత్త్వమున్ దెలిసి, నేనే నీవుగా నయ్యెదన్
బింపాకోప విపాటనాపటిమ స్వచ్ఛైత్యయుంపక్షై జానకీ!

హృదయపాత్రమునందు నీలతను బ్రహ్మసౌధసద్దివ్యశిఖం
బాదిసన్, శ్రీరఘురామశక్తి పరమానందోగ్రగంభ తద్దోహదా
స్పృహ్నిస్తా, నిర్మలమున ప్రత్యగాత్మప్రబోధంబు సాంద్ర, నీ
... బలిపదన్ భావింపవే! జానకీ!

ఇతరుల సంపదలు నేల? నాయర్థాగ్రజనన్ రక్షణన్
... నేల, ... ప్రపదంబుసన్ నీ
... సుస్థిరము ... నిత్యానంద
... సంపదల నిచ్చిల్ గాంచెప్పుమా! జానకీ!

నిను సత్యంబు ననుష్ఠానంబును మదిన్ సేవించి, ప్రార్థించుచే పనిగానున్న మహాత్మ నిశ్చలతమన్ వైరాగ్యమున్ గల్గ నీ ఘన సర్వాంతర దీప్త తేజముఁ గనంగాఁగల్గు బ్రహ్మానుభూతిని నేనందఁగఁదగ్గ యోగ్యతఁ బ్రసాదింపగదే! జానకీ!

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

ధర్మబోధిని

ఈ జగతీస్థలిన్ జనన మెన్నఁడుగల్గెనొ, నాఁడె నిర్ణయంబై, జతఁగూడి, కాలమునకై తఱివేచి చరించు మృత్యు; వవ్యాజ భసత్యపావిలసితాత్మనెడన్ గడు దూరమహాను, నీరాజనమిచ్చి, యంతమున రామునిఁ జేర్చునుగాదె! జానకీ!

రమణీరత్నమవీవు, రాజకుల సద్రత్నంబు రాముండు, మిమ్ము మనఃపీఠిని నాంజనేయుఁడు సదాపూజించు సద్భక్త రత్నము, మీమువ్వుర నాత్మరూపులుగఁదత్త్వానందుఁడై మీచరిత్రను కావ్యమ్ముగఁ బాడె నాదికవి రత్నంబీ భువిన్ జానకీ!

కుటిలాత్ముండు కుమారుఁడై జననికిన్ ఘోరాపచారంబు, నెచ్చటనేనిన్ జరిపించువాఁడొకఁడుతో చన్వచ్చు, నవ్వానికిన్ గటునై హానిఁదలంచు క్రూరజననిన్ గాంచంగలేమమ్మ! నీ పటుతేజోఽంశమె సర్వమాతృహృదయోద్భాసంబుగా!

జానకీ!

కోటికి నొక్కరుండయినఁ గుత్సితపుత్త్రుఁడు పుట్టవచ్చు నే
బోటియుఁ గుత్సితాంబయయి పుట్టదు, పుట్టఁగ లేదటంచు,నా
ర్భాటములేని శంకరుని పల్కు లసత్యములౌనె? స్త్రీస్వహా
పాటన జేయు నీ మృహాము నాత్మ నెఱుంగఁ దరంబె! జానకీ!

తనయుల్ గళత్రవతాదులన్ నలిపి, "స్వాత్మ శ్రీయె యీ పుత్త్రికం
చును సర్వస్వసమర్పణన్ గులుకుచుం శుద్ధాత్ములై యొప్పుచుం
ద్ధ్వ మాతాపితృ దివ్యమూర్తులకు సత్యంబైన సామ్యంబు లే
దనఁగాఁ జెల్పదె రామగాథ భవదీయాధారమై; జనకీ!

జనకుఁడు కోపగించినఁ బ్రసాదముతో నొడిఁజేర్చి, మించు భీ
తినిఁ గడుఁ బ్రోలి, వాంఛలను దీర్చియుఁ దజ్జనకున్ బ్రశాంతుఁగా
నొనరుచు తల్లి కీడయిన నొక్కటిగల్గునె? కుత్సితున్ సుపు
త్త్రునిఁగనవచ్చుఁ గాంచుదు మె తుచ్ఛమతిన్ జనయిత్రి; జానకీ!

దాసినిబోలె తల్లిని నెదన్ దలపోసి, యసహ్యమైన యే
హాసలనైన నాడఁజగువాఁడును, జంపఁగనైన సిద్ధమై
నోసమొనర్చు కుత్సితుఁడుఁబుట్టఁగవచ్చు జగాన; నెందుఁ బే
రాసలనైనఁ గుత్సితపుటంబ జనింపదుగాదె! జానకీ!

జననంబందినదానికిన్ ఫలము విశ్వాసంబు సంధిల్లఁగా
జననిన్ దండ్రిని సేవలన్ దనుపుటే సర్వార్థసంసిద్ధియౌ
నని యార్యుల్ వచియింప, రాముఁడమలాత్మానంద చిద్రూపుఁడై
యున్, దత్సేవలఁ జేసె ధార్మికులకుం బ్రోత్సాహమై; జానకీ!

శ్రుతులన్ శాస్త్రములన్ బురాణముల సంశోధించు ధీమంతుఁడై
సుతపస్సాధ్యమహత్వ శక్తియుతుఁడై, సౌరాగ్రగణ్యుండునై
ప్రతనిష్ఠాపరుఁడయ్యు; రావణుఁడు జారత్వంబునన్ నాశమై
గతిఁగోల్పోవఁడె! నేటి మానవు లెఱుంగన్ రాదె శ్రీజానకీ!

వినయవిధేయతల్ గలిగి, విజ్ఞతఁగల్గి, సుమేధఁ గల్గినన్
ధనము సుఖంబులేకునికి, ధర్మవిరోధికి మందబుద్ధికిన్
గానకొని సర్వసంపదలు గోరకయే యొడిఁజేరుచుండుటల్
గనఁ గడువింత; యిట్టిదియెగాదె పురాకృతమన్న; జానకీ!

ఒక్కటిరెండు గా నెటులనో సమకూరిచి తృప్తిఁజేయఁగాఁ
జెక్కువరాలఁ గోరెదరు వేము మ్రొక్కులు దీర్పఁజూతు, రా
షక్కి పణోప్విధానముల భక్తియు రక్తియు ముక్తియబ్బునే
చిక్కని రామనామ మధుసేవ నొనర్చనఁగాక; జానకీ!

జగతీవీరపరాగ్రగణ్యుఁడగు రాజన్యుం బరీక్షించి, శ్రీ
విగ సర్వార్పణబుద్ధి భర్తృమతివై పెండ్లాడి శ్రీరామునిన్
మగువల్ నేఁ డుభవత్కథామహిమమున్ బారాయణన్ జేయఁగాఁ
దగుఁగాదే! యదియొక్కటే యిడు జగత్కల్యాణముల్; జానకీ!

సేవకవృత్తిమాత్రమున జీవనమున్ నడిపించుకొంట కే
యీవివిధార్థవిద్యలుఁ బరీక్షలు వీనిఁ దరింపఁగా, నహం
భావము లేల? రాఘవుని వర్తనమున్ భయభక్తి శీల ర
శ్రావిధు లెల్ల మానవులు గాంచి తరింపఁగరాదె? జానకీ!

మానవజీవితమ్మునకు మానముదక్క మఱొండులేదు; స
న్మానము నిల్పఁగాఁదగిన మానవతీ జనతా శిరోమణీ
ప్రాణమనీవు; నీ చరిత భవ్యసతీస్మృతిగాదె! స్వేచ్ఛకై
పూనినెనంగు స్త్రీజనము పొందునె సౌఖ్యము నేఁడు? జానకీ!

ఎంతటి మూఢమానవున కేనియు జారగుణం బసత్యమ
త్యంత మదప్రవర్తనము, స్వార్థపరత్వము, హింసయున్ సదా
నంత మహాఘమూలములటంచు మనంబునఁ దోపకుండునే
యింత యెఱింగియున్ విడఁడు హీనగుణంబు నరుండు; జానకీ!

అనయము నిన్ను రాము నెదయందిడి, భద్రగిరీంద్రమందు మీ
ఘనతర దివ్యమూర్తులను గాంచి, ప్రతిష్ఠనొనర్చి, రత్నభూ
షణము లొసంగి మిమ్ములతుల సత్కవితన్ వెలయంగఁ జేసి, గో
పనకవి 'రామదా'సనెడి సార్థకనామముఁ గాంచె జానకీ!

నీ పదపద్మ దర్శనము నిర్మల భక్తునకే లభించు, నే
యాపదలేని దేహికి మహత్తర భక్తి లభించుఁ, జిత్తసం
తాపము లేనివారలకు దైహికపుష్టి లభించుఁ, ద్వత్కృపో
ద్దీపిత భాగ్యవంతులకుఁ జేరనికోరికయున్నె? జానకీ!

సాత్త్వికుఁడైన ప్రాణహిత సజ్జనుఁడొండు లభింపలేదు, నీ
తత్త్వమెఱుంగు సద్గురుఁడు దారిని జూప లభింపలేదు. బ్ర
హ్మత్వము నొందునాశయును మానసమున్ విడువంగఁ
బోదు, నా
స్వత్వము సర్వమున్ భవదుపాత్తముగాఁగ భజింతు జానకీ!

లౌకిక భోగసంపద, విలాసములున్ మది బట్టి యూపినన్
వీఁక నెదిర్చి తృప్తిమెయి విశ్వమునెల్ల భవన్మనోహరా
స్తోకవిలాసమే యనుచు, సొంపుగ భర్తకు శాంతిఁ గూర్పుచున్
గాఁకలులేని కాంత గలుగవలె భర్తను కెన్న జానకీ!

జారత్వంబును, చోరభావమును హింసాతత్త్వ మార్యాళికై
గ్రూరత్వంబు, నసత్యవర్తనము, విజ్ఞుల్ మెత్తురే? యే మహా
చారంబైన సహించునే? సుచరిత్రన్ సాధింపవే! ధర్మపుఁ
సారం బియ్యదియందు లోకములకున్ జాటింపవే జానకీ!

కవితల్ నేర్చిన వానికిన్ ఫలము భక్తిశ్రేణియో హో! యనన్
విసరింపందగు నీ మహచ్చరితముల్ వేమారు; తత్సారసం
భవపీయూషముఁ గ్రోలఁగావలయు, శశ్వత్సాధు
సాంగత్యమున్
భవసార్థక్యము నందఁజేయవలె నంబా! భక్తుఁడై జానకీ!

తల్లియుఁదండ్రి యన్నలును దమ్ములు నెచ్చెలు లాలుబిడ్డ లిం
కిల్లును భూములున్ బదవు లెంతయు నామరణాంత సత్యముల్
సల్లలిత ప్రకాశయుత శాశ్వతసత్యము నీ స్వరూపమే
యెల్లర కెల్లవేళలను ధ్యేయము మోక్షదమౌను జానకీ!

అద్వైతైశ్వర్యసమృద్ధి, సునిగమశాస్త్రార్థ బోధంబు, వి
స్పష్టప్రక్రియ నుపాసచ్చి, నటు లేశంబైన లేకుంకిసన్
గష్టం బింతయుఁ గల్గఁబోదు; దిక నిష్కామ్య ప్రకాశాత్మలో
దృష్టిం గల్గిన నీ పదార్చకుఁడై యెందున్ బాల్యంబుఁడో జానకీ!

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

కలిధ్వంసిని

రామునికంటెఁ బూర్వము పరంబున నైనను సర్వమానవ
స్తోమము నోముపాలకునిఁ జూచెము; కాని, కలిప్రభుత్వ దు
ర్గాములు పాములై ద్విజులఁ గారియ వెట్టుచు, వేదనిందలన్
గాముకులైనవారలనె గాంచుచునుంటిమి నేఁడు జానకీ!

బాణములఁ గోటికిన్ బడగలెత్తినవాఁడె కుబేరమూర్తి, దు
ర్గుణముల వేశ్యకున్ భరముఁ గొల్పు పతిఘ్ని సతీమతల్లి; మా
తను జనకున్ దృణంబులుగఁ దాకినవాఁడె సుధర్మవేత్త, నే
గఁనుతి యొనర్పఁ జాలఁ గలికాలవిశేషము లింక; జానకీ!

ధనమే ప్రేమ, ధనంబె ప్రజ్ఞ, ధనమే తత్త్వార్థనిష్ఠేతఁగా
ధనమే ధార్మికచక్రవర్తి, ధనమే దైవంబుగా. స్వార్థజీ
వనమే శక్తిగ. హింసయే మనువుగా వర్తించు నీ కాలమం
దున సాధుప్రజజీవితంపుగతి వెందున్ నీవె! శ్రీజానకీ!

జాతిమత ప్రభేదములు సజ్జనభావములున్ నశించె, దు
ర్నీతి దురన్నపానములె ప్రీతిసఁగొల్పెడి. వ్యక్తిభేదముల్
పూతములయ్యె, సాధుగుణపుంజములెల్ల ననాశ్రయంబులై
ద్యోతిలుచున్నవో యెఱుఁగ మీకలికాలములోన; జానకీ!

పెద్దలు పిన్నలున్ బుధులు విజ్ఞులు ప్రాజ్ఞులు నావిచక్షణుల్
రద్దయిపోయె. సత్యము విరాగముచే వనవాసియయ్యె, నా
సుద్దుల కర్థభాసములె శూన్యములయ్యె, కలిప్రభావ మి
ల్లద్దిర! సేవ లార్థికమె యైనది నేటి జగాన; జానకీ!

అవతారించెదగు రాముఁడే యటుల నాయాకష్టముల్
పోఁ

నవమాత్రుఁడుంచెదగువాఁడు ధార్మికపథానన్ బోవుచున్
భవవారాన్నిధి నీ కలిప్రకట దుర్వారంబులౌ కష్టమ
చవిఁజూపెందగు నెట్లు? నీ కరుణయే సర్వంబు శ్రీజ

జాతికి విప్రులయ్యుఁ, గటా! సంధ్యలవార్చుటఁగూడ
ర్జాతి దురన్న పానముల సంగతి నొప్పుదు, హూణాి
ప్రాతములందు నేర్చి, యటువోపక మూర్ఖత వేదశా
ఖ్యాతిని వట్టుచుంద్రు, కలికాల నిశాచరులౌచు; జా

మానము గల్గినట్టి బుధమాన్యుల కీ భువిలోన శక్తి
గాని ఋణంబుకంటె నధికంబగు నారక మొందు గల్గ
దీనుల రక్షణంబునకు దీక్షవహించిన నీవు రాముఁడుని
గానకయున్న నీ కలియుగంబున దిక్కెవరమ్మ! జాన

అచ్చపు రామభక్తుఁ డితఁడౌనని చిత్తము పల్లవింపఁ
మెచ్చిన నీవె మెచ్చనలె, మిక్కుటమై తగులేమిఁ
నిచ్చిన నీవె యీయవలె; నీకలి నీచుల వేడఁజాల,
సచ్చరితంబుఁ బాడుకొని సంతస మొందుచు నుందు,

అంగా! తాపకశక్తిఁజూప సమయంబై యుండె, సత
ర్మంబున్ మూలలడించి, కాంతయును నర్థంబే ప్రధా
డంబంబుల్ మితిమీఱె మ్లేచ్ఛతలె చూడన్ గౌరసం
చంబౌ దుష్టజనంబు నెవ్విధిని సంశాసింతువో? జాన

నీ మహిమం బెఱుంగని వినీతుల దానవులన్ వధింపఁగా
రాముని ప్రోత్సహించుట కరంబు ఘనంబె? త్వదీయభక్తులన్
వేమరు బాధలన్ గొనువు నీచుల మాయ లడంచి మించఁగా
నీమముఁ బూనుటే ఘనము; నీకిటు జాలమదేల? జానకీ!

మాయలు గారడీలుఁ గనుమాపులుఁ జల్లని గొంతుకోఁతలున్
మాయమ! చిట్టితల్లి! యనుమానము లేలనె? కన్నతల్లి! రా
వే! యని చెట్టఁబట్టుటలు, పిల్లనిబోలిక విరాగికై పడిన్
దీయని మాటలున్ గలివిధేయుల చేష్టలు నేఁడు, జానకీ!

పామరవర్గతోషణము, పండితహేళన, మాతృవాణిపైఁ
బ్రేముడి లేకపోవుటయు, భేషజయానల పాణిజారిణో
ప్రేమకు లొట్టలేయుటయు, విజ్ఞత శూన్యవచఃప్రసంగముల్
కామధనప్రధాన కలికాలవిశేషము లివ్వి, జానకీ!

ఒక బాణం బొకమాట యొక్కసతి తా నొక్కండె వీరుండునై
సకలార్థంబుల మానవావళికి దృష్టాంతంబుగానైన స
ర్వకళాపూర్ణుఁడు ధర్మమూర్తి, యల శ్రీరాముండె, సద్భక్తస
త్త్వికులన్ గావఁగఁబూనుఁగాక! కలిభీతిన్ మాన్పి; శ్రీజానకీ

'సడిపడకంటె మేలగును చావ'ని యందురుగాని, నీచుఁడై
స్వార్థపరుండైన లోకమున భక్తులఁ దిట్టి ప్రసిద్ధుఁడౌటకే
గణకొని భ్రష్టమార్గమునఁ గావరమెక్కి చరించు, వాని నీ
వనుగునఁ గ్రొక్కి, 'ధర్మమె జయంబ'ని చాటఁగరాదె జానకీ

ఐహికసౌఖ్య మందఁగల యట్టిదె వాంఛితమంచు నాస్తికుల్
మోహముఁ బుట్టఁ జెప్పెదరు. మూర్ఖుల నమ్మెదు
రట్టివాక్కు; లా
ద్రోహుల బారినుండి పసిదూరముగా నను గట్టుమమ్మ! నీ
వే హృదయాన నిల్చి కలిభీతుల మాన్పఁగదమ్మ! జానకీ!

పదుగురు బాగుఁగోరిన శుభంబగు నొక్కెడ నీకటంచుఁ గో
విదులు వచించు మాటలవి వింతగ నిక్కలికాలమందు, నే
పదుగురకైన హింసలిడువాఁడె ఘనుండయి వెల్గుచుండె, న
య్యది క్షణభంగురంబయి యిహంబుఁ బరంబును నేర్చు జానకీ!

అమ్మా! క్రూరపిశాచ మానవుల దౌష్ట్యమ్ముల్ మతభ్రష్టవా
దమ్ముల్ గాంచి వినంగలేక యరరే! 'ధర్మమ్ము వేదమ్ము లో
కమ్మున్ నిల్పఁగఁజాలురా!' యనుచు, నెక్కాలంబు
సంక్రందంబై
యిమ్మై ఘోషలు వెట్టుచున్నను వినం జెవ్వాఁడు; శ్రీజానకీ!

అరయన్ భారతవేషభాషలును నాహారంబు లాచారముల్
భరమైపోయెను భారతీయులకుఁ, బాశ్చాత్యప్రక్రియల్ పేశలా
కరమైపోయిన సభ్యనాగరికతాకౌటిల్యముత్కృష్టతన్
పరలెంబో! కలిలోన జాతిమతముల్ భ్రష్టంబులై జానకీ!

కాలంబెన్నఁ గలిప్రభావజనితాజ్ఞాన ప్రభూతంబు, ధ
ర్మాలిన్ జెప్పెదు రర్థకామ పరతంత్రవ్యాప్తదుర్నీతి నే
మాలన్ వీడరు, దేశభక్తులును దేవున్ గొల్చువారున్ బ్రభు
త్వాలన్ గల్గినవారు వారె యటవమ్మా! చిత్రమా! జానకీ!

ఒక ధర్మాత్ము నధర్ము(గా(దెలుప నెన్నోమాయలం

గూర్చుచున్
వికటంబైన యసత్యముల్ వలుకుచున్ వేధించు నీచావళీ
క్రకచుల్ తామె సమున్నతాధికృతులన్ రాణించు

చున్నారు, నీ
వె, కలిప్రాభవనాశమున్ జేయుపరావే! కావవే! జానకీ!

తల్లికి దండ్రి కీడయిన దైవము లెందును లేరు లేరటం
చెల్లెడ వేదమాత వచియింపదె! వారల భవ్యసేవలం
దుల్లము నిల్పి, తృప్తులుగ నోగిరమైన నొసంగనట్టి, యీ
క్షుల్లక దుష్కలిప్రజలకున్ సుగతుల్ గలవా కొ? జానకీ!

సత్యము ధర్మమంచు సువిశాల సభాంతర వేదికావళిన్
నిత్యము ఘూర్ఘురించు నవినీతి జనంబులు; సాధుహింసలన్
దైత్యులువారె, స్వార్థపరతంత్రులు; నేటి కలిప్రభుత దు
ష్కృత్యము లిన్నియన్నియని చెప్ప(గనోపు నెవండు? జానకీ!

భారతదేశ మొన్న(డు నుపద్రవమన్నది లేక, ధర్మసం
స్కారము తాత్త్వికోన్నతియు(గల్గి వెలుంగ, మహాపతివ్రతా
వారమె కారణంబు. కలివర్తన లీపయి నెట్టి దుస్థితిన్
గూరుచునో? యెవండెఱు(గు? కుత్సితపాలురుగల్గ; జానకీ!

పాతివ్రత్యమె భారతీయతను నిల్పెన్ మూల, మా ధర్మ ము
ద్ధూతంబైచన, నీ కలిప్రభులు స్వార్థుల్ కామమోహాత్మ దు
శ్చేతోవృత్తులు, స్త్రీ పవిత్రతకు నిస్తేజంబుగా, వారికిన్
స్వాతంత్ర్యంబని జాతినాశమొనరింపన్ జూచిరో జానకీ!

మాయ నెఱుంగనట్టి గుణమాన్యులుఁ గోవిదులైనవారలున్
న్యాయము సత్యమున్ విడక నమ్రతనొప్పు మహాత్ములీ కలిన్
బాయని కష్టపాట్లు గలవారగుచుండిరి ర[illegible], జాతికిన్
మాయనిమచ్చగా నెఱుఁగు మానవుఁడే కరవాయె, జానకీ!

అరయఁగ ధార్మికులైనవారలకు నెందైనన్ మహాత్కష్టముల్
పరుపన్ జిత్తమునుల్కఁ జేయు; ధనమే సర్వంబుగాఁ జూచుచున్
బరహింసాపరులైనవారలకు సర్వంబున్ సుఖంబట్టులై
వరలున్, జిత్రములౌర! యిక్కలియుగ వ్యాపారముల్; జానకీ!

నీతియు ధర్మమున్ గలిగి, నిర్మలభావముగల్గు పాండితీ
నేతకుఁ దగ్గ గౌరవము నిల్పఁగ నెవ్వఁడుఁగాని లేఁడు, దు
ర్నీతిపరుం డధర్ముఁడును నీచమనస్కుఁడు డాంబికుండె, స
ఖ్యాతిశయుండుగా నెగడి యర్హతనొందఁడె నేఁడు జానకీ!

'ఆయుర్దాయమె యన్నమిచ్చు' ననువాక్యార్థంబు
వమ్మయ్యె, దీ
ర్ఘాయుష్మంతుఁడు దిండిలేక చనిపోనా కాలమైయుండె, నే
చాయన్ జూచిన మాయలే గలిగి మోసంబుల్ ఘనంబయ్యె, నౌ
రా! యీ జంతుగుణంబు లెట్లురుఁ? బ్రజారాజ్యంబునన్
జానకీ!

కనకముఁ జూచిగాని, యధికారముఁ జూచియుఁ గాని, మాయలన్
జొనుపుటఁ జూచిగాని, కడుసొంపుగ గౌరవముల్ ఘటింత్రు; భ
క్తుని నయమార్గవర్తనుని గోరి తిరస్కృతులాడుచుందు, రీ
చెనటుల నేమనంగల? నిసీ! కలికాలపుచర్య, జానకీ!

కాలము మారియుండుటనో, కర్మము మార్పులఁ
జెందియుంటనో
చాలఁగ మాయమానవులు సజ్జనహింసకులై, యహంకృతీ
శాలికులై నవారె కనుపట్టుచు నుండిరి, నీతిబోధలన్
జాలరు పండితోత్తములు సైతము వారలతోడ జానకీ!

ఈ శారీరక తుచ్ఛభోగములకై యీ యింద్రియవ్రాత మా
ర్గాచ్ఛైథిల్యములన్ దురాశలఁ బరేచ్ఛాప్రవృత్తులన్ బాంధవా
వేశాపూరిత రాగభావముల జీవింపంగనౌ వార, లే
దేశంబందును శాంతిఁ బొందుదురొకో! ధీయుక్తులన్; జానకీ!

పరమార్థంబును దేశకాలవిధులన్ బాటింపఁగాఁబోక, యా
పరదేశీయ కుమార్గవర్తులగుచున్ భ్రష్టాత్ములై, సభ్య నా
గరకాఖ్యన్ దగి, భారతీయ గరిమన్ గాల్పంగ వేదమ్ములన్
గురులన్ నిందలఁజేయు నీచజనులన్ గోపింపవా! జానకీ!

అల భద్రాచల రామచంద్ర హృదయాబ్జావాసివై, సన్మనో
త్పల విస్ఫార శశిప్రభాకలితవై, భక్తావనోద్యోగివై,
కలిదోషాపహృత స్వరూపివయి, ప్రజ్ఞానంద చిన్మూర్తివై,
విలయాంతస్థిర దివ్యశక్తివయి నీవే నిల్వవే! జానకీ!

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

చరిత్ర బోధిని

మాతా! నీయవతారతత్త్వమును దన్మాహాత్మ్యమూ శేషుఁడున్
జేతఃప్రీతిగ వేయిమోములను వర్ణింపంగ లేఁడన్నచో
నే తన్మాత్రుఁడనయ్యు, నాఁడు దధిబంధింపంగఁ జక్రోడమొం
తో తాపత్రయ మందినట్లు వినుతింతున్ నిత్య మో జానకీ!

సుమతిక్షేత్రముగాఁగ, నిర్మలమనస్సున్ నాఁగలింజేసి, ధ్యా
నమె బీజంబుగ, జ్ఞానమూర్తి వసునిన్ దాఁగాంచుటే పంటఁగాఁ
దమినద్దానిని రామచంద్రుఁడను తత్త్వబ్రహ్మమున్ గూర్చుటే
క్రమహా మోక్షముగా నొనర్చె మిథిలాకాంతుండు శ్రీజానకీ!

నీ కల్యాణము లోకసంగ్రహశుభానీక ప్రకాశంబు, స్వ
ర్లోకాధీశపథావనంబు, మునిరాణ్లోకాత్మ సంభావనం,
బా కైలాసనివాస దంపతులకున్ వ్యాఖ్యానయోగ్యంబు, సు
శ్లోకానందకరం బనశ్వరము నస్తోకంబు శ్రీజానకీ!

జనకుని మాటఁదప్పినను, సర్వమహీవలయంబు నేలినన్
మునుకొని రాముపడ్డఁగల పూరుషుఁ డెవ్వఁడు? నీవు నాతఁడున్
వనముల లక్ష్మణున్ గలిసి వర్తిలు టెంతయు భారతీయతా
ఘనతర సత్యధర్మములఁ గాచుటకోసము గాదె! జానకీ!

శత్రుఘ్నుండను బుద్ధి యాభరత సుజ్ఞానంబునందుండ, సౌ
మిత్రుండన్న సహమ్ము నెంతయును బేర్మిన్ రామసద్బ్రహ్మతో
మైత్రిన్ గూర్చి, విదేహముక్తిఁ గనె యమ్మా!
యాసుమిత్రమ్మ; చా
రిత్రం బిట్టిదిగాఁగఁ దోఁచును ధరిత్రిన్ సత్యమై; జానకీ!

త్రైమూర్త్యాత్మక శక్తియుక్తఁ దగుచున్ త్రైలోక్య
సత్కర్మ సా
క్షీ మార్తాండగు సూర్యునన్వయమునన్ జన్మొందు
నా శ్రీపరం
ధామున్ రాముని జిత్కళాత్వనియతిన్ గామించి ప్రేమింపవే
నీమాహాత్మ్య మెఱింగెనాహనుమయే నిత్యాత్మఁదై; జానకీ!
జననంబందిన కొన్నియేండ్లకటు విశ్వామిత్రమౌనీంద్ర సే
వనలో నాత్మకళాకృతిన్ బరగు నీ భాగ్యంబు పండించె, రా
ముని చిద్రూపము; కాన మీ కుశలవుల్ బోధాత్ములా
గర్భస
న్మునిపాదార్చకులౌటఁ గోరితివి సంతోషంబుగా; జానకీ!
కేవల రామసేవకొఱకే యరుఁదెంచెను లక్ష్మణుండు, తా
నా విమలాత్ము నేని హృదయంబున నమ్మక, నిన్ను రామునిన్
సేవలఁదన్పి, యాగుహుఁడు స్నేహహృదంతర బాష్పవారితో
నావను జేర్చి మిమ్మనిపినాఁడు, మహాత్ముఁ డతండె జానకీ!
నాఁగటిచాలులోన జననంబును బొందిన నీకు మానుషీ
భోగములన్న లెక్కయొకొ? మోదము గూర్చెడు దేవదేవ తే
జోగరిమంబు రామపదశోభయె శోభనమౌచు శాశ్వత
స్వాగతమీయఁ, గానలకు సాగిన సాధ్వివి నీవు జానకీ!
వేదవతీ సతీ విమలవేషము నందిన నిన్ను లంకలో
నా దశకంఠరాక్షసుఁ డహో! యని యంత, రమింపఁగోరినన్
గాదని, వానివంశము వినాశమొనర్పఁ బ్రతిజ్ఞఁ బూని, యి
మ్మేదినిఁ బుట్టి రామునిలు మెట్టియుఁ దీర్చవె పూన్కి! జానకీ!

పాయసగర్భసూతి రఘువర్యుఁడు, నాఁగటిచాలుః
వై, యలకోతులాయెలుఁగులన్నియుఁగొల్వఁడు
కాం
సాయపడెన్ ఖగం బుడుతసైతము; దీనిరహస్య వే
మాయణకర్త కే యెఱుక, మాదృశు లెన్నఁదరం

జగదానందసముద్భవంబు సుజనోత్సాహప్రకాశం
మ్యగ పూర్వార్థవిశేషనాప విలసద్వ్యాఖ్యాసమ
నిగమాంతోద్భవ తత్త్వసారము భవానీ శంకరస
జగదంచద్భవదీయ భవ్యచరితాఖ్యానంబు శ్రీజా

శైవధనుస్సు, బట్టుకొని శైశవమందున నాటలాఁ
చేవకొలంది 'యింత' యని చెప్పఁదరంబె? మదాంధ
రావణు నొక్కప్రేలను గిరాటొనరింపఁగఁజాలె,
నీవటు రామపౌరుషము నిల్పిన సాధ్వివిగాదె! జ

ముల్లోకంబుల నేలఁగల్గు రఘురామున్ బిల్చి విని
యుల్లాసంబును బొందెనో జనకుఁ, డా యుల్లాస
వల్లంతక్ బ్రియుఁగూడి కారణవులం దట్లుండ; యే
జెల్లుం బో? యతఁడెంత తాత్త్వికమహాసిద్ధుండో!

పచ్చని నిండుజవ్వనము పండిన రాజ్యసుఖాను భు
లొచ్చగ నాత్మలోఁదలఁచి, లోలతఁజెందక తంౘ
సచ్చరితాత్మఁజేసి భువనంబుల నెల్లెడ సత్యధర్మ
నిచ్చలునిల్పె, రామధరణీపతి నీపతియాట; జాన

ఆలిన్ దల్లిని దవ్వులన్ విడచి, శుద్ధాత్మన్ సదా మీపద
శ్రీలన్ లక్ష్మణమూర్తి గొల్చుటది, హెచ్చైయెనఁ
గావచ్చుఁ,దా
నాలిన్ దల్లిని రాజ్యభోగములఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁ జూచువాఁ
డై లేశంబుఁ జలించనట్టి భరతుండో ధన్యుఁడో జానకీ!

భరతుఁడు శాశ్వతంబయిన పద్ధతి యోజన జేసియే, మహా
త్తర పరరామపాదుకలఁదాల్చి శిరంబున; నిమ్మహామహీ
భరమును సర్వకర్మములు వానికి నర్పణసేసె, నాతఁడే
యరయ విరాగి తాత్త్వికుఁడు త్యాగియుధార్మికుఁడౌను
జానకీ!

నీకు ననిష్టమున్ దలఁచు నీమఁడుఁగూడ క్షమార్థియైనచో
సాఁకుదువంట, దానికొక సాక్ష్యము కాకసురారిగాథయే
వాకులు వేయునేల? శుభవర్తనులే సుహృదాళి, దుర్గుణ
స్తోకమె నీకు శాత్రవులు, శోభనదేవత వీవు జానకీ!

పురుషార్థత్రయ మెన్నఁడో విడువఁగా మోక్షార్థులై చిద్విలా
సరతిన్ గాలముపుచ్చుమౌనులె జగత్సమ్మోహనున్
రాము సుం
దరుపై మోహముఁ జూపినారలట,త్వత్సౌందర్య మా రాము నే
పరమానందపరీతమోహమున ముంపన్ జాలెనో జానకీ!

వ్యాజమొకండుసూపి వనవాసములన్ బ్రకృతి ప్రశాంతమా
హాజముఁ జిద్విలాసులగు దివ్యముని ప్రవరానురాగమున్
నైజసుఖానుభూతియు, ఘనంబుగ నందిరి నీవు రాముఁడున్;
మీ జతఁగొల్చు లక్ష్మణుని మేదుర భాగ్యమదెంతొ? జానకీ!

[illegible] యుత లోపాముద్ర యుష్మత్సతీ
[illegible]చి, సంతసిలి, భాస్వత్సౌరభోపేత వి
[illegible]గాని పుష్పముల నిన్నర్చించె, సాక్షాజ్జగ
[illegible] యటులన్ గావింపదే! జానకీ!

[illegible]దిగాఁగలుగు రక్షశ్రేణి
మొక్కుమ్మడిన్
[illegible] లక్ష్మణుని నంతన్ దప్పులన్
నిల్పి, రెమొ
[illegible] విశ్వరూపుఁడగుచున్ ఖండించె నవ్వారి న
[illegible]శక్తి వివసుచుఁ దెల్పన్ సత్యమో జానకీ!

[illegible] వొక రాతిని నాతినిజేసె, నాపరం
[illegible] వినఁగఁ దార్క్ష్యకులోద్వహ పక్ష
యుగ్మమున్
[illegible] రాముని నామ సంస్మృతిన్
[illegible]గుచు దాటె మహోదధి నెల్ల; జానకీ!

[illegible] శతకోటులు, రామునిసేవఁ జేయఁగా
[illegible]నకె యేం భవత్పద దర్శనార్త వి
[illegible]లయు? నారయ నాతని బ్రహ్మచర్య దీ
[illegible]యున మాత్మబలంబె గదమ్మ! జానకీ!

[illegible] విసర్మల పాదసరోజవందనో
[illegible] విధేయుఁడు లక్ష్మణమూర్తి, నీదు స
[illegible] భావవిస్రగ్ధత నిత్యసత్యవా
[illegible] వాయుతనూజుఁడె గాదె! జానకీ!

ఉపదేశం బొనరించె 'సీత' యను మంత్రోదారమున్

రాముఁడా

కపిసత్త్వంబగు నాంజనేయునకు; దీక్షన్ నీవు 'శ్రీరామ!' యం
చుపదేశింప నతండు తన్మహిమచే నొక్కమ్మడిన్ సాగరం
బప్డుడారీతిని దాటిరాఁగలిగె విఖ్యాతంబుగా జానకీ!

రావణుఁ డంతవాఁడు తన రాణుల కెల్లను రాణిఁ జేసి, నీ
సేవలొనర్పఁ బ్రార్థనలు సేయఁడె? కేవల కామ్యమూర్తియై;
నీవును వాని నొక్క తృణనీరసనీచునిఁగాఁ దలంపవే!
భావవిశుద్ధిమై వెలుఁగు ప్రాజ్ఞులె నీ హితులమ్మ! జానకీ!

వాయుసుతుండు రామపదభక్తశిఖామణి, వార్థి దాటి నీ
చాయ నటించి, రామసరసన్నిధికిన్ నిను జేర్తునంచుఁ దా
నాయత దేహుఁడై చు నిను బ్రార్థనఁ జేయఁ బతివ్రతాత్వదీ
ప్తాయుత వీరపత్నివయి సమ్మతిఁ జేయవుగాదె! జానకీ!

ప్రకృతిని నిన్నులోఁగొనుట రామవిభుండు పరాత్పరుండనన్
సకలచరాచరాత్మ విలసన్మహిమాతిశయంబుఁ గాంచె, దా
నికి ప్రతి రేకమున్ జరుప, నిన్ జెఱవెట్టిన రావణుండు పూ
నిక చెడి వంశనాశమున నీఱయి పోయెఁగదమ్మ! జానకీ!

అంతటి రావణాసురుఁ డహంకృతిరూపము దాల్చినట్లు, నీ
చెంతను జేరి నిల్వఁగ 'ససీ!' యని యొక్క తృణంబు దీసి, య
భ్యంతరవర్తిఁగా నునిచి భాషణసేయవె! నీతిలేనిచో
నెంతటి భౌతికోన్నతియు నింతియె సుమ్మని తెల్ప, జానకీ!

శ్రీరఘురామపాద సరసీరుహ సమ్మిళితాత్మ యోగియై
నీరధిదాటి లంకిణిగణింపక వాయుసుతుండు భీకరా
కార నిశాచరాధములఁ గాలునిపాలొనరించి, యాపరా
ధారమవైన నిన్నుఁగనె, తాత్త్వికవేత్త యతండె, జానకీ!
రావణరాక్షసుం బథమరాగ మనోగతుఁడయ్యె, నైహిక
ప్రావృత దివ్యమంగళకరంబగు తావకసుస్వరూప వి
క్షావిధి దీక్షణించుట, నెకాయెకి రాముని జూచుచున్ స్వదే
హావరణమ్ము దాటి చనె నంతటి మోక్షపథాన; జానకీ!
నీ సరియా పతివ్రతలు నేల నెగాదు జగత్త్రయంబులన్
భాసిలఁబోరటంచుమునివంద్యుఁడు రాముఁడెఱింగి
యుండియుఁ
నీసుచరిత్ర లోకముల నిల్పు ముదంబునఁగాచె యగ్నికిన్
జేసెఁ బరీక్ష; నీకె యదిచేసినయట్లు నటించి జానకీ!
ఆదిత్యాది నవగ్రహస్థితుల నాహా! మార్చి, నీభక్తస
మ్మోదావాప్తిగ నాయురాది సుఫలంబుల్ గూర్పఁగాఁ
జాలవే!
యాదిన్ వాయుసుతుండు నీచరణసేవానంత భాగ్యమ్మునన్
గాదే! తాఁజిరజీవి భావినజుఁడున్ గాఁగల్గె, శ్రీజానకీ!
తారకరామసేవలను ధన్యతఁ గాంచిన యాంజనేయ వి
ద్యారవి, రాక్షసాధమ మహాతమసంబు నెదిర్చె, చిత్కళో
ద్ధారము నీ పదాబ్జయుగతత్త్వము సత్యపదార్థమున్ గనెన్
వీరుఁడు భావిధాతృపదవిన్ గొన దక్షుఁడునయ్యె జానకీ!

ముక్తిప్రదంబనీకోసఁగ మోహనమూర్తి రఘూద్వహుండు;నీ
వత్తఱి నాంజనేయునకు నర్పణఁజేయ, నతండు దానియం
దుత్తమ రామనామమది యొక్కటనైనను గానరామి, నా
ముత్తెములెల్ల ద్రుంచి కనఁబోసెడి రామపథంబు; జానకీ!

జగతీనాథు లనేకులుండిరి, మహాసత్త్వోద్ధతిన్ భూస్థలిన్
దగఁ బాలించి, చిరంతన స్థిరయశోధామంబునన్ నిల్చి; రెం
చఁగ నవ్వారికి 'రామరాజ్య' సమవిశ్వఖ్యాతి ప్రాప్తించెనే?
సగపాలీవయియుంట రాముఁ డటులన్ సాధించె, శ్రీజానకీ!

నాఁటికినేఁటికిన్ నతుమ జ్ఞానులు భక్తులు యోగసిద్ధులున్
గోటులు నర్బుదంబు లటుకోరి భజించి తరించిమించి, రే
వీటను నాంజనేయు నటువేడ్కఁ జిరాయువులౌచు భావిలోఁ
బాటవమొప్ప బ్రహ్మపథభాగ్యము నందిరె వారు? జానకీ!

ధర నిన్నున్ భరియించె, సేవసలిపెన్ దా, వాయుసూనుండుఁ ద
త్పరిరక్షన్ శిఖి లంకలో నెగడె, నీవాఁడై సముద్రుండుఁ దా
శిరమున్ దాల్చె శిలోచ్చయంబు;నభమున్ బాలించె
సర్వత్ర; త్వ
త్కరుణార్థిత్వమె పంచభూతములకున్ ధర్మంబు శ్రీజానకీ!

కులభాషామత దేశరాశియను సంకోచంబు లేకుండఁగా
నిల శ్రీరాముని మందిర ప్రభలు లేకే గ్రామమున్ లేదు, ని
స్తుల రామాఖ్యము లేనివంశ మదియెందున్ గానఁగారాదు, ని
చ్చలు లోకైకవిభుండతండె యన సాక్ష్యంబా నివే; జానకీ!

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

జగజ్జనని

'ఓం'కారం బొక డే యనాదియు ననంతో ద్భాసితంబంచు, ని
శ్శంకన్ వేదములెల్ల నెల్లెడల ఘోషల్ పెట్టు, నద్దాని కా
త్మాంకంబైన భవత్స్వరూపమది వేదాతీతమౌఁగాదె! యే
వంకన్ దాని నెఱుంగఁజెప్పెదవొ? నీవాఁడన్ గదా! జానకీ!

'ఐం'ద్ర ప్రాభవమున్, విధాతృసృజనవ్యాపారముల్, విష్ణుని
స్తంద్రశ్రీకర రక్షణక్రమము, నీశానప్రభావోల్లస
త్సాంద్రత్వంబును, రేఁబవళ్లనొగి జ్యోత్స్నాతాపముల్ గూర్చు
నాచంద్రాదిత్యుల పేర్మియున్ వెలయు నీశక్తిన్ సదా; జానకీ!

'హ్రీం'కారంబొక బీజమై వెలయ, నార్తిన్ నిన్ను 'శ్రీదేవి! ని
శ్శంకన్ నీకృపఁజూపుమా!' యనఁగ, హాసంబీవు గావించి, యా
పంకన్ భక్తులఁ గాచుచుండెదవు, నీవాత్సల్యపారమ్యమున్
జంకున్ లేక నుతింప నాతరమె? యజ్ఞానిన్ గదా! జానకీ!

'శ్రీ'కామేశ్వరి! కాళికాంబ! లలితా! 'క్లీం'కార! దుర్గాంబికా!
శ్రీకల్యాణి! పరాపరప్రకృతి! దాసీభూతభూతాంచితా!
శ్రీకాత్యాయని! లోకపావని! సతీ! శ్రీమజ్జగన్మోహినీ!
నీకే ప్రేము కైౘద సేవలన్ సలిపెదన్ గీర్తించెదన్ జానకీ!

లోకాలోక చరాచరప్రకృతి నీలో నింత సృష్టిస్థితుల్
సాకంగాఁదగు నాదిశక్తివిగదా! సాంసారికానంద దుః
ఖాకారంబులు నీకునుం గలవె? మాతా! మాయకున్ సత్యతా
ప్రాకారంబు ఘటింతు విల్లెముఁగఁడే! ప్రాజ్ఞుండ శ్రీ జానకీ!

తల్లులకెల్లఁ దల్లివయి, తల్లజలందునఁ దల్లజంబవై
సల్లలితాంతరంగులగు సాధుల యోగుల చిత్రప్రకాశివై
కొల్లలుగాని హార్థములఁగోరిన యంతనెయిచ్చి, భక్తులన్
జల్లఁగఁజూచి, వత్సలతఁ గాచెద వీవెగదమ్మ! జానకీ!

దాశరథి క్షమావరకథాసుధ యెల్లజగాల భావనా
వేశముతో మహామహిమ వెల్గుట, నీదగు శ్రీసతీత్వ దీ
క్షాశయధర్మవర్తన మహత్వము కారణమమ్మ! సర్వపా
పాశనికోట్లు నీ స్మరణమందు నశించునుగాదె! జానకీ!

జానకిపేరునన్ వెలుఁగు సత్యపదార్థమ పీవ, నీ పద
ధ్యానరతిన్ మహామునులె హాయినిబొంది తరించిరంట, శ్రీ
మానిని పార్వతీ సతియు మంజులవాణియు నీదునంశ నే
పూనిరటంచు విందు, నిను మ్రొక్కక యన్యమికేల! జానకీ!

తావకపాదపద్మచలితంబగు రేణువొకండు, పంచభూ
తావరణ ప్రపంచమును నాజ్ఞల నెట్టుచు, జీవకోటికిన్
జీవము పోయు రక్షణముసేయు సమస్తలయం బొనర్చెడున్
బావనమైన నీమహిమపారము నెవ్వఁడెఱుంగు జానకీ!

నీవె సర్వము నీ పదాబ్జయుగమే నిత్యంబు సత్యంబు, స
ద్భావంబేర్పడ రామతారక జపధ్యానాత్ముఁ డెవ్వండొ, నీ
దైవశక్తి విలాసభాసురుఁడుగాదా వాఁడు లోకోత్తరుం;
డా, వైభవ్యము నాకొసంగఁ గదవమ్మా! దాసుఁడన్
జానకీ!

జ్ఞానానందము సత్పదార్థమగు నోంకార స్వరూపంబవై
మౌనీంద్రార్చిత పాదపద్మయుగళీ మాహాత్మ్యతత్త్వంబవై
ధ్యానాయత్త విశాలహృద్విహరణోద్య ద్దివ్యతేజంబవై
యానందామృతవార్ధివైన నినునేఁ బ్రార్థించెదన్ జానకీ!

ప్రత్యక్షంబగు ధర్మవిగ్రహుఁడు నాఁ బ్రఖ్యాతుఁడై, నిత్యుఁడై
సత్యాత్ముండగు రామచంద్రుఁడు భవత్సాన్నిధ్య
మందుండ, నీ
సత్యాంతంబును ధర్మపత్నివనగా నవ్వాని కాత్మంబవై
సత్యంబున్ మముఁగాచు దేవతవు నిన్నేఁ గొల్తు శ్రీజానకీ!

అలశాక్తేయులు శక్తివీసనరే, వేదాంతజ్ఞులౌ వారు ని
శ్చలచిద్రూపిణి పంచు నెంత్రు, కవితాసాహిత్య యోగీంద్రు ల
ప్వాల నిత్యోదయ సత్కళామయినిగా భావించి పూజింతు రిం
దలి సత్యంబవి రామచంద్రునకె వేద్యంబమ్మ! శ్రీజానకీ!

దానవమానవ ప్రముఖదారుణ వీరవిహారు లందఱుం
దేనిని ముట్టఁగా నయినఁ దేకువమాలిరో! యట్టి శాంకరం
బైన ధనుస్సు పట్టుకొని యాటల నాడెడి దానవంటు, యే
మైనను నాదిశక్తివిగదా! సరి యెవ్వరు నీకు జానకీ!

నీవే లోకములన్ సృజింప మనుపన్ నిర్మూలమున్ జేయ, దీ
క్షావై దృశ్యముఁ జూపుచుందువు, మహేశ
శ్రీహృషీకేశ వా
గ్దేవీశాదిసుపర్వులెల్లరు నినున్ గీర్తించి భావించి, స్వే
చ్ఛాభవర్థిష్ణుత మించు వారలె పరాశక్తీ! సతీ! జానకీ!

జయజగదంబ! సాత్త్వికవిశాల మనస్సరసీజవాసినీ!
జయరఘురామ దివ్యపదసారసభృంగి! సమస్తపావనీ!
జయజనకేశతత్త్వగుణసంజనితా! జయధర్మదేవతా!
జయజయ రాక్షసాంతకి! ప్రశాంతలతాంత శుభాంగి! జానకీ!

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

ఓమ్ నమః కామేశ్వర్యై

శ్రీరామశ్శరణం మమ

అర్చనానందిని

కుంకుమ పంకిలాస్పదము గుంఫితమైన ప్రవాళపంక్తి, ర
క్తాంకుర రాగరంజితమహో. భవదీయ పదాబ్జయుగ్మ, మా
తంకములేని భక్తిమెయి ధ్యానమొనర్చెద దాని, నీదు సే
వాంకుడనౌచు శాశ్వత సుఖానుభవంబునుగోరి జానకీ!

సోఽహమటంచు నాహృదయశోభన దేవతవీవటంచు, దా
సోఽహమటంచు భక్తినివిశుద్ధ భవత్పదముల్ దలంచి, నా
దైహికభావమున్ విడచి, తత్త్వరహస్య మెఱుంగ నిన్ను నా
వాహనఁజేయువాఁడ, ననుఁబాలనఁ జేయఁగదమ్మ! జానకీ!

భాసురభక్తి హైమమయి, పావన మాంత్రిక యంత్రరాజితం
బై, సువిభక్తమై సురుచిరాద్భుత సద్గుణరత్న దివ్యభూ
షా సమకాంతి వెల్గునదియైన మదీయ హృదంతరాళ సిం
హాసనమిద్ది ఠీవిమెయి హాయిగ నిందువసింపు! జానకీ!

శక్తికొలంది నిర్మలరసంబులనే సమకూర్చి తెచ్చి, శ్రీ
సూక్తమునంగలట్టి మధుసూక్తులఁ గొన్ని పఠించి మించి, స
ద్భక్తిపయః ప్రపూరములఁ దన్మయతన్ వెలయించినించి,

యా

సక్తిని నర్ఘ్యపాద్యము లొసంగెదఁ గైకొనుమమ్మ! జానకీ!
రమణీయంబగు రామనామ జపసారవ్యాప్తపీయూషమం
దు, మహానంద మహాద్రవంబునిడి, నిత్యానంద సంపూర్ణ స
త్యము యుష్మన్ముఖపద్మమున్ దలఁచి వేదప్రోక్త

మంత్రాళి, నా

చమన ప్రక్రియఁగూర్తుఁ గైకొనుము భాస్వల్లీల శ్రీజానకీ!
ధ్యానానంద హృదంతరాళమున సత్యజ్ఞాన తేజోమయం
బై, నిత్యంబగు నీ స్వరూపమున భక్త్యావేశసంభూత భా
వానీకస్తుత సత్కవిత్వరస మర్యాదన్ బ్రశాంతంబుగా
స్నానప్రక్రియఁ గూర్తుఁ గైకొను, మనంత శ్రీప్రదా! జానకీ!
విమలంబై ఫలపుష్ప సంజనితమై, ప్రీతిప్రదంబై, సుధా
సమమై దివ్యపరీమళార్భటిని సుస్వాదు ప్రపూర్ణంబునై
సుమనోహ్లాదకమైన భక్తిరసమున్ శోధించి యర్పింతు నా
చమనీయంబుగ; నీవు గైకొనఁగదే! జ్ఞానప్రదా! జానకీ!
శుకపక్ష ప్రతిమాన వర్ణమయి, ప్రాంశుస్ఫార సౌవర్ణతం
తు కళాసృష్టి విచిత్రచిత్రతతమునై, నూత్నప్రభా భాసకం
చుకయుక్తంబగు వస్త్రయుగ్మమును నిస్తుల్యాత్మసద్భక్తిఁదా
వక పాదాబ్జములందు నుంతుఁగొనుమంబా! ప్రీతితో; జానకీ!

శ్రీరామాకృతి వెల్గి భక్తజన సంసేవ్యంబవై, దీన మం
దార ఖ్యాతివహించి, మానిజన హృద్వైశాల్య సౌందర్య సీ
మారామోదయదీప్తివైన జననీ! యజ్ఞోపవీతంబిదే
శ్రీరంజిల్లఁగఁ గైకొనంగదె! సమర్పింతున్ సతీ! జానకీ!
అశ్రాంతాత్మవికాసభాసురగుణవ్యాపారభవ్యాకృతిన్
విశ్రాంతాభ్యుదయ ప్రకాశయుత సద్విద్యా స్వరూపంబవై
సుశ్రావ్యాత్మ చరిత్రవై, వెలయునిన్ శుద్ధాత్మకర్పూర ది
వ్యశ్రీగంధ మొసంగుచుం గొలుతు నిత్యానంది! శ్రీజానకీ!
వారని భక్తితో నొసఁగువాఁడను బంగరు తారహారముల్
నీరధి నూత్నరత్నమయ నిస్తులమై యలరారు శ్రీయలం
కార సమూహమర్పణముగా నొనరింతును, రామచంద్రుఁ డిం
పారఁగ నిన్నుఁగాంచి హృదయంబున సంతసిలంగ; జానకీ!
పసుపున్ గూర్చిన యక్షతల్ సకల సౌభాగ్యార్థ మీ
కుంకుమం
బు, సరోజాది పవిత్ర నవ్యకుసుమంబుల్ దూర్వలున్ శ్రీరమా
వసితంబౌ తులసీ దళంబులును, సంపాదించితిం బూజలన్
వెసఁ గావింతు సహస్రనామములవే వేఁగొమ్మ! శ్రీజానకీ!
సాజంబైన పరీమళానిలము లాశాంతంబులన్ నిండ, జ
వ్యాజిన్ మేలిపునుంగుదొట్టి యగరుల్ వర్ధిల్ల ధూపంబులన్
నైజార్థంబుల నీ కొసంగెదను విన్నాణంబుగా; నీవు ని
ర్వ్యాజప్రేమను గైకొనంగఁదగు నాఘ్రాణింప; శ్రీజానకీ!

కమ్మనితావు లెల్లెడల 'గమ్మ'ని మెండుకొనంగ, నాయెదన్
క్రిమ్మరు నంధకార సమితిన్ గడుదూరముసేయ, నీదు పా
దమ్ముల దీప్తి నింప, సతతమ్ముఁ ద్రివర్తియుతమ్ముగాఁగ దీ
పమ్ము దెనోఘృతోజ్వలిత భాసురమున్ గయికొమ్ము! జానకీ!

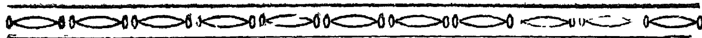
సద్యఃపక్వ రసప్రపూర్ణ మధురాస్వాద్యంబులౌ పండ్లతో
హృద్యంబై తగు పంచభక్ష్యములతో నేర్పడ్డశాల్యన్న మై
వేద్యంబాజ్య సమేతమై వెలుఁగ నర్పింతుఁ, మదీయాత్మ సం
వేద్యంబై, యలరారు విద్యనిధిమా! విద్వన్నుతా! జానకీ!

పోఁకలు పచ్చకప్పురము ముత్తె పుసున్నము చాలలేఁతవౌ
నాకులు జాజికాయలును, నాపఁ కుంకుమపువ్వు దొట్టి యె
న్నో కలియఁ బరిమళము నూతన భక్తిని విస్తరింపఁగా
నీ కిడువాఁడఁ దమ్ములము నీవు కృపన్ గయికొమ్ము! జానకీ!

తేజములెల్ల దిక్కులకుఁ దేజమొసంగఁ బరిమళంబు వి
భ్రాజితమై మనోహరశుభ ప్రతిపాదకమైన నీ పదాం
భోజయుగమ్ము నెంచి నినుఁబూజలఁ దన్పఁగఁ గప్పురంపు నీ
రాజనమే నొసంగెదను రమ్ము! గ్రహింపుము! నెమ్మి; జానకీ!

మాయాతీత పరాపరప్రకృతివై, మమ్మేలఁగా సీతవై
మాయామేయ సమస్తసృష్టి పరిణామ ప్రక్రియన్ విశ్వమం
దాయామూర్తుల యాత్మలన్ వెలుఁగుసత్యజ్ఞానతేజోమయీ!
యీయన్నిల్చితిమంత్ర! పుష్పమిడె;తల్లీ! కొమ్ము! శ్రీజానకీ!

రమణీయంబగు నీ చరాచర జగత్ప్రారంభ సంరక్షణో
ద్యమ సంహార విహారిణివై, సకల భూతాంతస్థవౌ నీకు, ని
త్యముఁగావింతుఁ బ్రదక్షిణంబులును, సాష్టాంగ
ప్రణామంబులున్
రమణన్ గైకొనుమమ్మ! సంతసముమీరన్; దాసుఁడన్
జానకీ!
శ్వేతచ్ఛత్రము చామరంబులును, నిన్ సేవింపఁగా నాట్య వి
ఖ్యాతిన్ జెందిన యందగత్తియలన్ గల్పించి, యెల్లెత్తి నే
గీతాలాపనఁ జేసి పాడుచును, భక్తిన్ నీకు నాందోళిక
వ్రాతంబుల్ సమకూర్చితిన్ గొనుము! శ్రీరామప్రియా! జానకీ!
కవితామానసపూజ నిట్లు దనుఁపఁగాఁ గావించియున్నాఁడ, నిం
దవివేకమ్ము లనేకమున్నను, ననన్యంబైన మద్భక్తి భా
వవిధిన్ మాత్రమె గైకొనంగఁదగునంబా! పుత్త్రుఁడన్ నీకు, నెం
దువిధల్ నైపరె సంతసించి సుతులెట్లో వల్కినన్; జానకీ!
భవదీయార్చన మిద్విధిన్ సలుపు నెవ్వండాత్మ, నాతండు పు
త్రవిశేషోత్సవమంది, యైహిక సమస్త శ్రీలఁబెంపొంది, యీ
భవవారాన్నిధిదాటి తారకపథోద్భాసుండునై, మోక్షరా
జ్యవరుండై పరమం; దనశ్వర చిదాత్మానందుఁడౌ జానకీ!
మంగళమమ్మ! నీకు, శుభమంగళమమ్మ! భవత్ప్రశస్తికిన్
మంగళమమ్మ! సంస్తుత సనాతనకోటికి! వేదమాతకున్
మంగళమమ్మ! రామ శుభమంత్రనట న్మహనీయజిహ్వకున్
మంగళమమ్మ? భక్తకవిమాన్య చరిత్రులకెల్ల; జానకీ!
శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ

అద్భుత రామాయణము

శ్రీరామశ్శరణంమమ

అద్భుత రామాయణము

(ఆంధ్రపద్యానువాదము)

కావ్య ప్రశస్తి

శ్రీ జానకీమనోహర !
రాజిత సుగుణాలవాల ! రామనృపాలా !
రాజా ! రవికులతేజా !
ధీజనమునినుత విచిత్రదివ్యచరిత్రా ! 1

వ. ఒకానొక దివసంబునఁ దమసానదీతీరంబున సుఖాసీనుండైన వాల్మీకిగురువర్యుంగని శిష్యుండైన భరద్వాజ మహర్షి వినయ వినమిత శీర్ష గత బద్ధాంజలుండై యిట్లనియె.

విజ్ఞులై తాము శతకోటివిస్తృతంబు
గాఁగ, రామాయణం బను కావ్యమొకటి
చెప్పియుంటయు నయ్యది సృష్టికర్త
లోకమున నిల్చుటయు విందుమే కదయ్య ! 3

వ. మఱియు నోగురుదేవా ! భూలోకంబున నిరువదినాలుగువేల శ్లోకపరిమితంబైన రామాయణంబు, దేవ బ్రాహ్మణ ఋషిగణంబులచేతను, పితృదేవతలచేతను, జక్కగా గానంబు సేయంబడుచున్నయది. అట్టియీకావ్యంబునం జెప్పఁబడనిదియు బ్రహ్మలోక రామాయణంబున విస్తృతంబైనదియు నగు విశేష విషయం బెయ్యది ? యట్టి

యపూర్వ కథాశ్రవణంబునం గుతూహలుండనగు నాకద్దానిని
సవిస్తరంబుగాఁ బ్రసాదింపవే! యని ప్రార్థించిన-
శిష్యవాంఛను వినిన ప్రాచేతసుండు
నంత, శతకోటివిస్తరం బైన రామ
చరిత హస్తామలకముగా సంస్మరించి
ప్రణవ మొనరించి యిటులఁ జెప్పందొడంగె. 5
భారద్వాజ! చిరంజీ
వా! రామాయణచరిత మపారంబగుఁ, ద
త్సారం బడిగితివి సుధీ
ధారణ! శతకోటివిస్తృతం బదివినుమా! 6

శ్రీజనకాత్మజాచరితఁ జెప్పితి నాదిని బ్రహ్మలోకసం
పూజిత రామకావ్యమున; భూమిని నిర్వదియైదు వేలసం
ఖ్యాజనిమైన గ్రంథమున నవ్విషయంబుగనంగరాదు; వి
భ్రాజిత మద్భుతం బదిశుభప్రదమౌఁగద! యెట్టివారికిన్. 7
ప్రకృతికి మూలభూతమయి పావనమైనదిసీత, తన్మహ
త్ప్రకటిత సత్కథాకథన తత్పరతన్ వినుపింతునీకు; ఛా
త్రకలన నాకుఁగూర్చు హితతత్త్వఁడవీవు; విధాతృనింటగో
ప్యకము నపూర్వమైనదిది; యాగమతుల్యము
విస్మయంబునౌ. 8
సృష్ట్యాదినుండిన సీతయె మూలప్ర
కృతియు మహాగుణాన్వితయుఁ గాఁగ
సకలతపస్సిద్ధి సద్రూపిణియు, స్వర్గ
సిద్ధిస్వరూపిణి శ్రీయుఁ గాఁగ

నైశ్వర్యవంతుల కైశ్వర్యరూపిణి
శీలవంతులకు సౌశీల్యగాఁగ
విద్యాస్వరూప మవిద్యాస్వరూపంబు
నైన బ్రహ్మణ్య కీర్త్యాత్మ గాఁగ
బుద్ధియును వృద్ధియును గుణసిద్ధియు, నటు
త్రిగుణరూపిణియును గుణాతీత గాఁగఁ
ద్రిగుణములు నాత్మఁగాఁ గల్గు దేవిగాఁగ
వినుతులొనరింతు రామెను విబుధవరులు! 9

బ్రహ్మసంబంధమౌ బ్రహ్మాండమును నిల్పి
కారణంబుల కెల్లఁ గారణమయి
ప్రకృతివికృతులు రూపములుగాఁ గలదయి
చిన్మూర్తి చిద్విలాసినియును నయి
యొనర మహాకుండలిని సర్వమున, నను
స్యూతయై యున్నత శోభినియయి
యిమ్మహాదేవి సీతమ్మయె యీచరా
చరజగద్రూపాన వరలుచుండు
తత్త్వదర్శులును యోగధనులు, హృదయ
మందు నీమెనునిల్పియే యందుమిగుల
బిగిసియున్నట్టి గ్రంథినిఁ బ్రిదులఁజేసి
యలమహానంద సామ్రాజ్య మందుచుంద్రు. 10

ధర్మమున కెప్పుడెప్పుడు దైన్యబాధ
లొప్పునో, యప్పుడే పుట్టుచుండుఁ బ్రకృతి;
ధర్మమున కప్పుడే సముద్ధరణ గలుగు
జానకీరామచంద్రుల జన్మమిల్లె. 11

రామచంద్రుఁడె సాక్షాత్పరాత్పరుండు
రాముఁడే పరంధాముఁడు, రాముఁడే ప
రమపురుషుఁ డన జానకీరాముల కొక
సుంతయైనను భేదంబు చూడఁబడదు. 12
రాముఁడేసీత; సీతయే రాముఁడనుచు
నెఱుకఁగల్గు మహాత్ము లెంతేని మృత్యు
బాధలనుదాటి, భవవార్ధి పారము గని
వరలుదురు సువ్రతా! భరద్వాజ! వినుము! 13

శ్రీరఘురామచంద్రుఁడె యచింత్యుఁడు నిత్యుఁడు జిత్స్వరూపుఁడున్
వారక సర్వమందిమిడి వర్తిలువాఁడును, సర్వసాక్షి, వి
స్తారసమస్తసృష్టికిఁ బ్రధానుఁడుఁ, బెంపలయింపగల్గు, సీ
తారమణీసమేతుఁడని ధార్మికులెల్లభజింతు రెంతయున్. 14

కాలుసేతులులేక గమనవేగముఁగల్గి
సర్వగ్రహణమునఁ జతురుఁడెవఁడొ
కన్నులులేకుండగానె యీయఖిలంబుఁ
గాంచఁగల్గిన మహాఘనుఁడెవండొ
కర్ణయుగ్మంబు లేకనె యెల్లధ్వనివిశే
షముల నాలింపఁగాఁజాలునెవఁడొ
యీవిశ్వమెల్లఁ దా నెఱిఁగియు నొరులచే
నెఱుఁగఁబడకయుండు పరముఁడెవ్వఁ
డట్టిశ్రీరాముఁడే శ్రేష్ఠుఁడఖిలమునకు
రాముఁడే సర్వలోకపురాణపురుషుఁ
డనఁగ వెలుఁగొందు సీతాలలనను గూడి;
యాతనికి నతులొసరింతు నాత్మ నెపుడు. 15

రూపములేని యట్టి పరరూపము లోకముసుద్ధరింపఁగా
భూపతి రామచంద్రుఁడన, భూమిజసీతయనంగ దివ్యమా
రూపములందఁ, దజ్జనసరూపకమైన చరిత్రఁ దెల్పెదన్
శాపము లెల్లవాయఁగ, వినందగు నీవవధానవైఖరిన్. 16

బ్రాహ్మణుఁడు దీనిఁబఠియింపఁ బండితుఁడగు,
రాజుదీనిబఠించిన రాజ్యలాభ
మొదవు; వైశ్యుఁడు బఠియింప నొందుఁబుణ్య;
మపరవర్ణుఁడు వినినమహత్వమబ్బు. 17

స్వాగతము:- శ్రీరఘూద్వహా ! సురప్రభుపూజ్యా !
వీరవర్య ! రణభీకరమూర్తీ !
సారభక్తజన సన్మనిపాలా !
మారసుందర ! రమాధవ ! రామా ! 18

—0—

అంబరీష చరిత్ర

శ్రీపతి! భూపతి! వైదే
హీపతి! రఘుపతి! స్వభక్త హృదయాధిపతీ!
నాపతి! మునితతి వినుత! సు
ధాపృథులచరిత్ర జైత్ర! తారకరామా! 1

వ. వాల్మీకి మహర్షి, స్వశిష్యుండును, నిర్మలాంతఃకర
ణుండునైన భారద్వాజ మహర్షింగాంచి మఱియు నిట్లనియె. 2

ఓ భరద్వాజ! యిక్ష్వాకు శోభనాన్వ
యాబ్ధిచంద్రుని రామ భద్రాఖ్యు జన్మ
కారణము, జానకీ జన్మకారణంబుఁ
బూని చెప్పెద విను మవధానపరత. 3

పురుషోత్తమ మాహాత్మ్యము
నరయుము పాపౌఘనాశ మందును విశ్వం
భరు నంబరీషచరితము
పరమాద్భుత విష్ణుకథల వరలుచునుండున్. 4

అలత్రిశంకునికొమరుఁడౌ నంబరీషుఁ
డను మహారాజు గలఁడు; తజ్జననియనఁగ
సర్వశుభలక్షణాన్విత సత్యశౌచ్య
యుతయునై హరిభక్తితోనుండునెపుడు. 5

వ. అట్టి పరమసాధ్వీలలామంబు
బ్రహ్మాండమనియెడు పద్మంబునన్ బుట్టి
యాదిశేషాఖ్య పర్యంకశయనుఁ
డై; యోగనిద్రాసమారూఢుఁడై మహా
త్మ్యంపయి నారాయణుండనంగఁ
గడఁగి, తమంబుచేఁ గాలరుద్రుండునౌ,
రజముచేత కనకాండజుఁడనంగ
సత్వముచే సమస్త స్థలవ్యాపకుఁ
డన, నిర్జర నమస్కృతాంఘ్రుఁడగుచు

వెలుగుచున్నట్టి శ్రీమహావిష్ణుమూర్తి
నెపుడు మానమున వాకుల నిచ్ఛమీరఁ
గాయ కర్మలచేత, సంస్కారవిధుల
సతతమర్చించుచుండుఁ ద్రిశంకురాజ్ఞి. 7

అరయ, మురారిపూజలకునై, సుమదామములున్ ఫలంబులున్
గరము, సుగంధపేషణముఁ, గప్పురదీపము, ధూపముల్ మనో
హార పరిధాన మాదివివిధార్థములన్ సమకూర్చుఁదానె, సా
దరపరిశోభితంబులను దత్పరతామతి నెల్లప్రొద్దులన్. 8

శుభకరియుఁ బద్మవతియైన శోభనాంగి
యనవరతమాత్మనలరి, జిహ్వాగ్రసీమఁ
దనుపు, "నారాయణా! యనంతా!" యటంచు
నియమిత వ్రత సుస్వభావయుత యామె. 9

వ. ఇవ్విధంబున నాత్రిశంకురాణి సంకీర్తనంబులను నానావిధ సుగంధపుష్పాక్షతాదులచే శ్రీమహావిష్ణు పూజనంబులను గాలంబు పుచ్చుచుండు. 10

దానముచేత, గౌరవవిధానములన్ ధనరత్నరాసులన్
మానసతృప్తిగల్గ, సుగమంబుగ శ్రీహరిభక్తపూజలన్
మానకచేయునామె, తనమందిరమందుఁ బవిత్రశీలయై
మానితవర్తనంబుల రమాపతినాత్మను నిల్పి శ్రద్ధతోన్. 11

వ. ఇట్లనేక వర్షంబులు గతింపఁ గొండొకదివసంబున. 12

ద్వాదశిపర్వంబనియను
మోదంబునె, నుపవసించి, పుణ్యవ్రతకా
ర్యాదులఁగావించి, హరి
స్వాదుపదనికటమునందు భర్తయుఁదానున్. 13

హరిచరణారవిందముల నారయుచున్ దదధీనచిత్తులై
పరలఁగ, నాత్రిశంకుపరపత్నికి నిద్దురపట్టె; శ్రీరమా
వరుఁడు నిజస్వరూపమున స్వప్నమునన్ గనుపట్టి యిట్లనెన్
దరుణి! త్వదీప్సితంబయినదానిని వేడుము నేనొసంగెదన్.

నావుఁడు నాసతీమణి మనంబలరన్ హరిసన్నుతించి, యో
దేవ! మహాత్వతేజుఁడు, విధేయుఁడు, భక్తుఁడు సార్వభౌముడున్
శ్రీవిమలాత్మశుద్ధుఁడు, ప్రసిద్ధిగన్న స్వధర్మకర్మ దీ
క్షావిభవుండు నాఁదగినసత్సుతునాకునొసంగవే! యనన్.

నీకోరిన వరమొసఁగితిఁ
గైకొను మీఫలమటన్న ఘనతరసంతో

షాకలన మేలుకొని, ఫల
మాకరణించి గాంచి, మగని కంతయుఁ దెలిపెన్. 16

వ. తదనంతరం బద్దేవియు హర్షోల్లసిత హృదయార
విందయై కొంతకాలంబునకు. 17

సారశుభాంగలక్షణుని, శంఖసుదర్శనచిహ్నితున్, సదా
చారుని, వాసుదేవ పదసారసభక్తుని, వంశవర్ధనున్
ధీరునిబుత్రరత్నమును దీయనిభావము లుల్లసిల్లఁగా
నారమణీమతల్లిగనె నాహారిదత్త ఫలానుభోక్త్రయై. 18

అట్టిపుత్త్రినకుఁ బ్రదిశంకుఁ డాత్మ నలరి
జాతకర్మాదులైన సంస్కారములను
బూర్తిఁగావించె; నట్టి ప్రభుండె వెలఁగె
నంబరీష సమాహ్వాయ మందిజగతి. 19

ఆత్రిశంకు ననంతర మంబరీషుఁ
డంత రాజ్యాభిషిక్తుఁడై కొంతకాల
మునకు మంత్రులపై భారమునిచి యడవిఁ
దపముసేయఁ బోఁడంగె నుదగ్రవృత్తి. 20

హృదయాబ్జ సంస్థితుం డినమధ్య సంచారుఁ
డల చతుర్భుజుఁడు భర్మాభ దేహ
కాంతుఁడు శంఖచక్రగదాంబుజ ధరుండు
హరిహరబ్రహ్మాత్ముఁ డఖిలభూష
ణుండును, బీతాంబరుండు, శ్రీవత్స చి
హ్నిత వక్షముగలాఁడు సతత భక్త
పోషణరతుఁడును, బురుషోత్తముఁడు నైన
పురుషు నాత్మను నిల్పి హరిని బరుని

సరసి, "ఓంనమోనారాయణా!" యటంచు
నమితదీక్షను జపము సేయంగ నైన
వత్సరసహస్ర మెలమిఁ దపంబుసేసె
శమదమ యుతుఁడో నంబరీష మునిరాజు. 21

వ. ఇట్లుండ నొకానొక సమయంబున. 22

హరి విశ్వాత్ముఁడు సురగణ
పరిసేవ్యుఁడు నిఖిలభువన వంద్యుఁడు శీవిన్
గరుడారూఢుండై యం
బరీషుఁ గనబోయి యొక్కమాయను బన్నన్. 23

వ. అదియు నెట్లనిన. 24

ఆగరుత్మంతుఁ డై రావతాభుఁ డగుచు
నలరఁ; దానటు దేవేంద్రుఁ డగుచు దాని
పై నధిష్ఠించి యుండి దేవతలుగొలువ
వచ్చి యయ్యంబరీషుని బలికె హరియు. 25

నేనింద్రుఁడ సర్వజగ
జ్జానిని నినురక్షసేయు సమ్మతి నిటు నేఁ
గానఁగవచ్చితి వైశమ
దేనింగోరెదవు యెఱుఁగఁదెల్పుము వత్సా! 26

అటు దేవేంద్రుఁడుపల్కు మాటలనెటో యూలించి,
యైరావతా
ర్భటు నీక్షించి, హృదంతరాళవిలస త్పద్మాక్షసద్భక్తిలం

పటుఁడై, యిట్లను నంబరీషుఁడు 'భవద్భక్తిన్'దపంబేనుజే
యుటలే; దీవిఁదు కోరెక్కలొల్లఁ; జను మోహో! యింక
స్వేచ్ఛాగతిన్. 27

నీపలుకుల నాతపము వి
లోపంబగుచుండె, నిన్ను లోనెన్నండున్
దోపింపఁ; గోపపడకుము;
నాపతియుం గతియు నొక్క నారాయణుఁడే. 28

అనినన్ దత్క్షణమింద్రరూపుఁడుఁ జతుర్బాహుస్తంబులన్
శంఖమున్
ఘనచక్రంబు, గదాంబుజంబులలరంగా; వైనతేయుండువా
హనమైయుండఁగ, వేజొకండయిన నీలాద్రీంద్రమే మోయనక్
గనుపట్టెన్ హరి దేవతావినుతుఁడై గంధర్వగానంబులన్.
కన్నులపండువై హృదయకాంతుఁడు గన్పడ నంబరీషుఁడా
వెన్నుని తెప్పవాల్పక యె వీక్షణసేయుచుఁ, బేదవానికిన్
బెన్నిధియబ్బినట్లతఁడు విభ్రమ మందుచు, మోదబాష్పసం
పన్నత నిల్చికొంతపడి; ప్రాంజలిపట్టి నుతించె నాపయిన్.

శ్రీజగన్నాథా! హరీ! జనార్దన! విశ్వ!
శ్రీనాథ! విష్ణుమూర్తీ! నమోఽస్తు!
ప్రణుతసమస్త విశ్వా! దేవదేవా! య
నంతా! యనాదిదేవా! నమోఽస్తు!
నారసింహా! యనాథనాథా! త్రివిక్రమా!
గానకళాత్మ! భవ్యా! నమోఽస్తు!
శ్రీయుత పద్మపత్రాయతనేత్ర! మో
హావ్యక్తధరాత్మకా! నమోఽస్తు!

ఆదిదేవ! నమఃపరమాత్మరూప!
వాసుదేవ! నమోనమో! భక్తవరద!
హరి! క్రియానందమూర్తి! సహస్రనామ!
చిత్స్వరూప! నమోఽస్తు! లక్ష్మీసమేత! 31

సాక్షాత్కారుఁడ వోకమ
లాక్షా! రక్షింపుమయ్య!యన్యము లెఱుంగన్
దీక్షమెయి నిన్నె గొలిచితి
సాక్షివిగద! సర్వమునకు; శరణంబుహరీ! 32

వ. అని యనేక ప్రకారంబుల సాష్టాంగదండప్రణామంబులఁ దన్మయత్వంబున వినుతించు నంబరీషుంగని శ్రీహరి యిట్లనియె,

నీవిమలవ్రతదీక్షా
భావమ్ముల కలరినాఁడ భక్తాత్మకుఁడా
గావున నీకాంక్షించిన
యేవరములనైన నిచ్చెద నిటఁ గ్రహింపఁగదే!

నారాయణుఁడు పరాత్పరుఁ
డారీతిపచింప గద్గదాత్మకగాత్రుం
డై, రాజమౌళి సాత్త్విక
ధీరపరేణ్యుఁడు నుదారతేజుఁడువలికెన్. 33

నిత్యంబు నాబుద్ధి నీదుసేవాకార్య
ములఁ దెల్వినంది నిన్ బొందవలయుఁ
గాయమ్ము వాక్కులు గర్మముల్ నీయందె
నిర్మలసద్భక్తి నిలుపవలయు

వరవిష్ణుభక్తి తత్పరులతో నిండఁగా
నిలఁ బ్రేమతోడనే నేలవలయు
యజ్ఞ హోమంబుల నర్చనంబులచేత
దేవతాతృప్తి నందింపవలయు
విష్ణుభక్తులు శుభముల వెలుఁగవలయు
నాస్తికులు శత్రువర్గంబు నాశనంబు
గావలయు; నీదుసత్కటాక్షమున నిడెడు
వరములివి, దేవ! వేరొండు వలదు నాకు. 36

నావుఁడు గోవిందుఁడు, ధర
ణీవల్లభ! నీయభీష్ట నియతినిగానుమా!
నీవరముల కనుకూలం
బై వరలెడు చక్రమిది, మహత్త్వముఁ గనుమా! 37

ఆదిని రుద్రదేవుని మహత్వమునన్ లభియించెఁ గష్ట సం
పాదిత మిద్ది; శత్రుగుజవర్గములన్ బరిమార్చు, ఘోరశా
పాదిక సర్వదుఃఖములు నంతముసేయు, నిరంతరంబు స
మ్మోదముగూర్చు,నొండుసరిపోల్పఁగ లేదుతదీయశక్తికిన్.

ఇట్టిచక్రము నీ కిపు డిచ్చుచుంటిఁ
బ్రియమలరఁ దీనిఁగాను మంబరీషభూప!
యనుచు సద్దాని నొసఁగి శ్రీహరియు, ఱెప్ప
పాటులో మాయమయ్యె దిగ్భ్రాంతిఁగొలిపి. 39

కోరికకుమీరి వరముల
నారాయణుఁ డొసఁగ నతనినామస్మరణో

దారాంతరుఁడగుచు, నమ
స్కారంబు లొనర్చి భక్తిగానము సేసెన్. 40

వ. అట్టి యంబరీషుండును మహదానంద భరిత హృద
యాంతరంగుండై, నిజరాజధానీనగరంబైన యయోధ్యా
పురంబుఁ బ్రవేశించి, 41

భూసురు లాదిగాఁగలుగు భూజనులెల్ల. స్వధర్మమార్గ దీ
క్షాసము పేతులై వెలయఁగాఁ బరిపూర్ణవిశాలభావశో
భాసహితాత్ములైన హరిభక్తుల సేవలొనర్చుచుండి, త
ద్దాసులఁ దన్పుచున్ గడుముదంబునఁ బాలన మొప్పఁ
జేయుచున్. 42

ఆగమవిధిగా శ్రద్ధగ
యాగములను వాజపేయ హయమేధములన్
దా గురుదీక్ష నొనర్చను
త్యాగధనుం డంబరీష ధరణీంద్రుఁ డొగిన్. 43

ఏయింటఁ జూచిన నాయింట హరిపూజ
లామహోత్సవములే యరయనయ్యె
నేనోట నాలింప నానోటనే వేద
విద్యారవంబులే వినఁగనయ్యె
నేవీట నిలచిన నావీటనే మహో
త్కటసంభ్రమంబులే గానయ్యె
నెవ్వానిఁ బరికింప నవ్వాఁడె విష్ణుస
హస్రపఠనమె సేయంగనయ్యె

నయ్యయోధ్యామహారాజ్య మందు సకల
సస్యఫలసంప దభివృద్ధి జరుగనయ్యె
జనము దీర్ఘాయురారోగ్య వివిధభాగ్య
సంతతులతోడఁ దులఁదూగె జనగణంబు. 44

మదికి సుదర్శన మెప్పుడు
సుదర్శనముగాఁగ ధరను శుభతతులను నం
బుధియనధిక భూమిని స
మ్మదమున నయ్యంబరీషభూపతి యేలెన్. 45

కాంతివృత్తము :- స్వాంతమ్మున రాముని భక్తిని, ని
శ్చింతన్ బరమాత్మవిశేషము, న
త్యంతప్రతిభన్ సతతంబుగనన్
సంతుష్టిఁగ నుండరె సత్కృపులై. 46

—0—

శ్రీమతీ స్వయంవరము

శ్రీధర్మవిగ్రహా! స
ర్వాధారా! భక్తపాలనా! విశ్వాత్మా!
బోధానందా! భక్తా
రాధితపాదాబ్జ! చిత్తరంజన రామా! 1

వ. ఓయి భరద్వాజా! మఱియు నయ్యంబరీషమహా
రాజుంగూర్చి యెఱింగించెద నాలింపు మని వాల్మీకి ముని
పుంగవుం డిట్లనియె. 2

అంబరీషునకుం గూఱ్చునట్టి కన్య
కలదు కోమలిత గుణరత్నఖని యనంగ
సర్వశుభలక్షణాన్విత, సౌమ్యచిత్త
రమణి. 'శ్రీమతి' యనియెడు కమలనయన. 3

వ. ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు.

మునివరుఁడు నారదుండును
ఘనతేజుఁడు పర్వతుండుఁ గరుణాయుతులై
చనుదెంచిన, నారలఁగని
ప్రణామము లర్పించి రాజవరు డతిభక్తిన్. 5

పూజలొనర్చెఁ; వారలకుఁ బుత్రిక శ్రీమతి మ్రొక్కవచ్చినన్
రాజితరాజబింబముఖి రమ్యగుణాన్విత, సర్వలక్షణో
త్తే జితశోభనాంగిఁ గని, శ్రీవర! యీ జగదేకసుందరాం
గిఁ జననప్రకారమును, నెంచి తెఱుంగ వచింపవేయనన్. 6

వ. అమ్మునిపుంగవుల విన్నపంబు నాలించి యంబ
రీషుం డిట్లనియె. 7

మునివరులార! యీతరుణి ముద్దులకూతగు నాకు, "శ్రీమతీ!"
యనిపిలుతుంగఁ బొల్చు; నెపుడాత్మను శ్రీహరి నేతలంచు, భ
క్తినిరత, యీమెకుం దగుసుధీవరునిఁ వరుఁగూర్పఁగావలెఁ
వినయము విష్ణుభక్తియును విజ్ఞత నొప్పు రసజ్ఞశేఖరున్. 8

అనిపలికిన నృపవచనము
విని నారదమౌని వెండ్లివేడుకవడఁ, న
ట్లనె పర్వతమునివరుఁడున్
మనమున నక్కన్యఁగోరె మంజులగాత్రిన్. 9

నారదుఁడంబరీషజననాథుని గోప్యముగాఁగఁబిల్చి, నీ
కూరిమికూతు నాకొసఁగఁగోరెద నంచుపచింప, నంతనా
తీరుననే రహస్యముగఁదెల్పెను పర్వతమౌనిగూడ; నె
వ్వారికి వారిఁగాదనగవచ్చునె యానని చెప్పఁబోలునే ?

ఇరువురును దివ్యమౌనులు హితులు పూజ్యు
లొకరొకరిమించు తపసులు సకలవిదులు
శ్రీమహావిష్ణుభక్తులు సిద్ధపురుషు
లేమి చేయుదునా? యని యిట్లనిలచి. 11

పలికెన్ మౌనులఁ గాంచి, నాకొమరితన్ వాంఛింతు మీరిద్దఱున్
విలసత్తేజులు, మిమ్ముఁ గాదనఁ దరంబే యొకికిన్? గాన యీ
లలనారత్నము చిత్తమెవ్వనిపయిఁ లగ్నంబుగానొప్పు, నా
విలసన్మూర్తికొసంగువాఁడ, వినుఁడీ! వేయేల? మన్నింపుఁడీ!

వ. అని యివ్విధంబున భయభక్తి సంభ్రమాంతరంగుండై యంబరీషుండు పలికినంత నమ్మునిద్వయంబును వల్లెయని, మఱియు నెల్లి మేమరుదెంచువారము. నీ వచనంబులం బరితుష్టులమైతి మనుచు, వాసుదేవ సేవాపరాయణులై, యవ్వారెవ్వరికి వారై చనిరంత. 13

నారదమునీంద్రుఁడు తాఁ
జేరెన్ వైకుంఠమునకు; శ్రీవిష్ణుపదాం
భోరుహయుగళికిని నమ
స్కారము లొనరించి భక్తి సంపదమిగులన్. 14

పర్వతుఁడుఁ దాను నొక్కజవ్వనిపై గోరు
టాది వృత్తాంత మంతయు నతని కెఱుఁగఁ
జేయఁ దలపోసి నారాయణా! యనంత!
వినుము గోప్యంబుగాఁగ నామనవి యనిన. 15

వ. సర్వాత్మకుండును సర్వభోక్తయు నైన గోవిందుండును నక్కర్మఠుండైన నారదుం గాంచి, మందస్మిత వదనారవిందుండై, నీయభీష్టం బెఱింగింపుమనిన, నాతం డిట్లనియె.

శ్రీమంతుఁడగుచు, నీవాఁ
డై, మనుజాధిప వరేణ్యుఁడై, మతిమంతుం
డై, మనఁదె యంబరీషుఁడు
'శ్రీమతి' యనఁగఁ గలదు కొమరిత యాతనికిన్. 17

ఆసౌందర్యము నావిలాసమధుర వ్యాపార మానేత్రవి
న్యాసం బాతనుమధ్యమధ్యవిలసద్యానప్రకారంబు, నే

యేసామ్యంబుల నెంతఁజెప్పినను నొక్కింతేనియున్ సత్యతా
భాసంబైనను గానరాదుగద! దేవా! శ్రీమనోనాయకా!

నేనును బర్వతుఁడును, నా
మానినిఁ గని పెండ్లియాడ మనము లలర, నా
భూనాయకుని రహస్యము
గా నర్థించితి మొకం డొకండుగ; నంతన్ 19

వ. మా కోరికలు విన్న యయ్యంబరీషుఁడును నేమను
టకుం దోఁపక కొంతవడి యాలోచించి యిట్లనియె. 20

శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ సేవామృతాస్వాద స
న్మౌనీంద్రుల్ గద, మీరలిర్వురును, మీమాహాత్మ్యముల్ చెప్పఁగా
నానే! యెవ్వని ద్రోసియెవ్వనికినీయంగల్గు? దిత్తన్వియె
వ్వానిన్ గోరునొ వానికే యిదె, మీవాదంబులన్ మానుఁడీ! 21

ఆవిధి నంబరీషుఁ డనినంతనె మేమును 'వల్లె' యంటి మో
దేవ! యనంతరంబిటులఁ దెల్పెమొ, ఱేపరుదెంతుమంచు; నా
భూవిభుఁ డల్లె యాననఁగ ముందుగ నీకృపఁగోరివచ్చితిన్
గేవల మత్ప్రియంబు నిడి గెల్పును గూర్పవె నాకు శ్రీహరీ!

వ. అదియు నెట్లందువేని? 23

ఇరువురమేము కన్యవరియింపఁగఁ బోయినవేళ, నందుభూ
వరుసుతదృష్టి మార్గమునఁ బర్వతమౌనిముఖంబు తీరు, వా

వరముఖమల్లు గన్పఱచి, నన్నె వరింపఁగఁ జేసి, వెండియున్
బరులకు మాత్ర మట్టుల గనంబడకుండ నొనర్పు వేఁడెదన్.

అని యిటువేఁడిన నారద
మునిఁగాంచి ముదారి నవ్వుమోమున నీకో
ర్కెను మన్నించితిఁ; జనుమిఁక
ననుమానంబేల యెట్టులైనా గనుమా! 25

అనిన నామాటలాలించి యాత్మ నలరి
శ్రీమహావిష్ణువునకుఁ బ్రణామములను
జేసి, ధన్యుఁడ నేనంచుఁ జిత్తమందుఁ
బొంగుచు, నయోధ్యకుం బోయె మునివరుండు. 26

వ. అట్లు బ్రహ్మర్షిసత్తముండైన నారదుండు మరలి
నంతనే, [illegible] శ్రీమన్నారాయణుని
దర్శించి సంస్తుతించెను. 27

[illegible]! యో[illegible]
[illegible] పతివే
[illegible]
[illegible] శ్రీ[illegible] వచనమున్. 28

[illegible] సంతోషించి [illegible] పురాటంబు
[illegible] సభయులుం
[illegible] నొకరుగా వేఁడుకొను
[illegible] శ్రీగోవిందునకు
[illegible]. 29

ఇరువుర కేమము కన్యనరి
యింపఁగఁ బోయినవేళ నారదుం
డరయఁగ వానరాస్యుఁడయి
యా మెకుమాత్రమె యట్లుదోఁచఁగా
వరలఁగఁ జేయు; మన్యులకు
భావనఁజేయ స్వభావమా ముఖం
బు రహిఁ గనంగఁజేయఁదగుఁ
బొంపిరివోపఁగ నాదుకోర్కులున్. 30

వ. నావుఁడు మహావిష్ణువు నీ పల్కినయట్ల యాఁగాక! యిన్విధం బాకలహాశనుం డెఱుంగకుండం జనుమని వచించె. ఈరీతిన్ మునివర్యు లొక్కఁడొకఁడై యిచ్ఛారతిన్
బోయి, యా
భూరాజేంద్రుని నంబరీషు భవనంబున్ జేర, నాతండున్, న వ్వారిన్ స్వాగతపూర్వకంబగుశుభాహ్వానంబుగావించి, హేం లారమ్యంబుగ నాత్మమందిర పురాలంకారముల్ సేసినన్.

సితసౌధకుడ్య విస్తృతగవాక్షంబులఁ
గొనలొప్పు ధూపవాసనలు చెలఁగె
గృహబహిర్ద్వార నిర్మితదివ్యమకరతో
రణపంక్తి యింటింట గణనమీఱెఁ
గుంకుమద్రవ మృగపంకసంకలిత జ
లాధిక సిక్తమై వీథు లలరె
ముత్యప్రకల్పితామోద సుందరరంగ
వల్లు లెల్లెడలఁ జూపట్టి వెలిఁగెఁ

కనకకదళీఘనస్తంభ కాంతులెల్ల
ద్వారదేశంబులను ధగద్ధగల మెఱసెఁ
బద్మరాగాది మణులతో ధ్వజము లలరె
నమరపురిఁబోలు నయ్యయోధ్యా పురమున.

తెల్లని పట్టుపుట్టములు దీపిలు చాందినిఁ గల్గి, సుందరో
త్ఫుల్ల పరిమళతుష్పసుమ తోరణపంక్తులు వ్రేలుచుండ, ము
ఖ్మల్లులు కంబళంబులుగఁ, గాంచనరత్నమయాసనంబులన్
బెల్లుగ ధూపవాసనల వెల్లువఁ దోఁచ నోలగంబునన్. 34

పండితులున్, బురోహితులు, భక్తవరేణ్యులు; మంత్రివర్యులు
గ్రంథులు; దండనాయకులు, ధార్మికరాజవరేణ్యసంతతుల్,
దండిగవచ్చి, వారికుచితంబగు, నాసనముల్ గ్రహింప, మా
ర్తాండకులైక భూషణుఁడు, ప్రాజ్ఞశిఖామణి, యంబరీషుఁడున్.

వెలుఁగుల నీనెడు తారల
నలరెడు నమృతాంశుఁబోలె నా రాజసభా
స్థలమధ్య నంబరీషుఁడు
వెలసెన్ సింహాసనము విజ్ఞతమహిమన్. 36

వ. ఆ సమయంబున. 37

సకలదిక్పాలకాది నిర్జరులఁ గూడి
యింద్రుఁ డేతెంచె నంత మునీంద్రచంద్రు
లైన నారదపర్వతు లరుగుదెంచి
రుచితపీఠంబులం దెల్ల నుండి రపుడు.

ఆవిధి నపు జెంచిన యా
దేవేంద్రాదులను, హరివిధేయుల మునులన్
సేవించె నంబరీష ధ
రావల్లభుఁ డమితసాదరస్వాంతుండై, 39

అర్ఘ్యపాద్యాది పూజల నాచరించి
విమలరత్నాసనములఁ జూపింప నచట
స్వర్గవాసులు, నారదపర్వతులును
శ్రీమతీమతులౌచు నాసీనులైరి. 40

వ. తదనంతరంబ యంబరీషుండును దనసింహాసనంబున సుఖాసీనుండై. 41

శ్రీమతిఁ గన్యను సాక్షాత్
శ్రీమానినిఁబోలు సుందరీమణిని సభా
ధామమునకుఁ గొనిరాఁ దగు
క్షేమంబులను చెలులఁబంచె నిశ్చలబుద్ధిన్. 42

వ. అంత నా శ్రీమతియు సర్వాభరణభూషితయై, విద్యుల్లతా సన్నిభంబగు స్వశరీర కాంతికిరణంబులు మున్ముందు మార్గముం జూప నందకత్తియలగుఁ జెలికత్తియలు దన్నావరించి నడవ, నట్టిస్వయంవర సభామధ్యంబునకుం జని, జనక సింహాసన సమీపంబున లజ్జావినయ వినమితవదనయై నిలువ నాసమయంబున నంబరీషుండు తనయంగనుం గాని యిట్లనియె.

రాజసభాంతరాళమున రాజసభాసములొప్ప మహానులున్
రాజులు, దేవరాజులును, రాజపురోహితులున్, సుమంత్రులున్

రాజిలు దండనాయకు లనంతమహావిభవంబు నింపుచున్
దేజము మీఱనుండిరి, సుధీవరులెల్లరు నిన్ను మెచ్చఁగన్

అమ్మా! శ్రీమతి! యిటుగను
మమ్మా! యీ హానియుగమునందున నీకున్
గమ్మనఁ జిత్తము వహసిత
సమ్మనిగళసీమఁ గుసుమసరము నొసఁగుమా! 45

వ. అనిరేఁ జనకునివచనంబుల నాలించి. 46

శ్రీమతి జెప్పవాల్పక ఋషిప్రవరాకృతులట్టె సూచి, నే
నేమొనరింప నేమగునో? యీదృశచిత్రవిచిత్రదృశ్యమెం
తో, మదికింత నచ్చెరువుఁ దోపభీతియుఁ గొల్పుచుండె, నిం
దేమని విన్నవింపఁగల? నిట్టె మతిభ్రమణంబు గల్గడిన్. 47

నిజముఁ జెప్పఁ దండ్రి నిందించునేమొ?
మునులు వీరు శపింతురేమో? మకీయ
సఖులు పరిహాస మాడంగ జాలరెట్లు?
హరిమె నన్నేలుగాక యీ తరుణమందు. 48

ఇటు చిత్తంబు చలింపరాపడి, యెటో
యేమేమొ యోచించుచున్
నటులంబందున స్వేదబిందువు లచే
నిల్వంగఁ జేల్లోయి ము
చ్చటఁగా మాలికఁ బట్టియుండెఁ, గని,
రాజన్యాంకుశా తండ్రియిం
కిటు లేటేటికి? హానినొక్కనిని
నీవెన్నంగదే! శ్రీమతీ! 49

అనిన, జనకునివాక్కుల వినియు, నేమి
చెప్పుటకునైనఁ దోఁచని చిత్తమునను
విశ్వమయుఁడైన విష్ణుని వివిధగతుల
వినుతు లొనరించి వివరించె జనకునకును. 50

వానరముఖులై మానులు
గానంబడుచుండినారు; కమలాక్షుఁ డొకం
డానఘుమ దివ్యతేజము
తో నిలచినవయసుగాడు తోచెన్ దండ్రీ! 51

వ. ఆతని రూపలావణ్యాది విశేషంబు లెట్టివనిన. 52

పదియు నారేండ్ల ప్రాయంబుగలవాఁడు
నవిసెపూరంగు దేహంబువాఁడు
మేల్ సొమ్ము లెల్లను మెయినిండఁ గలవాఁడు
పొడవైన భుజముల నడరువాఁడు
నెత్తుగా వెడదయౌ నెదఁగల్గినవాఁడు
బంగారు పట్టుపల్వలు గలాఁడు
మూడైనముడుతలఁ బొల్చు పొట్టఁగలాఁడు
సన్ననినడుముతో నున్నవాఁడు

తమ్మిపూ సరిపచ్చుపాదములు, హస్త
ములును, మోమును, గన్నులుఁ గలుగువాఁడు
మేలుమేలనఁ దగుకుచుల్ ప్రేలువాఁడు
నన్నుఁజూచుచు నవ్వుచున్నాఁ డతండు. 53

వ. మఱియు నో తండ్రీ! తన దక్షిణకరంబుం జాచి, నన్నుం బిలుచు చున్నట్లు నిలిచియున్న యప్పురుషోత్తము నాశ్చర్యంబున నవలోకించుచుంటి. నావుడు నారదుండును నో కన్యకామణీ! యప్పురుషునకు బాహువు లెన్నిగలవో, వచింపుమనిన నవ్వనితయు 'రెండుచేతులు గలవ'ని విన్నవింప, నంతఁ బర్వతుండును నో "సాధ్వీ ! నీకుం గానిపించు నవ్వామపక్షంబున నెయ్యదికలదో గుర్తింపఁగలవే!" యన, నామెయుంగని, యమ్మహాత్ముని వక్షంబున సహస్రకిరణ ప్రకాశంబైన యొక్క దివ్యహారంబు గలదని వక్కాణింప, నమ్మునీంద్రులుం దమమనంబుల నియ్యది యంతయును శ్రీమన్నారాయణుని మాయాకృత్యంబుగాఁ దలంచినవారై

నన్ను వానరముఖునిఁగా విన్నఁదనము
దోపఁజేయ, నిమిత్తంబు దోపదయ్యె
శ్రీమహావిష్ణువే యిట్లు చేయఁజాలు
ననుకొనుచు వారు వేర్వేరఁ గనలియుండ. 55

వ. అంత నారదపర్వతులంగాచి యంబరీషుం డిట్లనియె.

ఘనమునీంద్రులుమీరు, మీకిదె న
మస్కారంబు, మాబుద్ధి భా
వనకిరీతి భ్రమంబుఁ గొల్పఁదగునే!
ప్రార్థింతు మీ మాయలన్

జానుపంగాఁ దెలియంగ నెట్లు ? నిజమున్
రూపించి, మత్కన్యకా
మణి భ్రాంతిన్ విడనాడఁజేసి, మము
సమ్మానింపు డిప్పట్టునన్. 57
ఆ మాటల్ విని మౌనిపుంగవులు,
రాజా! ముందెమాకాళ్ళకీ
వేమో బంధములేయఁ జూచెదవు, నీ
కిష్టంబు గాకున్నచో
నీ మాయామయ యుక్తివంచనము లీ
వీరీతిఁ జూపింపఁగా
నేమో? వైష్ణవతత్త్వ మిట్టిదియొకో?
యేమందు నీవింతకున్. 58
ఇప్పుడు మాలోననెవ్వనినేని యొకని
నీమె వరియింపవలెఁగదా! యెట్టులైన
ననఁగ, నామాట లాలించి, యతివ మాధ
పుని మనమున ననన్యచింతనముసేసి. 59
మునిశాపభయము దిగవిడ
చినదై, యవ్వారిమధ్యఁ జెన్నారునరున్
గనుచు, స్వయంవరమాలికఁ
గని, యాతని యఱుతవైవఁ గపిగినయంతన్. 60
ఆ మహనీయమూర్తి సభనందఱువిభ్రమమంది చూడఁగా
శ్రీమతిఁ గొంచు మాయమయెఁ; జెప్పఁగలేని మహా
ద్భుతంబులోఁ

దామటు చేష్టదక్కి-యు, సదస్యులు, నాపయినిశ్చయించి; రే
భామను మాయనాటకముఁ బన్నిహరించె ముకుందుఁ
డిత్తఱిన్. 61

వ. మఱియు. 62

ఇంతకు ముక్కు మూసికొనియోవనమందునవోపసించుచున్
జింతలు లేని జీవితవిశేషములొప్ప, వినశ్వరాత్మ వి
ద్యాంతరవర్తులై మునులుహాయినిగాంచితరించరాదె; యీ
కాంతల మోహమేల? యిటుగా నగుబాటుల నొంద నేటికిన్.

ఏజన్మంబుల నేమహావ్రతములం దిచ్ఛారతిన్ భక్తి వి
భ్రాజత్పూజల విష్ణునిన్ దనిపెనో? భావింపఁగానౌనె? య
వ్యాజప్రేమ నతండె శ్రీమతిని మాయంగై కొనెంగాక! యే
రాజన్యాత్మజ కబ్బెనిట్టి విభవప్రారంభ మెక్కాలముఁ ?

వ. అని యివ్విధంబున సభాసదులెల్లరుం దలపోయుచుండ.

వైకుంఠంబునుజేరె శ్రీహరియు నాభామామణింగూడి; యా
రాకన్ బోకయు నింద్రజాలమునన్ రాగాత్ములై
యామునుల్
శ్రీకాంతుంగని ప్రశ్నజేయుటకునై చేరంగ వైకుంఠముఁ
శ్రీకల్యాణుఁ గాంచింగి, ప్రేయసిచెవిన్ జెప్పంగనత్తన్వియుఁ.

కనుచాటై భవనాంతర
మున నిలువగవిష్ణుమూర్తి ముదమునఁ దానై

మునివరుల కెదురుగాఁ జన
వినతుల నిడివారు వారు విశ్వాత్మునకున్. 17

వ. అంత లమ్మౌనులం దోడితెచ్చి శ్రీహరి యుచితా
సనం బులం గూర్చుండఁ జేసి, తానునుసుఖాసీనుండై యుండ.

శ్రీనారాయణుఁ గాంచి నారదుఁడుఁ దాఁ
జేమోడ్పులన్ నిల్చి, దే
వా! నీవియ్యెడ నన్నుఁ బర్వతుని నే
లా! మోసమున్ జేయ? ధా
త్రీనాథాత్మజ శ్రీమతిన్ ఋజుమతిఁ
బ్రేమించి గైకొన్నచో
సానందంబదిగాదె యెల్లరును
వహ్వా! యంచుఁ గీర్తింపరే!

అని పలికెడు మునిమాటల
విని, వినఁగా నోపనట్లు విష్ణువు చెవులన్
గొనకొని మూసికొనంగా
ఘనఘటన మొనర్చె వింతగాఁ గనుఁగొనుచున్.

ఇత్తఱిఁ గామపాదమిటు లెంతయుమీఱలువల్కనేల? కిం
చిత్తును నేనెఱుంగ నని శ్రీహరివాకొన; నారదుండుఁ దా
నుత్తలమంది చిత్తమున నోమహిమాన్విత! యట్టులైన నా
కుత్తరమిమ్ము, నేనడుగునొండొక సంగతికంచు వెండియున్.

భక్తివిశ్వాసముల నిన్ను భజనసేసి
శ్రీపతీ! పర్వతుని మోము చెన్నుదఱిఁగి

వానరాస్యంబుగాఁ జేయనలయు నన్ను
'వఱ్ఱె'యని నన్నుఁ గికురింపఁ బాడియగునె? 72

వ. అన విని నారదునకు నారాయణుం డిట్లనియె. 73

ఏయేకోర్కెలుగల్గి భక్తులయిన
న్నేరీతి వాంఛింతు రో ?
యాయాకోర్కెలనెల్లఁ దీర్చుటయునా
యాంతర్యమో నారదా!
యీ యర్థంబున దోషమెవ్వరిది? నే
నీరీతి మీకున్ బ్రియం
బే, యర్థించి యొనర్చియుంటె,ని జమో
యీ! నమ్ముమీ! నామాటలన్. 74

ఆయుధముతోడుగాఁగ సత్యము వచింతు
నమ్ముఁడిక మౌనులార! మంతనము లేల?
చిత్తమున మీహితంబునె చేయఁగోరి
యిటులొనర్చితి మద్భక్తు లీరలగుట.

నావుఁడు నారదుండు మునినాయకుఁడిట్లను; సం...
భావహ సత్సభాంతర శుభాస్తరణంబుల నున్న ...
ధ్యాస్పృతసీమ వెల్గెద్విభుజాయతు డెవ్వఁడు? మాయఁ ...
నావిధి నెవ్వరున్ గననియట్లు హరింపఁగ నేలఁ గన్యకన్. 76

అని ప్రశ్నింపఁగ మాధవుండు విని స
హాస్యా! మాయలం జూపఁగా
ఘనులౌ వారలనేకు లుండుదురుగదా !
కాంతామణిం గాంచుఁ దాఁ

జనె నెవ్వాఁడో? చతుర్భుజుండనుగదా,
చక్రాయుధుండన్ మిమున్
గనుగప్పన్ బనియేమి? మీకు ననుమా
నంబేమి నామాటలన్. 77

అంత శ్రీహరివాక్యంబు లాలకించి
మానులిద్దరు నతనితో "మాయ లెల్ల
నంబరీషుఁడె గావించె" నని వచించి
హరిని గీర్తించి యరిగిరి యచటువాసి. 78

ప్రియకాంతా వృత్తము :—
విమలమనంతంబయి పరవిద్యాత్మకమై, భ
క్తమణుల హృద్భాసితమగు తత్త్వంబిటు, లీలో
కమునకు ధర్మప్రకటనఁగావింపఁగ మాయా
మమతలఁ జూపితి రఘుమాన్యా! గుణధామా! 79

—0—

మునిశాపము, శ్రీరామజననము

శ్రీ సీతాహృన్నేతా!
కౌసల్యానందవర్ధకా! పూతాత్మా!
దాసజనదోషహరణా!
భాసుర శుభనామ! రామభద్రా! శ్యామా! 1

పరమమునులైన నారదుఁడు
పర్వతుఁడున్ జని తీవ్రకోపబం
ధురతరవక్త్రముల్ వెలుఁగ
"ధూర్తుఁడు భూపతి యంబరీషుఁ డా
దరము నటించి, మమ్మిటులఁ
దానవమానమొనర్చె"నంచు నో
టములయి తెంపుసేయుచు హు
టాహుటిఁ జేరిరి రాజసౌధమున్. 2

వ. ఇవ్విధంబునఁ బర్వతనారదు లిర్వురుఁ గాలా
నలంబు చందంబునఁ గోపాగ్నులఁ గ్రక్కుచు నరుదేరం
గాంచి, యంబరీషుండును నెదురేగి, యత్యంత వినయ వినమిత
గాత్రుండై తోడితెచ్చి, యుచితాసనంబులం గైసేయ,
వారును నవ్వానిన్ గ్రహింపనివారై. 3

అతివినయంబు వైష్ణవత యన్నది నేఁడనుభూతమయ్యె ;నిం
దిత మతివింతగానని మదిన్ గనకుంటిమి; ముందుగానె "నా
సుతనిడఁజాలమీ"క;నినుఁ జొక్కి మనంబుల మెచ్చ
కోమె? యీ
మతకము లేలఁ జూపితివి మాయెడ? నింతటిమాయగాఁడవే!

నిన్ను నజ్ఞానతిమిరంబు నిస్తులముగ
నావరించునుగాక యటంచు, వార
లంబరీషు శపించిన, యంతలోనె
యల్లనల్లఁ దమోరాశియెల్లఁ దోఁచె. 5

ఆతిమిరంబ సహ్యమయి యానరనాథుని నావరింపఁగా
నాతతయత్నమున్ సలుప, నాతని చెంతనెయున్న వైష్ణవ
ఖ్యాత సుదర్శనంబది మహోజ్వలనోజ్వల దహ్యమాన తే
జోతిరయంబునన్ దరుమనయ్యెను నాతిమిరంబునయ్యెడన్.

ఆ తిమిరము మునియుగళిన్
గాతరులఁ జేయ, వారుఁ గడుసంభ్రమములై
యేతన్మాత్రుల పగిదిన్
జేతంబులు సంచలింప సిగలు విరియుచున్. 7

మౌనులు ముందుఁబారఁగఁ దమం
బును వారిని వెంబడించె; న
ద్దానిని విష్ణుచక్రము వి
దారణసేయఁగ వెంటనంటినన్

అద్భుత రామాయణము

దీనత నమ్మునీశ్వరులుఁ
దేకువమాలి, సమస్త లోకముల్
బూని చరించి రెండయినఁ బ్రో
వఁగ నొక్కఁడుఁ గానరామికిన్
భయ మాయాసము దుఃఖమున్ గలిసి పై
పై ముప్పిరిం గొంచు, మా
నియుగం బాత్రముఁజెందఁ జేయఁగ, మః
నిర్ఘాత వాతాహతిన్
బయనం బై చనుపక్షియుగ్మముక్రియన్
వాపోవుచున్, దైవని
శ్చయ మట్లుండుట వారుచేరిరి హరి
స్థానంబు వైకుంఠమున్.
సనకసనందనాది నిలింపమునివరుల్
బ్రహ్మసూత్రార్థముల్ వలుక
నాల్గువేదమ్ముల నలుమొగమ్ములనుండి
బ్రహ్మదేవుఁడు స్వస్తిఁ బలుక
నింద్రాదిదేవతల్ సాంద్రతసభనిండి
జయజయధ్వానముల్ సలుపు
గంధర్వగాన సంకలితనాట్యమ్ముల
నప్సరసాంగన లాడుచుండ
లీలనారాయణుండు పేరోలగమున
స్వర్ణమయరత్నఖచిత విశాలసింహా

పీఠిఁ గమలాసనమేతుఁడై విడిసి యుండ
నటకు నారదపర్వతు లరుగుదెంచి. 10

ఓగోవింద! జనార్దనా! మురహరీ!
యోవాసుదేవా! ప్రభూ!
నాగేంద్రార్తివినాశ! యీశ! జగదా
నందైక సంభావనా!
మాగోడున్ గనుమయ్య! మాదొసఁగులన్
మన్నింపరావయ్య! మా
కీగండంబును బాపి ప్రోవఁగదవో
యీ! యార్తరక్షామణీ! 11

అని ప్రార్థనఁ జేయుచు, ప్రమొ
క్కిన మునులం గాంచి, వేగఁ గేశవుఁడు జగ
జ్జనకుఁడు భక్తావనుఁ డా
క్షణమునఁ దిమిరమును జక్రగతియున్ నిలిపెన్. 12

హరి తా నంతట నంతరంగమున, 'నా
హా! యంబరీషుండు, ని
న్వైరమౌనీంద్రులు నాకుఁగూర్చిన మహా
భక్తుల్ గదా! వీరు ము
ర్వారు సంతుష్టులుఁగాగ నెంతయు హితం
బున్ గూర్తు నే, నంచు సా
దరతన్ నారదపర్వతుల్ వినఁగనా
తం డిట్లుగావాకొనెన్. 13

నను మన్నింపుఁడు నా దోస
గుననే చక్రంబు మీకుఁ గూర్చె నశాంతిన్
వినయమున వేఁడుకొన, స
జ్జనులు క్షమించుదురుగాదె శాంతిప్రియులై. 14

వ. ఇట్లు వలికిన నద్దేవదేవు వచనంబులను వినియు, నింతకుం గారకుం డీహరియే యనియెఱింగినవారై, హద్దు మీరిన కోపోద్రేకంబునాపుకొనం జాలక యమ్మునీంద్రులును;

మాధవా! మాయఁజొప్పించి మనుజదేహ
ధారివై, శ్రీమతిని గొంచుఁ దరలినాఁడ
వౌట, నంబరీషుని వంశమందు నీవు
దాశరథివౌము! మాయలోఁ దగులుకొనుము. 16

పుడమి కడుపున శ్రీమతిపుట్టి జనక
రాజు నొడిలోనఁ బెరుఁగుచు, రమణిమిన్న
యనఁగ నీమెయు రాముఁడవైన నిన్నుఁ
బెండ్లియాడును నెంతయు వినుము మఱియు.

రాక్షస కృత్యమూననఁగ రామను నిట్లుహరించినావు, ప
ద్మాక్ష! మునిద్వయంబునకు నార్తినిగూర్చితివీవు; కావునన్
రాక్షసుఁ డొండునాఁడునుధరాసుతనీప్రియనాహరించి, యా
పక్షమునన్ మనోవ్యథలపాలొనరించునుగాక నిన్నటుల్. 18

వ. ఇవ్విధంబున శపించిన నవ్విబుధముని ద్వయంబుం గాంచి, యెల్లవారు నాలింప నమ్మహావిష్ణుం డిట్లనియె. 19

అంబరీషుని వంశమందు యశస్కుఁడై
శ్రీమంతుఁడైన ధార్మికుఁ డనంగ
దశరథాహ్వయుఁడు సత్యప్రతిజ్ఞుండౌచు
నుద్భవించును క్షత్రియుండు; మఱియు
నతనికిఁ జ్యేష్ఠుండనై, నేన యవతార
మందెద నాజన్మగంధు నాదు
దక్షిణబాహు వెంతయు భరతుండునా
నుదయించు; వామబాహువును బట్టి
యరయ శత్రుఘ్ననామంబునందు; నాది
శేషుఁడే లక్ష్మణుండౌ; ఋషికృత శాప
మిట్లు సార్థకమౌచు నయ్యిలకుఁ గలుగు
భారముం దీర్పఁదోడౌ; విచారమేల ? 20

వ. మఱియు నాహరి, మునివరుల పిఱుందన యేతెంచిన తమంబును జక్రంబునుం గని యిట్లనియె. 21

ఓయిసుదర్శనా! చనఁగ
దోయి యథేచ్ఛముగాఁగ! నోతమం
బా! యిటువిన్మ, దాశరథినై
భువిమానవజన్మమంద, నన్
బాయక నాపరించు కొన
వచ్చును, నేఁటికిఁ బొమ్మ! మౌనులన్
ధీయుతు నంబరీషుని మదిన్
దలపోయకు మెట్టివేళలన్. 22

హారిపంపునఁ జక్రం, బం
బరీషు సన్నిధికిఁ జేరె మాయాతమ, మ
త్తఱి నెట కేనిం జనియెను
బరమాత్మున కమితభక్తిఁ బ్రణుతుల నిడుచున్. 23

వ. అంత నప్పర్వతనారదులును. 24

ధర్మస్థాపక రూపకంబగు జగ
త్కల్యాణమున్ గోరి, దు
ష్కర్మప్రాప్త ఫలానుభూతి కిటులు
త్సాహంబుఁ జూపించి, యీ
శర్మంబుల్ విడనాడి మానవునిగా
జన్మించు విష్ణుండహో !
నైర్మల్యాత్ముల నిత్యకృత్యములు
ధన్యంబుల్ జనోద్ధారముల్. 25

వ. అని వినుతించి, సత్యప్రతిజ్ఞా పూర్వకంబుగా మరల నిట్లనిరి. 26

పెండిలి గాకపోయినను
బెండ్లికియత్నమునందె, యింతపా
షండమనోవ్యథల్ గలిగె;
స్వాంతముఁ గల్మషపూర్ణమయ్యె; నే
యండజయానఁగాని యిఁక
నాత్మఁ దలంప; మితండు సత్కృపన్
దండనఁజేసి బోధన మొనర్చె
నిటుల్ ప్రకృతి ప్రభావమున్. 27

రామా! కృష్ణా! యనిమది
వేమారు భజించికొనుచు విశ్వాత్ముని లీ
లామహిమలఁగని శాశ్వత
ధామేచ్ఛఁ దపంబుసేయఁ దగదే యనుచున్. 28

ఘనపశ్చాత్తప్తమతుల్
మును లటు ధ్యానంబు మౌనముంబూని యథే
చ్ఛను జనిరి; దుఃఖరహితం
బును నిత్యానందమైన ముక్తి నరయుచున్. 29

అంబరీషుండుఁ బెద్దకాలంబు నేల
నేలి, శ్రీహరిభక్తులే యెల్లయెడల
నిండఁగాఁజేసి, వైకుంఠ నిలయమునకు
శాశ్వతానందుఁడై యేగెఁ జక్రికృపను. 30

పరమపవిత్రులౌచు హరిభక్తికిఁ గేవలతాపలంబులై
పరలెడు నంబరీషకులవర్ధను లెందఱొ రాజులైరి, యం
దరయఁగఁ బుట్టె నాదశరథాఖ్యుఁడు, ధార్మికచక్రవర్తి శ్రీ
హరి జనియించిమించెఁదగనాతనియందవతారమూర్తియై.

ఆసూర్యాన్వయమందునన్ దశరథక్ష్మానాథరాజ్ఞీ మణీ
కౌసల్యాసతి రాముని న్గనఁగనాకైకేయియున్ గాంచె, శో
భాసాశీల్యుని బుత్రుఁగా భరతునిన్; భద్రంబుగా నాసుమి
త్రాసాధ్వీమణి లక్ష్మణాహ్వాయుని నంతన్ గాంచె
శత్రుఘ్నునిన్. 32

దిశలెల్ల నిర్మల ప్రశమనభావసం
పదవహించెను ధాత్రి ముదమునందె,
సర్వర్తుసుమఫల సంపదతో వనం
బులునిండె జీవావళులు చెలంగ
సకలసస్యములతో క్ష్మాదేవి పసుపుకుం
కుమలలందినరీతి కొమరు మిగిలె
కారణంబును జెప్పఁగాఁ జాలకుండియు
జనులెల్ల రానందచకితులైరి
సురగణము పుష్పవృష్టులఁ గురిసినార
లప్సరస లాకసమున నృత్యము లొనర్చి
రమరవాయిద్యములు హృద్యమగుచునింగి
బోరుమని విన్చె రామావతారవేళ. 33
భూమి నవతారుఁడైన శ్రీరాముఁనకును
గార్యవశమున సంస్మృతి గలుగుచుండు
నితరవేళల సతఁడు రాజేంద్రుఁడనఁగ
మసలు మాయావృతుండగు మనుజునట్లు.
హరిపూర్ణాత్ముఁడె మాయఁజూపుటనపూ
ర్ణాత్ముఁడుగానౌచు, నీ
నరజన్మంబు వహించె భక్తవరులన్
రక్షింపఁగా; లోకులె
వ్వరు నేపండితులైన మాయలను జూ
పన్ రాదు; వైకుంఠుఁడే
గురియయ్యెన్ గద సెక్కపాట్లు! కొరులన్
గొండాడఁగా నేటికో! 35

హరి మాయావిత్వము నం
బరీష భక్త్యాత్మచరిత వదలక నిటు సా
దరమతిఁ జెప్పితి వినఁగాఁ
బరమపవిత్రంబగునిది భరద్వాజమునీ !

శ్రీనారాయణ దేవమాయలను, నా
శ్రీరామజన్మంబు, న
న్యూనాసక్తిఁ బఠించినన్ వినిన మ
ర్త్యుండెందు, మాయా విము
క్తానందాత్మకుఁడై, పరాత్పరుఁడు తా
నై, శాశ్వతుండై భవం
బేనాఁడున్ గనకుండు, నొందును
శుభాలీలోకమం దెప్పుడున్.

అంబురుహావృత్తము :—

శ్రీయుత రాఘవసిద్ధ
మనోంబుజభృంగ! జానకిఁగూడి, శో
భాయత భర్మవినిర్మిత
రత్నమయాసనంబుననుండు భూ
నాయక! దాశరథీ! నిగమా
గమ నైజసన్నుత! రామ! నిన్
బాయక నాకవితామణి
పన్నెల వాసి కెక్కి-రమింపదే!

....0....

కౌశికాభ్యుదయము

శ్రీరామా! మౌనీంద్రా
త్మారాధ్యా! సకలదానవాంతక! భక్త
ప్రారబ్ధ కర్మభంజక!
తారకనామా? యనంతధామోద్ధామా. 1

వ. అవ్వాల్మీకియు, శిష్యుండైన భరద్వాజు నుద్దేశించి, యోయీ! యింక సీతాజన్మకారణంబు వినిపించెద సావధా నుండవగు మని యిట్లనియె. 2

కలఁ డొకవిష్ణుభక్తుఁడయి
కౌశికసంజ్ఞ వెలుంగువాఁడు; ని
శ్చలహృదయుండు, నిత్యహరి
సన్నిధిఁ గల్గిభుజింపఁ బోయినన్
గలిత సుహృత్ప్రసంగములు
గల్గినవేళలనైన; నిద్రలోఁ
గలఁగను నప్పుడైన హరి
గానముమీఁడఁడు తన్మయంబునన్. 3

ఆ త్రేతాయుగమున నతఁ
డాత్రమున ననుక్షణమ్ము హరిగానములన్
బాత్రుఁడన నొప్పి శ్రీశ
క్షేత్రము విష్ణుస్థలమ్ముఁ జేరియు నచటన్. 4

తాలలయాసమన్విత సు
ధామధురోక్తులఁగూడి, మూర్ఛనో
న్మీలితనేత్రుఁడౌచు, నవ
నీరదగాత్రుని వేదవేద్యునిన్
పాలితభక్తకాము, భవ
బంధవిమోచనుఁ బాడుకొంచుఁ, దా
వేళకు బిచ్చమెత్తుచును
వీడఁడు విష్ణుని రూపమాత్మలోన్. 5

వ. ఇట్లుండఁ గొంతకాలంబునకు, 6

అట్టి విష్ణుస్థలంబున హరిమనస్కుఁ
డైన కౌశికుఁబిలచి, పద్మాక్షుఁ డనెడు
విప్రముఖ్యుఁడు తనయింట విందుసేయు
దినదినంబును నౌదార్యదీప్తి మెఱయ. 7

సకుటుంబంబుగఁ గౌశికుం డటసుభిక్షన్
గొంచు, శ్రీవిష్ణుగా
నకళాతన్మయచిత్తుఁడైన యతనిన్,
బద్మాక్షుఁ డారీతి, వా
రక తద్దానరసోల్బణాత్ముఁడయి
చేరన్, గాల మిారీతి సా
ర్థకమై సాగెను; నిత్యశోభనముగాదా.
దైవభక్తాళికిన్. 8

వ. ఇట్లుండఁ గొండొకదివసంబునఁ, గౌశికునకుం బ్రియ
శిష్యులును వాసుదేవపరాయణులును, నాత్మజ్ఞానులు నైన

యేగ్గురు బ్రాహ్మణులు వైశ్యులుం గలసి, శ్రీవిష్ణుక్షేత్రం
బున కేతెంచి సద్గురుపాదసందర్శనానందులై యుండ నా
క్షేత్రంబునందు. 9

భక్తుఁడు మాళవాహ్వయుఁడు
వైద్యుఁడు, శ్రీహరిపాదపద్మ సం
సక్తమనస్కుఁడై యలర;
సాధ్వియు భర్తృహితైక భావ స
ద్వ్యక్తియునైన మాలతి, ముదం
బున నాతని ధర్మపత్నియై
శక్తి కొలంది సేవలను సల్పును,
వైష్ణవభక్తమండలిన్. 10

ఆహరిక్షేత్రమందుఁ దా ననుదినంబు
గోమయానువేపనములఁ గూర్చి, రంగ
వల్లులం దీర్చి భర్తతో భక్తిమీఱ
వినును గౌశికు హరిగాన విమలమహిమ.
ఆకుశస్థలి నున్న బ్రాహ్మణులు, ప్రతప
రాయణులు గాన విద్యావిరాజమాన
తత్త్వవేదులు, కౌశికోద్భాసమాన
విష్ణుగానంబు వినుచుండ్రు వీనులలర. 12

వ. ఇట్లాకౌశికుం డొనర్చు శ్రీహరిసంకీర్తనానందకంద
ళితహృదయారవిందులైన భక్తసందోహంబు దినదినప్రవర్ధ
మానంబై యుండ, భూమి నెల్లెడలఁ దత్కీర్తి విస్తరించె.
అంతం గళింగాధీశ్వరుండును, గౌశికవృత్తాంతంబంతంతన
యాలకించి, విష్ణుక్షేత్రంబునకు నేగుదెంచి యిట్లనియె. 13

సరసంబై యలరారుఁ, గౌశిక! భవ త్సంగీత సాహిత్యముల్
ధర నవ్వానికి సార్థకంబుగ ననున్ ధాత్రీశుఁ గీర్తింపుమా!
వరభోగంబుల నందుమా! సకలవి ద్వద్గ్రామణీ సత్సభాం
తర దివ్యోన్నతపీఠముం గొని, మహో
త్సాహంబుఁ బాలింపుమా. 14

నీవుఁ నీశిష్యులు, సం
భావన నను బొగడవలయుఁ బరమానందం
బై, వినవలయు జనౌఘము
నావిని కౌశికుఁడు శాంతనయముల ననియెన్. 15

ఓరాజా! నా నాలుక
నారాయణ గుణకథానునయ కీర్తనలన్
వారని భక్తిఁ గడుపును
వేరొకనిఁ దలంప దెంత విభవోపేతున్. 16

వ. మఱియు నాకౌశికశిష్యులైన, వశిష్ఠగౌతమామణి
సారస్వత వైశ్యచిత్రమాల శిశువులనంబడు నేగ్గురుంగూడ
గురువాక్యంబులనే యనువదించిరి. అప్పురవాసులై నిరంతర
హరినామ సంకీర్తనాపరులై శ్రీకరులైన భక్తులెల్లరును
నాగౌతమవాక్యంబు లనే పునరావృతంబు గావించిన. 17

ఎంతఁ జెప్పినఁగాని తా మిచ్ఛగించ
నట్టి యాభక్తవిప్రుల నరసి, రాజు

కోపఘూర్ణిత నేత్రుఁడై కుటిలబుద్ధిఁ
గలిగి యిట్లను స్వభట సంఘంబుతోడ. 18

పాయక నాదుశాసనము వ
ర్తిలఁ జేయుఁడు, వీరు బ్రాహ్మణుల్
న్యాయము దప్పిసేయు హరినా
మగుణోన్నత గానశబ్దమే
చాయను నెవ్వరున్ విననిచాయ
మదీయయశోనుకీర్తనన్
జేయుఁడు ! వాద్యఘోషముల ని
త్యము నీపురి నెల్లతావులన్. 19

అంతట నా కళింగవిభు నాజ్ఞభటావళి యాక్షణంబె య
త్యంతము వాద్యఘోషముల నప్పుర
మందున మూలమూలలన్
బంతముమీరఁ గర్ణపుటవారము గింగురువెట్ట బోరనన్
గంతులునైచుచున్ బ్రభునిగానమొనర్చిరి; విష్ణుభక్తులున్. 20

రాజశాసనమాట, మార్క్ష్యమునుగల్గు
బంటుతోటను వారింపవలనుగాక
నెంతఁగాఁ జెవుల్ మూసినఁ గొంతమైన
వినఁగనయ్యెను మానవవిభుని వినుతి. 21

హరిపదపంకజంబులను
నాత్మలనిల్పియు విష్ణుదేవ నా
మ రహితమర్త్యకీర్తనల,
మానసహైన్యము నొంది, శూలముల్

గరములఁబట్టి దారుణము
గాఁజెవులంటఁగ గ్రుచ్చుకొన్నయా
హరిపరభక్తి నిర్మలమ
హాత్ములు హాయినిగాంచి రత్తఱిన్. 22

ఆరాభజటులు భక్తా
వారము సుఖముంటఁజూచి, వక్రఫణితులన్
మీరును మాతో నాడుచు
మారాజు నుతింపుఁడనుచు మంకుఁదనమునన్. 22

పలుకుచు సంజ్ఞ లొనర్పఁగఁ
దలఁకుచు నవ్వారు విష్ణుతత్పరమతులై
యలయక చురకత్తుల నా
ల్కలు దెగిపడఁ గోసికొనిరి; కను నవలీలన్. 24

ఆకాళింగవిభుండు వైష్ణవ గణ
వ్యాపారముల్ గాంచి, చి
త్తైకాహంక్రియఁ గోపఘూర్ణిత
ముఖుండై, యీర్ష్యతో వారి న
ఱ్ఱాకల్ వెట్టఁదలంచి; 'పోవలయు
మీరల్ రాజవిద్రోహులా
రా! కాలంబు సహించ'నంచుఁ గ్రూర
వైరస్ఫూర్తిఁ దా వెండియున్. 25

వారల సర్వస్వముఁ గొని
యారాజ్యము వీడిపోవ నాజ్ఞాపింపన్

నారాయణైకధనులై
కారడవుల నుత్తరంబుగాఁ బోయిరటుల్. 26

ధనమద మధికారమదం
బునుగల యాభూమిపాల మూర్ఖనివారల్
మనములనైన స్మరింపర
విను సాత్త్వికభక్తవరుల విధమిదియెగదా! 27

ఆవిధినడవులఁ బడి యా
భూవిబుధులు పోయిపోయి మోదాత్మకులై
యావిష్ణునె ధ్యానించుచు
నావల నుత్తరధరిత్రి కరిగిరివారల్. 28

ఉత్తరదేశ మేఁగిన మహోదయు లాహరిభక్తు లెల్లరుఁ
జిత్తము లాపరాత్పరుని జెందఁగ దేహము లెల్ల వీడఁగా
నిత్తఱి వీరికిన్ దగిన దేవథమానో? యటంచు బ్రహ్మయున్
దత్తఱిపాటునన్ సురవితానముఁబిల్చి వచించె నీగతిన్. 29

దేవతాధిపులార! భక్తిప్రపత్తు
లనుపమానముగా, హరి ననవరతముఁ
గీర్తనాయత్తచిత్త సద్వర్తులైన
కౌశికాదులఁ గొనిరండు కలుగుశుభము. 30

ఆవిరించికి దిక్పాలకాది సురలు
శీర్షములవంచి ప్రణుతులఁజేసి, తత్క్ష
ణమున నేగియు భయభక్తి నమితులగుచుఁ
గౌశికాదుల వేర్వేరుగాఁగఁబిలిచి. 31

వ. వ్యోమయానంబుల నర్థనిమేషంబున నవ్వారిం దోడ్కొని బ్రహ్మలోకంబునకుం జనుదేర, నా పితామహుండును నప్పరమభక్తుల కెదురేగి స్వాగతంబుం బలికి, సుఖాసీనులం గావించి యథోక్తంబుగ నర్చించె. 32

ఓ భరద్వాజ! బ్రహ్మయే శోభనార్థి
యాచు వారల నర్చింప, నమరగణము
లచ్చెరువు నంది నిశ్చేష్టులౌచు నరసి
యెల్లవారలు వారి నుతించినారు. 33

దేవగణములతో బ్రహ్మదేవుఁ డప్పు
డాదరము సూపి కౌశికాద్యఖిల విప్ర
భక్తబృందంబుఁ దోడ్కొని పద్మనాభు
సన్నిధికి నేఁగె, సంతోషసారగరిమ.

వ. అవ్వైకుంఠంబున శ్రీమన్నారాయణుండును. 35

జ్ఞానయోగైశ్వర్యఘనులు శ్వేతద్వీప
వాసులు హరిభక్తవర్యు లగుచు
విష్ణుచిహ్నంబుల వెలుఁగుచు, నాల్గుభు
జంబులఁ గలిగి సోత్సాహులౌచు
ననఘులు సిద్ధులు నాత్మస్వయంప్రకా
శులు ననుక్షణము సంశుద్ధు లౌచు
ఘనమనోవేగంబు కంటెనుమించిన
వేగంబు గలిగిన విబుధులౌచు

సభ్యులెల్లరుఁ దనుఁగొల్వ సనకనార
దాది సన్మునిగణములు నఖిలభూత
సంఘమును దేవతాస్త్రీలు సన్నుతింప
నామహాసభమధ్య శ్రీహరి వెలింగె. 36

వ. ఓ భరద్వాజా! అట్టిసమయంబున నా సభాంతరంబున నుండు మహద్భాగ్యంబు నాకునుం గలిగె. మఱియు వినుము! వేయి యోజనంబుల పొడవును వేయిద్వారంబులుం గలిగి, మణిమయంబై, శుభోదర్కంబై నిర్మలంబైన యొక్కవిమాన మధ్యంబున భద్రసింహాసనారూఢుండై శ్రీమహావిష్ణుండు లోక కార్యప్రసక్తులైన సభ్యభక్తజనంబులఁ గటాక్షించు నవస రంబున. 37

అమ్మహావిష్ణు దర్శించినట్టి బ్రహ్మ
కౌశికాదులు సాష్టాంగకలన మ్రొక్కి
వినయవినమితగాత్రులై వినుతిసేసి
రతులసద్భక్తిఁ దన్మయులౌచు వారు. 38

శ్రీనారాయణ! వాసుదేవ! జయ లక్ష్మీనాథ! సర్వేశ్వరా!
దీనోద్ధారక! సత్యమూర్తి! త్రిగుణాతీతా! జగన్మోహనా!
గానానంద! సనందనాదివినుతా! కాలాత్మకా! శ్రీహరీ!
ధ్యానాయత్త మునీంద్రచిత్త విలస
ద్వ్యాపార! పీతాంబరా! 39

వేయి శిరంబులం గలిగి
విద్యలనెల్ల నెఱింగి, నిన్ సదా
కాయమునన్ భరించు గుణ
గణ్యుఁడు శేషుఁడె నీ మహత్వత

త్త్వాయత కీర్తనల్ సలుప
నంతమెఱుంగఁ జటన్న; మాదృశుల్
ఛాయనిభక్తి క్రమెుక్కటయె
పండువుగాదె! రమామనోహరా! 40

ఈవిశ్వంబున కెల్లసత్త్వగుణ మేయీరీతి నిల్వంగ; నో
దేవా! రక్షణసేయుచున్నది రజోత్తేజంబు; సర్వంబు నీ
లోవర్తిల్లలయంబొనర్చుఁదమ; మోలోకేశ్వరా! నీదునా
జ్ఞావర్తిష్ణుత నీగుణత్రయవిలాసం బొప్పదే! శ్రీహరీ! 41

వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల వినుతించువారలంగాంచి మహావిష్ణుండు. 42

జయజయ! మాధవా! యనెడుశబ్దము
లెల్లెడ మిన్నుముట్ట, న
వ్యయుఁడగు విష్ణుదేవుఁడును
బ్రహ్మనుజేరఁగఁ జీరి, మానులన్
బ్రియమునఁ గౌశికాదులను
బిల్చి స్వకీయజనంబుమాడ్కి; ని
శ్చయమగురక్తిఁ జూపి మధుర
ధ్వనితో హరి యిట్లువాకొనెన్. 43

సీ. చతురాననా! యొకమాట వినుమోయి
కౌశికు గార్యమహా గానమునకు
సాధ్యసాధకులైన సరసాగ్రగణ్యులు
నాకుశస్థలినుండు నఖిలజనులు

మత్కీర్తి వినుచు నిర్మలచిత్తులౌ వారు
గానవిద్యాతత్త్వ ధీనిరతులు
ననవరతంబు నన్స్మరింపుచుంగక నన్నె
భజియించు బ్రాహ్మణపగులు వారు

సాధ్యదేవతలౌచు నిచ్చటనె యుండి
నాదుసామీప్య మంది యుండంగవలయుఁ
గాన నీవట్లు వారలఁ గరుణసేయు
మనుచు, నారాయణుండుఁ దా ననియెమఱియుఁ. 44

కౌశికా! నీదుప్రాజ్ఞతఁ గంటి; నీవు
బలుఁడవౌచును, గాణాధిపత్య మంది
యెచ్చటెచ్చటఁ నే వసియించుచుందు
నచ్చటచ్చటనే యుండుమయ్య! నీవు. 45

వ. వెండియు నప్పద్మనాభుండు. 46

'మాలతిఁ' గూడియున్న యల
'మాళవు'సన్ గని, మీరు భక్తినా
లీలలు శ్రద్ధతో వినుచు,
రేఁబవలున్ నను సేవసేయుచున్
గాలము పుచ్చియుంటఁ గల
కాలము మామకలోకమందు మీ
రాలుమగల్ చరింపఁదగు
హాయిగ నెల్లెడ నెల్లవేళలన్. 47

ఓమహాశయ! పద్మాక్ష! యోయిభక్త!
నీవు ధనసుతవై యుండి నిఖిలధనము
లకును నధిపతివగుమోయి! లలితకీర్తి
ననుభవింపుము భోగభాగ్యముల నెపుడు. 48

వ. అని వెండియు బ్రహ్మదేవుంగాంచి నారాయణుం
డిట్లనియె. 49

ఇటుకౌశికుడు గణాధీశ్వరుడై యుండె
దా నొనర్చిన సుకృతంబుకతన
సకలజనంబు లీ సన్మూర్తి ననుగొల్వ
ఘనతరమగు సలోకత్వ మంది
న్యాయమార్గమున ననన్యభక్తిని శంకు
వులు గర్ణపుటములు బొడిచికొనియు
నన్యకీర్తనవిన నాత్మ గోరనివార
లాటు, దేవత్వంబు నంది, మఱియు
నతుల సాన్నిధ్యభాగ్యంబు నందినారు
మాలతీమాళవులు గానమానములను
నన్ను నర్చించి నాకీర్తనముల వినుట
నాసనాతనలోక నివాసులైరి, 50

ఈపద్మాక్షుడను కౌశికాదులకును తృప్తిన్ ధనంబీయగా
బ్రాప్తై మామక దివ్యకీర్తనలు సద్భక్తిన్ వినన్, వీనికి
బ్రాపించెన్ ధనదేశ్వరత్వ సుమహా భాగ్యంబు మత్సన్నిధిన్
నాపాదాబ్జయుగంబె నమ్మిన లన న్మాన్యుల్ గదా! యెల్లరున్.

వ. అనుచు నివ్విధంబున వినుతించి దృష్టుంగావించి, సకల లోక ప్రాణిరక్షకుండును సర్వేశ్వరుండును నైన శ్రీమహావిష్ణువు రమాసమేతుండై, సమస్త భక్త పరివారపరివృతుండై రత్న ఖచిత కనకసింహాసనారూఢుండై యుండ నెల్లవారు జయ జయ ధ్వానంబు మిన్నుముట్ట వినుతించిరి.

మనోరమావృత్తము :-

హరిహరాత్మకా! యఘౌఘ నా
శ! రఘువంశ! దాసపోష! ని
ర్జరనుతా! నిశాచరాంతకా !
పరమగాన తృప్త! చిన్మయా!

...0....

నారద మాత్సర్యము

శ్రీకర! సుగుణాకర! దే
వా! కరుణారస పయోబ్ధి! భక్తార్తిహరా!
శ్రీకమలాక్షా! రఘుకుల
రాకాశశి! శ్రీకరాఖ్య! రామా! శ్యామా! 1

వ. ఓయి భరద్వాజా! ఒక్కవిశేషంబు నాలింపు మని వాల్మీకి యిట్లనియె.

ఆపరాశక్తిమూర్తి లే యాదిలక్ష్మి
శ్రీమతియునాఁగ నుండుట, శ్రీహరికడ
ముందెయున్నట్టి యాలక్ష్మియందు నాఁడు
శ్రీమతియు నైక్యమున్ బొంది చెన్నుమిగిలె. 3

వ. కొండొక సమయంబున వైకుంఠంబునందు శ్రీమన్నారాయణ సభాంతరంబునఁ గౌశికాది భక్తసమాగమంబునకుం బరమానందంబుగా శ్రీమహాలక్ష్మి ప్రీత్యర్థంబై మృదుమధుర రస యుక్తంబై గానరసోల్బణంబైన యొక్క మహోత్సవం బయ్యె నద్దానిం దిలకింప నమ్మహాలక్ష్మి దేవియు.

అడుగుల మడుఁగులన్ దడబడియొత్తుచు
సఖులు గొందఱు ముందు సాగుచుండ
నిరువంకలను మనోహర చామరంబులన్
గాచి, కొందఱుచెలుల్ వీచుచుండ

వేణువీణావాద్య విద్యావిశేష సం
పదఁ గొందఱబలలు పాడుచుండ
జయజయధ్వను లోకసరణి సూటిగ మిన్ను
ముట్టఁ, గొందఱు సఖుల్ వొగడుచుండ
నరుగుదెంచె మహాలక్ష్మి' హరిసభాంత
రమున వర్తిల్లు నుత్సవార్థంబు తాను;
నగణిత పరివారము తన్ను నాదరింప
సరసగుణమణి శ్రీ జగజ్జనని శివి. 5

వ. అట్టి మహా కోలాహల సమయంబున.

అదట నాసభను గల మహాత్ములు శ్రీలక్ష్మీసమాగమించుచుండ, బ్ర
హ్మాదుల నెల్లవారలను నాపసి, 'యుద్ధము లెంద'టంచు, 'వా
గ్వాదముసూపి దూరముగ వర్తిలుఁ' డం చటవేత్రహస్తులై
కాదనువారు లేమిఁ, త్వరగా సభ నిమార్గముసేసి రాభటుల్. 7

అంత బ్రహ్మాదులెల్ల నాస్థానమున
వచ్చు జగదేకమాత వైభవము గనుచు
వాద్యఘోషలుగల గానములు వినుచు
దివ్యసన్నిధిఁ గొలిచి గాత్రములను నలరి.

వ. అవ్విధంబున నరుదెంచి 9

జ్ఞానాకారులఁ యోగిహృత్కమల భా
స్వన్మూర్తులై చిత్స్వరూ
పానందాత్మకులై చరాచర జగ
ద్వ్యాపారులై, దాసులన్

మానప్రాణ ధనాదులిచ్చి సతమున్
రక్షింపగాఁ బూను, నా
శ్రీనారాయణు వామభాగియయి ల
క్ష్మీదేవి కూర్చుండెడిసన్. 10
సనకసనందనాది నిలింపమునులెల్ల
వేదఘోషలను సద్వినుతిసేయ
నారదాదులు విపంచీరవ గాంధర్వ
గానమాధురిని సంగతులఁ గొలువఁ
గాళికాదిక భక్తగణ మెంతయును, దన్మ
యతఁ గీర్తనలతోడ నుతు లొనర్ప
నింద్రాది దిక్పాలురెల్లను దేవతల్
గొంతెత్తి బహుపరాక్కులను బలుక
సకల భువనైకమోహన ప్రకట దివ్య
రత్నసింహాసన ప్రభారాజి మధ్య
నీలమేఘమువిద్యు దన్వితమనంగ
విష్ణుదేవుండు లక్ష్మితో వెలసి యలరె. 11
ఆవిధి నలరుచు లక్ష్మీ
దేవియుఁ దుంబురునిఁ బిలువఁ దెల్పినఁ జెలులున్
వేవేగఁ దోడితెచ్చిరి,
యావిష్ణు సభాంతరస్థుఁ డగు నవ్వానిన్. 12
నారదుఁడాది సన్మునిజన ప్రకరమ్ములు, సర్వదేవతా
వారముఁ, గాళికాదులగు భక్తగణంబులు గొల నుండఁగా

శ్రీరమణీసమేతుఁడయి శ్రీహరి తుంబురుగాన మాధురిన్
గోరఁగ నాతఁడున్ వినిచె గుంఫితమా రసభావగానమున్. 13

వ. అట్టియెడ సభాస్తారు లిట్లని తలపోసిరి. 14

కొందఱు వేదపాఠులును
గొందఱు గానకళావిశారదుల్
కొందఱు తత్త్వవేత్తలును
గూడిన యీసురమౌని భక్తస
ద్బృందము దవ్వులన్ నిలువఁ
బ్రేముడిఁ దుంబురుఁ బిల్చె నీతఁ డీ
య్యందరిలోన నెంతటి య
హీనకళా విభవాత్ముఁడో గదా! 15

అని యచ్చెరువున నెల్లరుఁ
గనుచుండఁగఁ దుంబురుండు ఘనదివ్యవిభూ
షణ రత్నకిరీటుల తో
భనుఁడై బహుమానమంది వచ్చుచునుండెన్. 16

శ్రీనారాయణుఁడే స్వయమ్ముగను ల
క్ష్మీదేవితోఁ గూడి స
న్మానం బెంతయొనర్చె; నెంతటి మహా
మాన్యుండవో? తుంబురా!
కానం జాలము. పూర్వ మిట్లు నిను, నీ
గానంబు నాలింపఁబో
మా నే! యెంతటి వాఁడవౌర! యనుచుా
హ్లాదంబు చూపించుచున్. 17

శ్రీలక్ష్మీనారాయణ
పాలిత బ్రహ్మాదిదేవ భక్తజనంబా
లీలలఁ గొనియాడుచు జే
జేలన్ సాగిలుచుఁ బ్రణుత శీర్షములలరన్. 18

వ. శ్రీహరి యనుగ్రహింప నెల్లరుం దమతమ నిలయంబులకుం జనిరంత నారదుండు మాత్ర మొటకుం బోక తన మనంబున.

'నారదగాన' మన్నదియెనల్దిశలన్ ఘనకీర్తినందె; నీ
శ్రీరమణుండు నన్నెపుడుఁ జేరఁగఁ జీటి, మదీయ గానవి
ద్యారభటీశ్రుతిన్ మిగుల హాయిని బొందుచు గారవించు, వి
శారమణీయ వాద్యమున నాసముఁ డెవ్వఁడు ముజ్జగంబులన్.
ముల్లోకంబులఁగల్గు పండితమునుల్ పూజించి కైసేయఁ నిం
డెల్లన్ భక్తిఁ బితామహాది సురలెం తేఁగొల్వ, నారాయణుం
డుల్లాసంబిడ, లక్ష్మి తుంబురుని నెంతో మెచ్చి పిల్పించి,సం
పల్లాభంబగు దివ్యభూషలను సంభావించె నిప్పట్టునన్. 21
తనకాంతామణి కాత్మతృప్తి కయి,యేతన్మాత్రతః నీతుంబురున్
ఘనసత్కారముఁజేసి పంపె; నటులే గాకున్న సంగీతసా
ధనలోనాకుసమానుఁ డొంకుగలఁడే తానై మహావిష్ణువే
వనితాలాలసుఁడై చలించె నిటు, సభ్యత్వంబు నూహింపకే.
సంగీతసత్కళాచక్రవర్తిని నన్ను
విడచి సామాన్యుని బిలువఁదగునె?
పిలిచెఁబో, యాతని బెద్దగాఁ జేయుచు
వివిధభూషల గారవింపఁదగునె ?

గారవించెనుబో, ప్రకాశంబుగాఁ దాను
విద్వాంసుఁడని విఖ్యాతిగఁ దగునె?
విఖ్యాతిగనుబో, వివేకంబు విడచి, బ్ర
హ్మదులాతని ఘనుండనఁగ దగునె?

కన్నులారంగ నన్నియుఁ గాంచుచుండి
వీనులారంగ నన్నియు వినుచునుండి
యిట్టి యవమాన మెట్లు సహించువాఁడ?
ననుచు, లోలోనఁ గ్రోధాగ్ని కనలుచుండ. 23

ఒకలు కనువేఁడిఁ జూపక
దహబడుచును మూర్ఛనంది తదుపరి తెలివిన్
బడసియుఁ గోపోద్రేకం
బుడుగనిమతి నారదుండు నొకతీ రగుచున్. 24

వ. అంత నెదురనున్న లక్ష్మీనారాయణుల నీక్షించి. 25
జెత్తములుపట్టి రాక్షసాభీలవృత్తి
దాసదాసీజనం బయుక్తముగ నన్ను
దరుమఁజేసిన యీలక్ష్మి దానవాన్వ
యమున జన్మించుఁగాక! యియ్యదివమటియు. 26
ఈమె దాసీజనం బవహేళనముల
నన్ను నవమానితుం జేసియున్నవారు
కాన నీలక్ష్మి రాక్షసీగణముచేత
హేళనమ్ములఁ గుములును నిలను బుట్టి. 27

అని శపియించిన నారద
ముని వచనమ్ములకు వడకె భువనత్రితయం
బును; తత్త్వమెఱిఁగి నారా
యణుఁడుఁ మందస్మితాస్యుఁడై వినుచుండెన్. 28

నాకులు గంధర్వులు హా
హాకారమ్ముల నొనర్చి రబ్బురపడి, తా
మాకర్ణించిన తోడనె
ప్రాకృతుఁ డీనారదుండు బాలిశుఁడనుచున్. 29

వ. మఱియు నారదుండుం దనమనంబున. 30

పాయక సన్నిధానమున వర్తిలునే దవుదవ్వులేగ, న
న్యాయముగాఁగఁ ద్రోలఁబడి నాఁడను; దూరగుఁడైన
తుంబురుం
డాయత గౌరవంబెసఁగ నాహరి సన్నిధిఁ బిల్వఁబోయె; నా
రాయణుఁ డాది లక్ష్మి విని రాతనిగానము నేకతంబునన్.

ఇంతటి మానహీనతను నీవయినేఁ దలయెత్తికొంచు,వి
శ్వాంతరవర్తినై యెచటనైనను, నెవ్వరిముందు నిల్వఁగా
నెంతయు మోముచెల్లునె? యి సీ! యికజన్మ మిదేల?
నిట్లు నా
పంతములెల్ల బూదిఁ గలుపంబడు నంచుఁ దలంప నెన్నఁడున్.

గానకళా ప్రభావమునఁ గాదని నన్నెదిరించి నిల్చు వి
ద్యానిధి మూఁడులోకముల యందును లేఁడను
కీర్తిఁగాంచి, సు

జ్ఞానఘనుండు, భక్తజన గమ్యుఁడునా, యశమంది, నేఁటికిన్
దీనతగల్గ సేవకుల ధిక్కృతి నందితి నేమిచెప్పుదున్? 33

వ. అని యివ్విధంబున లోలో నుడుకుచున్న నారదుం
గాంచి. 34

అంతట శ్రీహరి లక్ష్మీ
కాంతుఁడు దన్ననుగమింప, ఘనతరమాయా
నంతవిలాసుఁడు నారదు
చెంతకుఁ దా వచ్చినంత, శ్రీ యిటులనియెన్. 35

ఓమునివర్య! తావక మహోజ్జ్వలశాపము తప్పిపోవునే?
నామనవిన్ వినుండదియు, వనౌకసరక్తము ద్రోణిఁబట్టి, యే
భామిని జిహ్వాగ్రమున జవులు పుట్టఁగఁ గాంచెము కొంచె
మానునో ;
యామెకుఁ గ్రూరరాక్షసికి నాత్మజఁగా జనియింపఁ బ్రోవుమా.

వ. అనవిని బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండైన నారదుండును,
బహిస్త్రిధాగర్భాంతరాత్మైన మహాలక్ష్మి వచనంబుల కలరి
సంతృప్తుఁడైన శ్రీమన్నారాయణుం డిట్లనియె. 37

సీ. నీవు పరోక్షము లాచరించినను నిం
కన్నెన్ని దానంబులన్
విన్నాణంబుగఁ జేసియుండినను,
మత్ప్రాప్తి మబలభ్యంబు; కాఁ

గన్నుల్ బాష్పములొప్ప నాదుసుగుణో
ద్గానంబులన్ మత్తుఁడై
యున్నన్ నిత్యము నామసంస్మరణ
లో నున్నన్ మదాత్మీయుఁడో. 38

ఇచ్చటఁ గౌశికాదులకు నిచ్చిన సన్నిధిఁ జూచినావుగా!
ముచ్చటదీర గానముల మూర్ఛనలన్ హృదయంబులందు నే
నచ్చుపడంగ నిల్పుకొని యన్నియుపీడి మదీయకీర్తనల్
నిచ్చ లొనర్చుచుండుటనె నిల్చిరి సుమ్మిట దివ్యమూర్తులై.
కేవలమైన నాసుగుణ కీర్తనలన్ దగుమూర్ఛనాదులన్
భావమెలర్ప వీణియను బట్టి ఘనంబుగ నన్నుఁగొల్చు స
ద్భావుకుఁ డౌట మాయుగళ భావములందున నిల్చెనేఁడుసం
భావితుఁ డయ్యెఁ దుంబురుఁడు వర్తిలుమీవును
నవ్విధంబునన్. 40

క్రోధముమాను! మానసస
రోవరతీరపు టుత్తరంబునన్
భూధరమం దులూకమది
పొందుగ నున్నది, 'గానబంధు' నాన్
బోధలొనర్చు సర్వమును;
బొమ్మిక! నాతనినుండి నీమనో
వ్యాధిఁ దొలంగఁజేసికొను
మంతయు నీకు శుభాంతమయ్యెడిన్. 41

వ. అంత నారదుండును బశ్చాత్తప్తుండై 42

తనకోపంబును శాపముఁ
గని వినియును, మాధవుండు కరుణామయుఁడై
యనుమాటలు పరములుగాఁ
గొని, నారదుఁ డరిగె స్పర్థ గూడినబుద్ధిన్. 43

నారదుండును నారాయణప్రబోధ
మాలకించి 'యులూకుని' యాశ్రమమున
కరిగి, యట దేవగంధర్వయక్షకిన్న
రాప్సరో గణములఁ గాంచె నతని ప్రోల. 44

అచ్చట వారలందఱు మహత్తర శిక్షణలంది, గానసం
పచ్చరితార్థులై, పరమ భక్తులుఁ గోమలకంఠనాదులున్
పచ్చని మేల్సువర్ణసమవర్ణ శరీరులునై, యులూకునిన్
బొచ్చెములేని సేవలను బూని యొనర్చుచు నుండిరందఱున్.

దూరమునుండి నారదుఁడు దోఁచినయంతనె, గానబంధువుల్
చేరఁగఁజీరి, గౌరవ విశేషములన్ బరితుష్టుఁ జేసి, యో
నారద! యేమి కావలసి నన్ను గృతార్థునిఁ జేయ నివ్విధిన్
భారము నాక, వచ్చితివి ? నాపనియేమొ యెఱుంగఁ
బల్కుమా! 46

నావుడు నారదుండు ముని నాథుఁ డులూకునిఁ జూచి,
యిట్లనున్

శ్రీనిధుఁడింతటన్ మను, ప్రసిద్ధసభాస్థలినుండి, సన్మునీం
ద్రావృతుఁడై, పితామహ ముఖామరవర్గముగొల్వ, గానసం
భావితకౌశికాదులను భాగ్యముపండ ననుగ్రహించినన్. 47

చెలికత్తెల్ దనుఁగొల్వ, లక్ష్మియురుదెం చెన్ దత్సభామంటప
స్థలికిన్ శ్రీహరిఁగూడి గానరసమా స్వాదింప, నావేత్రహ
స్తులు బ్రహ్మాదుల నమ్ము దూరగులుగాఁ దోలంగ,
నంతంత, శ్రీ
లలనారత్నము తుంబురాఖ్యునటఁ బిల్వంజేసి తద్గానమున్.

వీనులవిందుగా వినియు
వేయివిధంబుల సంస్తుతించిన
మ్మానము సేసె, భూషలను
మానికముల్ మెఱయంగ; నంతనా
మానసమందు నీసు వొడ
మంగఁ బరాభవమంది, లక్ష్మికిన్
బూనిశపింప, శ్రీహరి య
మోఘుచచస్కుఁడు పల్కెనీగతిన్. 49

నారదా! నీ వులూకునిఁ జేరి, గాన
విద్యయందునఁ దత్త్వసంవేదివగుము!
తుంబురుని తోడఁ దులఁ దూగుదువనిన, గుఱు
వర్యునిగ నిన్ను సేవింపవచ్చినాఁడ. 50

గానమునంగల తత్త్వ
జ్ఞానముఁ నుపదేశమిమ్ము! సార్థకమతినై
పూని హరిసేవ సేయఁగ
దీనతఁగనకుండ నన్ను దీవింపఁగదే! 51

అనవినిన గానబంధువు
విను! మునివర! యొక్క-కథను విభ్రమజనకం
బనఁ, గానమహిమఁ దెలియఁగ
ననువగు నఘరాశితొలఁగు నాలించినచోన్. 52

ప్రహరణ కలితము :—

సలలితహరియంశను పరశువృతో
చలమున నెదిరించుఁగ, గబగబచం
చలుఁడయి భృగువంశఘనుఁడు నినుజే
ర, లఘుత జయమున్ రఘువర! గానవే! 53

—0—

భువనేశ్వరుని చరిత్ర

శ్రీ రఘువర! యఘనాశక!
తారకనామా! సమస్త తాపసవంద్యా!
క్రూరాసుర భంజక! ధా
త్రీరమణా! రామచంద్ర! దేవేంద్రనుతా! 1

వ. వాల్మీకి భారద్వాజుంగాంచి, భువనేశ్వరచరిత్రను
లూకలు వచనంబుగా నిట్లనియె. 2

భువనేశుఁడను పేర భూమీశుఁడొక్కరుఁడు
కలఁడు ధార్మికుఁడు సత్కర్మయోగి
యశ్వమేధంబుల, నావాజపేయాది
యాగదీక్షితుఁడు ధన్యాత్ముఁడతఁడు
గోభూసువర్ణాది కోట్యర్బుదంబులు
విప్రులకిచ్చిన విమలయశుఁడు
వేదశాస్త్రప్రోక్త విధుల నేమరక, ని
త్యముఁ గాలముంబుచ్చు ధర్మచిత్తుఁ
డతఁడు తనరాజ్యమందు నెందైనఁ గాని
శ్రీహరిని గానయోగాన సేవసేయఁ
దగదటంచును శాసించి, తగినభటుల
నెల్లయెడలను నియమించి యేలుచుండె. 3

విప్రులు వేదపాఠముల వెల్గవలెన్; దగ నన్నిజాతులున్
ధీప్రభ నెల్లి భక్తిమెయిఁ దెల్లముగాఁగ మదీయసద్గుణ
శ్రీప్రకటంబుగాఁగఁ గడు ప్రేమనుగానముసేయఁగావలె
యీప్రజ నాదుశాసనము నెల్లెడఁదప్పదటంచహంకృతిన్. 4
ఈవిధి సూతమాగధుల కెల్లర కాజ్ఞలుచేసి; దివ్యశో
భావహమై ధరిత్రి వెలయున్ బరిపాలనఁజేసె; నిత్యమున్
దేవతలున్ మునీంద్ర ధరణీ సురవర్గము దృప్తిఁజెంద సం
భావనసేయుచున్, నిగమ మార్గముఁదప్పక కర్మయోగియై. 5

వ. ఇట్లుండఁ గొంతకాలంబునకు.

హరిమిత్రుండను బ్రాహ్మణోత్తముఁడు భ 6
క్త్యావేశభావుండుఁ బ్రే
మ రసోదంచిత చిత్తవృత్తి, హరినా
మం బాగుణోత్కర్షమున్
[illegible] గానమొనరిం
పన్ [illegible] నా[illegible]
ల్లిమ [illegible] నాకమూలన్
విందురాసక్తితోన్. 7

వ. ఇట్లుండ నాహరిమిత్రుండు.

అది యేకాదశి, జాహ్నవీపులినభాగ్య
మ్మె మొ, యందెంతయున్
ముదమారన్ హరిమూర్తి నిల్పియు, సుమం
బుల్ ధూపదీపంబులున్

గదళీద్రాక్షఫలాదులున్ వెలయంగాఁ
కర్పూరనీరాజనా
ది దుకూలద్వయిఁగూర్చి, వేదవిధి నెం
తేభక్తిఁ బూజించుచున్. 9

శ్రీమద్విష్ణుని దివ్యనామములతోఁ జెల్వొందు తద్దివ్యలీ
లామాహాత్మ్య విశేషభావములతో లావణ్యాలాలిత్యభా
షామాధుర్యముతోడఁ గీర్తనము లశ్రాంతంబుగావింప, నా
త్మామోదంబుగ గానముల్ సలిపె భక్తాత్మావేశగా
త్రోన్నతిన్. 10

ఆ పర్వదివసమందు, మ
హాపుణ్యుఁడు ద్వంద్వములను నతిదూరముగాఁ
బాపుట, నృత్యంబులతో
దీపించుచుఁ బాడుచుండెఁ దృప్తివిరక్తిన్. 11

హరిమహిమాను కీర్తనలు
హాయిగ తాళలయాన్వితంబు వై
వరలఁగ వీణమీటుచు సు
పర్వులు మెచ్చఁగఁ గానసంగతుల్
జరుపుచు, మూర్ఛనాదులఁ బ్ర
శాంతతనొప్పుచు, శ్రీరమేశసుం
దరపరరూప మాహృదయ
ధామమునందున నిల్పియుండెఁగన్. 12

భువనేశుండును జారచక్షువుల, సం
పూర్ణంబుగాఁగాంచి, క్రో
ధవిశాలాక్షుల విస్ఫులింగములు చో
ద్యంబైన, "నాయాజ్ఞకున్
భువి నుల్లంఘనఁ జేయువాఁడుఁగలఁడే
పొండింక; నవ్వాని వ
స్తువులన్ ధ్వంసమొనర్చి వాని నిటకున్
దోడ్తెండు పొండో భటుల్." 13

అనుచు ముష్కరులౌవారి నాజ్ఞసేయ,
భటులు యమభటులై, హరిభక్తుఁడగుచు
వెలుఁగు హరిమిత్రుపాలికి వేగనరిఁగి
యతనిపూజోప కరణమ్ములపఁచివైచి. 14

ఎల్లవస్తువులంబట్టి యింతలింత
లగువిధంబుననిఱచి నెవ్వగలఁగాలపి
వేగహరిమిత్రుబంధించి, విభునికడకుఁ
దోడితెచ్చిన, వాని నాఁజేఁకుఁజూచి. 15

క్రోధోద్రేకంబున నా
బాపని సర్వస్వహరణ పాపమునకుఁ దా
నాపోపక తనరాజ్యము
నీపై విడి పొమ్మంచు నేలికసేసెన్. 16

ధర్మముతప్పకుండ విబుధప్రకరమ్ములు సంతసింప స
త్కర్మపరాయణుండగుచుఁ, గాలమువుచ్చినయంతమాత్రనే

నిర్మలచిత్తమేర్పడునె ? నీతియుతుండగు టెట్లు? భక్తితో
నర్మిలిఁజూపి విష్ణుఁబర మాత్మునిగానము సేయకుండినన్. 17

ఆటేనికర్మలన్నియుఁ
నీటునఁబన్నీరుపగిది నిస్సారములై
యీటాఅడికిఁ గారణములై
యేటువజనములకునెల్ల నేవముఁగొలిపెన్. 18

కేవలముఁ గర్మఠుండయి యీ విధమున
రాజ్యమేలుచు భువనేశరాజు నొక్క-
కాలమునఁ గాలధర్మముఁగనె; యటూక
ల, భపమందెను. నేనెయూరాజుసుమ్మ. 19

వనమయూర వృత్తము:—

రామరఘురామ జయరామ! యనుచు ని
న్నేమనుజుఁడైన గళమెత్తి వినుతులన్
వేమరునొనర్ప భపభీతివొలఁగు; వి
నామమిహలోక పరసంద మొసఁగదే! 20

—0—

కర్మానుభవము

శ్రీకర! సుగుణాకర! ల
క్ష్మీకర! సత్యప్రతిజ్ఞ! శ్రితమందారా!
రాకేందు బింబవదనా!
నాకేశ్వరవినుత! భక్తనాయక! రామా! 1

వ. ఓ భరద్వాజా! గానబంధుండనంబరగు నయ్యులూక
లుండు నారదుంగాంచి, యనంతరంబ స్వకీయచరితంబు నివ్వి
ధంబునం జెప్పందొడంగె. 2

వినుమా! నా దురవస్థను
వినుపించెద, దానిఁబట్టి విష్ణునిగానం
బునఁగలమహిమ మెఱుంగుదు
పనఘా! మునిచంద్ర! నారదా! విమలాత్మా! 3

ఆకలిమంటతోడఁ గడు నార్తుఁడనై సకల ప్రదేశముల్
వీకఁ జరించి, యంతయును వేగనులూకలదేహమంది, య
ప్లాకలఁ జెంది, నాయమునిఁ బ్రార్థనఁ జేసితి, నాతఁడంత "నీ
ప్రాకృతదుష్కృతంబె యిటు బాధలఁ బెట్టె"నటంచు,
నెండియుఁ. 4

హరిమిత్రున్ హరిగానకోవిదుని నీ వారీతిఁ బీడించి, ము
ష్కరవృత్తిన్ ధనమెల్లదోచుకొన నాజ్ఞల్ వెట్టి, నీదేశ మం

దరయన్ నిల్వఁగనీక ద్రోలినయఘౌఘావాప్తిచే, నీవు దు
ర్భరకష్టాత్ముఁడవైతి, నీసుకృతముల్ ధ్వంసంబులై
పోవఁగన్. 5

పూర్వజన్మంబునందీవు భూధవుండ
వౌచు, భువనైకసంజ్ఞ నత్యంతదీక్ష
యాగములఁ జేసినాఁడ వహంకరించి
భక్తిభావములేని సంపత్తితోడ. 6

కేవలకర్మతత్పరతఁ గేవలభక్తియుఁ గాక రెంటిటిన్
జేవ కొలంది చూపుచును శ్రీహరిగానమొనర్చు, సత్యమం
దావిభుసన్నిధిన్ బడయఁ డౌను; ద్వితీయ మొకండెయైన, నా
తావును జేరవచ్చు; నమితంబు విలంబము మాత్రమయ్యెడిన్.

నీవటుగాక. దానములు నిస్తులవైదిక ధర్మకర్మముల్
తీవిన నేకయజ్ఞములు లీలఁ గఁ జేసినవాఁడవయ్యు, సం
భావనమాని భక్తునకు బాధలఁ బెక్కొనరించితి వుండుటన్
నీవిటు దుఃఖమందితివి; నిష్కృతిలేదను భాగ్యమంతయున్. 8

మనుజుఁ డెవఁడైన నాత్మధర్మమున మెలఁగి
విష్ణుగుణనామకీర్తనాన్వితుఁడునైన
ముక్తుఁడగు; భక్తిలేకున్నఁ బూలఁబత్రి
ములను బంగారుఁ బూజింప ముక్తిగలదె!
అంతటఁ బోవక భక్తునిఁ
జింతలవంతలను జివుకఁ జేసితివౌరా!

యెంతటిపాపమొ? దానికి
నంతయుఁ బరిహారమనఁగఁ జూతుమె యెందున్? 10

విధివిధానముగాఁగ జీవితముగడపి
నట్టియా దేహమున మోహముట్టిపడఁగ
ఖననదహనాదుల నొనర్పకయె, సుతాది
బంధువులు దాని మానసపర్వతమున. 11

వెలసిన కోటరముననిడి
రలఘుమతీ! యాశరీర మారసి తినుమా!
బలువగునాశవమే నీ
కి లక్షుత్తును దీర్పఁగలుగు నెంతయువినుమా! 12

ఆశవంబది సంపూర్తి నందువరకుఁ
దినుచు, మన్వంతరంబైనఁ దిరిగిశునక
జన్మమందుదు వాపైసిఁజాలకాల
మునకు మానవజన్మంబుఁ బొందఁగలవు. 13

ఇటులవచించి, యాయముఁ డ
దృశ్యతనందె; మదీయదుష్కృతో
త్కటమున గూబరూపమును
గైకొని యీగుహనుండి యింతసం
కటమునఁ బూర్వదేహమును
ఖాదనఁ జేయుచునుంటి, భక్తులౌ
గటకటఁ జేయుప్రాకృతుల
కష్టములిట్టివిగావె! నారదా? 14

ఈశరీరమునిలిచెఁ నామృతకళేబ
రమునుదినుచుంట; నట్లయ్యు నమితమైన
యాకలింగల్గి యార్తినేయందుచుంటి
భక్తిహీనుని కర్మలపాట్లుగాఁగ. 15

వ. ఓయీనారదా? వినుము. నేనట్లుండ నొక్క పర్వ
దివసంబున. 16

సూర్యసన్నిభవర్ణ శోభాయమానమై
వరలువిమానంబుపై వెలింగి
యప్సరోగణము లత్యంతంబు నెదురుఁగా
నృత్యవాద్యంబుల నేర్పుసూప
గంధర్వవనితలు గడువేడ్కఁదనకీర్తిఁ
బాడంగ భగవదర్పణమొనర్చి
దేవతాసమితి విధేయత ఛత్రచా
మరముల సేవించి మురియుచుండ
మనుపవజ్ఞతఁజేసి నేఁబోనడంచి
నట్టి హరిమిత్రుఁడారీతి హరిపథంబు
నరుగుచోఁ; నన్ను నాకళేబరముఁదినెడు
వానిఁ, గనుఁగొనిఁ నిలచియుఁ బలికెనిట్లు 17

ఇది భువనేశుని దేహం
బు, దినంగా నేమికతము? ముదమున దెలుపం
గదె, యోయులూకలంబా!
మదిసన్యముఁ దలఁపకుండుమా! మహనీయా! 18

నారద! యీమహామహుఁడు
నన్నటు ప్రశ్నముసేయ, నప్రమత్త
వారనభక్తి నే వినయ
భావముఁజూపుచుఁ బ్రాంజలుండనై
తారణమొల్లఁ దెల్పితిఁ బ్ర
కాశముగా, యమధర్మరాజు ము
న్నారసి నాకుఁ దెల్పినది
యంతయు, గౌరవభాషణంబులన్. 19

హరిమిత్రా! విను, పూర్వజన్మమున నీ
యందేను ఘోరంబుగాఁ
జరియింపన్, దగ నాత్మశాంతియొకలే
శంబైన లేకుండ, దు
స్తరదుఃఖాంబుధి మున్గియుంటిఁ; బరమో
దారుండవై నన్ను ను
ద్ధరణ జేయఁగదయ్య! యార్తుఁడను నీ
దాసుండ భక్తాగ్రణీ! 20

జ్ఞానాగ్ని ప్రవిదగ్ధచిత్తమునఁ బశ్చాత్తప్తభావుండనై
నేనాకీతిని విన్నవింప, నతఁడున్ బ్రేమాంతరంగంబునన్
నానందించియు పల్కె నివ్విధిని 'రాజా!నీయకృత్యంబులున్
బోనయ్యెన్ గనుపింపదీ శవము నీవున్ నాదువాక్యంబులన్.
నీకింకంబిటనుండి గానమునకున్ నిస్తుల్యమై శ్రావ్యమై
నాకాసీకముఁ గిన్నరీచయము గంధర్వాదు లెల్లప్పుడున్

నీకున్ సేవలొనర్త్రు శిష్యులగుచున్; నీయాకలిందీరు, న
స్తోకంబైతగు భక్ష్యభోజ్యములు; సంతోషంబుచేకూరెడున్.
నాకరుణాకటాక్షము గనంబడ గానవిశారదుండవై
శ్రీకరవిష్ణుకీర్తనము సేయుచు నుండుము! కుక్కపుట్టువున్
నీకటుతప్పిపోయినది; నిశ్చయమింతయుఁ; గొన్నినాళ్ళకున్
బ్రాకటమద్వితీయమును భవ్యమునౌ పథమందిమించవే! 22

అనివచించినయంతలో నాకళేబ
రమ్ము మటుమాయమయ్యె; చిత్తమ్ము శాంతి
నొందె; నాకష్టములుఁదీరె; నోయి నార
దా! మునీశ్వర! గానవిద్యయుఁలభించె. 24

నారదసంయమీంద్ర! హరి
నామము గానమొనర్చువారి పా
పారటమెల్లచల్లఁబడి,
యన్నిసుఖంబులఁ గూర్చునంచుఁ దా
మీరిన ప్రేమఁబల్కి హరి
మిత్రుఁడు శ్రీహరిఁ జేరె; నెంతయున్
గోరకగల్గుభక్తుల య
కుంఠితమౌ దయయిట్టిదేగదా! 25

ఇదియె నాజన్మవృత్తాంత మిట్టి దీని
నెవఁడు చదివిన వినిన లిఖించియైనఁ
గష్టములఁ బాసి వాఁడుసౌఖ్యములనందుఁ
బరమునను విష్ణులోక నివాసియౌను. 26

26)

పంచచామరవృత్తము :—

భవత్పదాబ్జసేవకై వివాదమేల యంచు, సం
భవత్ఫలాదు లిచ్చియున్ శుభంబుగాఁగ, యానిశా
దివంబులందు నప్రమత్త ధీవిశేషమొప్పఁగా
సువర్తియై గుహుండునిన్ను జూచె భక్తిరాఘవా! 27

నారద గర్వభంగము

శ్రీ భక్తపాలనా! వర
దా! భయహరణా! విభీషణార్చితచరణా!
శోభనకర! హనుమద్ధృద
యా! భూభారాసురాంతకా! శ్రీరామా!

వ. ఓభరద్వాజా! మఱియు నాగానబంధువు నారదునితో
నిట్లనియె. 2

నారదా! వినుమోయి! కిన్నరచయంబు
నప్సరస్త్రీచయంబు విద్యాధరచయ
మనగ, నను 'గానబంధు' సమాఖ్యఁ బిలచి
గానభిక్షనుగొందు రనూనగతుల. 3

తపమున ధీసామర్థ్యము
నుపయోగించినను గానమొకయింతేనిన్
సఫలంబుగాదు; శ్రమచే
నపురూపాభ్యాసవిధుల నలవడుననఘా. 4

కావునగానవిద్య నటులైకొనఁగాఁదగు, దీక్షతోడ నీ
చేవకొలంది సర్వమును సిద్ధిలునంచు వచింప, మౌనియున్
భావన 'గానబంధు' పద పంకజయుగ్మముపట్టి మ్రొక్కి, సం
భావనఁజేసి విద్యకు నుపక్రమణంబొనరించె శ్రద్ధతోన్. 5

నారదుఁడాకీర్తిని శ్రీ
నారాయణు సంస్మరించి, నయవినయములన్
బ్రారంభించియు విద్యను
నేరుపుమైనేర్చుచుండె నిశ్చలబుద్ధిన్. 6

వ. అట్టినారదమునీంద్రుఁగాంచి గానబంధుండిట్లనియె.

వనితాసంగమమందు గానకళ న
న్వాఖ్యానయోగంబునన్
ధనధాన్యాదుల నిచ్చిపుచ్చుకొనుటన్
దాతాళికంబా శ్రుతం
బున; నాయవ్యయరీతులం దెపుడుమో
మోటంబులున్ సిగ్గులున్
గనరానీక చరింపఁగావలయు సౌ
ఖ్యశ్రీయశఃకాములై. 8

బయటకునాల్క వ్రేలుటయుఁ
బ్రావరణాదుల గూఢవృత్తియున్
రయమునఁ జేయిత్రిప్పుటలుఁ
గ్రన్నననోటిని విప్పిచుఁడుటల్
నియతములేక వెక్కుటయు;
నిల్కడదక్కుట కానవైనచో
ప్రియమునుగూర్ప దేరికి,
నికృష్టపుగానముసుమ్ము, నారదా! 9

మఱియు గానమొనర్చెడు మహితయశుఁడు
తనశరీరావయవములఁ గనుచునెదుటఁ
గలజనంబులఁ గనుచుండవలయు, నూర్ధ్వ
బాహువును నూర్ధ్వదృష్టియై పాడరాదు. 10
హాసంబు భయమును నాఁకలి కంపంబు
నన్యస్మరణము దుఃఖార్తి తృష్ణ
యనునేడు గాయకునందుండరాదు, తా
లమ్మొక్కచేఁ జూపలగ్గుగాదు
క్షుధచేతనార్తుఁడౌచు, భయార్తుఁడై తృషా
ర్తుఁడౌచుఁ బాడఁగాఁ దొడరరాదు
గానమ్మునెపు డంధకారమ్మునం జేయఁ
దగదిట్టినియమముల్ దత్త్వసరణి.
నెవ్వఁడైనను బాటించి నివ్వటిలఁగ
వానిగానమె యుత్తమత్వమున వెలయు
శాస్త్రమర్యాదలివి జనాసక్తినరసి
గానయోగంబు నెఱపుము హానిచంద్ర! 11
నారదుఁ డీసర్వమువిని
వారకనొకవేయి దివ్యవర్షంబులు, వి
ద్యారాధకుడై, శాస్త్రవి
చారుఁడునై, గానబంధుసన్నిధినుండెన్. 12
చాతుర్యంబున గానవిద్యఁగల ప్రస్తారాదులున్, వీణియన్
జేతన్బూని విశేషమంజుల రవాశేషంబులన్ మీటుటల్

ఖ్యాతిన్ జెందిన సప్తసుస్వర విభాగప్రక్రియల్ నేర్చె; సం
పూతాత్ముండయి గానబంధునికడన్ మోదంబుసంధిల్లగన్.

కిన్నరులును గంధర్వులు
మున్నగుసురసంఘమెల్లఁ బూజింపఁగ, వి
ద్వన్నుతుఁడై నారదుఁడును
వన్నెలఁగని, యనియె గానబంధునకిట్లులన్. 14

ఓమహనీయమూర్తి! పరమోన్నత గానరహస్యతత్త్వవే
త్తా! మఱినీకుశిష్యుఁడను నై సకలంబును నేర్చినాఁడ, నీ
ప్రేమ మమోఘ మాఋణము విజ్ఞతఁ
దీర్చుకొనంగనౌను, నీ
కేమియభీష్టమో? తెలుపవే! యనికోరిన, గానబంధువున్.

ముదమయ్యె నారదా! విను!
పదినలువురుమనువులెప్పుడు పంచతనొందున్
బదిలముగ బ్రహ్మకొకపగ
లదియగు; నాపైని బ్రళయమగు నందాకన్. 16

నాకీర్తివిశ్వమున న
స్తోకముగానిండవలయుఁ జొక్కుచుదానిన్
బ్రాకృతులైనను వినఁగా
శ్రీకాంతునిపరమకరుణఁ జెందగఁవలయున్. 17

అనిగానబంధు వనఁగా
విని నారదుఁడిట్టులనియె, నివరముగనినున్

ఘనముగ జగములు కీర్తిం
చును, నస్మద్గురుఁడవౌటఁ జోద్యం బేలా!

ఆనందంబున సర్వకాలముల
సర్వావస్థలన్ భక్తితో
శ్రీనారాయణనామకీర్తనరతిన్
జెన్నొందె, కల్పాంతమం
దానారాయణవాహనంబు గరుడా
ఖ్యన్ జెంది, యాపైని బ్ర
జ్ఞానావాప్తినిఁ బొందఁగాఁగలవు భా
స్వద్విష్ణుసాయుజ్యమున్. 19

వ. అనిపలికి యులూకలునకుం బ్రణమిల్లి, విజయోత్సా
హంబునఁ దుంబురునింటికిం జనిన నారదుండును తత్ప్రాంగ
ణంబున. 20

కొందఱు చేతులున్ మఱియుఁ
గొందఱు కాళ్ళును గర్ణమూలముల్
కొందఱు, నాసికాగ్రములు
కొందఱు, వక్షములున్ శిరంబులున్
గొందఱు, ద్రుంపివేయఁబడి
ఘోరవికారశరీరులైన, యా
బృందమునందు స్త్రీపురుష
విగ్రహముల్ గని విస్మయాత్ముఁడై. 21

వికృతాకారులు మీరలెవ్వరు ? మిమున్
వీక్షింప నాశ్చర్యమౌ
నిక మిమ్మిట్లొనరించి యేచిన ఘనుం
డెవ్వాఁడో? తత్కారణం
బు కృపాదృష్టినెలుంగఁ జెప్పుఁడని సం
బోధింప, నవ్వారు గా
నకళన్ గల్గిన భిన్నరాగముల బృం
దం బేము విన్మింతకున్? 22

ఇటు వికలాంగముల్ గలుగ
హేతువు తావక గానమే సుమా !
కుటిలత మాదు సంధులను
గూల్చి వికారులఁ గానొనర్చె; ని
చ్చటమము దుంబురుండు ఘన
సాహితిఁ జూపి, సురూపయుక్తి సం
కటములఁ బాయఁ జేయఁగల
గానవిశారదుఁ డాతఁడెంతయున్. 23

మమ్ముల నీగానమ్మునఁ
గ్రుమ్మచుఁ దునుమాడఁ దుంబురుండును దయతోఁ
గ్రమ్మఱ నెప్పటికప్పుడు
నిమ్ముల సరిఁ జేయుచుంట నీతని మేమున్. 24

వ. సర్వకాలంబులను విడువక యాశ్రయించి యుండుము. 25

అనవిని నారదుండుఁ బర
మాద్భుతమందుచు, నోటమాటరా
క, నిలచెఁ జేష్టఁదక్కి; యటు
గ్రమ్మఱనొయ్యనఁ దెల్వినంది, లో
ననుకొనె నిట్లు, 'జన్మమిది
వ్యర్థము; ఛీ! యిటుగానమందు సా
ధనమొనరించి, తుంబురుని
దాటకపోయితి నెంతనీచమో?' 26

అనుచుఁ దనుదాననిందించుకొనుచుఁ విష్ణు
సన్నిధికి నేగియును నిరుత్సాహుఁడగుచుఁ
బలికె; జరిగినతన గర్వభంగ, మంతఁ
జిఱునగవుతోడ వెన్నుఁడుఁ జెప్పెనిట్లు.

నారద! గానబంధుని ఘనంబుగ సేవలొనర్చి, గానముల్
నేరిచినావహంకృతిని; నీ వల తుంబురుఁ గెల్వలేవు; నే
ద్వారకయందు యాదవుల వంశమునన్ జనియించువాఁడ, నీ
వారిమినుండు మంతకును నొప్పుగఁ జెప్పెద గానతత్త్వమున్.

దేవకియందు నాఁడు వసుదేవునకున్ జననంబుచంది, సం
భావితమూర్తినౌచు, ఘన పద్ధతి నేర్పెద గానతత్త్వమున్;
నీవటు తుంబురున్ గెలువనిల్తువు తథ్యము చింతలేల? కా
ర్యావసరంబులెప్పుడు మహత్తరకాలము రాకఁ దీరునే? 29

[illegible] త్రైన మహాయుగములు
[illegible], [illegible]ని ద్వాపరాఖ్యయుగము నను
[illegible]ందాక (బ్రాని నీవు
[illegible] [illegible]హాషఁ దెలిసిమనుము. 30

[illegible] సముఁ జెం
[illegible] దలంచి మ్రొక్కి, తేజోనిధియా
[illegible] [illegible]
[illegible] శ్రీవిష్ణుదేవభజనారతుఁడై. 31

[illegible] వాసుదేవపరాయణుండై దిగంత
[illegible] నందందు గంధర్వాప్సరోగణంబులొ సంగీ[illegible]
[illegible]నుచు నొక్కనాఁడాత్మగురుండైన విరించిని
[illegible] నవ్వుటి. 32

[illegible] గానముల్ సలుపు
"హాహాహూహూ"లఁ గాంచి, వి
[illegible] గానవిద్యవహయన్
గాంక్షించి, సేవించి యెం
[illegible] పుణ్యమునంది మించిఁ ఘనసం
[illegible]షంబు మిన్నందఁగా
శ్రీ[illegible] దివ్యనామగుణకీర్తిన్
[illegible]మున్ భక్తి[illegible]న్.

[illegible] లందఁగఁ జేసి, స్వకీయ వీణా[illegible]
[illegible]లపుచుఁ దేలుచు నెల్లెడ సంచరించుచున్

గోపముదీరఁ దుంబురుని గోరి జయింపఁగవచ్చి చూచె ద
ద్వ్యాపక మాగృహాంగణమునందుఁ గలట్టి విచిత్రవైఖరిన్.

సురకాంతాకృతులంది ద్వారముకడన్
   సొంపారు షడ్జాది స
స్వరకాంతల్ దమసన్నిధిం బొలుచు భా
   స్వద్దివ్యమౌనీంద్రునిన్
గర మీక్షింపక, ఘోరమోములిడి
   యున్నన్ గాంచి, యత్యంత దు
ర్భర లజ్జానమితోత్తమాంగుఁడయి
   నిర్భాగ్యంబు భావించుచున్. 35
అచ్చోటు నుండఁజాలకయు
   నాతని గెల్వఁగలేమి నారదుం
డెచ్చటికేనియుం జనియు,
   నిచ్చటనచ్చట గానవిద్యలో
నచ్చులు వోసినట్టి విబు
   ధావళిఁ గాంచుచు, శాస్త్రపద్ధతుల్
పొచ్చెములేని పట్టుదలఁ
   బూనుచు నభ్యసనంబొనర్పఁగన్.

అంతటఁ గాలముంగడువ నాహరి నాఁడు వచించినట్టి వృ
త్తాంతముఁబట్టి యాదవసుధానిధిచంద్రుఁడు కృష్ణమూర్తి. ధీ
మంతుఁడు పుట్టియుండునని మానసమందు దలంచి, నిర్మల
స్వాంతుఁడు నారదుండు గనవచ్చెను రైవతకాద్రిభూమికిన్.

శ్రీకృష్ణుండును జూడవచ్చిన
మునిశ్రేష్ఠున్, మహాద్భక్తిన
స్తోకార్ఘ్యాదు లొసంగి స్వాగతము సం
తోషంబుగాఁ బల్కి, వి
ద్యాకాముండగు నారదుండనియెఁ
గృష్ణా! నాకునీవన్న య
ట్లా కారుణ్యముఁజూపి, గానమున ధ
న్యాత్మున్ ననుం జేయవే! 38

అని ప్రార్థించినఁ గృష్ణుఁడు
విని పక్కననున్న యంతఃప్రియమలరఁగ ని
ట్లనె జాంబవతిన్ గని, యీ
మునివరునకు గానవిద్య బోధింపగదే! 39

వ. తదనంతరంబు.

జాంబవతీదేవి శాస్త్రోక్తముగ నొక్క
సంవత్సరము గానసరణి నేర్ప
నటులె జనార్దను నాజ్ఞను సత్యభా
మయు వత్సరము నేర్పె మహితవిద్య
నారీతి రుక్మిణి సాదరంబున రెండు
వత్సరంబులు గానఫణితి నేర్పె
నాలుగేండ్లిట్లు గానము నేర్చినం గాని
స్వరకాంత లీమునీశ్వరుసఁ" జూడ

నైన లేదని యంతఃపురాళి యెల్ల
రనఁగ; షాడ్గుణ్య సంపద నలరువాఁడు
వాసుదేవుండె స్వయముగఁ బట్టిపట్టి
స్వరములను నారదునకు నేర్పంగ దొడఁగె.

ఆ జగద్గురుఁడైన జనార్దనుండు
కృష్ణుఁడే నారదునకు సంగీతశాస్త్ర
పద్ధతుల నేర్పఁ 'సరిగమపదని'యనెడు
స్వర సరసిజాక్షు లపుడు ప్రసన్నలైరి. 42

సాక్షాత్కృష్ణజగద్గురుండె గురుఁడై
సంగీతమున్ నేర్పఁ బ్ర
త్యక్షంబైన స్వరాళిఁ గాంచి, ముని స
త్యానంద బోధాత్మ స
ద్వీక్షాగ్నిన్ దనమత్సరంబు నటు
బూదిన్ జేసె; నెండైన న
గ్నిక్షోభంబున నెండుకట్టియలకున్
నిల్వంగఁ దావుండునే?

అంతట నారదుండు బర
మాద్భుతమందుచు, భక్తిభావ మ
త్యంతమునంది పొంగుచు, న
నంతునిలీలలఁ బ్రస్తుతించుచున్

జెంతనెయున్న కృష్ణపద నీ
రజముల్ శిరసావహించుచున్
జింతలులేక మైమరచి
చెంగున గంతులువైచి యాడుచున్. 44

మనోజ్ఞవృత్తము :—

పరమదయానిధి! భక్తపాలనపండితా!
నిరుపమ కాంతివిశేష నీరదదేహా! సుం
దరదరహాసవిలాస! తాత్త్వికరూప! నీ
వరమహిమంబును జెప్ప వాకులు చాలునే?

నినుఁ దెలియ నంతపరకును
ఘనతర విద్యలను నేర్చి గర్వించిన వాఁ
డును, నిన్నెఱింగినంతనె
వినయముఁ జూపించు నెంతవెట్టికి నైనన్. 46

వ. అని యింకను నివ్విధంబున వినుతించు నారదుం గని హరి యిట్లనియె. 47

పూర్వము నుండియుం గలదు పుణ్యఫలంబగు భక్తినీకు నీ
గర్వమె యింతసేసినది; గానమహిమ్నుఁడవైతి; జ్ఞానమున్
సర్వము నీకుదక్కినది; సత్యమెఱింగితి వీవు తుంబురున్
బర్వముగాఁగఁ గూడుకొని పాడుకొనందగునయ్య! యీపయిన్. 48

నీకుఁగల్గినట్టి నిస్తులమైన ప్రా
చీనయోగమునను, బూని నాదు

సన్నిధి నెప్పుడుండి సంగీతమును బాడు
కొనుము చిత్తశాంతిఁ గాను మనంగ.

వ. నారదుండును మహాప్రసాదంబుగఁ దదాజ్ఞం గైకొని రుక్మిణీసత్యభామాజాంబవతీ సమేతుండైన యాశ్రీకృష్ణ సన్నిధానంబునఁ దన యనన్య సామాన్యగానవిద్యా విశారదత్వంబుం దెలుపు గానంబొనరించి, యవ్వారి యాత్మానందంబుం జూఱఁగొనియె.

ఓ భరద్వాజ నీవాప్పుగవింటివే
గద! గానవిద్యాప్రకార మెల్ల
నారాయణుని గుణనామకీర్తనముల
సర్వజ్ఞుఁడై విష్ణుసన్నిధిఁ గాని
యానందమును బొందు; నటుగానిచోఁ గాఱ
గానవాఁడయి నరకంబు నొందు
హరినామకీర్తన మాలకించినవైన
హరి యనుగ్రహపాత్రుఁడై వెలుంగు

జానకీ జన్మవృత్తాంత మేను నీకుఁ
దెలుపుచుఁ బ్రసంగవశమున దివ్యదృష్టి
ముందు రాబోవునవతారమూర్తి యైన
కృష్ణు వీక్షించి తెలియ వచించినాఁడ.

పద్మనాభవృత్తము :—

శ్రీరామనామం బెటెంకైన గానంబు
జేయంగ నావాయుసూనుండు భక్తిన్
జేరంగనై ప్రాంజలింబట్టి తాదాత్మ్య
సిద్ధిన్ మహోత్సాహుఁడై పాడుచున్, నా
ట్యారంభుఁడై నేత్రయుగ్మంబునం దప్పు
డానందబాష్పాంబు పూరంబు లొల్కన్
ధీరాత్ముఁడై యుంటఁడే! జానకీనాథ!
నే నెంతవాఁడన్ ప్రశంసింప నిన్నున్.

— 0 —

రావణ విజయము

శ్రీమ త్కోదండధరా !
భూమిభరాపహరణ! సురపూజితచరణా!
ప్రేమానందాభరణా!
ధీమ ద్వాయుసుతహృదయ దీప్తాభరణా!
అంత వాల్మీకి తనశిష్యు నరసి మఱియు
నో భరద్వాజ! నారదుఁ డొక్కనాఁడు
లక్ష్మి కిచ్చిన శాపఫలంబుగాఁగ
నామె రాక్షసికిన్ బుత్రియయ్యె ననఁగ. 2

వ. విని భరద్వాజుండును దద్వృత్తాంతంబు సవిస్తరంబుగా నెఱింగింపు మనిన వాల్మీకి యిట్లు చెప్పందొడంగె. 3

వినుము దశాస్యముల్ మఱియు వింశతి బాహువులుం గలట్టి, దు
ర్జనుఁడగు రాక్షసుండు యమరాజు జయించి జగాల నేలఁగా
ఘనతపమాచరించె నల కంజభవార్థ మనేక వర్షముల్
వనములఁ దీప్రనిష్ఠఁగొని వాయు వెతిండిగనుండి చండతన్.

ఆరావణుని దపోగ్నికి
నారకలోకాలు భగ్గుభగ్గున మండెన్
ధీరతఁ జెడి పరమేష్ఠియు
నారక్కసు ప్రోల నిలిచి యమరులు గొలువన్. 5

ఓయి పౌలస్త్య! విరమింపుమోయి! తపము
దీనితోడన లోకవిధాన మెల్లఁ
దారుమారగుచుండెఁ జిత్తమునఁ గల్గు
వరము దెల్పు మొసంగెదివాఁడ ననిన. 6

రవిబింబంబున దీక్షన్
దవిలించినచూపు నల్లనన్ మరలిఁచి, యా
దివిజార్చిత విధిపదముల
కవనతుఁడై రావణుండు నడిగె వరములన్. 7

ప్రభువరా! దేవదేవ! వరమ్ము లొసఁగి
నన్ననుగ్రహింపఁగ వచ్చినాఁడవుగద!
చావులేనట్టి వరము నొసంగుమయ్య!
యనఁగ విని బ్రహ్మదేవుండు ననియె నిట్లు. 8

నీః కోరిన యీవరమును
నీవలదు; మఱేద్దియైన నిచ్చెద; నడుగం
గావచ్చు నీవటన్నన్
రావణుఁ డిట్లడిగెఁ గపటనయమార్గమునన్. 9

అమరత్వ మీయఁగా ననువుగాకుండిన
నర్థింతు వేఱొండు వరయు మింక
సురరాక్షస పిశాచవరయక్షు లురగులు
నప్సరోగణము విద్యాధరులను

గిన్నరు లాదిగా నున్న దేవగణంబు
నను౹ జంపలేనట్టి ఘనవరంబు
నిడు మని వేడ౹గా నిచ్చి, బ్రహ్మయు౹ బల్కె
నొకనాఁడు నీకూతు నొడిసి పట్టి

పొందుఁ గోరంగ నిన్నామె పొందకుండు
నదియె కారణముగ మృత్యువౌ నటంచు
నమరగణపరివృతుఁడయి యంతలోనె
చిత్రముగ నదృశ్యుండయ్యె; సృష్టికర్త. 10

వ. అంత నా రావణుండును దనమనంబున. 11

మానవులనంగ నొక లెక్కలోనివారు
గారటంచును; దనచావు వారినుండి
కలుగనేర దటంచును దలఁచి; యట్టి
వరము నాకేల ? యనుచు నిబ్బరమునుండె. 12

వ. మఱియు నారావణుండు. 13

వరగర్వంబున వీర్యదర్పమున దేవవ్రాతమున్ గెల్చి యు
ద్ధుర దీక్షన్ జగతీత్రయంబునకు నెందున్ దానెయీశుండునై
మరలన్ దానొకనాఁడు మౌనులజయింపన్ గోరియా దండకన్
దురితాత్ముండయి చేరిబుద్ధిఁ దలచెన్ గ్రూరంబుగా నివ్విధిన్.

ఈమునుల గెల్వకుండఁగ
నే. "ముల్లోకముల గెల్చి నిల్చితి"ననరా

దేమాత్రము; వీరలఁగాని
నేమించియుఁ జంపవలయు నిష్ఫలమైనన్. 15

అని భావించి మునీంద్రులన్ బిలిచి
"యేరా! మూఁడులోకంబులన్
ఘన దోశ్శక్తి జయించినాఁడ, నిటుపై
నాపూజలే సల్పుచున్
ననుగీర్తింపుఁ డనన్యభావముల"
నన్నన్, వారు నిర్భయులై
"వినుమా! రావణ! నీకుమాకు జగతిన్
విశ్వేశ్వరుం డొక్కఁడే! 16

కావున నిన్ను దైవతముగాఁగ భజించుట యెట్లు? నీ మనో
భావము మార్చుకొమ్మిదియు భౌతికదేహ మశాశ్వతంబు, నీ
వేవిధి మమ్మునర్చినను నిందలి యాత్మను జంపలేవు; నీ
చేవ యడంగు కాలమును జేకుఱు నెన్నటికైన రావణా! 17

దశముఖుఁ డామహామునుల
తాత్త్విక వాక్యము లాలకించి, దు
ర్యశమె శుభంబటంచును శ
రాసనమెక్కిడి పంక్తిగీటుచున్
విశసనముం బొనర్చుట
కు వేగమె వారిపయిన్ శరంబులన్
నిశితములన్ విడల్చె నొ
కనేర్పునఁ దద్రుధిరంబు గైకొనెన్. 18

వ. అట్టి సమయంబున. 19

సుతశతకంబు గల్గిన విశుద్ధుఁడు, కృత్స్నక్షమరుండు నా, మహా
ప్రతుఁడగు పూని, లక్ష్మి తనపట్టిగఁ బుట్టఁగఁగోరి, పాలతో
సతత మొకపాత్ర నర్చనము సల్పుచు నుండఁగ,

దానిఁబట్టి క్రూ
రత మునిరక్తపూరణ పరంబొనరించియు దర్పమేర్పడన్. 20

మోదముతోడ నాకలశ
ముంగొని, లోకవిజేతయాచు, ర
క్షోదయితుండు రావణుఁడు
చొక్కుచు, లంకకుఁబోయి, యందుమం
దోదరిఁ గాంచి యాకలశ
మొప్పుగఁ జూపుచు "నోసి! దీనిలో
మేదురమై మహామునుల
మేనుల రక్తము నిండెనెండియున్. 21

ఈరక్తంబును ద్రావకు
మేరికినిఁడఁ బోకు; మిద్దియెంతయు విసమై
దోరించు; దీని విజయో
దారంబగు చిహ్నముగనె, తనివింగనుమా! 22

ఆమహామునులైన బ్రాహ్మణులలోని
తమిదియు మనకుఁ ద్రావంగఁ దగదు వినుము!
కాలకూటమునకు మించి కొలుఁజేర్చు
గాన భద్రంబుగా దీనిఁ గాంచవలయు. 23

మూఁడుజగంబుల గెలిచిన
వాఁ డని నాబిరుదు నిదియె ప్రకటింపంగా
నోపక గొని తెచ్చితి; నే
నాఁడేమఱకుండ దీని ననువలెఁ గనుమా! 24

నిశావృత్తము :-
పదివేసలను వీరవర్యుల్ మహారాక్షసుల్ దండకన్
గనిసిన జగమెల్ల గాటంపుఁ జీకట్లతో నిండ, నా
యదనున నొకఁడీవె యంతన్ ఖరాఖ్యాదులన్ జంప, స
మ్ముదము సకలజీవ పుంజంబు నొందెన్ గదే! రాఘవా! 25

సీతాజననము

శ్రీసూర్యాన్వయనాయక!
భాసురసూర్యాత్మజాత్మవందితమిత్రా!
దాసవిభీషణశరణో
ద్భాసిత చరణారవింద! భక్తోద్ధరణా! 1

వ. ఓ భరద్వాజా! రావణుండు త్రైలోక్య విజయ సంరంభుండై.

అంతటఁ దృప్తిఁ జెందక య
హంకృతి రూపము దాల్చినట్టు ల
త్యంత మహోగ్రహోగ్రుఁడయి
ధర్మమువీడి సురప్రకాండమున్
వంతలఁ బెట్టుచున్ మునులఁ
బట్టుచుఁ గొట్టుచుఁ గంతుకేళిలో
నింతఁగనోడి దేవతల
యింతులఁ దాఁ జెఱపట్టి యేఁచుచున్. 3

గర్వము మేరమీఱుటయుఁ గాముకుఁడై సురయక్షనాగగం
ధర్వ విలాసినీమణులఁ దారలుగాఁ గొని మందరాఖ్యమహా

పర్వతమందు మాసములు
వర్షములుగా గడు పంగఁ జొచ్చె; నీ
యుర్వి సుఖోపభోగవిభ
వోద్ధతుఁడై దశకంఠుఁ డయ్యెడన్. 4
పంతముమీఱ దేవతల భార్యలయందలి సుందరాంగులౌ
కాంతలఁ బట్టి రావణుఁడు కర్కశవృత్తినిమాని, వారితో
గంతువిహారముల్ సలుపఁగాఁ దమకించిన, వారలెల్ల గ
త్యంతరహీనులై యతనిఁగాదనఁజాలక భీతచిత్తలై. 5
ఈతని బారినుండి యెటులేనియుఁ బోవఁగశక్తిలేదు, మా
నేతలు వీనిగెల్తురన నింగినిఁ గల్గుసుమంబుగాదె! యం
చాతనుమధ్యలెల్లరును నాత్మవిచార మడంచికొంచు, నె
క్లొ, తనువిచ్చి భోగ్యతఁగడుంగడు రావణుఁ దృప్తుఁ జేసినన్.
మద్యపాత్రను నొక్క మంజువాణికి నోటి
కందించి త్రావించు మందగతిని
నొకకాంత యాకుల నొప్పుగా సవరించి
మోవిఁగైకొను నొక్క మోముతోడ
గమగమావాసిత సుమమంజరుల నొక్క
యలివేణి కొప్పున కందగించు
మృగమద సౌరభస్థగిత తాంబూల మొ
క్కలతాంగి మోమున వెలయఁ జేయు
పచ్చకప్పుర మొలసి, సువాసనలను
విరియు గంధంబు నొకచేత వెలయ, నొక్క

లలిత పీనస్తనీ స్తనలవణిమమునఁ
బూయు; రావణుఁ డిట్లుపభోగగరిమ. 7

వ. ఇవ్విధంబున ననేకవర్షంబులు కామోపభోగ పరాయణుండై, యంతఃపుర స్మరణంబైన మాని, దూరదేశంబగు మందరాద్రినున్న ప్రాణనాథుం దలంచిన మందోదరీ సతీమణియుం దనమనంబున నిట్లని విచారించె. 8

ఆనందంబున కాదిపీఠమయి యూత్మారాధ్యుఁడౌ నాథుఁడే
తానీరీతిని మేనుఁగానక యనంతశ్రీల భోగింపఁగా
నానే! యంతిపురంబునన్ గలుగు నర్ధాంగిన్ ననుం జూడఁగా
మానెన్, ఛీ! యిక జన్మమేమిటికి? సంపద్రాజి నాకేటికిన్?

భర్తచే వంచనంబు, సపత్నులగమి
చే నిరాదృతి నందిన స్త్రీకిఁ బ్రాణ
భరణమేటికి? యూవనభర మదేల?
పతినిరాదృత జీవచ్ఛవంబుగాదె !

ఇంతకుఁ బూర్వ మవ్విధి ము
నీశ్వరరక్తముతోడ నిండి, యే
కాంతమునందు నున్న విష
కల్పముఁ దత్కలశంబువట్టి, దుః
ఖాంతముగాఁగఁ ద్రావెద, న
టంచును వేగఁ దదీయరక్తమున్
సాంతముగాఁగఁ గ్రోలు నిము
సంబున గర్భముదాల్చె; యిట్లనున్, 11

చావును గోరి యియ్యదివిషంబని త్రావితి నక్కటా! యిటుల్
జీవితశీలసంపదఁ జేటునొసంగునె శోణితంబు? నే
నేవిధి నీయపప్రథను హేయముగాఁ దలఁదాల్చుదాన? నా
భావమునందు నొండుదలఁపన్ విధిచైదము వేర యయ్యెనే?

ప్రాణనాథుండు కొన్నివర్షములనుండి
పరవనితలందు సంభోగ పరవశుండు
నొంచు, దేశాంతరుండైన, నతివ యెట్లు,
గర్భవతియౌట? హేతువుగలదె పలుక? 13

ఎప్పటికైన నాదుహృదయేశుఁడు నన్ గనరాకయుండునే?
యిప్పటి నాదుగర్భము సమీక్షయొనర్చడె? హేతువేమటం
చప్పుడు చప్పునన్ బలుక నాతనికేమని చెప్పుదాన? నేఁ
జెప్పెడి సత్యమున్ వినునె? చేయున దేమిక? శంకరా! ప్రభో!

చింతానలదగ్ధంబగు
స్వాంతంబునఁ బొగిలి యిట్టివాదు వొలంగన్
శాంతపడుదారిఁ గాకక
చింతలతో మునిసతి యిట్లు చింతించె మదిన్. 15

ఒరు లెఱుఁగరాని విధముగఁ
బఱచియు నేదేని దీనిఁ బాపుకొనంగాఁ
గర ముత్తముసాధన మగు
నరయన్ వేరొండు మార్గమున లేదనుచున్. 16

పుణ్యతీర్థసేవఁ బోవలెనని చెప్పి
పుష్పకంబు నెక్కి పోయిపోయి

దీక్షబట్టి యలకురుక్షేత్రమున కేగ
నంత నచటఁగనియె నాఁడుకూన. 17

దిశలు ప్రసన్నములయ్యెఁ; ద్రి
దశులంతటఁ బుష్పవృష్టిఁ దగఁగురిసిరి; ధా
త్రిశమంబు వహించెను; నట
దశకంఠుని గుండెలదరెఁ దక్షిణమున నే. 18

మందోదరి తనగర్భము
నం దుదయమునందియున్న యానిసువు మొగం
బందముగఁ జూచినంతనె
కంపై దిలకంబు నేలఁగ్రక్కున వ్రాలెన్. 19

ఆవిధిఁ బుట్టియున్న పరమాద్భుత సుందరదివ్యరూప శో
భావహమంగళాకృతిని నారసి యారసి, దాని వీడఁగా
భావము నిచ్చగింపని యపారవిచారవిదారితాత్మయై
కేవల శీలపాలన, మకీర్తి వినాశమె బుద్ధినిల్పుచున్. 20

శ్రీకురుక్షేత్రమందునఁ జేవకోలఁది
వేగముగ విస్తృతంబగు వివరమొకటి
యేర్పడనొనర్చి; శిశువు సమీక్షఁజేసి
దాని యపరూపసౌందర్య మానియాని. 21

సౌరుమీరిన జిలుగుబంగారుపెట్టె
నొక్కదాని నాగోతిలో నుంచి యందుఁ
బచ్చనగు పట్టువస్త్రంబుఁ బఱచి, భద్ర
ముగ శిశువునందులోఁ బెట్టి పూడ్చఁదలఁచె. 22

చిత్తసమాధానస్ముగ్నఁ
దత్తఅవడి గోతవెట్టి; దయతోఁ గరముల్
మెత్తనయి పట్టుఁదప్పిన
నుత్తలపనుఁ జిత్తశాంతియును దనసువిడన్. ౭

మనసు నొప్పింపఁ గరములు వినకయుండుఁ
గరములకుఁ జెప్పియొప్పింపఁగా మనంబు
వినక భీష్మించు, నీరీతి మనముఁ గరము
లొక్కరీతి నొనర్పక చిక్కు వెట్టె. ౭

కన్నబిడ్డను గోతిలోఁ గప్పిపోవఁ
దలఁచి ముద్దాడి, యందుంచి, తక్షణంబ
మరల బైటను బెట్టుచు, మానసమునఁ
జేవచాలక యక్కునఁ జేర్చికొనును. ౨

ఆలస్యంబయినంత మానవులు నే
డైనన్ స్వకార్యార్థ మీ
వేలన్ వచ్చి మదీయగోప్యమును సు
ర్వీన్ జాటఁగావచ్చు, లే
దాఁ లోలాత్ములు దేవతాగణములే
యాకాశమందుండి యీ
బాలన్ నన్ను జూచి, రావణుని దె
ప్పంబోదు రిప్పట్టునన్. ౨౧

అనుచు నీరీతి లోలోన బనవి, మనసు
రాయిఁగాఁ జేసికొనియు నేత్రములుమూసి

చేతులారంగ బిడ్డను గోతఁబెట్టి
నేల నెటువలెసరిఁజేసి నిలువలేక. 27

ఏడ్చుచును, గంటికిన్ మంటి కేకధార
గాఁగ బాష్పములంగార్చి, వేగఁబోవఁ
గాళ్ళురాక, మందోదరి, కడకు నెట్లొ
స్నానమాడ సరస్వతీనదికిఁ జనియె. 28

స్నానమొనర్చియు మైలన్
బోనాడి విమానమెక్కి పూర్వాకృతియై
తా నేఁగి లంకకును, దన
దీనత బయలుబ్బనీక తేకువ నుండెన్. 29

వ. ఓయి! భరద్వాజా! మఱియువినుము.

అంతటఁ గొంతకాలమున
కామిథిలాధిపుఁ డాస్థలాన, న
త్యంత సముత్సుకత్వమున
యజ్ఞముసేయఁ దలంచి, యాత్మలోఁ
జింతలుమాని యచ్చటకుఁ
జేరియు, నాఁగటిచేత దున్నఁగాఁ
గాంతుల నీను పట్టెయొక
కందుబయల్పడె చాలులోపలన్. 31

బంగరుపెట్టెయుం దపు డ
భంగురయై కనుపట్టుచుండి యా
బంగరు బొమ్మయై మెలఁగు
బాలికఁగాంచిన రాజయోగి, స

ర్వాంగమనోహరాంగిని స్వ
హస్తములన్ గొని, యీమె జన్మకున్
సంగతియైన యీపృథివి
నన్ గృపఁజేసె నటంచు నెంచుమన్. 32

ముద్దులు మూటఁగట్టు నెలమోమున నవ్వులు
మోసులెత్తఁగా
నద్దిర! కాలుసేతులను నట్టిటులాడఁగఁ, జూపుబిత్తరుల్
దద్దయుఁ జిత్రశాంతినిడ, దైత్యకులాంతక దీక్షఁబూని న
ల్లిద్దశలోనె ముచ్చటగ నావిశికింప్లను బట్టె బాలయున్.

వ. అట్టి దివ్యబాలారత్నంబు గాంచుచు జనకుండును
దనమనంబున. 34

చిత్రముగాఁగ మంగళవిశేషములన్ వెలుఁగొంది యీకురు
క్షేత్రపవిత్రభూమి నెటుచేరెనొ యీ శిశుమూర్తి
యింతకున్
బాత్రుఁడ నౌదునే పరమపావన యాగవిశేషదీక్షకున్
శాత్రవవిఘ్నమేమొ? యని, చాలఁగనాజనకుండుచింతిలన్.
ఆకాశంబుననుండి యంత నశరీరాశ్చర్యవాక్యంబు లి
ట్లాకాలంబున విన్చె, "నోయి జనకా! యా త్మాను
మానంబు ళ్రే
లా! కల్యాణము లెల్లలోకముల కత్యంతంబు సంధిల్లె; నీ
వీకన్యామణిఁ గూతుఁగాఁ దలఁపుమో యిం! శాశ్వతా
నందమూ.

నాఁగటి చాలులోన జన
నంబును బొందినదాట నీమెకున్
రాగమెలర్ప 'సీత'యను
నామముఁ గూర్పుము; యజ్ఞకార్యమున్
వేగమె దీక్షఁబూని నెర
వేర్పుము విఘ్నము లే; దటంచుఁ దా
బాగుగఁ బల్కి యా గగన
వాణియు సత్యముఁ దెల్పెనర్మిలిన్. 37

ఆ యశరీరవాగ్విభవ మంతయు మైథిలుఁ డాలకించి, యా
ప్యాయముమీర సీతఁగొని, యంతిపురంబును జేరి, రాజ్ఞికిన్
బాయక సర్వముల్ దెలియఁ బల్కుచు, బాలనొసంగ,
నామెయున్
దీయని ప్రేమ నాశిశువు నెక్కొను సక్కునఁ జేర్చె ముద్దుగాన్.

వ. అట్లంతఃపురంబున దినదినప్రవర్థ మానయగు నబ్బాలయు. 39

పకపకనవ్వగా బాష్పంబులేగాని
యితరమూ కన్నీరు నెఱుఁగకుండు
స్నానకాలమునందె మేను గన్పడుఁ గాని
యేవేళ భూషల నెనసియుండు
కాలిమువ్వలసద్దు గలుగఁగోరినవేళ
నేగాని, నేలఁగా ల్నిలుపకుండు
నిదురలోఁ గదలిక పదలియుండునె గాని
చురుకుఁదనంబెప్డు చూపుచుండు

నిట్టు లల్లారుముద్దులపట్టియగుచు
నామహాలక్ష్మి సీతాసమాఖ్యవడసి
యలరె నెలబాలుపగిది నత్యంత నేత్ర
పర్వముగ జనకాధీశు భవనమునను. 40

ఓ భరద్వాజ! జానకీశోభనాంగి
పుట్టినవిధంబు వింటి వీపుణ్యచరిత
నెవరు వినినను జదివిన నిహపరముల
భుక్తిముక్తులఁ దప్పక పొందఁగలరు. 41

చంద్రకళావృత్తము :--

జానకీహృదయాంబుజభృంగా! సాధుమునీశ్వరసంగ! స
మ్మానితాఖిల నిర్జరసంఘా! మర్దితదైత్యసమూహా! రా
మా! నిరంతరమున్ భవదంఘ్రుల్ మానకసేవలఁ జేయఁగా
దీనభావములేని సుఖాప్తిః దేవ! శరణ్య! యిడంగదే!

సీతాకళ్యాణము - శ్రీరామమహిమ

శ్రీకర ! రణరంగమహా
భీకర ! పరమానిచిత్త విలసన్నవప
ద్మాకరహంసా ! ఘనసుగు
ణాకర ! శ్రీరామచంద్ర ! హరిహరరూపా ! 1

వ. మఱియు నో భరద్వాజ! సీతారాముల కల్యాణంబును శ్రీరామమహిమావిశేషంబును దెలిపెద నాకర్ణింపు మని వాల్మీకిమునిపుంగవుం డిట్లని చెప్పంగాడంగె. 2

దశరథతనయుండై దశముఖాదులఁ ద్రుంపఁ
బుట్టిన శ్రీరామ భూవిభుండు
జనకు నానతిని విశ్వామిత్రమౌనితో
నరిగి తాటకిఁ జంపి, యంత నసురుఁ
డౌ సుబాహునిఁ గూర్చి యపుడె మారీచరా
క్షసు నబ్ధిఁ ద్రెళ్ళఁగా ఘనత నేసి
కౌశిక యాగరక్షణ జేసియు, నహల్య
కును శాపముం బాపి, జనకపురముఁ
జేరి, శివధనుర్భంగము సేసి, వీరుఁ
డై దశరథుఁడు బంధుమిత్రాది జనులఁ

కూడి రా, రామచంద్రుండు గోర్కె మీర
విధివిధానముగా సీతఁ బెండ్లియాడె. 3

వ. అట్టి శ్రీరామభద్రుండును.
జనకుఁ బూజలన్ గాని ప్రశాంతమనోహర దివ్యభాసితో
భనహృదయంబుతో, సకల బంధుజనంబులు తోడురాఁగ న
ఘనతర తూర్యనాదము లెకాయెకి దిక్కులం బికక్కటిల్ల, సీ
తను వన కేకిన్నై పడి ముదంబున నేఁగె నయోధ్య జేరఁగన్. 5
అటు శ్రీరాముఁ డయోధ్యకుం దరలు నా
యధ్వంబునన్ గ్రోధదృ
క్ఛట లాశాంతములంటఁ భీకరమహా
గంభీర వాగ్వైఖరిన్
కుటిలభ్రూకుటి ఫాలభాగవికట
క్రూరంబుగా నొప్ప నా
ర్భటి మీఱన్, జమదగ్నిసూనుఁ డెదురై
వచ్చెన్ ధనుర్ధారియై. 6
ఫాలమునన్ విభూతియును
బన్నని దీర్ఘ జటన్ శిరంబునన్
వ్రేలఁగ, నోష్ఠముల్ వడఁకఁ,
గృష్ణమృగత్వచముం ధరించియు
ద్వేలమహోగ్రుండై, పరశు
దీధితు లెల్లెడఁ బర్వ, రక్తనే
త్రాలసు రాముఁ బ్రిం గెడి వి
ధంబునఁ దోఁచెను జామదగ్న్యుఁడున్. 7

రాముఁడు ధీరతన్ బరశు
రాముని వాలకమెల్ల, జూచి, నె
మ్మోమున మందహాసరుచి
పొంగిపొరివోవ, వచించె, నిట్లు, లో
హో! మునివర్య! స్వాగతము!
యోగివరేణ్య! మదర్చనావిధుల్
ప్రేముడిఁ గైకొనంగదె! ప
విత్రముఁ జేసి మదీయవంశమున్. 8

సాక్షాజ్జంగమదేవత
లీక్షితి బ్రాహ్మణులె యన్న, ఋషిపుంగవులన్
దక్షుల వచింపఁదరమే !
యక్షీణ సపర్యలంది యలరింపుఁ డికన్. 9

అన విని జామదగ్న్ని హృద
యంబున విస్మయమంది, వీని యా
ననమున భీతి దోపదు, మ
నంబున ధీరతఁ గల్గియుండియుఁ
వినయవచః ప్రసంగముల
విజ్ఞతఁ జూపుచు నున్నవాఁ డహో !
ఘనతర రామనామమునఁ
గల్గు మహత్త్వపటుత్వమే యగున్. 10

వీనికిఁ గల్గుధైర్యమును వీనిపరాక్రమ మెంతదాకఁ గా
లూనఁగ నౌనొ? యింతయును నొక్క క్షణంబున
మాడ్చివైతు; నెం

దేనియు నెవ్వఁడేనిఁ గనులెత్తి ననుంగని మన్న శాలిలన్
గానఁగ నయ్యెనే? ముసలి కాలము వాఁడ నటంచు నెంచెనో?
అనుచు లోలోనఁ దర్కించుకొనుచుఁ, బరశు
రాముఁ డాగ్రహోదగ్రుఁడై రాముఁ జూచి
పలికె, సర్వర్తుగంభీర జలదగర్జ
నానుకారి వచస్సుల నహరియుల్లు. 12

ఓరీ! రాఘవ! నేనెవండ నని నీయుద్దేశ్య? మీవింతకున్
'పోరా! బోనము సేసి' యన్నటుల సంబోధించు చున్నావు; నీ
బీరం బిప్పుడు సూపఁగావలయు రావే! ప్రాతదై త్రుప్పుసో
జీరల్ వారిన విల్లుపట్టి విరుపన్ జేకూరునే? సర్వమున్. 13
ఇదె బాణాసన మిద్ధవైష్ణవము నీవి
ద్దానిఁ బూరింపి, బా
హు దురాడంబర మిప్డు సూపఁ బస
యెంతో! చాలు; నాపైని నీ
మదమెల్లన్ భసితంబొనర్చెదను;
రమ్మా! యంచు వేఁ బిల్చినన్
మది నేమాత్రము సంచలించక చిదా
నందుండు రాముం డనెన్. 14

బ్రాహ్మణోత్తమ! మునివరా! పరశురామ!
యింతవరకును నైక్ష్వాకు లెంతయైన
బ్రాహ్మణతిరస్కృతిని బరాక్రమముఁ జూపు
వారు లేరన్న నామాట పలుక నేల?

బ్రాహ్మణులయందు నాపరాక్రమముఁజూపఁ
బోవుట యధర్మ మట్లొటఁ బూజ్యభావ
మునవచించెద నాసపర్యను గ్రహించి
నన్ను ధన్యాత్ముఁగాఁ జేయుఁడన్న; మునియుఁ 16

చాలుఁ జాలింక నీవినయా లవేల ?
బాపఁడనటంచు నన్నొక పందఁజేసి
పలుకుచున్నావు; మాటలఁ దొలఁగువాఁడఁ
గానని యెఱుంగవే మాయకలనయేల?

ఆమాటల్ విని రామమూర్తియును
గోపాటోపముం జూపి, "యే
నీ! మీ బోధనువింటి! నా క"నుదు నెం
చే బాహువున్ జూచి, బ్రహ్మ
దేవుండిచ్చిన విల్లుపట్టికొని,
చక్రప్రక్రియన్ వంచి; బ్ర
హ్మాస్త్రంబుగ నారినెక్కిడి ధను
ష్టంకారమున్ జేసెన్. 18

నారిని నాకర్ణాంతము
నారయమున లాగి విడువఁగాఁ, ఘోరపు
స్ఫారరవంబది జగతిన్
వారకదశదిశలునిండి భరమై తోచెన్. 19

ఉష్ణములులేక యాకసము
నుండి హఠాత్తుగ భూతరాశి; తా
నుసుగతిఁ ద్రుళ్ళిపాటుగ నే;
నొప్పఁగ భార్గవుఁజూచి, రాముఁడున్
"వసుధరణీసురా! మఱియు వాంఛి
తమెయ్యది? పల్కు"మన్న నా
శరమిది దీనినిన్ దొడిగి చా
తురిఁజూపు మటంచుఁ బల్కినన్. 20

రాముఁడు భార్గవాస్త్రము బి
రాన గ్రహించియు; నారిఁగూర్చి, సం
ధానవిశేషలాఘవము
గన్పడఁ గర్ణమునంటలాగి, యో
రామ! భవత్ప్రతాపమున
రాజులఁజంపితి వింతదాక, యెం
తో మహిమాన్వితుండవయి,
దుర్భరమయ్యెది యింకనీపయిన్. 21

ఓయీ! భార్గవ నన్నెఱుంగక మదోద్యోగోద్ధతిన్ జూపి నా
నాచాకేళుల; నేనొసంగెదను దివ్యంబైన యాదృష్టి, నా
త్రాయత్తంబగు జ్ఞానమార్గమున సత్యంబౌచు జీవావళీ
ధ్యేయంబై తగు విశ్వరూపమును భక్తిన్ గల్గి వీక్షింపుమా!
అనవినిన పరశురాముఁడు
ఘనలజ్జావినయభక్తి గౌరవములు మో

మున పెనఁగొని కనుపింపన్
గనె విశ్వని దివ్యమూర్తిఁ గడు విస్మయతన్, 23
ద్వాదశాదిత్యు లేకాదశరుద్రులు
నష్టవసువులు నశ్విన్యాదినక్షత్ర
పితృదేవతలును నశ్విన్యాదినక్షత్ర
ములును బ్రదేతాగ్నులు మునిగణంబు
నల మరుద్గణములు యక్షులు గంధర్వ
లును, గ్రహమ్ములు; నదులును, సమస్త
దేవర్షులును, బుణ్యతీర్థంబులును, నెల్ల
భూతంబులు; సముద్రములును, బర్వ
తములు, నుపనిషత్సహిత వేదములునాల్గు,
సాధ్వరుషటులును, బుక్ప్రిసారములును
మఱి ధనుర్వేదములు మేఘమండలములు
మెఱపు లుఱుములుఁ గాన్పించె పరుసమీరి. 24
నెలలును ఋతువులు, నయనం
బులు, వత్సరములును, సకలభోగములును జీ
వుల, లోకావళులును, గాం
చె; లయంబయి సృష్టియగుట శ్రీరాముని లోన్. 25
లోఁక చుక్కలు పిడుగులు పిఁకవడిన
యట్లు, భూకంపములు గల్గినట్లు, మిగుల
భీకరధ్వను లెసఁగ నాశిల్లునుండి
విడిచె బాణంబు శ్రీరామవిశ్వమూర్తి. 26

అనియును భార్గవుఁ గప్పిన
ఘనమాయా మత్సరముల మాయించి, వెసన్
బోనవలోనమూరె; భువనము
లదరెన్ జూపరులచూపు లట్లేనిలువన్. 27

రాముని విశ్వరూపముఁ ది
రంబుగ దర్శనముం బొనర్చి, యా
రాముఁడుఁ శ్రేష్ఠదక్షి యటుక్ర
స్నవఁ దెల్పెనిగల్గి, భక్తిభా
వామృత హృద్వికాసుఁడయి,
యక్షరమూర్తి పరద్వయంబునన్
వేమరు సాగిలంబడుచు,
వేవినుతింప దొడంగె నీక్రియన్. 28

దండకము :—

దేవాదిదేవా! దివారాత్రముల్ నీవ; యాదిత్యుఁడున్ జంద్రుఁడున్ దారలున్, సర్వభూతంబులున్ భూతతన్మాత్రలున్ నీవ; వేదంబులున్ వానిభావంబులున్ భాషలున్ సర్వకావ్యంబులున్ గావ్యసారంబులున్ నీవయై; యెల్లలోకంబులన్ లోపలన్ వెల్పలన్ నీవె వర్తిల్లుచున్నావు; శిష్టావళిన్ బ్రోవఁగా దుష్టులం ద్రుంపఁగాఁ గష్టముల్ దీర్పఁగా విష్టపశ్రీసతిన్ బుష్టిఁబోషింపఁగా ధర్మసంస్థాపనోద్ధారివై శౌరివై శూలివై బ్రహ్మవై వజ్రివై నిర్జరుల్ కిన్నరుల్ యక్షగంధర్వ

లుర్ నాగులున్ దానవుల్ దైత్యులున్, రాక్షసుల్ సర్వ జీవావళుల్ గొల్వఁగా వారలే నీవుగా నీవె వారందఱందుండి, యీవిశ్వకావ్యంబునన్ నాయకుం డీవయై, తద్రసంబీవయై రీతులున్ శయ్యయున్ వాకులర్థంబులున్ సర్వపాత్రంబులున్ నీవయై, కావ్యకర్తృత్వమున్ సూత్ర ధారిత్వమున్ సర్వ నేతృత్వమున్, సత్త్వమున్ దత్త్వమున్ నీవయై, సచ్చిదానంద రూపుండవై, త్యాగులున్ యోగులున్ మౌనులుం గొల్వ నాత్మస్వరూపుండవై, స్వర్గపాలాది దిక్పాలకుల్ బ్రహ్మముఖ్యామరుల్ నిన్ను సేవింపఁగా శంఖచక్రాదులంబట్టి శ్రీవత్సమున్ గల్గియున్ గౌస్తుభోద్దీప్తవక్షుండవై శేషశయ్యా విశేషంబునందుండి, యాపక్షిరాడ్వాహనంబొప్ప, శ్రీకామినిన్ వక్షమందూని, శ్రీనారదాద్యాత్మభక్తావళిన్ దేవమౌనీంద్ర బృందంబులన్ గూడి పేరోలగంబుండి, ముల్లోకరాజ్యంబు నేలంగ మాయావిలాసుండవై, వేయినామంబులం గల్గి, వైతాళికానంతసంస్తూయమానుండవై, వజ్రవైడూర్య మాణిక్య ముక్తాఫలాద్యాభమౌ భర్మసింహాసనారూఢ తేజోమయాకారముం బొల్చు దేవా! పరబ్రహ్మమూర్తీ! సదానందవర్తీ! స్వభక్తార్తి సంత్రాసకీర్తీ! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

అనుచు వినుతించి, శిరమున నంజలించి
యమిత సాష్టాంగవినతుల నాచరించి

వేదవేద్య! సదానంద! విశ్వరూప!
రాఘవాకృతిఁ జూపింపరావె! యనిన. 30

రాముఁడు శాంతినొంది భృగు
రాముని ముందర సస్మితాస్యుఁడై
హేమవిలాసభాసురశు
భాభరణంబులఁ దాల్చి, జానకీ
శ్రీమతిఁగూడి, దీర్ఘమయి
చెన్నెసలారు ధనుస్సుపట్టి, ప్రే
మామృతమొల్కు చూపుల మ
హాత్వమునన్ గనుపట్టె నంతయున్. 31

ఆమూర్తిన్ గని భార్గవుండు రఘు
రామా! నన్ను గ్రసించి, ని
ర్ధామోహాత్మ నొనర్చినాఁడవు; మహేం
ద్రగ్రావముం జేరి, హృ
త్సీమన్ దావకవిశ్వరూపమును
సంసేవింతు, నాకాజ్ఞ నీ
వే! మద్గర్వమడంగెఁ, దేజమును
నిన్నే యావహించెన్ గదా! 32

అనుచు విస్మితుఁడై రాము ననుమతిఁ గొని
తరలెను మహేంద్రగిరికి నంతయును ధైర్య
మెడలి దైన్యంబు నొందియు, హృదయమందు
రామచంద్రుఁడున్నట్టి భక్తిరంజిలంగ.

వ. అట్టియెడ నాతని దీనత్వమం గాంచి. 34

భృగువంశ్యులు పితృదేవత
లగువారలు వచ్చి, "పుత్త్ర! హరిమాయయె; నీ
యగడునకు మూలమైనది
తగఁ దీర్థంబులకు యాత్రఁ దరలుము; నీకున్". 35

పూర్వపు ధీరతయుబ్బను
"సర్వము శుభమా" నటంచు సత్యముఁపలుకన్
బర్విన విశ్వాసముతో
నుర్విన్ దీప్తోదసేవ లొనరఁగఁ జేసెన్. 36

శ్రీపరశురాముఁ డటు హృ
త్తాపంబులడంగ దివ్యతాత్త్వికమతియై
తాపస భావము వెలుఁగన్
దీపిలెఁ జిరజీవియగుచు నిర్మలబుద్ధిన్. 37

ఇట శ్రీరాముఁడు బూర్వతేజమునకున్
హెచ్చైన తేజంబుతోఁ
బటుబాహాబలమొప్ప, సీతయును బా
ర్శ్వంబందు వెల్గొంద, నా
దట మాతాపితృబంధువర్గముల యా
త్మల్ విస్మయానంద సో
ద్భటవృత్తిన్ వెలయంగఁ దాఁ జనె నయో
ధ్యాపట్టణంబున్ వెసన్. 38

వ. ఓభరద్వాజా! యింతయును వింటివేగదా!
జానకీరామ కల్యాణ చరితమందుఁ
బరశురాముని గర్వంబు భంగమగుట
దాశరథి విశ్వరూపసందర్శనంబుఁ
జదివినను విన్నఁ దాపప్రశాంతిగలుగు. 4(

ఏకరూప వృత్తము :-
శ్రీరామా! నీచరణ శ్రీయొకండే
యీరేడున్ లోకముల నేలఁగా, యా
కారంబే ధర్మమది, కంజనేత్రా!
శ్రీరమ్యా! భక్తజన సేవ్యధామా!

శ్రీరాముని యరణ్యావాసము

హనుమత్స మాగమము

శ్రీ కువలయనాథా! సీ
తాకాంతా హృదయపద్మధామా! హనుమ
ద్వ్యాకృత తారకనామా!
సాకారబ్రహ్మమూర్తి! జయజయ! రామా!

వ. తదనంతర శ్రీరామచరితంబాకర్ణింపు మనుచుఁ బ్రాచేతసుండు భరద్వాజ శిష్యుంగాంచి యిట్లనియె. 2

దశరథుండును జ్యేష్ఠతనయుని రాజ్యప
ట్టాభిషిక్తుని జేయునట్టి తఱిని
కైకవరంబులు కారణంబుగ, రాము
వనవాసమునకును, భరతు రాజ్య
మేలుటకును; నెట్టకేలకు నియమింప
శ్రీరాముఁడంతట సీతతోడ
సౌమిత్రితోడను సత్యప్రతిజ్ఞుఁడై
చిత్రకూటంబునఁ జేరియుండ
బెంగను దశరథుఁడు వీడె ప్రాణంబులు;
భరతుఁ డన్న వేడి పాదుకలను

దెచ్చి గద్దె నునిచి యచ్చటఁ దాఁబ్రతి
నిధిగ నేలె నేల నిండుభక్తి.

భరతుఁడు రాజ్యభార విభవంబుల నెల్లను రామపాదుకో
ద్ధరణము లట్లఁ జేసియు, ముదంబున వల్కలధారియై, జడల్
వరలఁగ రామచంద్రుని శుభంబగు రాకఁ దపించిమించి, ని
బ్బరముగఁ దా నరణ్యమున వర్తిలునట్లు దలంచె
రాముతోఁ. 4

దశరథసూతి రాముఁ డటు దండకఁ జేరియు సీతతోడఁ దాఁ
బ్రశమనచిత్తుఁడై, యొకటఁ బంచవటీస్థలి దివ్యగౌతమీ
దిశ నొకపర్ణశాలను సుధీమణి లక్ష్మణమూర్తి గట్ట మౌ
నిశతశరణ్యుఁడై నిలిచె, నిర్మల తత్త్వవికాసభాసుఁడై.

తమ్ముఁడైనట్టి భరతుని ధర్మసూక్ష్మ
విజ్ఞతకు మెచ్చికొనుచు, నాపిన్నవాఁడు
భూమి పరిపాలనా భారమును వహించి
యెట్లులున్నాఁడో? యను చింత నెందునొందు. 6

వ. ఇవ్విధిం గడపుచున్న కాలంబున నొక్కనాఁడు.

రావణావరజ శూర్పణఖ, శ్రీరామునిఁ
గామించి వలుక లక్ష్మణుఁడు చూచి
నాసికాకర్ణకృంతన మొనరించి, కు
రూపినిఁ జేయ ఖరుండు దూష

ణాదులు రాక్షసు లా వెంటఁ బదునాల్గు
వేలసైన్యము రామవిభుని దరికి
నరుదేర వారల నర్థముహూర్తాన
రాముఁ డొక్కఁడె బహురాములగుచు
విశ్వరూపమంది యశ్వర మొనరింప
రావణుండు మాయఁ జేవమీఱి
యపహరించి సీత, నతిమోహవివశుఁడై
లంకలోన నునిచె సంకటమున. 8

అంతట రామచంద్రుఁడు ధ
రాత్మజ గన్పడకున్నఁ జిత్త వి
భ్రాంతినిఁ జెంది, దుఃఖమున
బాష్పములన్ గురియింపఁ దజ్జలం
బెంతయు భూమిపైనిఁ బ్రవ
హించెను వైతరిణీసమాఖ్య, న
త్యంతపవిత్రతాగరిమ
నందెఁ బితౄణముఁ దీర్చువారికిన్. 9

రాముని దుఃఖముఁగని, యా
సౌమిత్రియు నధికదుఃఖచకితుం డయ్యున్
దామనమున నిగ్రహుఁడై
స్వామి ననునయించెఁ గొంత శాంతిని బొందన్. 10

రాముఁడు లక్ష్మణుండును ధరాసుతఁ గానక యెల్లతావులన్
వేమరుఁ బిల్చుచున్ నెమకి, పృథ్వినిబడ్డ జటాయు దుస్థితిన్

దా మటుచేరి కాంచి, విశదంబుగ భూసుతగూర్చి తెల్పు నా
ధీమహితాత్మకున్ విగతతేజుఁడుగాఁగ నెటింగి జాలితోన్.

మరలఁ బ్రశ్నించుచున్న రామధరణీశు
వీక్ష సేయుచుఁ బ్రాణముల్ విడచె నతఁడు,
పితృసమానునిగా నెంచి ప్రేతకర్మఁ
జేసి, యతనికి మోక్ష మిచ్చెను విభుండు.

ఆపయి నేగి చంపిరి మ
హాద్భుతదైత్యుఁ గబంధు; నాతఁడున్
శాపవిముక్తుఁడై ధరణి
జాతను దెచ్చు నుపాయపద్ధతుల్
దీపిలు వాక్యముల్ వలుకఁ
దృప్తిని బొందిన రామలక్ష్మణుల్
శ్రీపతిఁ గొల్పుచుండు శబరిన్
గన నేగిరి తద్వనాంతమున్. 13

గబగబ చిన్నిరాఘువులెకాయెకి నన్ గనవచ్చుచుండి రం
టు, బహుకృతార్థతన్ దనరె నాభవ మంచును దీపిపండ్లనే
దబదబ నేరి తెచ్చి, సముదంబున రాముని తోడి తెచ్చి, యా
శబరియు రామపాదములసాగిలి, విందు నొసంగెభక్తితోన్.

దాశరథియును శబరివాత్సల్యభక్తి
నారముగ్గినపండుగా నరసి మెచ్చి,
యాత్మసాయుజ్య మోక్షమ్ము నందఁ జేసి
చేరువనె గల పంపను జేరియుండ. 15

నీలమేఘచ్ఛాయ నిండారు బంగారు
వన్నెలమీఱిన వారలగుచు
నాయత ధనువుల నక్షయతూణీర
ములను ధరించిన మూర్తులగుచు
వల్కలమ్ములఁగట్టి వర్ధితదేహులై
జడలుధరించిన సాధులగుచు
క్షాత్రమ్ము ఋషితైజసమును రెండును సమం
బుగ వెల్గువారలై పూజ్యులగుచుఁ

పాంపతటమున విహరించువారి; రామ
లక్ష్మణుల నెఱుంగక; వానరప్రభుండు
వాలిపనుపున వచ్చినవార లెవరొ?
యనుచు, భీతిల్లి సుగ్రీవుఁడ తిరయమున. 16

వ. ఋష్యమూకాద్రి నొక్కచో నిలుపోపక. 17

అటునిటుఁ బరువులనిడి, త-
త్తటమున నైదుగురు మంత్రిధార్మికమతు లొ-
క్కటఁ గలియ, నందు హనుమఙ్
బటుధీయుతుఁ బంపె వారిభావము నరయన్. 18

మతిలోకోత్తరుఁడైన వాయుసుతుఁడా
త్మన్ దా విలోకించి, భా
నుతనూజాజ్ఞను రామలక్ష్మణుల పొం
దున్ గోరి యవ్వారితో

హితసంభాషణఁ జేసి, వారిఁ గానిరా
నేతేర, నత్యద్భుతో
న్నతదృశ్యంబది యమ్మహాత్మునకు గ
న్పట్టెన్ మహాత్తేజమై.

శంఖచక్రమ్ములు శార్ఙ్గగదాయుధ
ములుఁ జతుర్భుజముల వెలుఁగువాని
వక్షస్థలంబు శ్రీవత్సాంకితంబునై
సువిశాలమై యుండఁ జొక్కువాని
కటిభాగమునఁ బీతకౌశేయపరిధాను
రత్నకిరీట శీర్షంబువాని
నీలమేఘచ్ఛాయ నేలుదేహమువాని
నాయత పద్మాక్షుఁడై నవాని

వామభాగాన లక్ష్మితో వరలువాని
దక్షిణంబున వాగ్దేవిఁ దనరువాని
నటు సనందాదిమునులు నయ్యమరవరులు
భక్తి నుతింప నలరెడువాని, మఱియు.

వేయి సూర్యులకాంతితో వెలుఁగువాని
జంద్రశతచంద్రికా సుప్రసన్న ముఖు స
హస్ర ఫణాఫణిరాజ దివ్యాతపత్రు
గరుడసేవిత పాదపంకజుని మఱియు.

ఎంతటి యోగిపుంగవులకేని యలభ్యుని, నాదిశేషుఁడున్
స్వాంతమునందుఁగూడ నుతిసల్ప నశక్యుని, విశ్వరూపు,

ద్యంతము లేవిలేని పరమాత్ముని రాముని@ గన్నులార, నా
శాంతుఁడు వాయుసూనుఁడతి సాధ్వసవృత్తిఁ గనెన్
హతాత్తుగా. 22

ఆ దివ్యాకృతి యాంజనేయుని విశుద్ధాత్మన్ బ్రకాశింప, స
మోన్మాదాశ్రుల్ ముఖమండలమ్మును నురమ్మున్ నిండ,
నిశ్చేష్టతన్
భేదం బాపరమాత్మజీవులకు లేనేలేని తత్త్వజ్ఞుఁ డ
జ్ఞో, దీవ్యన్మతి వెల్గెఁ గొంతపడి నోలిన్ బ్రహ్మభావంబునన్.

అంత హనుమంతుఁ డాశ్చర్యమంది, మోద
భక్తిభావములొక్కట ప్రబలి పొంగ
గన్నులనువిప్పి యచట నైతొక రాము
ద్విభుజ సంయుతుఁ గాంచి నుతించెనిట్లు. 24

శ్రీజగదీశ్వరా! నిగమసేవిత దివ్యపదారవింద! య
వ్యాజకృపానిధీ! సకల భక్తజనావన! మానిమానసాం
భోజనివాస! రాజగుణ భూషణ! దానవనాశకా! మహా
ద్రాజిత విశ్వరూప! పరతత్త్వహరీ! యభవా! శుభోదయా!

ఆదిమధ్యాంతరహిత! సత్యప్రకాశ!
పరమ యోగీశ్వరేశ్వరా! పరమపురుష!
విమల యాజక యజన హవిస్స్వరూప!
సచ్చిదానందమయ! నిత్య! సామగేయ 26

నే సుగ్రీవునిమంత్రినై యతనికిన్ నీభీతిమ్మాన్పింపఁగా
నీ సద్భావ మెఱుంగవచ్చితిని, నీనిస్తుల్య తత్త్వోన్నతిన్

దాసత్వంబు వహించి గాంచితిని, మత్కర్మంబు లావాసః
గాసింజెంది నశించిపోయినవి, నీకారుణ్యాగ్నికీలావళిన్.

నిజము దెలుపుమయ్య! నిత్యసత్యవ్రతా;
నీ వెవండవాడు? నిర్మలాత్మ!
మహిమ! వెలుఁగునీవు మానవుఁడవు గావు
హరివి నీవిఁకఁ బరమాత్మవాడు.

అను హనుమంతుని వినుతుల
విని రాముం డాత్మ నలరి, 'విశ్వంబున నీ
తని కొక్కని కేనాయా
త్మను దెలిపెద నీనిజన్మ ధన్యతఁ గాంచన్'.

వ. అని యాత్మం దలపోసి.

వ్యాకులపాటు భక్తియును
నాత్మసమర్పణ లొక్కమారుగా
వాకులఁ జేతలం దెలియ
వందనముల్ గయిసేయుచుండి. యీ
లోకను విస్మరించి, యెటు
లో నిలువంబడియున్న యాంజనే
యాకృతి గాంచి రాముఁడు
ముదాన్వితమంజులవాణి నిట్లనెన్.

మహాస్రగ్ధర :—

పరమానందంబు నీవిశ్వమునకు నొసఁగన్
భద్రము విల్ ద్రుంచి, సీతా
కరపద్మగ్రాహివౌచున్ ఘనపరశుఋషి
గ్రామణిన్ జామదగ్నిన్
వరవీరోద్దాము గర్వాపహరణ మొనరన్
భవ్య తేజుండవౌ నిన్
దరహాసే సన్నుతింపన్ దశరథతనయా
ధర్మతత్త్వస్వరూపా!

—○—

పరమాత్మ తత్త్వము

శ్రీవానరపతి సంసే
వావిమలపదాబ్జయుగ్మ! వైదేహీనా
థా. విశ్వోద్ధరణచణా!
ప్రావృణ్ఘన నీలదేహా! ప్రజ్ఞాచక్షుస్నా! 1

వ. ఓ భరద్వాజా! శ్రీరామభద్రుండు స్వస్వరూపంబుం
దెలియఁజేయుచు నాంజనేయుంగాంచి యిట్లనియె వినుము! 2

వత్స! హనుమంత! భక్తిహృద్యాభసమాన!
నీ వెవఁడవని, నన్నుఁ బ్రశ్నించినాఁడ
వతిరహస్య మవాచ్య మయ్యాది సనాత
నంబు; విను నాదుతత్త్వమున్ శ్రద్ధఁజూపి. 3

సురలును ద్విజులుఁ బ్రయత్నం
బురవడిఁ గావించియైన నొక్కింతయుఁ దా
మరయంగలేని తత్త్వము
హరివర! యెఱిఁగింతు నీకు నాలింపఁగదే! 4

ఇట్టి నాజ్ఞానమునె యాశ్రయించి మించి
బ్రహ్మవాదులు ద్విజులు తద్బ్రహ్మభూతు
లౌచు, మఱిజన్మ లేనివారైరి; జ్ఞాన
సంపదకు భక్తిమూలమ్ము సత్య మిదియె. 5

వ. ఓయీహానుమంతా! ఆత్మస్వరూపుఁడనైన నేను, కేవల శాంతస్వచ్ఛ సూక్ష్మ సనాతనత్వంబులం గలిగి యుందు. అట్టి యాత్మ సర్వాంతర్యామియు సాక్షి చిన్మాత్రంబును దమస్సకంబెం బరంబునునై యుండు. అదియే పురుషుండును సత్ప్రాణుండును మహేశ్వరుండును గాలాగ్నియు నై యుండు. అట్టి నాయందే యీవిశ్వమంతయు నుద్భవించి వృద్ధినొంది లీనంబగుచుండును. అట్టి నన్నుసత్యునిగా వేదంబులు వినుతించు. మఱియు నేను మాయకున్ బద్ధుండనై, మాయావినై యీజగత్తున శరీరంబులం గల్పించుచు, నందు లగ్నంబుగాక సాక్షీభూతుండనై యుందు. రెండియు నో యాంజనేయ! సావధానుండవై వినుము. ఈదృశ్యాదృశ్య ప్రపంచ ప్రకృతులుగాని, తన్మాత్రలుగాని నేనుగాక వేఱయుండు. జ్ఞానకర్మేంద్రియవ్రాతంబును నేనుగానని యెఱుంగుము. వెలుఁగునకును జీకటికిని సంబంధము లేనట్లు పరమాత్ముండనైన నాకును మాయకును సంబంధంబు శూన్యంబు. వృక్షచ్ఛాయలకు సంబంధంబు లేనట్లే ప్రకృతికిని బరమేశ్వరుండనైన నాకును సంబంధంబు మృగ్యంబు. 6

మలినమయి యస్థిరంబగు మానసంబు
ప్రకృతిచేతనె యది వికారంబు నొంది
యుండెఁ, నాజీవునకు ముక్తి యుండెదో యి!
యెన్నియేసియు జన్మంబు లెత్తవలయు. 7

ఏ వికారంబు లేనిది, యెట్టిదుఃఖ
మైన నంటని దీయాత్మయనుచు బుధులు
నిత్య మవ్యయ మానందనిరతిశయ మ
నంత మగు నాత్మ నెఱిఁగి తరింతురోయి! 8

నేనె చేయుచునుంటిని నేనెసుఖము
దుఃఖమును బొందుచుంటిని, స్థూలమయితి
నేనెకృశియించి తనుచు, నజ్ఞానితలఁచి
తన యహంకృతి యాత్మకుఁ దగులఁబలుకు. 9

ప్రకృతికతీతము సాక్షియు
నకలంకము నక్షయమ్ము, నగునాత్మయె యీ
సకలమునఁ గర్త భోక్తయు
నకుటిల మనిపండితాళియందురు హనుమా! 10

కావున సంసారంబీ
జీవుల కజ్ఞానమూలసేవ్యంబగు; నా
భావమున నన్యథాజ్ఞా
నావృతియగుఁ బ్రకృతిజన్యమజ్ఞానమనన్. 11

సర్వగుఁడు స్వయంజ్యోతియు
సర్వోత్తముఁడయ్యు నింతజ్ఞానము లేమిన్
గర్వావివేకిజీవుఁడు,
సర్వమునకుఁ గర్తనని యసన్మతిఁదలఁచున్. 12

బ్రహ్మాదులు ఋషులు, నవ్యక్తుఁడౌచు
సదసదాత్మకుఁడున్ నిత్యసత్యుఁడైన

వాని నెఱిఁగినవారలై ప్రకృతిఁ గాంచి
బ్రహ్మభావనచే ముక్తిఁబడయుచుంద్రు. 13

వ. కావున నోనాయనందనా! కూటస్థుండును నిరంజనుండును నైన యాపరమాత్మయే యిక్కడసంగతుఁడయ్యె. అవివేకు లగువార లాత్మనశ్వరంబుగా దెలుంగంజాలరు. ఆత్మ పదార్థమునందే యాత్మవిజ్ఞానము కలుగుచున్నది. భ్రాంతి జన్యంబైన రాగద్వేషాదులవలన సర్వానర్థంబులును గలుగుచున్నవి. నిత్యుఁడును సర్వవ్యాపియుఁ గూటస్థుండును దోషరహితుండును నేకాకారుండు నైన పరమాత్మయొక్కఁడే తన మాయచేత నానావిధభేదరూపముల నందుచున్నాఁడు. అందుచేతనే తత్త్వవేత్తలైన మును లద్వైతంబునే పేర్కొందురు. పరమాత్మయొక్క యవ్యక్తప్రకృతిచేతనే మాయాపశంబయి యీభేదము కలుగుచున్నది. 14

ధూమమునఁజేసి, యద్దము దోషరహిత
మయ్యు, మలినమ్ముగాఁ గననైనయట్టు
లాకసంబును బోలు నీయాత్మ మలిన
మనఁగఁ దోపించుఁగాని సత్యంబుగాదు. 15
స్ఫాటికోపల మెంతయో స్వచ్ఛమయ్యు
నది, యుపాధినిగల భేదమంది, వివిధ
వర్ణముల నొందువిధమున, పరలు నాత్మ
యును నుపాధులఁబట్టి **యే** యుండు నెపుడు. 16

కానఁ బరమాత్మ నిత్యుఁ డక్షరుఁడు శుద్ధుఁ
డవ్యయుండు నుపాస్యుఁడు, నంతటను జ
రించువాఁడును మంతవ్యుఁ డుంచితముగ
నతఁడె శ్రోతవ్యుఁ డెఱుఁగుమో యాంజనేయ; 17

ఎల్లయెడలను వ్యాపించి యెప్పుడుండు
నట్టి చైతన్యమది మనమందు వెలుఁగు
నపుడె యీసర్వభూతములందు స్వాత్మ
రూపము, కనంబడుచునుండు రేపుమాపు. 18

వ. ఓకేశాగ్రణీ! ఆత్మజ్ఞానియగువాఁడు సమాధినిష్ఠుఁడై సర్వభూతంబులను వేఱుగాఁ దర్శింపక పరమాత్మను సంఘానుండై శుద్ధాత్మస్వరూపుండై యుండును. అట్టి పండితుఁడు హృదయమునంగల కోరికలెల్లం దిగవిడిచి యున్నవాఁడై, యమృతస్వరూపుఁడై క్షేమము నందుచున్నాఁడు. అట్టివాఁడు భూతములయొక్క వేర్పాటుం గణింపక యేకస్థంబుగనే యంతటను దర్శించినవాఁడై, బ్రహ్మత్వంబు నందుచున్నాఁడు. మఱియు నోపవనచరోత్తమా! తన్ను దాను కేవలునిగా నెప్పుడు చూడఁగలుగుచున్నాఁడో, యప్పుడే వానికి జగంబంతయు మిథ్యామాత్రంబని తోఁచును. ఆత్మజ్ఞానమే జన్మజరామరణ వినాశక మహౌషధంబై, తత్క్షణ సదానంద ప్రాప్తిం గలిగించుచున్నది. కావున నీవిశ్వంబున విజ్ఞానం బొక్కటియే యున్నదిసుమీ! అయ్యది జీవులయం దజ్ఞానావృతంబై తెలియంబడక యడఁగి యున్నది. ఓవాయునందనా!

లోకంబంతయును మోహమునే పొంది యున్నది. జ్ఞానంబెప్పు డును నిర్మల సూక్ష్మనిర్వికల్పంబై యున్నది. ఈ జగం బంతయు నజ్ఞానావృతంబు. ఓ రామాంజనేయా! అత్యంతరహస్యం బైన యీ బ్రహ్మతత్త్వంబు నీకుపదేశించితిని. ఇదియే సర్వ వేదాంతసారము. వెండియు నాలింపుము! 19

యోగ మది జ్ఞానమునఁ గల్గుచున్నదయ్యె
యోగమును జ్ఞానమును గల్గియున్నవాఁడు
పొందరాని దొకింతయుఁ బొసఁగఁబోదు
యోగులును సాంఖ్యులును బొందుచున్న లోకమె. 21

హనుమా! యోగము సాంఖ్యము
లను రెండిటి నొకటిగాఁగ నరసినవాఁడే
ఘనతత్త్వవేత్త యనఁబడు
వినుమీ గోప్యంబు! దీని వినరింతుఁ దగన్. 21

జ్ఞాన మెఱుఁగని యోగు లైశ్వర్యమందుఁ
దవిలియుండిన చిత్తులై తనువుతోడ
విషయసుఖముల నంద, సంప్రీతు; లింక
జ్ఞానయోగుల సంగతి, బూని వినుము!

సర్వగతమును నిత్యమ్ము, సత్యశాంత
నిలయమును నిర్మలమ్మును నిత్యమగుచు
నన్నిటను నధికమ్మగు నట్టిపథము
నందుచుందురు వారు దేహాంతమందు. 23

అడిగితివి నన్ను దెలియంగ నాంజనేయ!
వినుము, నీ కింతవరకుఁ జెప్పినదియైన
యాత్మయే నేను; మాయాపీడితుండైన యాప
రాత్పరుఁడఁ గాఁగ నన్ను నరయుము నీవు! 24
ఎల్లకాలములు, రసములెల్ల, గంధ
సమితియంతయు నేనె, యీజరయు మరణ
మనఁగ లేకుండునాకు; నెందును మదీయ
కరచరణములె నిండఁగాఁ గలిగియుండు. 25

వ. మఱియు నో సమీరకుమారా! సమస్తాంతరాత్మమనై సనాతనుండనై, పాణిపాదరహితుండనయ్యు నధికజవంబు సంజనుచుండు. ఎవ్వరిచేనైనను గ్రహింపఁ బడనివాఁడనై యందఱి హృదయంబులందును నివసించియుందు. నేత్రములు లేనివాఁడనయ్యు సర్వసమీక్షకుఁడ నౌదు. శ్రోత్రములు లేకున్నను ధ్వనుల నెల్ల నాలింతును. ఏలోకంబునందైన నాకుం దెలియనిది లేదు. కాని నన్నుమాత్ర మెవ్వండును దెలిసికొనలేకుండును. ఓ వానరోత్తమా! తత్త్వవేత్తలు నన్ను మహాపురుషుండైన విశ్వరూపుంగాఁ దెలిసికొనుచున్నారు. సమస్త దేవతలును మదీయమాయామోహితులై, నిర్గుణ నిర్మల నిత్యసత్యుండైన నావిభూతి నెఱుంగలేకున్నారు. ఓయంజనీతనయా! తత్త్వవేత్తలైన యోగిపుంగవులు సర్వవ్యాపకంబును నత్యంతరహస్యంబునైన నాదేహంబునం బ్రవేశించి, నాసాయుజ్యంబు నందుచున్నారు. మఱియు నీరహస్యంబు వినుము! జగద్రూపిణియగు మహామాయ

యెవ్వరియందుఁ బ్రవేశింపక దూరంబై యుండునో, యట్టి వారే మదీయాత్యంతపరిశుద్ధ బ్రహ్మనిర్వాణము నొందుచున్నవారై యెన్నికల్పంబులైనను జన్మంబులేని వారగుచున్నారు. మఱియు నోసుగ్రీవసచివా! మదీయాత్మతత్త్వంబుం దెలిపెద నాకర్ణింపుము. 26

ఆంజనేయ! జనించె నవ్యక్తమునను
గాలమిద్ది; ప్రధానము, నొలిఁబరమ
పురుషుఁడును గాలముం బట్టిపుట్టె సర్వ
జగము; వీని నెఱుంగుము! సాధుభావ! 27

స్థలము లెల్లెడఁ బాణిపాదములు, నేత్ర
ములు, శిరోముఖములుఁ, గర్ణములును గలిగి
యఖిలమును నిండి పరతత్త్వ మమరియుండె
ననుచు నెఱుఁగుము! హనుమ! నీయాత్మలోన. 28

వ. ఓవాయుపుత్రా! ఇంకను వినుము! సర్వేంద్రియంబులును సర్వగుణంబులుం గలిగిన వానింబోలె గోచరించువాఁడయ్యు నయ్యింద్రియ గుణరహితుండై, సర్వాధారుండును సుస్థిరానందమయుండును నవ్యక్తుండును ద్వైతవర్జితుండును సర్వోపమానశూన్యుండును సకల ప్రమాణంబులకు నగోచరుండును నిర్వికల్పుండును నిరాభాసుండును సర్వాభాసుండును నభిన్నుండును భిన్నసంస్థితుండును శాశ్వతుండును నవ్యయుండును నిర్గుణుండును సర్వోత్తముండు నైన యాత్మస్వరూపునే జ్ఞానస్వరూపంబుగా నెఱుంగుము. ఓపవన

తనయా! అట్టిపరమాత్మ సర్వభూతబాహ్యాంతరవ్యాపియై యుండును. అట్టి పరమాత్మ నేనేసుమీ! నేనే యీ సర్వంబునై యుంట నాచేతనే యీ ప్రపంచమంతయు నావరింపఁబడి యున్నది. సర్వభూతాత్మకుఁడను నేనే యని యెఱింగినవాఁడే సర్వజ్ఞుండగుచున్నాఁడు. ఓనిర్మలస్వభావా! ప్రధానము పురుషుఁడు నని రెండుతత్త్వంబులం జెప్పితిని గదా! ఆ రెండింటిం గలుపు కాలమొండుగలదు. మొత్తమీ మూఁడును ననాదులుసుమా! ఇది యవ్యక్త తత్త్వంబున నిలచియున్నవి పైనాల్గును నాయధీనంబులు. సకలప్రాణిమోహజనకంబైన యీప్రకృతితత్త్వమే జగముల సృజింపఁ గలుగుచున్నది. ఓయీ! లసన్మతీ! పురుషుండు ప్రకృతితత్త్వము నందున్నను బ్రాకృతంబైన గుణంబులకాతఁడే యనుభోక్తయై యున్నాఁడు. ఈ తత్త్వంబులన్నియుం గలసి యిరువదియైదగుచున్నవి అందు మొదటిదియైన వికారమే ప్రకృతియనియుఁ మహదాత్మయనియు నెఱుంగుము విజ్ఞానము వలన జ్ఞానశక్తియు దానివలన నహంకారమును గలుగున్నవి. ఈ యహంకారమే యాత్మయనియు నంతరాత్మయనియుఁ దత్త్వవేత్తలు పలుకుచుందురు. జీవరూపకమైన యంతరాత్మ జననరూపక సుఖదుఃఖాదుల ననుభవించుచున్నది. అట్టిదానికి మనస్సే యుపకారమై యున్నది. ఆమనస్సుయొక్క యవివేకమే పురుషునకు సంసారమును గలిగించుచున్నది. కాలము ప్రకృతితత్త్వసంబంధి యగుటచేఁ గ్రమముగ నవివేకముగలది యగుచున్నది. ఈకాలమే జనన మరణములకుం గారణం

బగును. ఈసర్వంబును గాలవశంబగుఁ గాని కాలముమాత్రము దేనికిని వశంబుగాదు.

వినుము ! కాలమునా సనాతనము, సర్వ
మునకు నదియె యంతర్యామి యనఁగ నుండు
నీప్రపంచము సర్వంబు నెట్టులైనఁ
గాలరూపంబె యై యుండుఁగాదె హనుమ! 30

షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నసహితముగుచుఁ
బ్రాణమొప్పు; సర్వజ్ఞుఁడౌ పరమపురుషుఁ;
డన్నియు బ్రియములకంటె నధికమగుచు
మనసు వెలుఁగొందు; నిఁక హనుమంత వినుము. 31

వ అట్టిమనస్సుకంటె నహంకారంబును, దానికంటె మహత్తత్త్వంబును, నద్దానికంటె నవ్యక్తంబును, నవ్యక్తంబుకంటెఁ బరమపురుషుండును నెక్కుడని తెలియుము. ఓపవన కుమారా ! నేనీసర్వంబునందును వ్యాపించి యుంటిని. శాంతియు జ్ఞానంబును బరమేశ్వరుండును నేనే యయి యున్నాను. నాకంటె నితరం బెద్దియును లేదు. నన్ను దెలిసినవాఁడే ముక్తుండగు చున్నాడు. నే నొక్కండనుదక్క తక్కిన యీ స్థావరజంగమాత్మకసర్వప్రపంచంబును నసత్యంబని యెఱుంగుము. ఈ లోకంబుల సృష్టిస్థితిలయంబులు నావలననే కలుగుచున్నవి. మాయామయుండనై న నేనీకాలముతోఁ గలిసియుందును. నా సాన్నిధ్యమువలననే యనం

తాత్మయగు కాలము సకలలోకములను సృష్టించుచు నియోగించుచున్నది 32

సత్స ! హనుమంత ! వేదాంతభావ మిదియె
సుతసమానుని శిష్యునిజూచియైన
శిష్యసముఁడగు సుతుని వీక్షించియైనఁ
జెప్పఁదగు దీని నొరులకుఁ జెప్పఁదగదు. 33

కౌముదీవృత్తము :—

పరమభక్తావనో ద్భాసితాం
భ్రిరజ! నిత్యా! రిపుధ్వంసకా!
సురుచిరాస్యా! సుధామాధురీ
భరితనామా! పరా! రాఘవా!

భక్తి తత్త్వము

శ్రీవైదేహీ హృదయా
బ్జావాస విలాసభృంగ! హరిహరరూపా!
దేవాదిదేవ! దేవా!
భూవర దివ్యావతార! మోహనరావా! 1

వ. మరల శ్రీరామచంద్రుఁడు హనుమంతుం జూచి, దేనిచే నీస్వరూపంబు లభించుచున్నదో, దేనిచేత నీలోకంబంతయుఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నదో యద్దానిం జెప్పుట కుపక్రమించె. ఓభరద్వాజా! సావధానుఁడవై విను మని వాల్మీకి యిట్లనియె.

నేను సర్వోత్తమంబైన నీదుభక్తి
చేత సాధ్యుండఁగాని, విశేషతపము
లైన దానమ్ములైనను యాగముఖవి
ధానములునైన నను జేర్పఁదగినవానె. 3

సకల భూతంబులందు నేనొకఁడ బాహ్య
మునను నభ్యంతరంబున, మునిఁగియుందు
నేనె సర్వంబునకు సాక్షిని, ననునెవఁడుఁ
జూడఁ దెలియంగ శక్తుండుగాఁడు హనుమ!

సకలలోకము లెవనిలో సాగుచుండు
నెవ్వఁ డాసర్వసద్వ్యాప్తి నివ్వటిల్లు
నట్టి పరమాత్ముఁ డన నేనె యనుచుఁ దెలియు
మయ్య! వానరముఖ్య! యో యాంజనేయ! 5

వ. ఈజగత్తున ధాతనై విధాతనై విశ్వతోముఖుండనై నేనే యున్నాను. సకల మునిసురవిప్రపర్యులును, దేవేంద్రాది దిక్పాలకులును నింక నందఱెందఱో నన్నుం దెలియంజాలక ప్రవర్తింతురు. వేదరాశియంతయుం బరమాత్మఁగా నన్నే కీర్తించుచున్నది. మానవులు యజ్ఞాదికర్మంబులచే నన్నే యజించుచున్నారు. ఓమారుతీ! సర్వలోకములవారును బితామహుని బ్రస్తుతింతురు. యోగులగువారు భూతాధిపతియునీశ్వరుండు నగు నామహాదేవుని ధ్యానించుచున్నారు. అన్నిఁటి యందు నున్న నేనే సర్వయజ్ఞభోక్తనై ఫలప్రదుండనై సర్వదేవతామూర్తినై సర్వాత్ముండనై సర్వజనస్తోత్రుండనై యున్నాను. ఓయాంజనేయా! ధార్మికులును వేదవాదులును నన్నుఁ జూడఁగలుగుచున్నారుగాని వారిలోఁ బరమభక్తాగ్రేసరులై యెవరు నన్ను సేవించుచున్నారో, వారుమాత్రమే సర్వకాలంబులయందును నావారై నాసాన్నిధ్యంబున నుందురు. బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులలో, ధార్మికభక్తితత్పరులైనవారే నన్ను సేవించి మహదానందధామంబైన నాస్థానంబుం జేరి నిత్యసుఖంబు ననుభవించుచున్నారు. ఓవానరోత్తమా! విశేషం బొకండు వినుము! వికర్మములందున్న

వారైన శూద్రాదులును నాయం దనన్యభక్తిం గలిగి యున్నచో నన్నే పొంది ముక్తింబడయుదురు. నాయందు భక్తిలేనివాఁ డెంతటిఘనుండైనను నశించుట తథ్యంబు. నాయందు భక్తిఁగలవారు పాపరహితులై యెన్నఁటికిని నాశంబునొందరు. అంజనేయా. ఇది నాయొక్క ప్రథమ ప్రతిజ్ఞగా నెఱుంగుము!

నాదుభక్తు నెవండు నిందలను జేయు
నతఁడు నన్నవమానించినట్టి యగును
నాదుభక్తు నెవండు సమ్మోదమలర
పూజ సేయునో, వాఁడు మత్పూజ్యుఁ డగును. 7

నను భక్తి నెవఁడు పత్రం
బును బుష్పము ఫలము నొసఁగి పూజించునో, యా
జనునే ప్రేమింతును. నిత
రుని విలువల సరకుఁ గొనను శ్రుతులన్ శ్రీలన్. 8

ఆదిలోఁ బరమేష్ఠియౌ బ్రహ్మదేవుని
నియమించి యతనికి నిఖిలవేద
ములఁ జెప్పినాఁడ; యోగులకును నవ్యయుఁ
డైతి ధార్మికపర్యు లందరకును
నేనే రక్షకుఁడను, నిగమనిందల జేయు
వారిఁ జంపుదు; భక్తవర్యులకును
సంసారబంధంబు సమసిపోవఁగఁ జేతు;
సంసారమే లేని సాధునయ్యు

నొందు సంసారకారణమైనవాఁడ;
మఱియు సృష్టిస్థితిలయముల్ నెఱపువాఁడ
నేనె, నాకంటె నొరు లెవ్వరేని లేరు;
మాయకుండను నాశక్తి మాయయగును.

ఆమాయ సకలలోక
వ్యామోహము గలుగఁజేయు; నత్యుత్తమమౌ
నా మహిత శక్తియే వి
ద్యామూర్తిఁగ నొప్పు, నట్టి దాధారముగాన్.

యోగీంద్ర హృదయములలో
నేఁగలుగుదు; వారలందు నిలిచిన మాయా
రోగములఁ బాపుచుండెద
నీగతి; నోయాంజనేయ! యింకను వినుమా!

సర్వేశ్వరుఁడ నేనె విశ్వమున నీప్ర
వృత్తియు నివృత్తియుంజేసి వెలుఁగుచుందు
భూతములకెల్ల నాధారభూతుఁడేను
ఘనతరామృతమున కేనె కారణుండ. 1:

వ. వెండియు నోభక్తాగ్రణీ! సర్వాంతర్వర్తియైన నా శక్తియొక్కటియే సర్వలోకంబులనునడిపించుచున్నది. నేననంతుండను జగన్నాథుండను జగన్మయుండను నారాయణుండను నేనే సర్వనియామకుండనై యున్నాను. అత్యుత్కటమై మాఁటపదియగు నాశక్తియే సకలలోకంబులను నశింపఁ

జేయుచున్నది. అమ్మహాశక్తియే రుద్రరూపిణిగను దమో రూపిణిగను జెప్పఁబడుచున్నది. మఱియు నో యాంజనేయా! వినుము. 13

కొందఱు ధ్యానయోగమునఁ
గొందఱు జ్ఞానముచేత, భక్తిచేఁ
గొందఱుఁ, గర్మయోగమునఁ
గొందఱు, నన్ను నెఱుంగుచుంద్రు వా
రందఱియం దనుగ్రహుం డ
నయ్యును, జ్ఞానియటన్న నెంతయున్
బొందెదఁ బ్రేమభావము, సు
పూజ్యత నాతనియందుఁ గాంచెదన్. 14

సర్వకాలము నెవ్వఁ డీజగతియందు
జ్ఞానయోగముచే నన్ను సత్యరూపు
సేవలను తన్పు నాతఁడే సిద్ధుఁడగుచు
నందు నందర నుత్తముఁ డన్నకీర్తి. 15

వ. ఓ భక్తిహృదయా! యింకను వినుము, ధ్యానజ్ఞాన భక్తి కర్మయోగంబులలో దేనినైన నవలంబించి, నన్ను సేవించుభక్తులు పునరావృత్తి రహితంబైన నాలోకంబునందే శాశ్వత నివాసులగుదురు. నే నీసర్వంబునకుం ద్రష్టనై, షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుండనై ప్రభుండనై మహాత్ముండనై పరమేశ్వరుండనై యున్నాను. యోగీశ్వరుండనై ఓయాంజనేయా! యోగీశ్వరేశ్వరుఁడ నైన నన్ను నెవ్వఁడు యోగంబునం

తెలియుచున్నాఁడో, వాఁడు నా యోగంబున లీనంబగు
చున్నాఁడు. పరమానందాశ్రయుండనగు నేనే యీ సర్వంబును
బ్రేరేపించుచున్నాను. సర్వకాల యోగి యగువాఁడే వేదనేత్ర
యగుచున్నాఁడు. 16

హనుమా! యిది వేదంబులఁ
గనుపించు నిగూఢమగుచుఁ; గావున నీకున్
బూని వినిర్మలమా శ్ర
ద్ధను నడిగినఁ జెప్పఁదగునుఁ దత్త్వార్థంబుల్, 17

వ. మదీయ భక్తుండవైన యో హనుమంతుఁడా! యీ జ్ఞాన
తత్త్వంబు నెంతఁగా నెన్నిమాటలు వచించినను మిగుల
గాహంబై యుండును గావున దీనికిం గానవచ్చి నోపదేశించితిని.
నీవు మదీయమహాద్భుత విశ్వాకారంబుం జూడఁగష్టంబగు. అట్టిది
నీకు గోచరించుటయు, నా మాయ యని యెఱుంగుము.
ఓ పవనతనయా! ప్రకృతము ననుసరించి, నా యొక్క ప్రాకృత
దేహంబును గూర్చి వచించెద వినుము! నేను మాయనాశ్ర
యించి దశరథపుత్త్రుండనై జనించితిని. నన్ను శ్రీరాముఁ
డందురు. ఈతండు లక్ష్మణుండు. భరతశత్రుఘ్నులిద్దరు
గృహంబున నున్నవారు. నేనే యీ నాల్గు దేహంబులను
ధరించి యిద్ధరం బుట్టితిని. ఓ సుగ్రీవసచివా! సీతాశక్త్యావేశం
బున కలరి యత్యంతార్ద్రహృదయుండనై యాత్మతత్త్వమాహాత్మ్యం
బును జెప్పితిని. సమ్యగ్దర్శనుండవై నీవును ధీరుండవు
లోకంబున నెవ్వండైన నీవిషయము బోధించినవాఁడు సర్వ

పాపవిముక్తుండై జీవన్ముక్తుండు కాఁగలఁడు, నన్నుఁగూర్చిన యీవిషయంబును బరిశుద్ధాంతఃకరణులగు బ్రాహ్మణాది చతుర్వర్ణంబులవారికిని వినిపించినవారును, నిందలి యర్థంబును బాగుగ గ్రహించినవారును, భక్తిశ్రద్ధలతో నాలించిన వారును, సకలాఘౌఘ వినిర్ముక్తులై బ్రహ్మలోకంబునఁ బూజ్యులై యుందురు.

మత్తకోకిల వృత్తము :—

రామరామ! హరే హరే! యని
బ్రహ్మముఖ్య సురాదులున్
శ్రీమహేశ్వరుఁడున్ సమస్తము
నీశ్వరుల్ నియతాత్ములై
నీమహత్వ మెఱింగి నిత్యము
నృత్యముల్ వెలయింప రే!
ధీమనోహర! భద్ర! దాశర
థీ! సుధాసమ సన్నిధీ!

—O—

హనుమత్కృత శ్రీరామస్తోత్రము

శ్రీసీతాసేవితపద!
దాసజనావన! ప్రశాంత సాత్త్వికమూర్తీ!
యోసామగానలోలా!
భాసురరామావతార! పరమాత్మా! హరీ! 1

వ. ఓయి భరద్వాజా! భక్తినిర్మలాంతఃకరణుండవై వినుము. ఇవ్విధంబున శ్రీరామచంద్రుండుపదేశించిన వేదాంతసారంబును భక్తితత్త్వంబును నవధానపరత నాకర్ణించుకొనిన యాంజనేయుండును విశ్వరూపధ్యానతత్పరుండై, హృదయాంతరాళ విరాజమానుండైన దేవదేవుం దలంచి నమస్కరించి, యోంకారోచ్చారణపూర్వకంబుగా శరీరాంతర్గత గుహానివాసుండైన శ్రీరామపరాత్పరుని నకుంఠితశక్తి సామర్థ్యములుగల వానిగను. సనందాది సకలమౌని స్తుత్యునిగను నప్రమేయునిగను నవలోకించినవాడై వేదాధ్యయన నియమిత మనస్కుండగు నాంజనేయుం డిట్లని సన్నుతింపం దొడంగె. 2

ఓరామచంద్ర! మహోదార! సర్వని
యామకా! ప్రాణేశ్వరా! పవిత్ర
అంతములేని యోగాత్మా! ప్రచేతసా
బ్రహ్మమయా! సర్వవరద! సుఖద!

జగతిసర్వాంతర సన్నివిష్టుఁడవైన
ప్రణుతులు నీకివే రామచంద్ర!
భక్తహృత్పద్మసంవాస! నీలాభ్ర స
న్నిభగాత్ర! విద్వాంస! నిశ్చలాత్మ!
దేహసందోహములు నీవె దేహివగుచు
పరమునకు నీవె పరుఁడవై పరలు విశ్వ
రూప! నిన్నె ధ్యానించెద రేపుమాపు
భజనఁజేయుదు శ్రీరామభద్ర నిన్ను. 3

ఈలోకములు భవదిచ్ఛాజనితములు
సర్వాత్మసృష్టికిఁ జాలునట్టి
పరమాణుభూతుఁడ పరయ నీవేయాను
నణువున కణురూపుఁ డౌదు నీవె
యలమహాత్తునకు మహాత్తువౌదు; పురాణ
పురుషుఁడ వీవు, నీముదలఁ జేసి
బ్రహ్మదేవుఁడు శాస్త్రపద్ధతి జగముల
నంతరాత్ముండౌచు నఖిలసృష్టి
జేయుటను సృష్టికర్తగాఁ జెప్పఁబడును
నీవలన వేదరాశి జనించిమించె
నఖిలజగములు నీయందె యధివసించుఁ
బ్రణుతులర్పింతు నీకు శ్రీరామచంద్ర! 4

జగదేకనాథుఁడ వగణిత మాయావి
వని నిన్ను శరణంబు నందువాఁడ
నాకాశమధ్యంబు నందు నృత్యమొనర్చు
ఘనభవన్మహిమంబు గాంచినాఁడ
నఖిలాత్ముఁడవుఁ బరమాత్ముఁడవు ననేక
విధములుగా నున్న విశ్వరూప
నిన్ను సందర్శించి నేను బ్రహ్మానంద
భరితుఁడ నౌచుంటి భవ్యమూర్తి!
నీవె యోంకారశబ్దంబు, నీవె ముక్తి
కారణుండవు; నీవె యక్షరుఁడవౌదు
ప్రకృతియందు నిగూఢరూపమునయుందు
వనుచుఁ దెలిసెను శ్రీరామ! ఘనసుధామ! 5
సత్పురుషులు నిత్యసత్యునిగ స్వయంప్ర
కాశునిగా నిన్ను గాంతు రెపుడు
సకలదేవతలు నిన్ సన్నుతింతురు, దివ్య
మునిపుంగవులు నీకు మ్రొక్కుచుంద్రు
బ్రహ్మిష్ఠులు శాంతభావగరిష్ఠులై
సర్వోత్తమోత్తమ సౌమ్యమూర్తి
వనుచు నీయాత్మయందునఁ బ్రవేశమొనర్చి
నిశ్చలతత్త్వులై నిలిచియుందు,
లోకస్థవై యుండి వివిధరూపకుఁడ వౌచు
వెలుఁగుదువని సన్నుతించును వేదరాశి
శరణమొందువానికే నెగడు శాంతి
సౌఖ్యములటంచు నుపనిషత్సరణి దెలుపు. 6

సకలలోకంబుల శాసించువాఁడవు
బ్రహ్మవు తేజోవిరాజితుఁడవు
యణిమాద్యులైన యష్టైశ్వర్యయుతుఁడవు
నీవె పరిష్ఠుఁడవై వెలుంగ
నిన్నె సేవించుచు సత్యముక్తి నిబొందు
చుందురు భక్తులానందమయులు
దేవోత్తముఁడవైన నీవొక్కరుండవే
యీ విశ్వమెల్ల సృజించి పెంచి
సర్వము లయింపఁజేయుదు; సర్వసాక్షి
వగ్నియన వాయువన్నను సర్వుఁడనఁ
జంద్రుఁడన నీవొకండవె యంద్రు బుధులు
ప్రణుతులర్పింతు నీకు శ్రీరామచంద్ర!
అక్షరుండవు నీవె యఖిలప్రపంచంబు
నకు మూలకారకుఁ డొకఁడ నీవె
ధర్మగోప్తవు సనాతనుఁడ వవ్యయుఁడవుఁ
జతురాననుఁడవు శాశ్వతుఁడ వీవె
పురుషోత్తముఁడవును నరయ విష్ణుండవు
రుద్రుఁడవును వీరభద్రుఁ డీవె
జగతిని షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నత
సర్వనియామకోత్సాహి వీవె
విశ్వనాభుఁడవును విశ్వేశ్వరుఁడవుఁ
బ్రకృతిరూపుఁడవుఁ బురాణపురుషు

ఉవును సూర్యవర్ణుఁడవును నీవేయైన
రామచంద్ర! నీకుఁ బ్రణతిశతము. 8

రామభద్ర! పరాత్పరా! రమ్యధామ!
సకలలోకంబులును నిన్నె శరణ మొందు
సర్వసాతాధినాథ! ప్రసన్నమూర్తి
వగుము నాయెడ, నీకిదే ప్రాంజలింతు. 9

భవబీజంబులు భస్మమై చెడును నీ
పాదాబ్జయుగ్మంబు, నెం
దెనఁ జేసిన్ హృదయంబునం దునిచి;
ధ్యానింపంగ నానందధా
మ విశేషోన్నతి నందఁగల్గు రసవ
న్మాధుర్యరూపంబునన్;
జవులూరన్ వినుతింతు నీకృపకునై
సర్వేశ్వరా! రాఘవా! 10

కాలరూప! భవోద్భవ! కమలనాభ!
శ్రీమదాత్మాభిరామ! శ్రీరామభద్ర!
లోకపర్ది! మహాత్మ! సర్వైకహరణ!
సతత మొనరింతు నిటు నమస్కారశతము. 11

అని వినుతించిన హనుమం
తుని కలరిన విశ్వమూర్తి తొల్లిఁటిరూపం
బును రామాంకితమును జూ
పెను లక్ష్మణసహితుఁడౌచుఁ బ్రేమాస్పదుఁడై. 12

పలికె వాత్సల్యమున రామభద్రుఁడంత
వాయుసూనుని వినయసంభరిత వివిధ
భావబంధుర సంస్తుతి వాక్యసరణి
వినుచు గాంభీర్యమున మితంబును హితంబు. 13

వానరోత్తమ! నీవు సద్భావమలరఁ
జేసియున్నట్టి స్తోత్రంబు చెవులఁజవులు
వుట్ట నెవ్వండు వినునో యప్పుణ్యమూర్తి
యుత్తమోత్తమలోకంబు లొందఁగలఁడు. 14

వ. ఓ యాంజనేయా! నీవింకస్థిరత్వంబునొంది, యిూపై జేయందగిన కార్యంబుఁ జక్కఁగ నాలోచించి, యాచరింపుము. 15

వసంతతిలకవృత్తము :—

శ్రీమన్మహాముని నిషేవిత పాంపతీరో
ద్దామాశ్రమంబునను దాశరథీ! దయాబ్ధీ!
రామా! యటంచు నిను బ్రార్థనజేయఁగా, నీ
వే! మోక్ష మాశబరి కెంతయుఁ బ్రీతితోడన్. 16

రావణ సంహారము

శ్రీవిశ్వరూప! విశ్వా
త్మా! విశ్వపతీ! మహాత్మ! దశరథతనయా!
దేవాదిదేవ దేవ! సు
ధీవర! వేదాంతసారదీప్తా! రామా, 1

వ. ఓయిభరద్వాజా! శ్రీరామచంద్రుండు హనుమంతుం
జూచి మరల నిట్లనియె వినుము, 2

హనుమంతా! విను రావణాసురుఁడు
నాయర్ధాంగియగా జానకిన్
గొనిపోయెన్; దగ నిప్డు డాతనిని నేఁ
గూల్పంగ సుగ్రీవ మై
త్రిని గాంక్షించితి, దానినీవె
యనుసంధింపన్ సమర్థుండవో
దనినన్ వాయుసుతుండు నిట్లనియె
సమ్యగ్రీతితో నవ్వుచున్. 3

నీచుఁడై రావణుండటు నీదుభార్య
నపహరించుట తెలిసెఁ గీశాధిపతియు
మిమ్ముఁ దెలియంగ నన్నుఁ బంపించినాఁడు
నాదుభాగ్యముఁ బండించినావు నీవు. 4

స్వామిప్రేషితుఁడై తదాజ్ఞలను సం
భావించుటే యెన్నఁగా
సామాన్యంబగు లోకధర్మ; మిఁక
నాస్కంధంబులన్ మీరు స్వే
చ్ఛామాత్రంబునఁ గూరుచుండుఁడని,
భాస్వద్వాయుసూనుండు శ్రీ
రామున్ లక్ష్మణున్ వహించి యటుఁ
సూర్పన్ బోయె సుగ్రీవుతోన్. 5

ఇనసూనుండును రామలక్ష్మణులఁ దా
వీక్షించి యుప్పొంగె వా
లిని సంహారమొనర్చి భార్యనపుడా
శ్లేషించి కైకొన్నటుల్;
ఘనుఁడై యంతట రామసఖ్యమును
గాంక్షన్ జేసె; వెన్వెంటనే
యనలుం డచ్చట సాక్షియై వెలుఁగ, స్నే
హంబంది రయ్యిర్వురున్. 6

రావణరాక్షసాధముఁడు
ప్రాజ్ఞత దక్కి హరించినట్టి నీ
దేవినిజూచి, సేమమును
దెల్పఁగఁ గీశులఁబంపువాఁడ, నా

రావణుఁ జంపఁ దోడ్పడుదు
రామ! యటంచుఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసె సు
గ్రీవుఁడు; వాలిఁ జంపుదును
కీశపతీ! యనె రామభద్రుఁడున్. 7

శ్రీరామభద్రుండుఁ గ్రీడఁ గానొకకోల
చే వాలిఁ జంపి కిష్కింధ కపుడు
ముదమున సుగ్రీవు మూర్ధాభిషిక్తునిఁ
గావించె; నంత సుగ్రీవరాజు
జగతిఁ గల్గిన హరిసంఘమ్ముఁ రప్పించి
జానకీక్షేమంబుఁ బూని తెలియ
నన్ని దిక్కులకును నంపింప, హనుమంతుఁ
డతివేగముగ లంకకరిగి, సీత
నరసి, రామచంద్రు నానందపరవశుఁ
గాఁగఁ జేసెఁ, గీశగణము లెల్ల
రావణాది సర్వరాక్షసులం జంప,
గడఁగి, వెడలిరి దివిభువిఁ గప్పివైచి. 8

అధివసించెను రాముఁడు హనుమభుజము
నంగదునిపైని లక్ష్మణుఁ డధివసించె
నఖిలవానరు లావెంట నరిగినారు
విశ్వమువడంక వీరాధివీరు లెల్ల.
వారిధితటమున వానర
వీరులతోఁ గలిసి విడిసి, వీరాగ్రణి యా

శ్రీరామభద్రుఁ డంతట
ధీరున్ లక్ష్మణుని జూచి తేకువఁబలికెన్. 10

ఈపాథోనిధిమధ్య-లంకగలదో
యీ! లక్ష్మణా! సైనికా
టోపం బింతయు వెంటరాగ, మనమె
ట్లో దీనిలంఘించిత
ద్వీపంబుం దగముట్టడింపవలె; వే
వేగన్ మహాక్రూరనీ
చాపీనుండగు రావణాధముని సం
హారంబు సేయన్వలెన్. 11

అన్న వచించుమాటలను
నన్నియు విన్న సుమిత్రసూతి,! యు
భ్యున్నత వాగ్గభీరత మ
హోదధిఁజూచి, "సమస్తసైన్యముల్
నిన్ను దరించుమార్గము వి
నీతుఁడవై వచియింపు" మంచు, నె
న్నెన్నొ విధాలవేడినను
నించుకయున్ వినకుండె నాతఁడున్. 12

లక్ష్మణమూర్తి దేహము వి
లక్షణమై. సువిభక్తకంపమై
పక్ష్మలుపై పయిన్ దోలఁగఁ
బట్టఁగరాని క్రుధాగ్ని లక్షులన్

సూక్ష్మములైన రోమముల
సూటిగ వెల్వడి భీతిఁ గొల్పు నా
లక్ష్మలుగల్గి వారిధిజలం
బులమధ్యఁబడెన్ మహోగ్రుఁడై. 13

ఆకాయంబుననుండి వెల్వడి విషవ్యాప్తాగ్ను లెన్నేనియుఁ
మూకల్ గానగు జంతుసంతతుల రూపున్ మాపుచేగాక, య
జ్జ్వాకల్ పెట్టె జలంబులింక నుదధిన్; బ్రాల్మాలి యూవానరా
నీకంబెల్ల వశంకుచుండె; సురలున్ భీతిల్లి రెంతేనియున్.

ఆమూలోకములన్ జరాచరములుఁ
హాహాకృతుల్ సేయఁ ద
ద్వ్యావ యోగంబుఁ దలంచి స్వ్వసుమన
ప్రాతంబు మౌనీంద్రులున్
శ్రీయున్ స్వస్తియుఁ గల్గుఁగాక! యని యా
శీర్వాదముల్ సేయ ధ
ర్మాయత్తుంపగు రామచంద్రుఁడు నకా
ర్యంబంచు వారింపఁగన్. 15

ఆసౌమిత్రియు రాముసాజ్ఞ నటుశాం
తాత్మన్ దరిం జేరఁగా
నాసంద్రంబున నీరువోయి, కుతలం
బై యున్నఁ దజ్జంతు సం

ప్రాసం బేర్పడె; నంత రాముఁడు దయా
ర్ద్రింబైన చిత్తంబునన్
గాసిం జెందుచు బాష్పవారి వెలయం
గా నింపె నవ్వారిధిన్. 16

రామచంద్రునిదయకు సురప్రకాండ
మెంతయును సంతసిలి సుమవృష్టిఁ గురిసి
రలసముద్రుండుఁ గూడ నంజలిఘటించి
వచ్చి, సద్భక్తి రాముని బ్రస్తుతించె. 17

రామా! నీకరుణాకటాక్ష మిటుసం
ప్రాప్తించె; ధన్యుండ; నీ
ప్రేమన్ వాకొన నేరికైన నఁ దరమే ?
విద్యాదిసర్వామర
స్తోమం బెప్పుడు నీమహామహిమలన్
స్తోత్రంబు గావించు; దే
వా! మర్త్యాకృతినున్న వేదవినుతా !
బ్రహ్మాండభాండోదయా ! 18

భూతములెల్ల నీముదలఁ బొందుచు హద్దులుమీఱకుండు ; నె
ట్లేతటి నేనువానరుల కీయఁగలాఁడను త్రోవ? వానర
వ్రాతమునందు నీలుఁడనువాఁడు గలం డతఁ డీజలంబునన్
ఖ్యాతిగ సేతుశిల్పము నొనర్చును; వాహినిచేరు లంకకున్.

అని కడునమ్రతన్ బలుకు
నంబుధిఁ గాంచి, రఘూద్వహుండు, నా
తని వచనప్రకారము ము
దంబునఁ జేసియు లంకఁ జొచ్చి, రా
వణుఁ దెగటార్చి రాక్షసుల
వంశవినాశ మొనర్చి, విజ్ఞతన్
వినయవిధేయతల్ గల వి
భీషణు రాజు నొనర్చె లంకకున్. 20

ఈసునకైన ముజ్జగతి నీజనకాత్మజతో సమంబుగా
భాసిలు సాధ్వి లేదనెడి భవ్యమతిన్ దృఢభావుఁడయ్యు నా
డాసుచరిత్ర లోకముల యందు వెలుంగఁగ, రాముఁ డగ్నికిన్
జేసెఁ బరీక్ష, యగ్ని యటు సీతను రామున కొప్పగించినన్

శ్రీరఘురామచంద్రుఁ డటు సీతనుగూడి విభీషణాదులున్
వీరులు వానరుల్ గొలువ, విశ్వజనీనముఁ గూర్చి, పుష్పకో
దారవిమానయానమునఁ దక్షిణ మాతఁ డయోధ్యఁ జేరి, వి
స్తారముదంబు నా భరత ధన్యునకున్ సమకూర్చె సత్తటిన్.

ఆంజనేయుఁడు రామపాదాశ్రయుండు
గాఁగ సుగ్రీవుఁడు స్వదారగణముఁ గూడి
సకలవానరసతులు జానకిని గొలిచి
రాఁగ రాముఁ డయోధ్య జేరంగ నయ్యె. 23

ఉత్సుక వృత్తము :-

శ్రీగుహుఁడే కడుసిద్ధుఁడై
జాగ్రుతినొక్క నిశన్ నినున్
బాగుగఁదన్పుఁడె పాదసే
వాగతి రాఘవ! భక్తుఁడై. 24

—0—

శ్రీరామ పట్టాభిషేకము

శ్రీసత్యాత్మక! ధర్మో
ద్భాసిత దివ్యావతార! తారకనామా!
దాసజనపోష! రామా!
నీసరి దేవతలుగలరె ? నిత్యానందా! 1

వ. ఓ భరద్వాజా! శ్రీరామసన్నిధింబడసిన యయోధ్యా
వాసు లెల్లరును బ్రహ్మానందభరితులై యుండిరిసుమా. 2

శ్రీరామచంద్రుండు సీతతోఁ గౌసల్యఁ
జేరి తత్పదములఁ జేసె నతుల
నాపై సుమిత్రాంబ యడుగులకున్ వంద
నం బాచరించెఁ; గైకాంబ! జేరి
నిర్మలచిత్తంబు నిండారువిశ్వాస
మలర నమస్కృతు లాచరించె
గురుపాదజనిత పాదరజంబు శిరమంట
మునివశిష్ఠుని పాదపూజఁ దనిపె
దుఃఖమెడలంగ భరతశత్రుఘ్నులకును
గాఢ పరిరంభసౌఖ్యంబు! గలుగ! జేసె
వృద్ధమంత్రులకును బౌరవృద్ధజనము
లకును వేర్వేర వందనాదిక మొనర్చె. 3

వ. మఱియు నాసమయంబున.

సకల నదీనదంబులను సంద్రములన్ హిమవన్నగంబునన్
బ్రకటితమైన తీర్థముల భద్రమహౌషధులన్, వనేచర
ప్రకరము పోయి, తెచ్చి రటువాయుజవంబునఁ బౌరు
ల్లనఁ
సకలకళావిలాసముల స్వర్గముఁ జేసి రయోధ్యనంతటన్. ౫

వామదేవాదులౌ వరమౌనిబృంద మెం
తయు సామవేదగానంబు సేయ
వేదవేదాంగాదివిధులు బ్రాహ్మణులెల్ల
శ్రద్ధతో దేవతార్చన లొనర్ప
నఖిలసామంతులు నతులరత్నాభర
ణాదులఁ గానుకలీయంగ నిలువ
గాంధర్వవిధిఁ బౌరకాంతలు పంచమ
స్వరములఁ దనకీర్తి పాడుచుండ
భరతశత్రుఘ్నులిరువైపుల రహిఁ జామ
రములవీవ, లక్ష్మణుఁడు ఛత్రమునుబట్టి
సీతవామాంకమున నధిష్ఠించియుండ
సార్వభౌముఁడు శ్రీరామచంద్రమూర్తి. ౬

గణుతింపరాని యనుపమ
మణిమయ సింహాసనమున మహిమాన్వితుఁడై
ఫణిపతి శయానుపగిది, సు
గుణరాశి యనంగ ఠీవిఁ గూర్చొని యుండెన్. 7

పాదసమీపదేశమున వాయుజుఁడున్ గృతమస్తకాంజలుం
డై; దరహాసచంద్రికల నాస్యము శాంతిని గల్గియుండ, స
మ్మోదభరమ్మునన్ గనులఁ బొంగుచు బాష్పజలంబు

రాల నా

త్మోదయ రామదాసుఁడయియుండెను సేవలచిత్ర్వకాస్త్రమైన్.

అత్తఱి నావశిష్ఠుఁడు మహాత్ముఁడు తాను త్రికాలవేది, స
ర్వోత్తమహైమపాత్రముల నొప్పిన సర్వపవిత్ర తీర్థముల్
చిత్తము పల్లవింప నభిషేకమొనర్చియు రాజరాజసం
పత్తిఁ గిరీటముంచె, రఘువర్యుని శీర్షమునందుఁ బొందుగన్.

దివినుండి యింద్రాది దేవతల్ సుమవృష్టిఁ
గురిపించి రచట సంబరములలర
ఘనుల సుగ్రీవాదులను విభీషణముఖ్యు
లను దన్పె బహుమతుల్ దగనొసంగి
రామరాజ్యమున సర్వము సర్వకాలమున్
సర్వార్థసిద్ధులు సంభవించె
దున్నకుండగనె యీమన్నిన బంగారు
పంటలేపండి సంపదలు పెటిగె
జారచోరాదిభయములు సమసిపోయె
విధవ లేలేరు; పెద్దలు పిన్నలకిలఁ
బ్రేతకర్మలొనర్చు దుర్విధి నశించె
నన్నిఁటను రాముఁడాదర్శమై వెలింగె. 10

స్రగ్విణీ వృత్తము :-

ఆపరాశక్తి యేయౌను సీతమ్మ; నీ
వే పరబ్రహ్మ వై విశ్వసృష్టిస్థితి
స్థాపనంబుల్ దగన్ సల్పు శ్రీరామ! భ
క్తాపదల్ బాపి శాంతాత్ములన్ జేయవే! 11

శ్రీరామ మునీంద్ర సమావేశము

శ్రీరవివంశ పయోనిధి !
సార సుధాసహితచంద్ర ! జయజయరామా !
వీరోదార చరిత్రా !
ధారాధరనీలదేహా ! దశరథరామా ! 1

వ. ఓ భరద్వాజా! యీపైనం జెప్పంబడు నద్భుతకథా విధానం బాలింపు మని వాల్మీకి మహర్షి యిట్లనియె. 2

రాముఁడు వైరివీరఘనరాక్షసనాశ మొనర్చి, మేదినిన్
ధీమహిమాన్వితుండగుచు దేవపతిం బలె రాజ్యమేలఁగాఁ
బ్రేమ నయోధ్యకున్ జనరి విశ్వమునిప్రకరంబు; లాతనిన్
సేమముగోరి గాంచుటకుఁ జిత్తవినిర్మల భక్తియుక్తులై. 3

కణ్వయవక్రీత కౌశిక రైభ్యులున్
చ్యవనాది ప్రాగ్దిశాస్థలులు కొంద
ఱరిముచుండు నగస్త్యుఁ డాత్రేయుఁడును నము
చాదులు దక్షిణాశాంతవాసు
లటు, కౌషతుఁడు ధూమ్రుఁడరయ రౌద్రాశ్వుండు
మొదలగు పశ్చిమమ్మునఁగలారు
శిష్యప్రశిష్య విశిష్టవశిష్ఠాదు
లుత్తరదిశ నొప్పియుండువార

లైన, మునిపుంగవులు వచ్చి రగ్నిహోత్ర
తేజములఁబోలు దేహసందీప్తు లలర
ఫలసమితి, మూలములను గానుకలుగఁ దెచ్చి
యర్పణముసేసి శ్రీరాము నరసినారు. 4

ఆవిధి వచ్చినట్టి మునులందఱకుఁ రఘురామమూర్తి, సీ
తావనితాయుతుండయి యథావిధి నిర్మలభావ మేర్పడన్
సేవలొనర్చి, యాసన విశేషములందు సుఖోపవిష్టులై
యావిధినున్న వారలకు స్వాగతవాక్యములు పల్కి యంతటన్.

ఘనరత్నఖచితసింహా
సనమున తన రాజ్ఞి సీత శాంతగభీరా
ననయై వామాంకంబున
నెనయన్, శ్రీరామభద్రుఁ డేర్పడి యుండెన్. 6

అంతట నమ్మహామునుల యందు నగస్త్యుఁడు దొట్టి కొందఱ
త్యంతవచఃప్రగల్భులయి దాశరథిం గని, దివ్యభాగ్యశో
భాంతరసార్వభౌమతను నట్టె వచించుచు, సంస్తుతించుచున్
సంతసమందుచున్ మరల శాంతిసుధానులు వల్కిరివ్విధిన్.

సకలలోకోపకారక కార్యదక్షుండ
వై, జగన్నాథాఖ్య నందినావు
ఖరదూషణాది ముష్కరచతుర్దశ సహ
స్రబలుల గడియలోఁ జంపినావు

పౌలస్త్యసంహారవశమున జగములు
మరలఁబుట్టఁగఁ జేసి వరలినావు
షాడ్గుణ్యసంప దక్షయుఁడవై లోకావ
నుండవౌ నారాయణుండ వీవు

ధాత ప్రార్థింపఁగా నయోధ్యాపురమునఁ
బరమధార్మికమౌ సూర్యవంశ మెల్ల
నటుతరింపఁగ నవతారమందినావు
మాతపస్సులుపండె, రామ క్షితీశ! 8

శ్రీరామా! యిఁక నేపసంబునయినన్ జేరంగ, మాదీక్షలన్
ప్రారంభింపఁగ నిర్భయత్వ మమరెన్, ధర్మంబు సంపూర్ణ సా
కారంబై విహరించె; నెల్లరు మముంగానంగ నుద్యుక్తు; లీ
సారంబై తగు రామ తారకమె మాసౌభాగ్య
మెప్పట్టునన్. 9

ఇంతకు నీకటాక్షమున
నెంతసుఖంబుగ నున్నజానకీ
కాంతను రావణాసురుఁడు
గర్కశుఁడై యటులంకనుంచి, యెం
తెంతటి కష్టపాట్లు ఘటి
యించెనో! వానిఁ దలంచినంత, మా
స్వాంతములెల్ల దుఃఖ వివ
శంబులునై కలుషంబు లయ్యెడిన్. 10

వనవాసంబుననుండ, నేము దనుజావారంబు నున్మూలనం
బొనరింపన్ నినువేడ నేమిటికి? తద్యోగంబె మూలంబుగా
ఘనదుఃఖంబుల నెంత లెంతలుగ నీకంజాక్షిసీతమ్మ యో
ర్చినదో? యంచును మామనఃప్రకృతిలో రేఁగున్
విచారాగ్నులున్. 11

అనవిని సీత సుస్మితము
ఖాంబుజయై మధురాక్షరాన్వితం
బును, పరమార్థతత్త్వపథ
మున్ హితభావముగల్గు వాక్యముల్
మునివరు లాలకింపనిటు
ముచ్చటగా నటుతీవిమిూఱఁగా
వినయమునన్ వచించె రఘు
వీరవరున్ గనుసన్నఁ గాంచుచున్. 12

రావణుఁడు దురాచారుం
డై, పరలుట నిజము, దశముఖారభటిన్ ను
ర్వ్యాభువుండై లోకమ్ములఁ
దా వేధించుటయు నిజము దానవపతియై. 13

అని వెండియు నవ్వుచు
జనక యిట్లనియె మౌనిసంఘముతోడన్
వినుఁ, డీ! రావణుఁ జంపుట
ఘనకార్యంబౌనె? రాముఁ గనుఁగొని వాగన్. 14

రావణుండు క్రూరరాక్షసుండై పరలుట
సత్యమయ్యెను వాఁడు నిస్సారుఁడు మఱి
ధర్మహీనుండు, వాని యుద్ధమున సంహ
రించుటయు వహ్వారే! వినుతించినారె! 1

వ. అన విని యాసమయంబున. 1

అమలాత్మోన్నతు లామునీంద్రులు హ
ఠా దత్యంతవిభ్రాంతు. లా
రమణీవాక్యములందుఁ గల్గిన మహా
ర్థంబేమొ యూహింప లే
క, మముం గాంచిన యీమె చిర్నగవుతోఁ
గల్పించి యేమేమొ, వ
ల్కె, మనంబి ట్లవమానమందెఁ గద!
యాలింపంగఁ దద్వాక్యముల్.

వ. అని మనంబునం దలపోయుచు మఱియు
ఒకరి మొగములనొకరు చూచుకొనుచుండి
వారిలోవార లేమేమొ వ్యక్తపడని
మాటలను జెప్పుకొనుచున్న మౌనులఁ గని
యెటు శపింతురో? యేమొ? మునీంద్రులనుచు.

భయవినయంబులుం గదురఁ
బ్రాంజలిపట్టి ధరాత్మజాతయున్
“దయఁగలవారలై యనుమ
తంబు నొసంగ, సవి స్తరంబుగాఁ

ప్రియమలరంగ మీకునొక
విన్నపముం బొనరింతు నంచుఁ బ
ల్కియు నటులూరకున్న పరలెన్
సభయంతయు విస్మితాత్మయై. 20

వ. అంత నమ్మహామునులం దగస్త్యుండులేచి, సీతమ్మా!
నీభాషంబేమొ వచింపుమా! యని యర్థించిన— 21

ప్రాణవిభుండైన శ్రీరామభద్రు నాజ్ఞ
వడసి, యవ్వసిష్ఠాది సభాసదులను
గాంచి మ్రొక్కి యనుమతిఁగలిగి సీత
యిట్లు వివరించె నాశ్చర్య మేర్పడంగ. 22

పృథ్వీవృత్తము:-
ఎలుంగులును వానరంబులును నెంతయున్ నీదుసే
వలన్ జెలగి శక్తియున్ బరమభక్తియుక్తిన్ నిశా
టులన్ రణమునందు వీరతనటుల్ వినాశంబు సే
యులీలలవి నీవె గావుకో? మహోదయా! రాఘవా!

సహస్ర కంఠ చరిత్ర

శ్రీధర్మవిగ్రహా! స
ద్బోధానందస్వరూప! బుధజన హృదయా
రాధిత పదపంకేరుహ!
సాధిత సత్యప్రతిజ్ఞ! జయజయ రామా! 1

వ. ఓయీ! భరద్వాజా! సీతామహాసాధ్వి యమ్మునుల నుద్దేశించి, శ్రీరామచంద్రుండును నచ్చెరువు పడివిన వచించిన సహస్రకంఠ రావణచరితంబు నాలింపుమని ప్రాచేతసుం డిట్లని చెప్పందొడంగె. 2

మానిని శేఖరులార! ముని మ
త్పితృసన్నిధిఁ గన్యనయ్యు, నే
జ్ఞానము గల్గి వర్తిలిన కాల
మునం దొక బ్రాహ్మణుండు స
న్మానముతోడ మజ్జనకమం
దిరమందుఁ బ్రవేశమంది, ప్ర
జ్ఞానిధి యా ప్రభుం గనుచు
"స్వస్తి! జయోఽస్త్వని" యిట్లు వాకొనెన్.

సీ॥ నీగృహమందెయుండి కడుమన్నింపంగ నేనిత్తఱిన్
జాతుర్మాస్యము దీక్షతో నెఱపఁగా సంకల్పముఁజేసి, యీ
రీతిన్ వచ్చితి; నన్నుగొల్వఁదగువారిన్ గూర్చి పోషింపుమా!
యాతిథ్యంబు గ్రహింపఁగాఁ దగిన కర్మార్హుండ నేవిప్రుఁడన్.

అనినన్ మజ్జనకుండు వల్లెయని బ్రహ్మానందముంబొందు, చున్
ననుఁ వీక్షించి మృదూక్తులన్ బిలిచి, చెంతన్ జేర "నీయోగివ
ర్యునకున్ నాలుగు మాసముల్ వినవకత్యుత్సాహివై
సేవలన్

దనుపంగావలె నీ"వటంచుఁ బలుకన్ సంతోషభావంబునన్.

అతిథి బ్రాహ్మణుఁడాపైని యఖిలవేద
శాస్త్రపారగుఁడేగాక, సర్వతీర్థ
సేవి, యగువాని సేవలుసేయఁగ నగు
భాగ్య మబ్బునె? యెంతటి వారికైన. 6

వ. అని భావించి జనకు నాజ్ఞ శిరసావహించి యమ్మహా
త్ముని నే నానాఁడు సేవించుచున్న యవసరంబున

ఆవిప్రుఁడును సర్వతీర్థమహిమా వ్యాపారముల్ నాకు నెం
తో వాత్సల్యముమీఱఁ జెప్పుచునె సంతోషాత్ముఁడై
నాదు సే

వావైశిష్ట్యమునన్ బ్రసన్నుఁడయి విశ్వాసంబు సాధిల్ల; నా
ధీపర్యం డిపుడున్ గలట్టి చరితన్ దెల్పంగ నాలించితిన్. 8

ఆవిధ నాయతఁడు మదీ
యావాసమునందుఁ జెప్పినట్టి చరిత్రన్
చేవిసరింతు యథాతథ
మై వెలయఁగ, సావధానులై వినుఁడయ్యా! 9

వ. అని పలికి మఱియు నమ్మునీశ్వరులంగాంచి సీత
యిట్లనియె. 10

కరుణోదాత్తుఁడు బ్రాహ్మణోత్తముఁ డుషః
కాలంబునన్ లేచి, స
త్వరకాలోచిత కృత్యముల్ నెఱపి, సీతా!
యంచు నన్ బిల్చి సా
దరభావంబున "నొక్కగాథ వినుమా!
తత్సర్వమున్ నేను సు
స్థిరతన్ నాకనులారఁ జూచినది భాషిం
తున్ విచిత్రంబగున్. 11

వ. అని మఱియు నాబ్రాహ్మణోత్తముం డిట్లనియె. 12

దధిమండోదక నామకంబగు సముద్రంబొప్పదే, యమ్మహో
దధి దాటంగని స్వాదునీరమను సంద్రంబొప్పు; నామధ్యభా
విధిచే నిర్మితమైన పుష్కరము నా ద్వీపంబు వెల్గొందు; న
త్యధికాగ్ని జ్వాలితోదయం బదియు; నందాశ్చర్య
మాలింపుమా! 13

వేయిపత్రంబుల వెలుఁగుచు బ్రహ్మాస
 నంబౌచు నలరుఁ బద్మంబొకండు
ప్రథిత తద్ద్వీపవర్షముల మధ్యను బది
 వేలయోజనముల వెడలుపుఁ, బొడ
వును బదివేలయోజనములు గలఁ మాన
 సోత్తరపర్వతముండు, దాని
దిక్కుల నాల్గింట దేవేంద్రముఖ దేవ
 తలపట్టణంబులు గలవు; 'విశ్వ
కర్మ' యవ్వాని నిర్మించె ఘనతమీఱ
మఱియు నాద్వీపమందు సుమాలియనెడు
రాక్షసోత్తముఁ డుండె నప్రతిమతేజుఁ
డతనికొక 'కైకసీ'నామ్ని సుతయుఁ గలదు. 14

తన కూతును 'విశ్రవసుం'
డను బ్రహ్మకొసంగి పెండ్లి యటు గావింపన్
జనియించిరి యాజంటకుఁ
దనయు లిరువురౌచు దుష్టదర్పోద్ధతులై. 15

ఆసుతులందు నొక్కఁడు సహస్రముఖంబులు రెండువేలబా
హాసమితిం గలాఁడును, దశానన వింశతిబాహుసంతతీ
భాసుఁ డొకండు. నిర్వురును, బ్రాకృతబాహుబలాఢ్యులై జగ
త్త్రాసకులౌట వారలను రావణులంచు వచింతు రెల్లరున్. 16

వారలలో దశక. ఠుఁడు
క్రూరుండై పరమశివునిగొల్చియు నాకౌ
బేరస్వత్వము లంకను
వీరుండై కొనియె లోకవిద్రావణుఁడై.

మఱియు సహస్రకంఠుఁ డన
మానుష నీచపిశాచ కర్మఁ డే
డై అట పుష్కరాఖ్యమగు
ద్వీపము నాక్రమణంబొనర్చి, య
త్తఱి నినచంద్రులన్ గదిసి,
తానర చేతుల బంతులాడుచున్
గిఱగిఱఁ ద్రిప్పుచుండియు వి
కీర్ణతఁ గొల్పుచునుండుఁ జండతన్. 18

అరయన్ శ్రీయుతమానసోత్తర నగంబందున్న యప్పట్టణా
ల, రయంబొప్పఁగ నాక్రమించి యవలీలన్ దేవరాజేంద్రు సు
స్థిరమా నయ్యమరావతిన్ స్వయముగా దీపించిభోగించి; యె
ల్లరుమంత్రుల్ నివసింపఁ జేసెనట హేలన్ మూఁడు
పట్నంబులన్. 19

ఆ యమరావతీపురికి నారయ లోకములోన నెందు నే
గాయను నేపురంబయిన సాటికిరాదుగదమ్మ' దాని శో
భ యుతదివ్యసంపదలహా! మనసార గ్రహింపవచ్చు, ని
య్యని మాటలన్ దెలుపు టెంకియొకండుగలండె? జానకీ! 20

వ. అయినను నా యోపినకొలందిగఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము! 21

పారిజాతములు చంపకము లశోకముల్
రంభా ప్రియంగువుల్ ప్రథితసాల
చూతాది నానావిధాతతవృక్షముల్
గల వాపురోద్యానములను, నవియు
సర్వకాలంబుల సర్వర్తుధర్మంబు
లను గల్గి నిత్యనూతనములలర
ఫలభారనమిత శాఖలుగల్గి ఘనసుమ
సురభిళవాయు సంశోభితంబు

నగుచు నమరావతీపురమలరు; నందుఁ
దనరు నుద్యానవనవిచిత్రప్రశస్తిఁ
జూడ మిరుమిట్లుగొలుపు, నాజూకులెల్లఁ
బ్రోగువడి నిలచెనందె; పూబోడిమిన్న! 22

అరయ సహస్రకంఠుఁడు విహారమొనర్చెడు నవ్వనంబులన్
గురుతరవృక్షరాజములు గొన్ని సువర్ణమయంబు; లెంతయున్
భరమగు నగ్ని తేజముల వర్తిలుఁగొన్ని; సితేతరాంజనో
త్కర నిభవర్ణసంపదలఁ గ్రాలుచు నున్నవి కొన్నివృక్షముల్.

వెలలేనిమణులచే వెలయింపఁ జేసిన
  సోపానపంక్తులు శోభిలంగ
బాగుగావికసించు బంగారుపద్మకాం
  తుల తళత్తళలు దిక్కులనుబర్వ
భరతమ్ములును జక్రవాకమ్ములాదిగాఁ
  గల జలపక్షులు గలసి [illegible]
ప్రాంతస్థలంబుల పచ్చికపట్లతో
  వైడూర్యములకాంతి [illegible]
నాసహస్రాస్య విహారణోద్యానవనము
లందఁగల దిగుడుఁబావు లమితమధుర
నీరములనిండి నిత్యవినిర్మలంబు
లగుచు నొప్పారు నమృతంబు నానినట్లు. 24

నందనమందపూర్వము లసంబడు పృథువితానముం [illegible]
మందరమందుఁ, బెక్కులగు మాన్యగిరీంద్రములందు [illegible]
యందమువిందు పాదపములన్నియు, నాతఁడు [illegible]
బొందుగ నందడింగలిగి పొల్పువహించి రహించి [illegible].

ఆపురమందు మేడలు మహత్తరచిత్రవిచిత్రశిల్ప [illegible]
ద్యాపటిమన్ రచింపఁబడి, యద్భుతమై తగు [illegible]
దీపములై యునుండు, శశి, దీప్తులతోడ సహాగ్ని [illegible]
దోపఁగ, ధర్మరత్నమయ తోరణపంక్తుల నొప్పు [illegible].

రమందు గల్గిన మహావిభవంబులు భోగభాగ్య ని
పము లాదిగాఁగలు స సృష్టివిచిత్రము లెల్లఁ గాంచి, యా
పముగాఁ దపఃకృత పటుత్వముఁ జూపి; తదద్భుతార్థముల్
పానరించుకొంటకుఁ గరంబు యతింతురు దేవదానవుల్.

డియు నాసహస్రముఖ వీరుఁడు లోకము లెల్లఁ దానె, యు
పతఁ జంపశాసనవిధంబుల నేలుచు, హుంకరించి, యా
పలముఖ్య దిక్పతులఁ గాటియ పెట్టుచు నాత్మదేహమం
ంపఁగఁ జేసె వారలను, నోర్వఁగఁ, జాలని బంధనంబులన్.

కానఁగ బాల్యక్రీడల
లోనే, మేరువును జిన్నకొంపఁగ, వార్ధిన్
జానెడు పాడవుఁగ; జగములుఁ
బూనన్ గుప్పెడు గఁదలఁచు మూర్ఖోద్ధతుఁడై. 29

ద్వీపములు మట్టిపెళ్ళలు
నై పరగును వానిదృష్టి; నటులోకములన్
వేపుకొని తినుచు, బాధా
వ్యాపరుడై, లత్యహీనుఁడై వర్తించున్. 30

నిధిరాసణముండు సకలార్థములన్ భువనంబు లెల్ల, బా
ానికలంబులై పరఁగు ధర్షణఁజూపుచునుండ, బ్రహ్మ తా
సుముగల్గి విశ్రవసునింటికిఁ బిల్చి తదీయపుత్త్రిబా
సహాలోకకంటకత నంతయుఁ జెప్పె సవిస్తరంబుగన్. 31

బ్రహ్మ నెంచిరు విశ్రవో బ్రహ్మఁజూచి
నీసుతాసహస్రాస్య నీచబలుస

నాజ్ఞ వెట్టుము! లేకున్న నతనినపంతుఁ
జెప్పుచుంటిని ముందుగాఁ జింతపడకు. 32

అనవిని యాతఁడు బ్ర
హ్మను గని వినయమునఁ బ్రణుతులర్పించి కఠో
రనియతిఁ బుత్త్రిని శాసిం
చెను, మానగవాఁడు నీచేష్టల నెల్లన్. 33

ఓమునివర్యులార! మఱియున్ ధరణీసురు [illegible]
ప్రేముడి నన్నుఁ జూచి, కడువింతలుగాఁగ సమ[illegible]ప్రకం[illegible]
రామితదుష్టచర్యల, ననంతములంచు సుచించి [illegible] న
నోఁపని శుభాశిషంబులిడి యుత్సుకతన్ జన[illegible] గ్రొసుర.

అజితప్రతాప వృత్తములు:— (స్వస్థా[illegible])

రజనీచరావళికిఁ బ్రాణభయం
బు, జనియింప, ధరఁబుణ్యశీలురౌ
సుజనావళీహృదయ సుందరభా
వ జయమందఁ గనుపట్టు రాఘవా! 35

—0—

యుద్ధయాత్ర

శ్రీ సీతాదేవీ హృ
ద్భాసిత పాదారవింద! భక్తానందా!
దాసజనపోష! పరమా
త్మా! సర్వజగన్నివాస! దశరథరామా! 1

వ. ఓ భరద్వాజా! సీతాదేవి యమ్మునివరులఁ గాంచి మఱియు నిట్లనియె, వినుము!

ఆనాఁడాధరణీసురుం డటు సహస్రాస్యుండు నౌ రావణున్
దానై చూచినలోకకంటకుని జిత్రంబైనవృత్తాంత మెం
తేనిన్ జెప్పఁగవింటి, నయ్యదియె నాకేవేళ నాశ్చర్యమై
గానంగాఁబడుఁ జిత్తమం దహితమై కుంతవ్యతాహీనమై. 3

రాముఁడు నానిమిత్తమయి, ప్రాజ్ఞులు వీరవిహారులై యశః
కాములై కృతజ్ఞతను గల్గిన సూర్యసుతుండు నంగదుం
డామహితాత్ముఁడైన యనిలాత్మజుఁ డంతటిజాంబవంతుఁ డీ
భూమినిగల్గు ఋక్ష హరిపుంగవులెల్లరుఁ దన్నుఁ గొల్వఁగాఁ.

వారిధిఁ గట్టి, వీరవరవానరసైన్యముతోడ లంకకున్
జేరఁడె! రావణాసుర ననేకబలాఢ్యు నమాత్యపుత్రమి

[త్రారభటీసమేతు నటులంతమొనర్చి, మునీంద్రదేశతో
ద్ధారణఁజేసి ధర్మమును స్థాపనముం బొనరించి మించుపాటల్. 5

లోకాతీతమె యయ్యు; నామ
తికి నాలోకింప నాశ్చర్యమే
మో కాన్పింపదు; నా మనోహరుఁడు
మున్నుం దాసహస్రాస్యునిన్
వీఁకన్ నాశమొనర్పఁజేయ నదియే
విశ్వంబునన్ దివ్యకీ
ర్త్యాకారంబయి సుస్థిరంబగును,
వహ్వాయంచు మోదింపఁగన్. 6

అమ్మహారాక్షసుండౌ సహస్రకంఠుఁ
జంపి లోకమ్ము లెల్ల నిష్కంటకముగఁ
జలుపునందాక ధర్మసంస్థాపనమున
రామునకుఁ బూర్ణతావాప్తి లేమి నిజము. 7

ఇదియె నిమిత్తంబుగ నా
యెద నొదవిన భావసరణి నిటునన్వితి, నో
సదయాత్ములు మునులారా!
మదినెఱిఁగి క్షమింపుఁడీ నమస్కృతు లివిగో. 8

జానకిమాటలన్ వినిన
సన్ముని సంఘము విస్మయపోయెను, గను
మ్మౌనిని నెంతయుం బొగడి
మానసకదీపనలిచ్చి యుబ్బె; భూ

జాని రఘూద్వహుండను య
శఃపరిపూర్ణపరాక్రమంబునన్
బూనిక ప్రోత్సహించె నను
భూమిజ; యంచు దలంచి నెవ్వడిన్. 9

సింహనాదమొనర్చె నృసింహమూర్తి
భూనభోంతరములునిండ; భూజనంబు
యుద్ధసంసిద్ధమైయుండ హుంకరించె
మునుల బ్రార్థించె దనను దామనుసరింప. 10

వ. మఱియు నా శ్రీరామచంద్రుఁ డెల్లవారలం జూచి యిట్లనియె.

వరసహోదరులైన భరతుఁడు లక్ష్మణ
శత్రుఘ్నులును రండు సరసనిలుఁడు
ప్రియమిత్రవరులు సుగ్రీవవిభీషణుల్
రండు మీమీసేన లండనిలువ
నారాజ్యమునఁగల్గు వీరాధివీరులె
ల్లరు సాయుధులు నొచురండు వేగ
నాయంతరాత్మలౌ వాయుసూనుఁడు జాంబ
వంతుండు రండు! మీబలముసూప
రండురండయ్య! నాయందు నిండుమనము
వొదలువారెల్ల రుత్సాహపూర్ణమతులు
పుష్కరద్వీపయుద్ధంబు పోసఁగె మనకు
జగము లన్నియు జయపెట్ట జయముగనుఁడు! 12

జానకీ! నాకు నర్ధాంగివైన నీవె
యింతకును గారణంబవై హితము [illegible]
నావు గావున నీవును రావలె, నను
వీడకుము యుద్ధమునఁ బర్యవేక్ష[illegible]. 13

అని రాముఁడు పలికినఁ ద
జ్జనులెల్లరెగాక పురుషసంతతియు [illegible]
దునఁ గలవారును సంతస
మున లేచిరి యుద్ధయాత్ర [illegible]. 14

రామాజ్ఞ శిరసావహించి పరివారం[illegible]
భూమిన్ నిండి చరింపఁ; బుష్పకము[illegible],
[illegible]ని (శ్రీ)
రాముం డాత్మఁదలంచినంత నదియున్ [illegible]
నామానీంద్రులు దాను జానకియు సం[illegible]

తమ్ములు వానరోత్తములు
దానవవీరులు నాత్మ[illegible]
ముమ్మరమౌచు మూఁగినను,
ముందుగ నామానుష[illegible]
దమ్ముగ నెల్లవారి నభి
ధానములన్ బిలు[illegible]
గిమ్మనకుండ నెక్కిరి సు
నిశ్చలపుష్పకదివ్య[illegible]. 16

క్రూరరాక్షససంఘ విదారణమున
దీక్షితంబైన రాముని ధీరహృదయ
వీరరస సముద్దీపక విజయగేయ
ములను బాడిరి వీరవరులు ఘనముగ. 17

అంతట వీరమూర్తియగు
నారఘురాముఁడు సింహనాదమున్
బంతముమీఱఁ జేయ నది
పర్వె దిగంతములంటి, వెండి "య
భ్యంతరమేమిలేక చనుమా!
యిఁకఁ బుష్పకయాన! పుష్కరా
త్యంతసమీపదేశమున"
కంచు వచించినఁ దక్షిణంబునన్. 18

అనిలవేగ మనోవేగమైన దివ్య
పుష్పకము ఱెప్పపాటులోఁ బుష్కరమును
దివిఁ జేరెను; దానిప్రభావ మరసి
యెల్లరాశ్చర్యచకితులై రుల్లమునను. 19

తమ్ములు సేనలున్ మునులు,
దాశరథిన్ బరివేష్టులై నిలన్
గమ్మన సింహనాదము
నొనర్చె నతండు మహోగ్రవైఖరిన్

హుమ్మని విల్లునెక్కిడి
మహోద్ధతి నారినిమీటు; నాధ్వనుల్
గ్రమ్మెను భూనభోంతర
జగంబది దద్దరిలంగ నల్లెడన్. 20

ఆగుణాష్టంకారమాలించి రావణుఁ
డదటున లేచె, నేమిది? యటంచు
రాక్షసానీక ముగ్రతఁబూని రావణుఁ
జేరి యాతని యాజ్ఞఁ గోరినారు
"నాభూమి నెవఁడురా యాభీలముగ నారి
మ్రోగించె?" నని మహాక్రోధయుతుఁడు
'దరలుఁడు నాతోడ దానవులార!' య
టంచు వేయిముఖాల నరయుచుఁ జనె.

ద్వాదశాదిత్య తేజఃప్రభాకలితుఁడు
రాక్షసుఁ డనంతబలుఁడయి, తత్క్షణంబె
పురబహిర్ద్వారదేశంబు నరిగి, పండ్లు
పటపటఁగొఱికె లోకముల్ గటకటఁబడ. 21

ద్విసహస్రభుజంబుల, వా
ని సమానమ్మైన సంఖ్య నేత్రమ్ముల, మే
ఘసమ భయంకరగర్జల
వసదృశబడబాగ్నియనఁగ నారావణుఁడున్. 22

సవితృతేజముగల్గి శతయోజనంబులు
నడ్డుకొలతఁగల్గి నట్టిరథము
పరిఘమ్ము ప్రాసమ్ము పరశువు తోమర
మ్ములు భుసుండులు చక్రములును ముద్గ
రములు ఘంటాలోహగములుఁ బాశమ్ములు
వివిధధనుర్వార వితతియెల్ల
నిండియుండినదానిఁ జండతరాగ్రహో
దగ్రవీక్షణముల దానవుండు

శివిగానెక్కి నిలచి, వీరావభాస
మాన సర్వేంద్రియోద్రిక్తుఁడైనవాఁడు
తరలి శ్రీరాముఁడున్న యాస్థలముఁ జేర
బోవుచుండియు లోలోనఁ బొక్కుచుండె. 23

ఎవ్వఁడువీఁడు ? నాపురిని నిట్టిభయంకర సింహనాదమున్
దవ్వులఁజేయుచున్ నెఱపె దర్పము; శత్రువునాకుఁ గల్గెనే!
యివ్విధినాదుకీర్తి కొకయింత కళంకముగల్గెఁగాక, నన్
జివ్వకుఁ బిల్వఁగాఁదగిన జీవుఁడెవండు జగత్రయంబునన్.

దేవేంద్రాది దిశాపతు
లేవిధి నను గెలువలేక నిట నూడిగముల్
గావింతురు జీవింతురు
పోవరు నను వీడి యాజ్ఞ పొందెడుదాకన్. 25

పాతాళలోకంబు స్వర్గంబుగాఁ జేసి
స్వర్గంబుఁ బాతాళసమ మొనర్తు
నరలోకమును నేను సురలోకము నొనర్తు
స్వర్గంబు నరలోక సమ మొనర్తు
మేరునగంబాది మేలైన శిఖరుల
నణువులుఁగాఁ దల్తు నంతఁ బోక
పిండిఁగా నవ్వానిఁ జెండుదుఁ; భూమండ
లంబెల్లఁ బెల్లగిలంగఁ జేసి

గోటికొనల ననంతుని మీటివైతు
విధియొకప్పుడు నాతండ్రిఁ బిలువనంపి
తన్ముఖంబున హింసలుఁ దక్కుమనుచు
నన్ను నోడఁబడఁజేయ నట్లున్నవాఁడ. 26

అటులెగాకున్న మొన మొన్న నావిధమున
రావణుని జంపినట్టి శ్రీరామునపుడె
యమపురికిఁ బంపకుందునే! యఖిలలోక
నాశ మొనరింపకుందునే! నాడె కినిసి. 27

ఇంద్రత్వంబు బలాహకత్వమును
నేనే పూనఁగాలేనె ! మ
త్సాంద్రప్రజ్ఞను వహ్నిభావము యమ
త్వంబున్ గుబేరత్వముౕ

జంద్రతత్త్వంబు నిసత్త్వముగాఁ గలిగి,
విశ్వంబెల్లఁ బాలింపనే ?
తంద్రత్వంబు నాకింతలేక; యనుచున్
దర్పోద్ధతిన్ వ్యగ్రుఁడై. 28

అంతము లేని కోపమున నన్నిజగంబుల నాక్రమించుగాఁ
బంతముమీఱ గ్రింగఁదగు పౌరుషమొప్పఁగ సింహనాదమున్
వింతఁగఁజేసి ధర్మపక్ష వీరుఁడు రాముఁడు నిల్చినట్టి యా
ప్రాంతముఁ జేరఁగా నరిగె రావణుఁ డవ్విధి వీరమూర్తియై.

నానాయుధపాణులు దమ
సేనలు వివిధములు దమ్ము సేవింపంగా
సేనానాయకులు సహ
స్రానను వెనువెంట వెడలి రగణితసంఖ్యన్.

వ. అని యివ్విధంబునఁ జెప్పుచు నవ్వాల్మీకియు భరద్వాజుం గాంచి, యా రావణచమూపతుల సహస్రాధికులగు వారి నామధేయంబులెల్లను జెప్పంబూనుట వ్యర్థంబని యెంచి సంగ్రహంబుగా నిట్లనివచింపం దొడంగె. ఓభరద్వాజా! వినుము! కోపనుఁడు, మనఃపూర్ణుఁడు, పాలుఁడు, హాలీముఖుఁడు, పిచ్ఛలుఁడు మున్నగు నామంబులు గల సేనాపతు లసంఖ్యలుసుమా! ఇంక వారి యాకారవిశేషంబులఁ గొంతవరకును వచించెద నాలింపుము! వారందఱును శ్వేతరక్తనీల వర్ణంబులుగవారు. భీకరాకారులై పర్వతశిఖరం

బాలుంబోలి యున్నతదేహులై కామరూపబల సంపన్నులై, నానావిధ కట్టిన శూలాద్యనేకాయుధధారులై, నానావిధ నానావిశేషభూషితులై యుండిరి. అట్టివారి క్రూరవికారా కారానుకూల్యంబులై వారివారి నామధేయంబులుం గలవు గాని, వాని నెల్ల వాకొనుట నిరర్థకంబు. అంతటి సేనానాయకు లెల్లరును దమతమ సైన్యసమూహంబులతో నాసహస్రకంఠుని సేవించుచు.

రావణు వెంటవచ్చుచుఁ బరస్పరవీరవిలాసభాసులై
నానావిధ సేనలెల్లఁ బరమాద్భుతచర్యల భీకరాకృతుల్
చేవలుమీర రాముఁడు వసించినచోటికిఁ బోవుచున్ రణో
ద్భావితులౌట వారపుడు సేసిరహంకృతి సింహనాదముల్.

విను భరద్వాజమునివర్య! విస్తరింప
నలవిగాని సహస్రాస్యు నాత్మసుతులు
బాహువీర్యమదోద్ధతిఁ బరగువారు
వివిధ శస్త్రాస్త్రములఁ దండ్రి వెంటఁ గలరు. ౯౩

వ. వారి నామధేయాదులను సంగ్రహింతు నాలింపుము! కాలకంఠుఁడు, ప్రభాసుండు, కుంభాండకుఁడు, కాలకక్షుఁడును మున్నగు వారేబదిమందియు నొకరికొకరు దీసిపోని పరా క్రమంబు గలవారై, జనకుండైన యాసహస్రకంఠున కత్యంత ప్రమోదంబుగా భుజాస్ఫాలనసింహనాదాది కఠోరధ్వానం బుల దశదిశలం బూరించుచున్నవారై యాతని వెంటం దరలిరి.

ఆసహస్రకంఠు నాత్మజులం దొక్క
కొక్కరికిని వేలనొప్పు నర్బు

దములసంఖ్య సైన్యగమి గలదది యనే
కాకృతుల ననేకనాయుధములం. 35

వ. మఱియు నో భరద్వాజా! కూర్మకుక్కుట సర్ప జృంభక గోమాయు శశిదివాంధాది ముఖంబులంబోలు ముఖంబులు గలవారును మహోదర పాదాంగులును, స్తబ కాక్షులును కోకిలసదృశ దేహచ్ఛాయఁ గలవారును, విర జస్కములైన వస్త్రధారులును, వసుదాశీవిషులును, ననంబకు నీమొదలైనవాని, కర్కశ వికారాకారాభరణాయుధాదులన్ ధరించియుండిరి. ఇంకను వారి స్వరూపస్వభావాదులను వివరింప నేవగింపు జనించు అట్టి రావణసుతసేనా సమూహంబు లోక వంక నమితసంఖ్యలో బయల్వెడలిరి.

ఆసైన్యంబునఁ గొందఱప్పుడు శరీరాచ్ఛాదితానేక ఘం
టాఘోన్మాదరవంబు లెల్లదిశలంటన్ నృత్యముల్ సేయఁగా
నాసైన్యాధిపతుల్ మహాత్కటిన వాక్యంబుల్ ప్రలా
పించుచున్
శ్రీసీతాపతిఁజేరి నిల్చిరి; నటజ్జీమూతసంఘాకృతుల్.

గజవిలసితము :-

భానుకులాగ్రగణ్య! వర మునివినుత! సతీ
జానకి నిన్నుఁగొల్వ జయమువలుకు హనుమ
ద్ధ్యానమునందుఁ గల్గు తరళమృదులరస మీ
వానుచు నాపయిన్ దయను, దరిసెన మిడుమా! 38

☞ ఈ వచనము 320 వ పేజి తరువాతది

వ. మఱియు నాసమయంబున ధానుష్కులు ధానుష్కులతో యుద్ధంబొనర్పం దక్కంగలబలంబు లెల్ల సంకుల సమరంబు గావించి పట్టిసెుకం దల్తినియులైన రథంబులును కాండంబులం దెగిన యేనుంగులును తెగవేయంబడిన పాదంబులుగల గుఱ్ఱంబులును కరచరణశిరోభాగంబులు వేర్వేరం జేయంబడి యమ్మహా వార్ణసంబున ఝషమక్రాది జలజంతువులుంబలె నట్టిట్టుంగొట్టుమిట్టాడు కాల్బలావయవంబులునుం గలిగె. హతశేషులైన యుభయసైన్యంబులును, కుంగు! పట్టుండు! కొట్టుండు! పిఱికిపందలై వెన్నుజూప "రండు! విజయలక్ష్మి మనలనే వరించినది." యను నీమొదలగు వీరాలాపంబులం గావించుచు యుద్ధంబుల నొనరించుచుండిరి. క్షతగాత్రులు హా! హా! కారంబులతోఁ గొందఱు పరుగులిడుచుఁ గొందఱు ప్రాణంబుల విడుచుచుఁ గొందఱు చావుబ్రతుకులమధ్యంబడి రణభూమిం గొట్టిలుచుం బడిపోవుచుండిరి. వెండియుం బర్వతంబులును, శిలలును వృక్షంబులును ఖరనఖరంబులును నాయుధంబులుగాఁ గల వానరవీరశ్రేష్ఠులెల్లను నొక్కుమ్మడిం బైఁబడి రావణాసైన్యంబు నెల్ల నుగ్గుగాఁ జేయుచుండిరి. రావణుండును దనచమూసమూహంబుఁ బురికొల్పి, రాక్షస మాయలనన్నిఁట నెఱుర్కొనుచు వివిధాయుధంబులన్ బోరుసలుప, నయోధాగ్ర్యరాజ్య వీరవర్గంబెల్లఁ బ్రాణంబులం దెగించి, శస్త్రాస్త్రపాణులై సహస్రకంఠ వాహినిం దునుమాడుచుండ నుభయ

* దీని తరువాత 321 వ పేజి చదవాలి

యుద్ధారంభము

శ్రీవాణీ కాత్యాయను
ల్గావై దేహిఁగ హరివిధిహర దివ్యాత్మల్
నీవై వెలయరె! రామ! సు
ధీవరహృద్ధామ! ధర్మతేజస్తోమా!

విను భరద్వాజ! యప్పుడు రావణుఁడు తనదు
రెండు వేల కరమ్ములఁ గ్రీడసలుపు
నాయుధమ్ములతో రామునరసి తలఁచె
నెవ్వఁడొకో? యెందుకు వైరమితని? కనుచు. 2

వ. అట్లు యోచించు సహస్రకంఠునకు సమాధానంబుగా
నశరీరవాణి యిట్లనియె. 3

వీరవర్య! సహస్రకంఠ! వివేకివై విను, వీరాతఁడా
శ్రీరఘూద్వహుఁడైన రాముఁడు, సిద్ధధర్ముఁడు రాధ్యకున్
ధీరుఁడో జనపాలుఁ డీతని దేవి సీతను రావణుం
డారహిన్ గొనిపోవ వానికి నంతకుం డితఁడెంతయున్. 4

దేవబ్రాహ్మణ గోసమాజములబాధింపంగ నుత్సాహులౌ
నీవంశీయుల రాక్షసప్రముఖులన్ ఛేదించి యున్నాఁడు; నీ

...న్ మహాసగ శిక్ష వెట్టుటకు దీక్షగ బూనె సీతం బయో
...ం వినవంశభూపతి మునీంద్రారాధ్యుఁ
డత్యంతమున్. 5

...గు సుగ్రీవుఁడాదిగాఁగ
...లు, విభీషణముఖ్య దానవులును
...ంబవంతాది భల్లూకసమితి, మనుజ
...లు; వెంటరా నిను జంపవచ్చినాఁడు.

అని ...ి యవ్విధి
...ంబుగఁ బలికినంత విని, రావణుఁడున్
...ిశఁ జూచి, కోపా
...తంబులఁ గురిసి యనియెఁ గెవ్వునఁ గేకన్. 7

...ో రాఘవుఁడట ! చంపెనట! దుర్వ్యాప్తిన్
మదీయానుజున్
...న్ బనియేమి? కుజ్జనొకనిన్ వేయంగ వీరాధి వీ
...ండౌనె? యదృశ్యవాణి కొకయర్థంబుండునే? దీనికేఁ
...బున్ వినవాడు వాఁడననితాభావించెదో! వెఱియో.

...విశ్వంబున నెల్లవారలను నే
నేడ్పించుచున్నాను, న
న్నెవాఁడున్ గనులెత్తి చూడఁగలఁడే?
యీదుర్బలుండెవ్వఁడో ?

దావాగ్నిం బడు దూదిప్రోవుకరణిన్
దం డెత్తుచున్నాఁడు, ని
ర్జీవున్ జేయుఁడు ! రాముఁడీతఁడట !
యిస్సీ ! వీనితో యుద్ధమా ? 9

మానవమాత్రుఁ డీతఁడట, మాకుసమానుఁడె ? దేవదానవా
మ్లాన పరాక్రమోద్ధతులె, మా పరివస్య లొనర్చు
చుండ్రు; నా
తో నిటుపోరి యీల్గుటయెదో ఘనకీర్తిఁ గడల్చఁ బోలుఁ; బ్ర
జ్ఞానిధి నెల్లరుం బొగడఁగా నటుగాదనుకొనుట్లకై వడిన్.

అనుచు వాహిని కౌకసంక సాజ్ఞ నిచ్చి
బాణతోమరచక్ర పర్వతములాది
నానాయుధమ్ముల మాకుఁగా నట్టివిసరె
పుష్పకమునెక్కి రాముని పోరఁ బిలిచె.

కేవలము మన్యశక్తుల
తో నిరతము వఱ్ఱిపోవుఁ దొరపృశక్తిన్
రావణు నాయుధసమితికిఁ
గావరము నశించెఁ బుష్పకవిమానంబున్. 12

అతని చమూసమూహములహంకృతిఁ గ్రిందును విరాడుఁ
గానకే
కుతలము దద్దరిల్ల, నటుకోతుల మానవ వీరముఖ్యులన్
హతమొనరింప, భీకరతరాయుధ కోట్లు ధరించి వైచినన్
సతమతమైన రాఘవుని సైన్యము భీరతఁబూని నిల్చియున్.

* ఇది 315 వ పేజి తరువాత మేటరు

కొందఱు వృక్షాయుధములఁ గొందఱు తోమరఖడ్గధారలన్
కొందఱు భిండివాలములఁ గొందఱు పర్వతవృక్షపంక్తులన్
కొందఱు బాణసంఘములఁ గోట్లకొలందిగ రెండుసైన్యముల్
సంతతిగా నొనర్చెఁ దుములంబగుయుద్ధము నద్భుతంబుగన్.

అంతట శ్రీరాముఁ డాభరతుఁడు లక్ష్మ
ణుఁడును శత్రుఘ్నుఁడున్ భూరిబలులు
వానరపతి, జాంబవంతుఁడు నలుఁడు నీ
లుఁడు నొట్టి వానరులును విభీష
ణాది రాక్షసులును వానరబలసంఘ
మెంతయుఁగూడి యనంతశక్తి
సంపన్నులై బాణజాలంబు గదలును
బరిఘంబులును భిండివాలములును
మొదలుఁగాఁగల నానాయుధములను శిలల
వృక్షపర్వతపంక్తుల వేగఁ దాల్చి
శాత్రవుల నెంతమాత్రము సరకుగానక
చీల్చి చెండాడి యుద్ధము చేసినారు. 1

రావణసైన్యసంపదలు క్రౌర్యముమీఱ మహాట్టహాస వి
భ్రావభయంకరాయుధ పరంపరలన్ గలవాఁడు, రామసై
న్యాపరణంబు సొచ్చియు భయంకరరీతుల బోరుసల్పె, నా
దేవగణంబు పంక్తులనుదీర్చి కనుంగొన నాకసంబునన్.

♦ దీని తరువాయి 316 వ పేజి చూడవలయును

సైన్యంబులును నొండొకటి తీసిపోని సమర సమధికోత్సా
హముం జూపుచుఁ బోరాడుచుండిరి. 17

అంతట వానరప్రముఖులందఱు రాక్షససైన్యమందు దు
ర్దాంత దురంతసాహస కరాళమదంబునఁ జొచ్చి, ముష్టుల
త్యంత మయస్సమాహితములై తగ గ్రుద్దున కొక్కరాక్షసున్
బంతము మీఱఁ జంపి,జయనాదములన్ విహరించి రయ్యెడన్.

కొందఱు వానరుల్ ఖరనఖుల్ పిశితాశనపర్వస తతిన్
బొందగు దేహచర్మములఁ బూనిక మీఱఁగ నేకకాలమం
దందముగాఁగఁ జీల్చియు భయంకరరక్తమహాహనంబునన్
జిందులు ద్రొక్కి గర్జనలఁ జేసిరి విద్రవితారిసద్ధులై. 19

అరదంబులెల్లను విఱుఁగ వానినిబట్టి
యొండొరుఁ జంపుచు నుండువారు
నేనుఁగు తొండంబు లిటునటుద్రిప్పుచుఁ
బరగజంబుల నేలఁబరచువారు
గుఱ్ఱాలకాళ్ళను గుదిగట్టుగాఁబట్టి
గిరగిరం ద్రిప్పి ప్రసక్తించువారు
శైలంబులను వృక్షఖండంబులంబట్టి
పరశిరముల భిన్నపరచువారు
ధనువులంబట్టి రాక్షసఘనులతోడ
బాణయుద్ధమొనర్చెడు వారు నైన

వానరుల రాక్షసుల నరవరులఁ గూడి
రాఘవేంద్రుండు శత్రువిద్రావియయ్యె. 20

మగతన మెల్లఁ జూపియుఁ బ్రమాదములంది మహాహవంబునన్
దెగిన స్వమిత్రబంధులను దిక్కులడించియు భీతచిత్తులై
పోగులుచు రాక్షసప్రకరముల్ వడిఁ జెట్టునకొక్క పిట్టయై,
బగతుల వీరగర్జనలఁ బారిరి రోదసలన్ హతాశులై. 21

ఆసమయంబునన్ దశరథాత్మజు రాముని బ్రస్తుతించుచున్
వేసను దెంచి దేవతలు నిల్చి విమానములందుఁ బూవులన్
రాసులుగాఁగఁ జల్లిరి; ఘనంబుగ మానులు వేదఘోషలన్
ధీసముదంచితోక్తులను దీవన లిచ్చిరి, సత్యవాక్కులై. 22

భూతగణంబులు దేవ
వ్రాతము మునివరులు మోదభరితహృదయులై
రాతతబలులును రాక్షస
ఘాతుకులగు వారు మడియఁగా, సమరమునన్. 23

ప్రహరణ కలితవృత్తము :—

అనుపమ బలమయ్యాది గననగు; ని
న్నని; ఖరముఖు లయ్యగణితదనుజుల్
గని; యరగడయన్ గటగటఁబడి, చ
చ్చిన యదితలపన్ జెలఁగు, రఘువరా! 24

సహస్రాస్యని - చాతుర్యము

శ్రీమదనంత విలాసిని
భూమిజ, యిచ్ఛాదిశక్తి ముఖ్యాకృతివై
ప్రేమింపఁ జీవలోకము
వై, మహిమాన్వితయైన హరిహర రామా! 1

వ. ఓయి భరద్వాజా! ఆసహస్రకంఠరావణ మూలబలం
బెల్ల నిరసింప నాతండును సక్రోధుండై గావించిన యత్యద్భు
తంబును వచించెద నాలింపుమని ప్రాచేతసమునివరుం
డిట్లనియె. 2

ప్రాకట కోపఘూర్ణిత విభావసుఁడోచు సహస్రకంఠుఁడుర్
వీఁక, రథంబు నెక్కి, కరవేగముమీఱ మహార్ణవంబునన్
భీకరమౌ మహాఝషము నిల్చి కలంచినరీతి, నేల న
య్యాకసమొంపఁగా జరచునట్టులఁదోచెఁ బరాక్రమోద్ధతిన్.

క్షణకాలంబున లోకము
లణఁగింపఁగఁజాలు శక్తియను నాయుధమున్
రణదుర్ధర్షముఁ బ్రబలో
ల్బణమున్ గ్రహియించి మించె బలిమిన్ గలిమిన్. 4

వ. అవ్విధంబున సహస్రకంఠుం డానర వానర లంకాధిప
సైన్యంబుం జొచ్చి వీక్షించి, యెల్లవారలను హీనసత్త్వులఁగాఁ

[illegible] శిలలు [illegible] చుటకు క్షణకాలం బధికంబనియెంచి, తన
[illegible] నిట్లని తలంచె. 5

[illegible] ల
[illegible] శిలను విడచి లంఘించిరి, 'పు
[illegible] నను [illegible] పమునకుఁ
[illegible] దూలు శలభములగతిన్. 6

[illegible] వీరు, వీరిని దోర్బలంబుఁ
[illegible] ఫలమేమి? చోద్యమేమి ?
[illegible] వీర లేయే ప్రదేశ
[illegible] యిటకేరీతి వచ్చినారో? 7

[illegible] వారివారి స్థలాంతర్తులుగా నొనరింతు; పండితుల్
[illegible] సీతాసైన్యమును బీఁచమడంచి వధింపఁజూతురే?
[illegible] మందు [illegible] సంగతిఁ జేసి, వాయుమం
[illegible] మహాస్త్రమును నట్టివిమోచనసేయ, వారలున్.

[illegible] వెల్ల, వానరులు సూర్య
పుత్త్ర [illegible] రాక్షసపుంగవులు వి
[illegible] పుష్కరద్వీపయుద్ధ
[illegible] యెగురుచుఁ బోయినారు. 9

[illegible] గజహస్తికన్ జూనిపి, రాజ
[illegible] నట్లు వాయ్వస్త్ర మచటి
[illegible] వారివారి
[illegible] నిలిపి చనియె. 10

ఎక్కడివార మిక్కడికి నెక్కరణిం జనుదెంచినారమో?
యక్కజమయ్యె నంచు, నెవరంతటవార లెవిస్తుపోయి; రా
ఘక్కని నాంజనేయుడను స్వస్థలమై తగు రామసన్నిధిన్
జక్కగ వ్రాలి నిల్చెనటు జానకి మోదము

మిన్నుముట్టఁగన్. 11

వ. ఇవ్విధంబున భరతాదులెల్లరుం దమతమ నెలవులం జేరి సీతారాముల యునికిం గూర్చి యెఱుంగనివారై, యత్యధిక బాధావిలాంతరంగులై యుండి రట్టియెడ బుష్కర ద్వీపంబున. 12

వాయవ్యాస్త్రము జానకీరఘువర స్వర్గంబుఁ దా నేమియున్
జేయంజాలక యున్నఁ బుష్పకముతో సేమంబుగా వారలా
చాయన్ నిల్చిరి; సిద్ధసాధ్యగణముల్ సన్మౌనిబృందంబు లా
హా! యంచున్ గడువిస్తుపోయిరి, వియద్యానంబులున్

నిల్వఁగన్. 13

సీతాసాధ్వి స్మితాననాబ్జయగుచున్
జెన్నొందె, శ్రీరాము సే
నాతండంబు సురక్షితంబగుచు నుం
డంగోరి యాదేవతా
వ్రాతంబున్ మునిబృందముల్ మనములన్
బ్రార్థించి, రారాముఁ ద
త్త్వాతీతున్; భయవిహ్వలాత్ములయి హా
హాకారముల్ సేయుచున్. 14

వ. మఱియు నో భరద్వాజా! దేవగంధర్వాదు లీ సహస్ర కంఠరావణ పరాక్రమముం దలంచుచుఁ, బూర్వంబున శ్రీ మహావిష్ణువు గరుడవాహనుండై యీ పుష్కరద్వీపంబునకుం జనుదేర, నీతం డాతని వాహనసహితంబుగా లవణాంబుధిం బడవైచుట యాదిగా నెవ్వారు నీతనికిన్ బెగడువడి, యీ వంకకుఁ జనకుందురుగదా! యని తమలోఁ దామ ప్రసంగించుచు వెండియు నిట్లనిరి.

ఘన మొనరించిన తపములు
ఘనముగఁ బండినవి; నేఁడు కరుణామయుఁడై
యని సిలచె దశరథాత్మజుఁ;
డని, యొండొరు చెప్పుకొనిరి యమరగణంబుల్. 16

మాలినీవృత్తము :—

అరయన్ గుహునిన్ భరతున్ యతులైన మునీ
శ్వరులన్ ఖగరాజవరుఁ శబరిన్ గరుణన్
హరినాయకునిన్ బలుఁడౌ హనుమంతునివి య
ట్లరయంగఁదగున్ రఘురామ! ననుఁ సతమున్. 17

—O—

శ్రీరామ మూర్ఛ

శ్రీమచ్ఛంకరకీర్తిత
నామా! బ్రహ్మాదిదేవ నందితధామా!
భీమబలోద్ధత రక్షః
స్తోమ వినాశకవిధాన దోర్బల! రామా! 1

వ. ఓ భరద్వాజా మఱియు వినుమని వాల్మీకి మహర్షి యిట్లని చెప్పందొడంగె.

రావణుఁడంత నల్పుఁడుగ రామునిఁ గాంచుచు, శత్రుసంఘవి
ద్రావణసింహనాదమునఁ గ్రాలఁగ, శ్రీరఘురాముఁ డట్టి యా
ఖీవరు చేష్టలన్ గనుచు, ధిక్కృతిసేసియు విస్మయాత్ముఁడై
చేవనుజూపఁగాఁ దగిన జెట్టియితండని యుత్సహించుచున్. 3

రాజీవాక్షుఁడు రామచంద్రుఁడు మహోగ్రవ్యగ్రకోపాగ్నివి
భ్రాజద్రోషోద్ధతభీకరాకృతిని గన్పట్టెన్; ధరాదేవికిన్
దేజంబెంతయు సన్నగిల్లెను; పయోధివ్రాత మత్యంతభీ
భ్రాజంబొందు వణంకఁగాఁ దొడఁగె; శోభల్ వక్కె
భూతాలకున్. 4

అంతట రామచంద్రుఁడు సహస్రశిరస్కుని గర్జనాదులం
తంతకు నిల్వఁ, గోపజనితాగ్నులఁ బర్వఁగఁ జేసి మించె గా
లాంతమునందు ద్వాదశ మహారవికాంతులు ప్రజ్వరిల్లున
ట్లెంతయు భ్రాంతియుక్ భయము నేర్పడ రాక్షసకోటి
కెల్లెడన్. 5

చండతర ఘోరమాతా
ఖండప్రభ తెల్లవిశిలధర్షింపఁగఁ గో
దండము గుణమొనర్చెన్
ఖండితరాక్షస మఖండతాండన మాజిన్.

ఆక్రాంతమునగా ధనుర్గుణముఁ దానాకృష్టముం జేసి, యా
మూలకన్ జెందఁగ బాణముల్ విడిచె నంభోధారలై పర్వ; హా
హాకారంబులు మిన్నుముట్టినవి; దేవారాతిసైన్యంబు లా
కారంబులుమాసి రక్తిలలై వ్యాపించె యుద్ధావనిన్
చక్కఁగ బాణమున్ దిగిచి, యెప్పుడు నారినిగూర్చి వీడఁగ
నెప్పుడు సేయునో; యన నొకింతయెఱుంగగ రాకపోయినన్
జెప్పఁ దరంబుగాని యరిసేనలఁ దుత్తునియల్ గనంబడన్
జెప్పఁగఁ జెల్ల నయ్యదియె; శ్రీరఘురాముని యుద్ధరీతుల.

సంద్రముఁడు పశుగణములకు ను
పద్రవమొనరించి యంచుపగిదిని రాముం
డుద్రాక్షస బలంబుల
నిద్రితమైరూపు సెడఁగఁ బృథివింగలిపెన్.

అంతట రావణాసురుఁడు నాత్మబలాహతశేషసైన్య ము
త్క్రాంతముఖీతిఁ బాటినను నందఱినొక్కటఁబిల్చి, మీరలీ
చెంతనునిర్భయాత్ములయి చేరుఁడు! చూడుఁడు! నాదు యుద్ధము
బంతమమీఱ రామనరపాలుని నొక్కత్రుటిన్ వధించెదన్.

ఈ రేడు జగంబులలోఁ
బోరన్ ననుడాకువాఁడె పూజ్యుండయ్యెన్
బోరెదను నేఁడుపంతువు
గా, రామునితోడ దృప్తిగలిగెడుదాకన్. 11

ఎలుకనటువట్టి విడచుచు నిందునందుఁ
బోవకుండఁగఁ జెఱలాడి పొంచునట్టి
యాఖుభుక్కు విధంబున నాఁచియాఁచి
యుద్ధమొనరించి, రాముని నుక్కడంతు. 12

మానవజాతినాశమయి మంటిని లీనముగాఁగఁ జేసెదన్
నేనయొకండ; సంద్రములు నిర్జలభూములుగా నొనర్చెదన్
దీనతఁ బర్వతంబులును ద్రెళ్ళఁగఁ బిండిని జేసిజల్లు, దెం
తేని నవగ్రహంబులును నీల్గవెలింగెద నేనె చూడుఁడీ! 13

అని సైన్యంబునునిల్పి, రాఘవుని
పై నత్యంతకోపోద్ధతిన్
జని 'యో రాముఁడ! నాగదాహతిని
నిన్ సంహారముం జేతు, లీ
లను జేఁజిక్కిన వెల్లపండును
మదోల్లాసంబునన్ సామజం
బు, నిమేషంబున రూపుమాపి, శక
లంబుల్ సేయు నట్లిత్తఱిన్. 14

ఈవిధిఁ బల్కి రావణుఁ డహీనబలోద్ధతి యుద్ధభూమిలోఁ
గావరమెక్కి సాంద్రప్రళయకాలభయంకర రామమూర్తితోఁ
జేవలుమీఱ యుద్ధమును జేయఁ దలంపడె; సూబలాఖ్యుఁ డా
దేవగణేశు నూర్కొనుచు ధీరతఁ బోరొనరించినట్లుగన్.

ఎదుటన్ నిల్చిన క్రూరరాక్షసుని
దానీక్షించి, శ్రీరాముఁ డ
య్యదనుం గాంచి, ముదంబునందె, బల
విద్యానైపుణిఁ జూప, ని
య్యదె యోగ్యంబగు సాహసంబనుచు;
వా రాతిఁగా నొండొరుల్
కదనంబుం బొనరింపనిల్చిరి,
బలోత్కర్షంబు దీపింపఁగన్ 16

వ. అంత నా సహస్రకంఠుండును. 17

చతురుండౌచు మహోగ్రహోగ్రచకిత
జ్వాలావిధూమంబు, ని
ర్జిత దేవాసుర సంఘమున్ బ్రళయసం
క్రీడన్మహాకాళిభీ
యుతమై యొప్పు గదాయుధంబును దురు
ద్యోగంబుగా, రాముని
హతమార్పన్ గుఱి వెట్టి వైచె, నదియున్
వ్యాత్తాస్యయై పైఁబడన్. 18

దాశరథి వచ్చుచున్న గదావిధంబుఁ
గాంచి, హనుమ్మని బాణమొక్కటిదె విడువ
నదియు నద్దానిఁ దునియలౌనట్లు సేసె
దానితోఁ బోదు తీవ్రతఁ దాల్చె నపుడు. 19

వైష్ణవాస్త్ర మేసిన వైష్ణవాస్త్ర మేసి, గాం
ధర్వంబు నేయ గాంధర్వమేసి
రాముఁడా రావణాస్త్రములను వమ్ముసే
యంగ రక్కసుఁడు కోపాగ్నులురలఁ
బన్నగాస్త్రంబును బట్టి వైవఁగ నది
బంగారుపనగలతోఁ బన్నగమి
యై, విషాగ్నులఁ బోడ నారాము దేహంబు
గప్పి దిక్తటములఁ గ్రమ్ముకొనుచు
నంబరము నిండి భీకరమై చెలంగ
దానిఁ గాంచిన రాముఁడుఁ బూనికమెయి
గారుడాస్త్రంబు విడువఁ దద్భూరిశక్తి
నదియు నిస్తేజమై భగ్నమై నశించె.

గారుడ మంతఁ బోవక యొకొయొకి రావణుఁ జంపఁ బోవ నా
క్రూరశరంబు నాతఁడు నకుంఠితబాణపరంపరాహతిన్
వారణఁ జేసి వెండి రఘువర్యునిపైని మహాస్త్రపర్వమున్
ధారలుగాఁగ నేసి, యటు సైన్యము నార్తిని బొందఁ
జేసినన్. 21

న్యూనత్వంబనఁ జేసి రాముఁడును
రాహుగ్రస్తచంద్రుండంబలెన్
దీనత్వంబునన్నల్పై, దేవతలు మహా
నిర్ఘాతముల్ బెగ్గిలం
ప్యానద్విశ్వము గ్రోల, నా బుధుఁడు
ప్రాజాపత్యమున్ రోహిణిన్
దానై యాక్రమణంబొనర్చెఁ బరమా
త్మప్రీతిఁ గాంక్షించుచున్.

ఉన్నతాధిక, తరంగోద్ధూత ధూమముల్
చెలఁగ సూర్యునిదాకె సింధువెల్ల
నత్తటి నానిత్యుఁ డాధూమకేతువుఁ
బొంది తానష్టరూపుఁడును, మంద
కరుఁడుఁ, గబంధాంకకాయుండునై తోఁచె
భల్లూకములు గార్దభములు, నప్పు
డార్చినరీతిగా నధమాధమగణంబు
లార్చె నాకాశంబు నంటినిండ

నట్టి యుత్పాతములఁ గాంచి నట్టిసురలు
రాక్షసులు పూర్వచేష్టాసమీక్షఁ జేసి
తమతమయదృష్టము నెల్లఁ దలఁచికొనుచు
భయము దుఃఖంబుఁ గలుగ విభ్రాంతులైరి.

అంతట రామభద్రుఁడు మహత్తర కోపభయంకరుండ
డింతలు కన్నులెఱ్ఱపడి హెచ్చగనిప్పులు గ్రక్కుచుండ

లాంతకుఁడౌచు, రావణుని నప్పుడ దగ్ధమొనర్చుకై వడిన్
ధ్వాంతము సర్వభూతములఁ బట్టఁగఁ గన్నడె యుద్ధ
భూమిలోన్. 24

ఆసమయంబునన్ రఘుకులాగ్రణి రావణుఁగాంచి, దీర్ఘని
శ్వాసలఁ గోపదీపిత భుజంగముఁబోలు ధనుస్సు నెత్తి, నాఁ
డాసరణిన్ దశాస్యుని గళాహతిఁ జేసిన తీవ్రబాణమున్
దీసి, గుణంబునన్ దొడిగె దిక్తటముల్ గటువై గనంబడన్.

వ. ఓయి భరద్వాజా! వెండియు వినుము.

ఏతదమోఘబాణమును నింద్రునకాదినొసంగె ధాత; త
ర్వాతను హేంద్రుఁడిచ్చె మునిపర్యు నగస్త్యున కట్టిదాని; వి
ఖ్యాతినిగన్న రామునకుఁ గాన్కనొసంగెను దానివాని ;
క్రూ
రాతతరాక్షసాధముల నందఱఁ గీటడఁగించుకోరికన్. 27

ప. మఱియు నట్టిదివ్యాస్త్రంబు శ్రీరామునిధనువునం
గూర్పంబడి ధూమంబుతోఁగూడిన ప్రళయాగ్నికీలల వలెను
ప్రజ్వలించు సహస్రకిరణుని చందంబునను ప్రకాశించె.
అయ్యది యత్యంతవేగంబున సర్వశత్రువిజేతయై, పరరథగజ
తురగ పదాతి వినాశంబై, సహస్రాధిక పరిఘలను బర్వతం
బులను భేదించుటయందు శక్తిసామర్థ్యంబులు గలదియై,
నానావిధరక్తవిలిప్త స్వరూపంబున మేదోదిగ్ధయై యత్యంత
భయంకరంబగుచు, ధగద్ధగాయమాన తేజోవిశేషంబుల వఱ
లారుచుండె. ఓ భరద్వాజా! కాకగృధ్రబక పిశాచాదులకు

మృష్టాహారంబుల నొసంగ సమర్థంబై, శత్రురాక్షస భయం
కరంబై, మహాత్మానందప్రదంబైన యమ్మహాస్త్రముం బ
శ్రీరామభద్రుండును వేదోక్తవిధి నభిమంత్రించి, సహ
కంఠ రావణసంహారార్థంబు ప్రయోగించె నంత.

ఘురఘురఘుర్ఘురధ్వనులఁ గూడి శరంబది వ్యోమగామియై
పొరిపొరి యద్భుతమా నసురపుంజముఁ గూల్చుచు, నింద్ర ముక్తవ
జ్రజయరవమ్ములన్ జనుచు, రావణునిన్ గదియంగ, వాఁడును
ద్ధురతరహుంకృతిన్ శరముధూర్తత దాపలి కేలఁ బట్టెనున్

దాని మోకాలిపై నుంచి ధ్వనుల సెలఁగ
విఱిచి ముక్కలుగాఁ జేసి, కఱకురక్క
సుండు నిలచిన నద్దానిఁ జూచి, రాఘ
వుండు విమనస్కుఁడయ్యె సమ్మోదమెడలి. 30

రావణుఁ డంతటన్ దనప
రాక్రమమేర్పడి సింహగర్జనల్
గావరమొప్పఁ జేసి, క్షణ
కాలములోనె యమోఘబాణమున్
జేవదలిర్ప వైవ, నది
శ్రీరఘురాముని వక్షభాగమున్
దా, నివరంబొనర్చి భువిఁ
దాఁకొనియేగె రసాతలాంతకున్. 31

అపుడు రామచంద్రుఁడు
నాపుష్పకమందె పడియు నచలుండై నన్

దాపసులున్ సురవర్యులుఁ
దాపంబుల నందినారు దయనీయముగన్. 32

హా రామా! రఘురామ హా జనకజా
త్మానందరామా! యటం
చాక్రోశిన్ మునులున్ సురల్ భయమునన్
వ్యాత్తాస్యులై నిల్వ, వి
స్తారంబై గిరికాననోత్కరముతో
ధాత్రీదేవి కంపించె; హా
హారావంబుల నెల్లభూతములు బా
హాటంబుగా ఘోషిలెన్. 33

రావణుఁడప్పుడు పరివా
రావృతుఁడై నాట్యమాడె; నాకాశమునన్
దేవత లుల్కలఁ గురిసిరి
నానావిధిఁ బ్రళయంబటంచు నార్చిరిమనుజుల్. 34

ఓ భరద్వాజ! రాముఁడట్లుండఁ జూచి
శాంతిపాఠకులై మునీశ్వరులు వెగడ
జానకీదేవి సుస్మితాస్యమున నిలువ
నవ్వసిష్ఠాదు లచ్చెరువందినారు. 35

కుసుమవిచిత్రవృత్తము:— భరమగు పాపప్రతతులబీడన్
వరలెడు ధాత్రీవనితకు సౌఖ్య
స్థిరత నొసంగన్ సిరియగు సీతా
పరసతిఁ దోడన్ వరలవె రామా!

—o—

సహస్రకంఠరావణ సంహారము

శ్రీ [illegible]చ్ఛక్త్యాత్మకీయా
[illegible]నిజ నీహృదయసీమ మోదింపఁగఁ బ్ర
[illegible]వై
[illegible] మున్న మమ్మేలు శ్రీరఘురామా! 1

[illegible] భరద్వాజా! అట్టి మహాప్రళయ సన్నిభంబైన [illegible]సమయంబున శ్రీరాము నవస్థంగాంచియు సీతాసాధ్వి [illegible]మై యుండుట యెల్లభూతంబుల కాశ్చర్యంబు గలి[illegible], [illegible] మహర్షియు నా సతీలలామంబుంగాంచి యిట్లి[illegible].

అమ్మ! సీతమ్మ! నీ భావ మరయఁ దరమె?
[illegible]సహస్రగళుండు తానెట్టివాఁడో?
[illegible]ఁ జేసెనో? ప్రభునితమ్ము
[illegible]లు మంత్రులు నెటకుఁజనిరో? 3

[illegible] జెప్పఁగదమ్మ! యన్న మునిస
మ్మానంబులన్ గొంచు, సీ
తాక[illegible]యు మానుపల్కక యెటో
ధ్యానించి, శ్రీరామ దే

హాకారంబునుజూచి, వెండియును నా
త్మాక్షంబులన్ మూసి, తా
నేకాగ్రంబగు చిత్తయై మరల
నీక్షించెన్ ధరావల్లభున్. 4

పరమోదారతఁ బుష్పకంబున ధను
ర్బాణంబులన్ వీడకే
వరతేజుండయి మూర్ఛనందిన
నిజస్వామిన్ సమీక్షించి, స
త్వర మా రాముని(గౌఁగిలించి, ముఖ
మంతన్ ద్రిప్పి, క్రూరాసురో
త్కరనాట్యంబునుగాంచి గర్జనములన్
గావించి వైదేహియున్. 5

మగసింగంబది నిద్రనుండఁగ మదోన్మాదాన నల్లంత ద
ర్పగ నేనుంగులగుంపులాడఁగను నోర్పన్ లేక, వేవచ్చి యా
మగనిన్ దానొకవంకఁగాంచుచునె సమ్యక్శీవి నేనుంగులన్
బగనీక్షించెడు సింహిచందమునఁ గన్పట్టెన్ కదా! సీతయున్.

జనకపుత్రిక యీమె దాశరథిభార్య
యబల యనుభావ మేవారియాత్మలందుఁ
దోఁపకుండఁ బరాశక్తిరూపిణియయి
ప్రళయకాళియనన్ గనుపట్టెసీత. 7

ఘూ... పమున నాకలిఁగొన్నదై, కోట
రములట్లు వెలుఁగు నేత్రములతోడఁ
...పైన జంఘలన్ గడిదేటి యత్యంత
భయముగల్గించెడు ధ్వనులతోడ
...మాలికలచే భూషితయై; యట్లు
కేరించు నస్థికింకిణులతోడ
... ధ్వనుల వేగపరాక్రమంబులఁ
జొ...ము, వికారమగు మొగముతోడ.

... యమున నొప్పుభూషణముల
... నాసికనుగల్గి దివ్యశీర్ష
ములన్ నత్యంతదీర్ఘ జిహ్వాయున్ వేల
... సీతమ్మతోఁచె.
... మేఘాకృతింగల్గి పాశఘంట
... భీకరమూర్తియగుచు
... జూచుచుండ మహాద్భుతముగ
... సీతకాళియై గానుపించి, 9

శ్రీ... విడిచియు
... పైకి నతివేగమునన్
...
... మహాకాళివానినిపుడు న్ విడిచెన్. 10

... అంతంబోక నాక్షణంబున. 11

వేగమె రావణాసురుని వేయిశిరంబులఁ ద్రుంచెఁగోళ్ళఁ; దా
నాగతి రాక్షసాధముల సందఱఁబట్టి శిరఃప్రఖండనో
ద్వేగముఁజూపె; నిర్దయమతిన్ మఱికొందఱి గర్భగోళపుం
బ్రేగులులాగిచంపె; నతి భీకరరూపముదాల్చి యత్తఱిన్. 12

భీకరకాలకర్కశ రవిప్రభలొప్ప కరాళకాళికా
ప్రాకట రాక్షస ప్రళయ భావ గభీరమహోజ్జ్వలాకృతిన్
భాకృతులన్ గడంగుచు నపారపరాక్రమ మేర్పడంగ, న
ట్టాకలఁ గ్రూరరాక్షస శిరంబులఁ ద్రుంచె నఖాగ్రపంక్తులన్.

ఒక్కొక్కరక్కసు నక్కడికక్కడే
రెండేసితుండెంబు లెండనెఱిపె
రథగజతురగ సంరంభంబు లంతంత
నణగించి తుత్తునియలుగఁజేసె
నొకగుంపుసిగలెల్ల నొక్కచేతనుబట్టి
మూకఁగా వెసఁద్రిప్పి భూమినేసెఁ
గొందఱిస్కంధంబులందు హుంకృతిదాకి
శిరములఖండించె వరుసమిగిలి
రాక్షసుల నెల్ల నీరీతి నాశనంబు
యూఁచకోఁతఁగ రణభూమి నొరఁగఁజేసి
శాత్రవాంత్రాదు లాత్మభూషలుఁగఁ జేసి
ప్రళయనాట్యంబొనర్చె దుర్వారసరణి. 15

అత్తఱి జానకీసతి రణావని రావణరాక్షసాధమా
న్మత్తశిరః ప్రకాండముల మస్తుగ హస్తములన్ ధరించి, ప్రా

మొత్తపు బంతులట్లు నఖపుంజములం దెగురంగ మీటుచున్
నృత్తమొనర్చుచున్ జెలఁగె నింగినిఁ దా, వికటాట్టహాస్యమై.

ఒంటిగ నచ్చటఁ బీనుఁగు
పెంటలపైఁ గేళిసలుపు వికృతాకృతికిన్
వెంటన్ సరియాడఁగ; వా
ల్గంటులకై మనసువోవ క్షణకాలము చన్. 17

హారనర్తనవృత్తము :-

అమ్మలెల్లర కమ్మనై యహితమ్ముల్ సేయఁ గడంగు నీ
చమ్ముతా నసురారిసంచయముల్ విధ్వంసముగాఁగఁ, గ
ష్టమ్ము లెన్నిఁటినైన జంటగనుండన్ దీక్షనుబూని, సీ
తమ్మ నీ వెను వెంటనే యలరెంగాదా! యటు రాఘవా!

—o—

పరాశక్తిక్రీడ

శ్రీమద్రామకథాసుధ
నీమూఁడు జగంబులందు హితవిస్తృతమై
క్షేమములఁ గూర్పఁ జేసిన
భూమిజ కేవేళ భక్తిమ్రొక్కెద రామా! 1

వ. ఓ భరద్వాజా! అవ్విధంబున నా పరాశక్తియైన సీతాదేవి తనతో సమానంబుగా నాట్యంబొనర్పంగోరి స్మరించినంతనే యామె ప్రతిరోమమునుండియు ననేకమాతృగణంబులు ప్రభావతి, విశాలాక్షి, శ్రీమతి, గోపాలి, ధ్రువరత్న, మహోచూడ, కామాక్షి, శోభన, మాధవి, జటోజ్వల, గీతప్రియ, కల్యాణీత్యాద్యనంతనామంబులతో సముద్భవించిరి. కొండియు వారియాకారవిశేషంబులం జూచిన దీర్ఘనేత్రములును, దీర్ఘదంష్ట్రిలును, స్వర్ణచ్ఛాయావిరాజిత గాత్రములును గలిగినీలమేఘచ్ఛాయంగలవారును, ధూమ్రవర్ణమును, రక్తవర్ణమును, దీర్ఘకేశములును, బీతరక్తాక్షములును, హార్యతుములును, గలవారలై యుద్ధభూమి నా సీతామహాదేవితోఁ గ్రీడించుచుండిరి. ఓ భరద్వాజా! మఱియు వారిపశిష్టచేష్టాదికంబుల వక్కాణింతు నాకర్ణింపుము!

వాయుమనోవేగ వర్తనులై కామ
రూపాలఁ గొందఱు క్రూరరాక్ష
సానీక శిరముల హస్తములంబట్టి
కందుకక్రీడల గడఁగినారు
ముండమాలికలతో భూషితలై కొంద
ఱా రణభూమి విహారులైరి
రక్తమాంసవిశేష రంజితకర్దమ
మైన యాస్థవిఁ గొందఱాడినార
లందఱనుగూడి సీత యమందగతిని
సకలభూతాళి భీభత్సచకితమగుచుఁ
బఱవఁ గ్రీడించెఁ; బ్రళయార్క పరిధిఁబోలు
నామహాయుద్ధభూమి నాహవము మాని. 3

ఆమహాదేవుల యంఘ్రిఘట్టనలచే
గడగడపడకె భూగర్భమెల్లఁ
సవ్యారిహస్త విన్యాసంబులను గిరుల్
గిఱిగిఱదిరిగె నిబ్బరములేక
తద్వేగజనిత ముద్యద్వాయువున వార్ధి
ఘుమఘుమ ఘూర్ణిల్లి కుంటువారె
విష్ఫారియున్నట్టి వేణీప్రవేగానఁ
జరచర సురయాన సమితిచెదరె
నాపరాశక్తి స్వేచ్ఛావిహారమైన
నినరథాశ్వము లటభీతినెగిరి, కళ్ళె

ములను బటపటఁ దెగఁజేసి బోరలెత్తి
యేఁ సుదారులకున్ బారె గోడుమిగుల. 4

సీతాదేవి పదసం
ఘాతముల భరింపలేని కాశ్యపియట్టుల్
పాతాళమ్మునకున్ జవ
నాతటిఁ దలఁపోసె నాత్మనందినభీతిన్. 5

దేవీరూపము నాజగజ్జనని శక్తిన్ వేదశాస్త్రంబులన్
ధీవైశాల్యముమీఱఁ జెప్ప వినవానేగాని, ప్రత్యక్ష భా
వావేశంబగు టెన్నఁ డేమెఱుఁగమబ్బా! యంచుమౌనీంద్రు
లున్
దేవవ్రాతము, నామహాప్రళయమూర్తిన్ గాంచి భీతాత్ములై.

మోరలు సాచి; కన్నులఱమోడ్పులనందఁ, గరాంబు
జంబులన్
వారనిభక్తి నెత్తి, ప్రణవంబు నొకేధ్వనిగాజపించి, యా
శ్రీరఘురామరాజ్ఞని విశేషముగావినుతించి శాంతిమం
త్రారభటిక్ బటిష్ఠులయి యట్టెనిలంబడి రెల్లరయ్యెడన్. 7

మాతృగణముల హుంకారమధ్య నపుడు
మానికృత శాంతివచనముల్ మాసిపోయె
నట్టిసమయాన దిక్పాలకాదిసురలు
'ప్రళయమిది' యంచు భావించి బయలువెడలి. 8

పరమాహేశ్వరులై మహేశ్వరుని సంప్రార్థింప నాతండు, స
త్వరమాశక్తిపదారవిందముల నంతర్ధ్యాతుఁడై నిల్చి, యా

త్మరమన్ స్తంభనఁజేసి, ఘోరవహుఁడై ధాత్రిన్ గటాక్షింప,న ద్ధరయుఁ గ్రుంగకనిల్చె; నింతయు భరద్వాజా!

మహాశ్చర్యమా. 9

వ. ఇంతసేసినను నా సీతామహాదేవీపాద ఘట్టన ధ్వనుల చేతను హుంకారంబులచేతను నూర్ధ్వలోకంబులు నిలువశక్తి లేనివయ్యె. భూర్భువాదిలోకంబులుంగూడ నద్దేవీనిశ్వాస పవనవేగంబుల కల్లోలం జొచ్చె. అట్టితటి సర్వమానీంద్రు లును జగజ్జాలంబునకెల్ల హానిగలుగునేమోయని శంకాకులా క్రాంతమానసులై యుచ్చైస్స్వరంబుల శాంతివచనంబులం బలికిరి. 10

భుజంగప్రయాతవృత్తము :-

భవద్దివ్యతేజః ప్రభావంబుచే నీ
భువుల్ జీవులెల్లన్ బ్రమోదాన జీవిం
పవే! నీచరిత్రంబు భక్తిఁ బఠింపన్
భవాబ్ధిన్ దరింపన్ శివంబౌను రామా!

బ్రహ్మకృత దేవీ స్తోత్రము

శ్రీమత్తారకనామా!
రామా! శరణార్థిభక్తరంజితచరణా!
భూమిసుతాహృదయాంబర
సోమ! పరంధామ! సత్యసుందరసీమా!

భయము భక్తియు నలర నాబ్రహ్మ యపుడు
పాకశాసని మొదలు దిక్పాలు రెల్ల
పరసనిలువంగ, నాజగజ్జనని శాంతి
నందగౌరి నుతించె సాష్టాంగనతుల. 2

మారామప్రియ! జ్ఞానరూప! జననీ!
మహేశ్వరీ! శక్తి! యా
త్మారామా! యతిలాలనా! విమలత
త్త్వస్వామినీ! సుస్వభా
వారమ్యా! రవికాంతినిర్మలపదాబ్జా!
దేవి! శ్రీవైష్ణవీ!
ధారోదాత్తచరిత్రి! సాధువినుతా!
దివ్యస్మృతీ! జానకీ! 3

]

నీవలనన్ జగంబులు జనించిన వమ్మరో! కార్యకారణ
శ్రీవిభవంబు నీశ్వరుఁడుఁజెప్పఁగ, లేవుగదమ్మ! శాంతివి
ద్యావిషయప్రతిష్ఠలును; నావినివృత్తియనంగ నాల్గుశో
భావహశక్తులున్ గలుగ నాపరమేశ్వరుఁడైన దేవుఁడున్. 4

నాలుగు వ్యూహమ్ములతో
లీలన్ వెలుఁగొందుచుండు; లీలామూర్తిన్
బాలింపవె శ్రీరాముని
తో లలనాధర్మదీక్షతో నిజగతిన్. 5

పరమేశ్వరుఁడు రాముఁడరయ నీపొందుచే
నందు నానందంబు స్వాత్మయందు
నిరుపమైశ్వర్యుఁడై నీదుసంబంధంబు
కలనవెల్గు నతండు ఘనతమీఱి.
నీ మహామహిమచే నిఖిలభూతంబులు
వర్తింపఁజేయవే వసుధలోన
నఖిలేశ్వరుండు మాయామయపురుషోత్త
ముఁడు నాఁగ నొప్పు రాముఁడు సమస్త
జగము లేలుచునుండు నీశక్తివలన
సకలమునునిండి వెలుఁగు నీశక్తులెల్ల
నీదుప్రాణములు గావె! నిస్తులమ్ము
లమ్మ సీతమ్మ! వందన మందుకొమ్మ! 6

శక్తి యొకర్తె, పురుషుఁ డీశ్వరుఁడొకండె
పరమపురుషుఁడొకండె సర్వమును నిండి

శక్తిమంతుఁడు నానొప్పు సత్యమరయ
భేద మాశివశక్తులం దేదియుఁక ? 7

తల్లి! నీవాదిశక్తివి, దాశరథియె
శక్తిమంతుఁడు నా, ఋషీశ్వరులు నిన్ను
భోగ్యరాలుగ, రాముని భోక్తఁ గాఁగఁ
బలుకుదురు తత్త్వవేత్తలై భక్తిఁ గలిగి. 8

మననమొనర్చు రామప్రభుఁ డెప్పుడును నిన్
మతివాదువనరె శ్రీమతిని నిన్ను
నేకంబు సాక్ష్యంబు నెల్లెడవ్యాపించి
నట్టి కూటస్థంబు, నచల మధ్రు
వం బనంతము నజరంబు బ్రహ్మంబును
బరము నిష్కలముఁ గేవలము నైన
నీ పరమపదంబు నిశ్చలయోగు లీ
క్షించుచుందురు; జానకీ! త్వదీయ
భక్తులగువారి సంసారబంధ మెడలఁ
జేయుచున్నావు; నీవిప్డు నీయఘాత్ము
రావణుని మూలమట్టముగా వధించి
యెల్లలోకాలకును సౌఖ్యమిచ్చినావు. 9

తల్లి! నీ ప్రళయాకృతిన్ విడిచి భూతవ్రాతసంరక్షణం
బెల్లన్ జేయఁగదే! యటంచు నిటు బ్రహ్మేంద్రాదిసర్వామరుల్
కొల్లల్ గా వినుతింప, నవ్వినయవాక్పూరంబు లాలించి, సం
ఫుల్లాబ్జాక్షి తదీయవందనములన్ మోదించి గంభీరయై. 10

ఓ దేవోత్తములార! శ్రీరఘుకులాధ్యుండైన నాభర్త, స
మ్మోదదంబందక, పంచసహస్రముఖనిర్గోత్త్రాస్త్ర
దర్పాహతిన్

జై దంబీగియుఁ బుష్పకాహ్వయవిమానంబందు మూర్ఛిల్లఁగా
వాదం బేటికి? లోకశాంతి యెటులొప్పం జేతు నిప్పాటునన్?
చేయుదు నీ చరాచర విశేషజగంబులనెల్ల ముద్దఁగా
నాయుదరాగ్ని కాహుతి యనందగ వ్రేల్చెద వానినెల్ల; న
త్యాయతభీకరాకృతి నహర్నిశమున్ జరియింతు; నన్న హా!
హా! యని రావితామహ ముఖామరవర్గము; భూమికంపిలెన్.

వ. తత్క్షణంబ యవ్విధాతయును వొత్రుచున్న నింద్రాది
సమస్తదేవతలంగూడి.

పుష్పకముమీఁదఁ బడియున్న పుణ్యమూర్తి
రామమూర్తిం జేరి సంభ్రమముమీఱ
మృదులహస్తాబ్జములను దత్పృథుల సకల
మోహనంబైన దేహంబుఁ బుణికినంత. 14

నిద్దురనుండి హఠాత్తుగ
నుద్ధముఁడై లేచినట్టు లుద్రేకమునన్
గద్దించి వలికె రఘుపతి
రోద్దాముఁడు రాముఁడపుడు హుంకృతులనడిన్. 15

ఓరీ! రావణ! నాశరాహతి రణో
ద్యోగంబుచల్లారఁగాఁ
జేరం బోయెదు కాలులోకమునకున్
శీఘ్రంబుగా; నంచుదు

ర్వారావక్రపరాక్రమోద్ధతిని భ్రూ
భంగంబుఁ గావించి, తే
జోరమ్యంబు ధనుస్సుఁబట్టి నిలచెన్
సూర్యాన్వయాఖ్యుండటుల్. 16

ఎదురుగ బ్రహ్మాదిసురల్
సెదరకనుండుటను గనియు, సీతాసాధ్వి
వదనముఁ గానక, యెదలో
నదవదపడి యిట్టునట్టు లాలోకింపన్. 17

వ. అంత నయ్యుద్ధరంగంబునందు శ్రీరామభద్రుండు.

తెఱచిననోట వ్రేలుచు మదించిన యెఱ్ఱనినాల్కఁ గల్గి సం
బరమున నాట్యమాడుచును బాహుచతుష్టయమందు ఖడ్గముల్
గురుతరమైనపుర్రెలు విలోలతనొప్పి, శవస్వరూపుఁడౌ
హరుహృదయాన నిల్చిన దిగంబరకాళికఁ గాంచె వెండియున్.

నాల్కతో రక్తధారల నాకుచుండి
భీకరమైన విలోకనముల
చండత వహించి దనుజుల రుండములను
మాలికలుగా ధరించిన కాళిఁ గాంచె. 20

అరయ భయంకరంబయి, మహత్తరశక్తులతోడఁ గ్రీడలన్
జరుపుచు, రావణాహ్వయపిశాచరు వేయిశిరంబు లవ్వడా
కరములఁబట్టి లీలమెయిఁ గందుకవర్గముగాఁగ నాడు దు
ర్భరవిలయాంధకారనిభవర్ణవికాసినిఁ గాంచె రాముఁడున్. 21

శాత్రవులఁజీల్చి యాంత్రము
లాత్రమ్మున హారములుగ నలరిచి, తా లో
కత్రాసమ్ముగ ఘర్ఘర
గత్రధ్వను లెసఁగ మెలఁగెఁ గాళికయచటన్. 22

ధరణిఁ గూలినయట్టి దానవదేహంబు
లింతింత మొండెముల్ వింతగాలిపె
రథగజతురగముల్ క్రథితంబులై యెల్ల
యెడలఁ దుత్తునియలై పడఁగనొప్పెఁ
గరచరణాదులం గలిగినరాక్షసుఁ
డొకఁడైనఁ జూప లేకుండనయ్యె
గళముల శిరములన్ గలుగునాభరణంబు
లట్టెయుండఁగఁ దలల్ మట్టువడియె.

నట్టి మాయుద్ధరంగంబు యమునిమంది
రంబనఁగనొప్పె; నాసహస్రకళు మొండె
మతిభయంకరమై యుండెనచట; రాముఁ
డన్నిఁయును జూచి యాశ్చర్యమందె మదిని. 23

మాతృగణంబుతోఁ గలిసి మానకనృత్యమొనర్చు కాళికా
మాతృభయంకరాకృతి సమాంతముగాఁగని, నేత్రపద్మముల్
మూతలువడ్డఁ గంపమున మూపుననున్న ధనుస్సు బాణముల్
బాతిళజారె, రామునకవారితభీరుత యావహిల్లఁగన్. 24

ధాతయును రామమూర్తి విధంబుగాంచి
యచ్చెరువు నంది, జరిగిన యంతవిషయ

మిట్టులని చెప్పఁదొడఁగెఁ, దా నెంతయేని
భక్తితాత్పర్యయుక్త సంభ్రమముతోడ. 25

నీవున్ రావణబాణసంహతిని దుర్నిద్రుండవై యుండఁగాఁ
దేవీభావము నంది సీతయును శక్తింబూని ఖడ్గంబునన్
దేవారాతిసహస్ర శీర్షములఁదున్మెఁ; దానితోఁబోక, యీ
దేవిన్ రాక్షససర్వనాశ మమరన్ దీపించె నుగ్రాకృతిన్.

రామా! యీరణభూమిపైఁబడిన శీర్షవ్రాతమున్ బట్టి, నీ
భామారత్నము వానిఁగందుకగతిన్ బల్మారుఁ గ్రీడించు, తా
నేమాత్రంబును దృప్తిలేనిదయి సృష్టించెన్ స్వరోమావళీ
ధామం బేర్పడ మాతృకాగణముఁ బ్రోద్యత్త్రిక్రీడలన్
దోహ్లాదన్. 27

అరయుము రామ! యీమె జనకాత్మజ; సత్తు నసత్తు లేక నో
నిమిషమ్మైన మానసగుణ నిర్గుణ తత్త్వముఁ గల్గినట్టి యీ
పరమశక్తివతన్ భయనివర్తితదృష్టిని గాంచుమయ్య! సం
బరమును బొందు; మీవు నిఁక మాయలఁ దొలంగి వెలుఁగు
బుద్ధిన్. 28

బ్రహ్మదేవునిమాటల భావమెల్ల
నెఱిఁగి యాపురుషోత్తముఁ డీశ్వరుండు
రామచంద్రుండు భీతివిరహితచిత్తుఁ
డగుచు నానందమునఁ బొంగె నాత్మలోన. 29

[illegible] హృదయంబునందుఁ బవ
నాత్మజుఁ డాహనుమంతుఁ డాత్మ స
[illegible]దనంతభావమునఁ
దత్త్వమెఱింగియు దేహభావనా
[illegible]దక్షుఁ డై మఱచి
ప్రాంజలియై రఘురామ జానకీ
[illegible] తేజమున
భాగము తానొకండై వెలుంగఁడే!

[illegible] వృత్తము :—
హే [illegible]! యంచున్ హరవినుత నామా! యనుచు, సం
[illegible]న్ నీపాదరజ లవ సంపాదనరతిన్
[illegible] యోగీంద్రుల్ వరహృదయసంశుద్ధిని సదా
[illegible]! నీగానముల నొనరింపన్ వెలుఁగరే!

———

శ్రీరాముఁడు దేవీస్వరూపమును సందర్శించుట

శ్రీధార్మిక విగ్రహా! త
ద్బోధానందస్వరూప! మునిజనసేవ్యా!
సాధిత రక్షోధ్వంసక!
శ్రీధవ! భక్తార్తిశోష! శ్రీరఘురామా! 1

వింటివిగదోయి! జానకీవిశ్వశక్తి
సంభరితదివ్యగాథను; సావధాన
భక్తిమెయి నింక నాపరాశక్తి మహిమ
శోభరద్వాజ! యాలింపుమోయినీవు! 2

వ. అని మఱియు నవ్వాల్మీకిమునిపుంగవుం డిట్లని చెప్పం
ంగె. 3

ద్భుతాశ్చర్యభయవిహ్వలాత్ముఁడైన
ామచంద్రుఁడు జానకీరమణిఁ గాంచి
హ్మవాక్కుల నాలించి, భక్తినతుల
సి, యీరీతిఁ బలికె విశ్వాసమలర. 4

శశికళాలంకార సాంద్రదేహచ్ఛాయ
నలరారు దేహము నందిమించి
సువిశాలనేత్ర విస్ఫురదంజన వికాస
భాసురమ్మగు ముఖాబ్జమున మించి
కాంచీరనాభి ప్రకాశిత తనుమధ్య
మమర, విశాలవక్షమున మించి
భవ్యమైన కచకుచోద్భాసితాభరణ ర
త్నప్రభాదీప్తి దిక్తటుల మించి

సర్వభూత భయంకరోత్సాహి వాచు
ప్ర[illegible]త్వంబుగావించు రమణివీవు
నీదు సాక్షాత్స్వరూపంబు నీవె నాకు
కనుఁగఁజేయుమని ప్రార్థింతు నెంతయేని. 5

[illegible] ప్రార్థించిన నా
జానకి గగనాంతరంగదీపితమూర్తియై
[illegible] నాపురుషోత్తముఁ
[illegible] విభు నా రామభద్రు నరసి యిట్టులనెన్. 6

[illegible] తత్త్వమాహాత్మ్యయుఁడ వద్వయమూర్తివి నీవు, నీమనో
[illegible] పరాప్రకృతినై వెలుఁగొందెడు శక్తి నేను; భా
[illegible] సహకారివయి దిగ్జయమందియు నిన్ను మాయతా 7
[illegible] జుట్టుకొన నాత్మ నెఱుంగక యుంటి వీవిధిన్.

భవవారాన్నిధి దాటఁజేయుదును మ
ద్భక్తాళినేవేళ, రా
ఘవ రామా! యిఁక నాస్వరూపముఁ గనం
గా దివ్యదృష్టాలము
త్సవమొప్పన్ క్షణకాల మిచ్చెదను భా
స్వత్ శ్రీకళాసత్యమున్
శివముఁ సుందరమున్ మహోన్నతము వీ
క్షింపంగదే! నన్నటుల్. 8

వ. అని యూరకున్న యా సీతామహాదేవి నిజస్వరూ
పంబుఁ గాంచిన శ్రీరాముండును. 9

కోటిసూర్యప్రభా కోట్లతో సర్వస్థ
లముల వ్యాపించిన విమలతేజ,
వేలకువేలుగా జ్వాలావళింగూడి
కాలాగ్నిశత భయంకరముఖాభ,
దంష్ట్రాకరాళ దుర్ధర్ష, మహోన్నత
శూలహస్త, భయోత్తాలశూరదేహ
దీర్ఘజటాసటోద్దీపితాలంకార,
చంద్రకళాన్విత, చారునేత్ర
యై, మకుటపంక్తియు, నమితదీర్ఘ
గదయు, శంఖము, చక్రంబుఁ గరములందు
నరల మణికాంతులెసగు నూపురములలర
వెలుగు దేవిని రాముఁడుఁ గలయఁజూచె. 10

[illegible]ండిన మాల్యాంబరశుభ
మండనములం గలుగు దివ్యమణికాంతులతో
[illegible] గంధపుం బూతల
[illegible]ంకిన గమగమలు గలుగు నెలతం గనియెన్. 11

సీ. [illegible] నేత్రమ్ములం బూనియున్నదియు
నాసిక కుసుమసంపదం గల్గినదియు
[illegible]ట్టంగా బోలుతో సరలునున్నదియు
[illegible]ట్టికిత్తులనెల్లం గల్పించునదియు
[illegible]లుపల లోపలన్ విరిసినట్టిదియు
సన్నిస్థలంబుల కపల నున్నదియు
[illegible]వ్వకోక్తులనుండి సాగుచున్నదియు
[illegible]ప్రకాశము గల్గినదియు
[illegible]రాననుండు పాకశాసనుండు మఱియు
[illegible]ల యోగీంద్రులు హరిహరులాది
సకలదేవస్తుత్య చరితంబు గలిగి
ప్రకట సనాతనత్వము గల్గినదియు
[illegible] సర్వవ్యాప్తమై యుండునదియు
[illegible] మేర చరితసంబంధయైనదియు
[illegible] దేవీకథాద్భుతం బరసి
[illegible]నంత సమ్మోహోదార తేజమున
[illegible]హ్రాతచిత్తుండై యా రామచంద్రుండు
[illegible] భక్తిమై, నాత్మలో నట్లు

సదా నాత్మసంధానంబు మించి,
తరోంకారమ్ము ధ్వనియింపఁ జేసి
యు నెన్నిదా వివిధనామములఁ
కక, స్తోత్ర మిప్పగిదిఁ గావించె.
ంకితదేహుఁడై భూమిపుత్రి
షమొదఁగ శ్రీరఘూద్వ
నష్టోత్తరసహస్రమండితమగు
లఁజెప్పి స్తోత్రమొనర్చి మించె. 13

జ! మహాభా
ర్యం బద్భుతమును గల యీస్తోత్రం
ంచిన వినినన్
ొందుదురు పరమపద మవ్యయమున్. 14

క క్షత్రియులును వై
జదువంగ బ్రహ్మానంది నిలువరే!
శూద్రులు ధనధా
ఖ్యాతులౌదు రధికవిభూతిన్. 15

! భరద్వాజ! యొప్పఁగా వినుమిది,
మహామహామారీ భయంబునందు,
భయములఁ జోరభయంబులం దొప్ప
భయములం, దామయభయములందు,

వివిధకష్టములందు, వేధించుశాత్రవ
వితతిమధ్యను, ననావృష్టులందు.
నే యుపద్రవములందేనియు, సీతాస
హస్రనామస్తోత్ర మటుపఠింప
వలయుఁ; దక్షణమఖిల శుభంబులగును;
శాంతిసౌశీల్యసౌఖ్యముల్ సంపదలును
నెందుఁగామార్థముల నంది యిహపరములఁ
బాపనాశముగలిగి కైవల్యమబ్బు. 16
ఎచ్చట దీనిఁబఠింతురో,
యచ్చట సీతాసమేతుఁడై శ్రీరాముం
డచ్చుపడనిలిచి, భక్తుల
కిచ్చు నిహాపరములయందు నెల్లశుభంబుల్. 17

విశ్వదేవీవృత్తము :—

శ్రీమద్వామాంకమ్మున్ బ్రసిద్ధప్రదీప్తిన్
భామారత్నం బాసీతవర్తింపఁ దమ్ముల్
సేమంబై సేవాభావసిద్ధిన్ జరింపన్
రామా! నిన్నున్ సింహాసనస్థున్ నుతింతున్. 18

సీతా నిజస్వరూపము

శ్రీహరిహరమూర్తీ! పా
పాహర! సంస్మరణమాత్ర మఖిలార్తిహరా!
యూహాతీతా! పుంసాం
మోహనరూపా! మహేశపూజితరామా!

వ. వాల్మీకిమునీంద్రుండు స్వశిష్యుండైన భరద్వాజుం గాంచి మఱియు నిట్లనియె.

శ్రీరాముండు సహస్రనామవినుతిన్ సేవించి, సంతుష్టాంతఃకరణోదారవినమ్రముఖారవిందుండై ప్రాంజలుండై యుండె, సీతారామునకుఁ గాంచి యిట్లనియె "దేవి నీవిశ్వాకారంబు భయంకరంబు; నిజరూపావాప్తి నీవుం గను దేవీ!

అంతట రామచంద్రహృద
యాంతరభావ మెఱింగి, జానకీ
కాంత తదీయసంస్తుతుల
కాత్మను సంతసమంది, వికర
భ్రాంతము శక్తిరూపము ని
వారణ సేసి నిజస్వరూపమ
త్యంతమనోజ్ఞమై వెలుఁగ
దక్షిణ నద్భుతవైఖరిఁ దోఁపనన్. 4

... త్రాయత భవ్య నేత్రములును
బాహాయుగ్మంబును బరిఘవిల్ల
... భపాద హస్తముల్
... మోహనమైన మోము వెలయ
... ఘనమాత్న కస్తూరి
తిలక మెల్లెపకాంతులొలకఁ జేయ
శ్రీ ... మాలు దన్ను సేవింపవచ్చిన
... గర్ణములుశోభల వెలుంగ
... సువర్ణంబులైన
... పురాద్యాభరణము
... లెసయు సీత
శ్రీ రామచంద్రుఁ డీక్షించెనచట. 5

... జిలుగుబంగరు జరిన్
... పట్టుపుట్టంబుతోడ
... మువ్వలొరసి కలస్వన
... మొలనూలుతోడ
... ముల కాంతు లీనెడు
కమనీయమగు కంకణములతోడ
... బింబఫలంబును మించఁగా
వెలసిన యధరోష్ఠతలముతోడ
... సుస్మిత ముఖముతోడ
... కెంపు గలయఁ జూచి

భక్తి వైరాగ్యములనొప్పు సూక్తులలర
రాణఁ దనరార వినుతించె రామవిభుఁడు. 6

నేఁ జేసినట్టి తపమును
నాజన్మము సఫలమయ్యె; ననోఘమితి; యో
శ్రీజానకి! వేయేలను
నైజభసన్మహిమఁ గాంచినాఁడను నగుటన్. 7

అవ్యక్తము నీతత్త్వము
సువ్యక్తము సేసి నాదుచూపులఁ గనఁగా
భవ్యతఁ బ్రసన్నవైతివి
యవ్యయమది యింక నేఁ గృతార్థుఁడనైతిన్. 8

ఏలోకములును నీ యాలోకనప్రభా
వమున సృష్టింపఁగాఁ బడియె; మఱియు
నల, ప్రధానాదులౌ నఖిలలోకమ్ములు
నీయందె సుఖముగా నిలిచియుండె
నట్టియీలోకమ్ము లన్నియునీయందె
యిమ్ముగ నణగి లీనమ్ములగును
వికృతికిఁబరమైన ప్రకృతివిగా నీవు
మంగళప్రదఁగఁ జెప్పంగనాదు

తనర, నో దేవి! నీవె ప్రధానము, పురు
షుండనఁగ, మహత్తత్త్వ మఖండమైన

[illegible]బ్రహ్మ, విశ్వేశ్వరుఁడు నవిద్య పరమనియతి
[illegible], కాలాదికమునిల్చె నీయెడలనె. 9

[illegible]శక్తి, వసంత, వరయంగఁ బరమేష్ఠి
వై సర్వభేదము లంటకుండ
[illegible]వి నీవు వివిధభేదమ్ములఁ
[illegible]లియు లేనిదానవుగనైతి,
[illegible]యముగనే నీవుజన్మించితివి, నిన్న
పురుషుఁ డాశ్రయమంది వరలుచుండు
[illegible], ప్రధానం బాదియగు విశ్వమంతయు
నీమాశ్రయంబున నిలచినదచు
[illegible]నందమూర్తివి, నీవె మాప
[illegible] మటులమహానందసంప్రాప్తిఁ గూర్తు
[illegible]శక్తి మూర్తివై యలరి; నీవె
[illegible]మైన తేజంబవౌదు నిజము. 10
[illegible]గతము ను నాత్మన్ము సత్సనాత
[illegible] బ్రహ్మమనఁగ నిన్ బలుకవలయు
[illegible]ంచిన దవ్యమైయున్న దొక్క
[illegible] వేదిక స్వర్గశక్తియును నీవ. 11
[illegible]వేత్తలకును బ్రహ్మము నీవౌదు
[illegible]ల్యలందుఁ గపిలజన్మ వౌదు
[illegible]లందు శంకరుఁడ వౌదు, వాదిత్యు
లం దుపేంద్రుఁడవన నౌదు వీవె.

వసువులలోనఁ బావకుఁడ వీవౌదువు
వేదమ్ములను సామవేదమౌదు
వల, ఛందములను గాయత్రివి, విద్యలం
దధ్యాత్మవిద్యవై యలరుచుందు
గతులయందు పరమగతి, వెల్లశక్తుల
లోన మాయాశక్తివై నెగడుదు
వాపరిచ్ఛేదమ్ములందుఁ గాలస్వరూ
పమున వెల్గుదువీవె విమలమగుచు
సర్వగోప్యంబులౌవాని సారమౌచు
నొప్పు నోంకారమనఁగ నిన్ జెప్పవచ్చు
నాశ్రమంబులలో గృహస్థాశ్రమంబు
వీశ్వరులలోన నీవె మహేశ్వరుఁడవు. 13

పురుషులలో సర్వభూతాంతరగతంబ
వై, పురుషాహ్వయమంది యుంటి
వుపనిషత్తులను గుహ్యోపనిషత్తువు
శాసింతె వెల్లభూజానితతిని
యుగములలోఁ గృతయుగమూర్తివౌదువు
విమలార్చిరాది మార్గములలోన
నాదిత్యమూర్తివై యలరారుచుందువు
వాక్కులలో సరస్వతివినీవె. 14
యతి మనోహర సౌందర్యయుతులలోన
శ్రీమహాలక్ష్మివై ప్రకాశింతువీవు

పక్షులందున గరుడాఖ్య పక్షివీవు
సూక్తములలోపలఁ బురుషసూక్త మీవు. 14
సామగానములలో సామంబవీవయ్యె;
జపియింపఁగాఁ దగు సకలమంత్ర
సమితిలోపల నీవు సావిత్రివైతివి;
శాతరుద్రీయవు సర్వయజన
ములకు; ధాత్రీధరమ్ములలోన మేరువాఁడవు;
వవు; సర్పముల ననంతుండవై
విశ్వమంతట వెల్గు వివిధభూతములలో
బ్రహ్మవాదువు; నీదుపరమతత్త్వ
మును విశేషించి చెప్పంగఁబోవ నేల?
నంతయును నీస్వరూపమై యలరు, నీకు
నన్యమైన లోకంబులే దరసిచూడ
సకలశక్తిప్రభాజగజ్జనని! సీత! 15
సంతతర కళావిశేష మగోచరంబు
లోకమును; నాదిమధ్యాంతహీన మహాచుఁ
వినుముకంటెఁ బరంబు శ్రేష్ఠము వినిర్మ
లమ్ము నగు నీదు తేజమ్ము నెమ్మిఁ దలఁతుఁ.

౧౬. మఱియు నోమహాదేవి! సకలసూత్రాంతరసన్నివిష్ట మును ప్రధానమును, సంయోగవియోగ కారణంబును, దేశకాలాదులను, జన్మవినాశరహితంబును, ప్రాణాభిమాన సహితంబును నైన నీరూపంబునకు నమస్కారము. ఓ సీతాసతీ!

సర్వాశ్రయంబును, సర్వజగన్నిధానంబును, సర్వవ్యాపకంబును, నణుప్రభేదంబును, నాద్యంబును, బురుషానురూపంబును నయిన నీమహాతేజంబునకు సహస్రప్రణామంబులు. ఓ జగద్ధాత్రీ! ప్రకృతితత్త్వంబునందున్నదియు, త్రిగుణంబులకును బీజంబైనదియు, విజ్ఞానైశ్వర్య వైరాగ్యంబులం గూడినదియు, సప్తలోకాత్మకంబైనదియు నైన నీ తేజోరూపంబునకు నమస్కారము. ఓ జానకీనామ్నీ! అత్యద్భుత భేదసహితంబును, బురుషైకనాథంబును, ననేకరుద్రనివాసంబును, జగదంతసంజ్ఞను బ్రవర్తిల్లునదియు, నశేషవేదాత్మకంబును నేకంబును, నాద్యంబును నైన నీదివ్యతేజంబునకు నమస్కారము. ఓ వైదేహీ! సూర్యమండలాంతర్గతంబును సహస్రశిరోవిరాజమానంబును సహస్రబాహుప్రభావయుతంబును, నపరిమితశక్తిసహితంబును; పురాణపురుషాకృతియు, నారాయణసమాఖ్యంబున నగు నీస్వరూపంబున కివే ప్రణామంబులు. ఓ దేవీ! కోరపంక్తులతో బ్రళయాగ్నిసన్నిభంబై భయంకరంబైనదియు, సర్వభూతవినాశకారణంబైనదియుఁ, గాలాఖ్యంబరగునదియు నైన నీ దివ్యరూపంబున కివే నా నమస్కారంబులు. ఓ సీతామహాదేవీ! సహస్ర ఫణిమండితంబును భూతాధిష్ఠితంబును, నప్రమేయంబును, సకలభారసహన సమర్థంబును, నైన నీయనంతమూర్తిపంతంబున కివే మా దండప్రణామంబులు. ఓ జానకీ! అవ్యాహతంబైనయైశ్వర్యంబు గలదియు, జేసి కన్నులుగలదియు, బ్రహ్మానంద రసజ్ఞయు, నేకాకారయుఁ, బ్రళ

యంబు నందును నిలచియున్నదియు, నాకాశంబుననత్యంబు సేయుచున్నదియు, నగు నీ రుద్రరూపంబునకు సాష్టాంగ ప్రణామంబు లర్పించుచున్నాను. అని యనేక ప్రకారంబుల బ్రహ్మభావనాపరవశుండై నమస్కరించి,

తాసిరీతిగ రామచంద్రుడును సీతావిశ్వరూపంబు, నా త్మానందంబుగ, మాటిమాటికిని స్తోత్రావారమున్ జేసి, వి జ్ఞానంబొప్పఁగఁ బ్రాంజలించుచు, నమస్కారంబులన్ జేయుచున్,

భూనాథుండటనిట్లు దత్సవిధమందుణ భక్తిభావంబునన్.
సామీప్యంబుగ భక్తిన్
స్వామిరఘూద్వహుఁడు నిలువ, వనితామణి సీ
తామహిమాన్విత నవ్వుచు
సామవచనములనుబలికెఁ జాతుర్యమునన్. 19

ఈరావణ సంహారం
బీరూపముతో నొనర్చి తిప్పుడు, మఱి నే
నారూపంబున నిత్యము
నూరక నిలచెదను మానసోత్తరమందున్. 20

కాయంబు నీదినీలం
బై యున్నను రావణోగ్రమగు శరపీడణ
గాయము రక్తిమమైతగు
నీయెదుటన్ లోహితమున నిలచితి ననఘా! 21

రామా! నినునీ వెఱుఁగక
నా మహిమాకీర్తనమ్మునన్ గడగితివే!
నీమాయావిలసన మిది
యేమని చెప్పంగను నహీనకళాఢ్యా!
అనురాగంబునఁ బల్కుచుంటి రఘు
రామా! నీమనోవేదనల్
గననయ్యెన్; భరతాదిసోదరులు, లం
కావాసులున్ వానరుల్
ఘనవాయ్వస్త్రమహత్త్వవేగముగ
నాకాశంబునన్ బోయి, స్వ
స్వనివాసంబుల వ్రాలినారు; సుఖులై
వారుండిరందందులన్. 23
అనియీరీతిని బల్కు జానకిని
బోధానందుఁడౌ రామునిన్
గని యాకాశమునుండి దేవతలు
సానందంబునన్ బుష్పవృ
ష్టిఁ వర్షించిరి, బ్రహ్మదేవుఁడును
స్వస్తిన్ బల్కె దిక్పాలకా
ది నిలింపావళిఁగూడియేగె నటు
సంతృప్తాత్మభావంబునన్. 24
సీతారాములు మానవ
చేతస్సులతోఁ పురంబుఁ జేరఁదలంపన్

వాతతథంబునఁ దక్షిణ
మే తరలి యయోధ్యఁ జేరె నీపుష్పకమున్. 26

భాస్కరవిలసితవృత్తము:—

నీకిటునసుమతిఁ బట్టముఁ గట్టన్
నిశ్చయమున సకలముఁ సమకూర్పన్
బ్రాకటముగ భవదీయముఖంబున్
భాస్కరకరసమ సముదయమైన
న్నాకృతి వెలిఁగె; నదే క్షణమందున్
న్యాయము గనకనె యడవులఁ కేగన్
నైకపరమునకుఁ గాదనకుండన్
గాఁ జనియటులనె వెలుఁగవె; రామా! 27

—o—

సత్యం శివం సుందరము

శ్రీసత్యాత్మ! శివంకర!
దానావన! శ్రీనివాస! ధార్మికమూర్తీ!
భాసురసుందరరూప వి
లాసా! శ్రీమత్పదాబ్జ! రఘుకులరామా! 1

అంత వాల్మీకి, శిష్యుడైనట్టి మౌని
నా భరద్వాజు నీక్షించి యనియె; నిట్లు
జానకీ సమాలింగితుఁడైన రాముఁ
డరుగఁ బుష్పకమున నయోధ్యాపురమ్ము. 2

అంతకుముందె వానరులు నట్లువిభీషణుఁ డాదిరాక్షసుల్
పంతము లెల్లఁ జెల్ల రఘువర్యుని రామునిగూర్చి యెంతయుఁ
జింతలవంతలన్ జివికి చేరిరయోధ్యకు; వారలెల్ల రా
వంతయు భావికార్యమెటులౌనో యెఱుంగక యుండిర త్తఱిన్.

ఆపుష్పక నేమిస్వన
మాపురి భరతాదులెల్ల రావించి, మహో
ద్దీపితహృదయానంద
శ్రీపదులై నిలచి యెదురఁబృథ్వీస్థలిపైన్. 4

భరతాదుల్ కయిమోడ్పులన్ నిలువ
నాపంక్తుల్ జలోద్భూతసుం
దరసౌగంధిక పుష్పమాలంబులన
నత్యంతంబు సీతమ్మకున్
బరమాత్మంబగు రామమూర్తికి
ఋషీంద్రస్వాదుభావాలకున్
ధర సుస్వాగత మిచ్చుచున్నదియనన్
రాజిల్లె నప్పట్టణన్. 5

వ. అట్టి సమయంబున నెల్లరును మహాత్సంతోషాద్భుతా
నందకందళిత హృదయారవిందులై యుండ. 6

భరతాది సోదరపరివారమును గాంచి
యావానరాధిపుఁ డాదిసకల
వానరులను గాంచి వరవిభీషణముఖ్య
రాక్షసులను గాంచి రామవిభుఁడు
జానకితో ఋషీశ్వరులతో దనుఁగూడి
యాంజనేయుఁడు వెంటనంటికొలువఁ
బుష్పకంబును డిగ్గి పుణ్యవశంబున
నెల్లవారలు సుఖులౌటఁ దెలిసి
పుష్కరద్వీప వృత్తాంతమును సమస్త
మెల్లరకుఁ దెల్పి రావణమృతివిధాన
మును, మహాశక్తి జానకీఘనతఁ దెలుప
నందఱును నద్భుతాత్ముల నలరినారు. 7

ప్రకృతియె సీత, రామనరపాలుఁడె పరాపరమాత్మ యంచు,భ
క్తికలితచిత్తులౌచు వినుతించిరి, నిర్మలభావసంపదన్
సకలజనంబుఁ; దా మచట జన్మమునొందుట, రామచంద్ర సే
వకులయి యుంటయే పరమభాగ్యముగాఁ దలపోసి రత్తఱిన్.
ఘనతరరాక్షసప్రముఖభవ్యజనంబులు వారివారిసు
స్థానములందుఁ జేరికొనదాశరథిప్రభుఁ డానతిచ్చి, స
న్మానము సేయ, నెల్లరును మానసవీథుల రామచంద్రునిన్
జానకినిన్ స్మరించుచుఁ బ్రశాంతిని దాంతిని గల్గి యేఁగిరన్. 9

మునులెల్లరు నత్తఱి సీ
తను రాముని దృష్టిఁ దీర దర్శించియు దీ
వనలిచ్చి వెడలి రెంతయు
సనాతనులు మీరటంచు, సన్నుతులలరన్. 10

పయి రామచంద్రుఁడు ధరాత్మజసీతనుగూడి, వేదవి
ద్యాపరతంత్రులై పరమధార్మికులౌచుఁ దపఃప్రభావశో
భాపరమేష్ఠులై యలరు బ్రాహ్మణవర్గము మార్గదర్శులై
పిలుఁగా, దిగంతసీమవధిన్ గల ధాత్రికిసార్వభౌముఁడై. 11

సరయూనదీతటంబున
సురుతర నానావిధాధ్వరోద్భాసుండై
యురవుగ సకలజనంబులఁ
బరిపాలనమున వెలింగె భద్రతమీరన్. 12

భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న వరసహోద
రత్రయంబటు భక్తిగౌరవము లెసఁగఁ

జనను సేవింప రాముఁ డిద్ధరను నేలె
రమ్యముగ నెల్లరకు రామరక్ష యనఁగఁ. 13

పదునొకండువేల వర్షమ్ములను రాజ్య
మేలె, రామవిభుఁడు; మేలుమేల
టన్న, రామరాజ్య మదియన్న విఖ్యాతి
యుగయుగాల నిలచియుండు నట్లు. 14

సుకృతానందమయము వైకుంఠమేమొ?
సకలభాగ్యోన్నతిన్ గల్గు స్వర్గమేమొ?
లేక, సుఖశాంతులకు సత్యలోకమేమొ?
యనఁగఁ బాలించె శ్రీరాముఁ డఖిలధరణి. 15

సురకిన్నరవిద్యాధరు
లరయఁగ గంధర్వులాది యఖిలామరులున్
ధర నేలు రామచంద్రుని
శిరమునఁ గైమోడ్పులలరఁ జేయుదు రనతుల్. 16

వ. అని యివ్విధంబున వాల్మీకిమహర్షి మంగళప్రదుం
డగు. బుద్ధిమంతుండును నగు భరద్వాజుం గాంచి మఱియు
నిట్లనియె.

రామచరితయందుఁగల రమ్యము నద్భుతమైనగాథలం
నీమహనీయ కాండ దాని విరియించితి, నన్నియు జెప్పరాదనన్
నేనమునే నెధాత; యటు నేనును బద్ధుఁడనౌచుఁ జెప్పితిన్
నేనముగూర్చు దీనిని వచింపుము మానులకెల్ల సన్మునీ! 18

అద్భుతోత్తరకాండ సమాఖ్యఁదనరు
నీచరిత్రంబు సద్భక్తి నెవఁడు వినునో,
యట్టివాఁడు పరబ్రహ్మమై వెలుంగు
నో భరద్వాజ! మఱి, వినుమోయి! దీని. 17
మూఁడుసంధ్యల నీగ్రంథమున వెలుంగు
పద్యమొక్కటియైనను బఠనఁజేయు
వాఁడు సర్వోత్తమంబైన పథమునందు;
వినుము దీనిమహాత్మ్యంబు మునివరేణ్య! 20
ఆదికావ్యము రామాయణాఖ్యఁదనరు
నందు, నిరువదినాల్గువేలైన శ్లోక
ములుగలవు, వానిపఠియించు పుణ్యమునకు
నెక్కుడగు నొక్కశ్లోకంబు నిందుఁజదువ. 21
ఇంద్రునకు నేను నాఁడు శుభేచ్ఛఁగలిగి
కఱపితినిదీని; నేఁడు నీగాంగతటము
నందుఁ జెప్పితి నీకు నియ్యది యనంగ
వేదమునకును మిన్నయై వెలుఁగుచుండు. 22
ఆదిక బ్రహ్మహృదబ్ధిరత్నమయి, తా
నాపైని, యానారదా
త్మోదాత్తామృతవాచు నాహృదయని
త్యోపాసితం బయ్యె; నా
వేదంజేయనఁ జెల్లు రామచరితా
విర్భావమీరీతి ; యం
దేదోకొంత ప్రచారమయ్యె భువిలో
నిందాక నత్యల్ప మే. 23

రామచరిత మశేషంబు బ్రహ్మనార
దులకు నాకును దెలియు; నొరులకు నెవరి
కైన స్వల్పమె తెలియు; నయ్యదియు నేనె,
విశ్వకళ్యాణవాంఛ(జెప్పితిని గొంత. 24

వ. ఓ భరద్వాజా! ఇప్పుడు మరల నద్భుతోత్తర
కాండంబు నందలి సంగ్రహకథా విధానంబుం దెలిపెద నా
లింపుము.

అంబరీషచరిత మాధారముగ(జేసి
శ్రీమతీవిష్ణుల ప్రేమగాథ
నారదశాపంబు కారణంబుగ దండ
కాటవి మునులరక్తాశియైన
మందోదరీగర్భమందు లక్ష్మీదేవి
జన్మించి, సీతయై జనకునింట
నుండుట మఱియు విష్ణుండు నారదశాప
మున రామచంద్రుడై పుట్టుటయును
జానకీరాములకు(బెండ్లి జరుగుటయును,
భార్గవుడు రామవిశ్వరూపంబుగనుట,
యాంజనేయుడు పంపాప్రవాహినీత
టంబునను రామునందు విశ్వంబు, గనుట. 26
ఋశ్యమూకాద్రిపై శ్రీరామసుగ్రీవు
లకు సఖ్యమాటయు లక్ష్మణుండు
కపిలిసంకింపగా గడుగుట; రాముడు
రావణాదుల(జంపి రాజ్యమొంది

యాయ యోధ్యాపురమందు మునీంద్రులుం
జేర, సంభాషించి, సీతవలన
వేయిశిరంబుల వెలుఁగు రావణగాథ
విని, యంతః బుష్కరద్వీపమునకు
సకలపరివారసహితుఁడై సనుట; మఱియు
నందు సీతామహాదేవి యద్భుతముగ
నాదిశక్తిస్వరూపిణియై యసురవి
నాశమొనరించుటయును విన్నాఁడవుగద. 27
మునులు సీతఁ దనను మునుకొని సేవింపఁ
బుష్కరంబునుండి పుష్పకమున
రాముఁడటు లయోధ్య రయమునఁ దాఁజేరి
సార్వభౌముఁ డగుచు జగతినేలె 28

శ్రీసీతారఘురామచంద్రుల మహాద్భుతత్త్వమౌగాథ, భా
వానఁ లభ్యము, భక్తవాంఛితఫలస్వాదుప్రపూర్ణం బహా!
శ్రీసౌభాగ్యదమైన యాకృతిని నిశ్చింతాత్ముఁడై విన్నచో,
దాసుండై పఠియింపుచో నిహపరార్థం బెవ్వఁడేనిన్ గనున్.
శ్రీజనకాత్మజా హృదయభృంగ! భజస్మహిమావిలాసవి
భ్రాజితదివ్యగాథనటు రమ్యముగా విరచింపఁ జేసి, ని
ర్వ్యాజకృపాకటాక్ష పరిపాలనఁ జేసితి; వింక నీకృతిన్
దేజమెలర్పఁగా నయవిధిన్ బ్రియురాలుగఁ గైకొనంగదే!
మంగళమో రఘూద్వహా! యుమాపతిసంస్తుతదివ్యనామ! స
న్మంగళమోయి రాక్షసవినాశక! సజ్జన భక్తపాలకా!

మంగళమోయి మహానిగణ మాన్యచరిత్ర! సమస్తభారతా
భంగుర ధర్మవిగ్రహా! శుభంకర! శ్రీకర! రామభూవరా!

మంగళ మహాశ్రీవృత్తము :—

శ్రీదశరథాత్మజుని సేవకులు భక్తులగు
సిద్ధులకు మంగళము గల్గున్
శ్రీద రఘురామజప జీవులకు రామకథఁ
జెప్పు సుకవీంద్రులకు నిత్య
శ్రీఁ దగనొసంగు మతిశేఖరులకున్ భరత
పృథ్విఁ గల యార్షమత ధర్మా
రాధులకు మంగళము; ప్రాజ్ఞులగు సాధ్వులకు
రమ్యశుభమంగళమహాశ్రీ. 32

అద్భుతరామాయణము సంపూర్ణము